ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର

ତୃଣଗୁଚ୍ଛ, ଭାଗ୍ୟବାଣ, ସଭ୍ୟତାର ତଳେ, ମନର ଭୂତ,
ବାରମଜା, ମୁକ୍ତ ଆକାଶର ବିହଙ୍ଗ,
ନୂଆଦୁନିଆ, ସହଯୋଗ, ଝଙ୍କାର,
କୁଳ ପ୍ରଭୃତି ପୁସ୍ତକର
ପ୍ରଣେତା

ଶ୍ରୀ ଅନନ୍ତ ପ୍ରସାଦ ପଣ୍ଡା, ବି: ଏ:

ତୃତୀୟ ମୁଦ୍ରଣ

ପ୍ରକାଶକ
ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ କୋ-ଅପରେଟିଭ ପ୍ରେସ,
ବାଲୁବଜାର, କଟକ

ମୂଲ୍ୟ ଦୁଇଟଙ୍କା ମାତ୍ର

[ଏକ]

"ଆରେ ବାପ ଦାମ୍, ତିନି ତିନି ବର୍ଷ ହେଲା ତୋ ସଙ୍ଗରେ ଲଗେଇଲି, ତେବେ ବି ତୁ ମୋ କଥା ଶୁଣିଲୁ ନାହିଁ । ତିଦସ୍ତା ବରଷ କହିଲି, କହିଲୁ—ନା, ଏ ବର୍ଷ ଦେଶା ସୁଝା ସରି ନାହିଁ, ଏ ବର୍ଷ କରି ପାରିବୁ ନାହିଁ । ଗଲା ବର୍ଷ କହିଲି, କହିଲୁ—ନା, ଏ ବର୍ଷ ମରୁଡ଼ିରେ ଗୁଡ଼ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା, ଆସନ୍ତା ବର୍ଷକୁ କରିବା । ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ବି ତ ଆସି ହେଲା । କାହିଁ ସେ ବିଷୟରେ ତ କିଛି ନାଁ ଧରୁ ନାହୁଁ ? କରେ, ତୋ ମନର ବାସନାଟା କଣ ? ଏ ବୁଢ଼ୀ ମା ଟାକୁ ଆଉ କେତେ ଦିନ କଷ୍ଟ ଦେଉଥିବୁ ?"

ମାଘମାସିଆ ସକାଳ । ଦିନ ଦୁଇ ଘଡ଼ି ସରିକି ହେବ । ଦାମୋଦର ବାଡ଼ିଆଡ଼େ ଗୁନ୍ଦିନି ଉପରେ ଖରା ଆଡ଼କୁ ପିଠି କରି ବସି ଦାନ୍ତ ଘଷୁଛି । ଦାମୋଦରଟି ବଡ଼ ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ । ବୟସ ପ୍ରାୟ ବାଇଶି ତେଇଶି ହେବ । ଦେହର ରଙ୍ଗଟି ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ । ଶରୀରର ଗଠନ ବଳିଷ୍ଠ । ଚେହେରାଟି ଦେଖିଲେ ବଡ଼ ସରଳ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ । କଟକ କଲେଜରେ କୁଆଡ଼େ ପାଠ ପଢ଼ୁଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଗୁରି ବର୍ଷ ହେଲା ବାପ ମରିଯିବାରୁ ପଢ଼ାପଢ଼ି ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସି ଘରେ ବସିଛି ।

ଦାମୋଦରର କୁଟୁମ୍ବ ବୋଇଲେ—ମା ବୁଢ଼ୀଟି । ଦାମୋଦରର ବାପ ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶେ ବଡ଼ ସାହାଖର୍ଚ୍ଚୀ ଥିଲେ । ପୁଅ ପାଇଁ କିଛି ସାଇତି ଯିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ବରଂ କିଛି ଦେଣା କରି ଯାଇଥିଲେ । ବାପ ମରିଯିବାରୁ ଦାମୋଦରକୁ ଚାରିଦିଗ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଲା; କିନ୍ତୁ କଣ କରିବ ? ଉପାୟ ନାହିଁ । କାଳ ଉପରେ ହାତ କାହାର ? ଦାମୋଦରଟି ବଡ଼ ପରିଶ୍ରମୀ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କଲେଜ ପଢ଼ୁଆ ଟୋକାଙ୍କ ପରି ଦାମୋଦରର ବି ଖୁବ୍ ବାବୁଆନା ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ବାପ ମରିଯିବାରୁ ପଢ଼ା ଛାଡ଼ିଦେଲା ଦିନୁ ତାର ସେ ବାବୁଆନା କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଯାଇଛି । ଗାଆଁକୁ ଆସି ମୂଲିଆ ମଜୁରିଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଲାଗି ଦାମୋଦର ଚାଷବାସର ଅନେକ ଉନ୍ନତି କଲାଣି । ଦେଣାଟା ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସୁଝି ଦେଲାଣି । ତାର ଇଚ୍ଛା, ଦେଣାଟା ସୁଝା ସରୁ, ଚାଷ-ବାସ କରି ଅବସ୍ଥାଟା ଟିକିଏ ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲେ ବାହା ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ଏ ବର୍ଷ କରିବା, ସେ ବର୍ଷ କରିବା, କହି ମାକୁ ଟାଳି ଦେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମା ଯେ ବୁଢ଼ୀ ହୋଇ ଗଲାଣି, କାମ କରି ପାରୁ ନାହିଁ, କଷ୍ଟ ପାଉଛି, ଏକଥା ତାକୁ ଜଣା ନ ଥିଲା । ମା ବି କୌଣସି ଦିନ ତାଙ୍କ କଷ୍ଟ ବିଷୟ ପୁଅ ଆଗରେ କହି ନାହାନ୍ତି । ବରାବର ହସ ହସ ମୁହଁରେ ସବୁ କାମ କରି ଯାଉଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବିଭାଘର ବିଷୟରେ ପୁଅକୁ ଉଦାସ ନ ଦେଖି ବୁଢ଼ୀ ଆଜି ସେ କଥା କହି ପକାଇଲେ ।

ଦାମୋଦରର ମାତୃବତ୍ସଳ ହୃଦୟରେ ଗୋଟିଏ ଗଭୀର ଦାଗ ରହିଗଲା । ମନେ ହେଲା, ଯେପରି ଅଜାଣିଆ ଭାବରେ ସେ କେତେ ବଡ଼ ଅପରାଧଟାଏ କରି ପକାଇଲାଣି । ବିଭା ହୋଇ ବୋହୂଟିଏ ଆଣିଥିଲେ ମା ତ ଆଉ କଷ୍ଟ ପାଉ ନ ଥାନ୍ତେ ।

ମା ପୁଣି ପଚାରିଲେ, "କରେ, ଗୁମାନ ମାରି ବସିଲୁ କାହିଁକି ? ଏ ବିଷୟରେ ଟିକିଏ ମନ ଦେ । ଆଉ କିଏ ଅଛି ? କିଏ ତୋ ଲାଗି ଚେଷ୍ଟା କରିବ ? ଯାହା କରିବୁ ଆପେ ଆପେ ।"

ଦାମୋଦରର ଚମକ ଭାଙ୍ଗିଲା । ସେ କହିଲା, "ହଁ ମା, ଏ ବର୍ଷ ନିଷ୍ଟୟ କରିବା, କିନ୍ତୁ କନ୍ୟା ମିଳିବେ କାହୁଁ ? ଆମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି କଥା ତ ଦେଖୁଛୁ । ଦର ତ ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ୁଛି । ତିନିଶ, ଚାରିଶ, ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟପି ଗଲାଣି । ଏତେ ଟଙ୍କା ବର୍ତ୍ତମାନ କାହୁଁ ପାଇବ ?"

ମା—ହଁ, ତା ବି ତ ସତ । ପୋଡ଼ାମୁହାଁଗୁଡ଼ାକ ଜାତି, କୁଳ, ଗୋତ୍ର, ରୂପ, ଗୁଣ କିଛି କଣ ଚାହାଁବେ ? ତାଙ୍କର ଆଖି ହେଲା ଖାଲି ଟଙ୍କା ଉପରେ । ବର ପଛକେ ବୁଢ଼ା ହେଉ, ହଡ଼ା ହେଉ, ନାତି ନାତୁଣୀ ଥାଆନ୍ତୁ, ସେ ଯେବେ ଟଙ୍କା ଥଳିଏ ଅଜାଡ଼ି ଦେଲା, ତାକୁ ଝିଅ ଦେବେ । ଝିଅ ପଛକେ ସାତମଙ୍ଗଳା ନ ଯାଉଣୁ ରାଣ୍ଡି ହେଉ—

ଦାମୋଦର—ମା, ସେୟା ତ ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମ ସମାଜର ନିୟମ ।

ମା—ରଖ୍ ତୋ ସମାଜ । ସେମିତିକା ସମାଜ ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଖୁଣ୍ଟା ଜାଳି ଦେବାକୁ ମନ ହେଉଛି । ହଁ ସେଦିନ ତୋ ମଉସା କହୁଥିଲେ, ନୂଆଗାଁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ପରା ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଅଛି । ସେ ପରା ଖୋଜି ଖୋଜି ବର ପାଉ ନାହାନ୍ତି । ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ରାଣ୍ଡିପୁଅ ହେଉ ପଛକେ, ଧରି ନେଇ ଝିଅଟି ସମର୍ପି ଦେବେ । ଜମି ବାଡ଼ି ଦେଇ ସ୍ଥାଏ କରିବେ । ମୁଁ ତ ତାଙ୍କୁ ଏତେକରି ରାଣ ନିୟମ ପକାଇ କହିଛି ଟିକିଏ ବୁଝିବା ପାଇଁ । ମା ମଙ୍ଗଳା ସତେ କଣ ଏ ହୀନକପାଳୀ ଡାକ ଶୁଣିବେ ।

ଦାମୋଦର—ମା, ସେମାନେ ହେଲେ ବଡ଼ଲୋକ । ଆଉ ଆମେ ହେଲେ ଗରିବ । ଆମକୁ କଣ ସେ ଖାତିର କରିବେ ? ତାଙ୍କ ଝିଅକୁ ବର ମିଳୁ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି କହୁଛନ୍ତି ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଗଲେ ସେ କିଏ ନା ଆମେ କିଏ ? ଚୌଧୁରୀ ଯେମିତିକା ଲୋକ ତୁ ତ ଜାଣୁ । ସେ ଦିନ ଠଙ୍କା ଦେବାକୁ ଯାଇଥିଲି, ତୁଚ୍ଛାଟାରେ ବାପାକୁ ଯେତେ ଗାଳିଦେଲା । ସୁଧର ସୁଧ କଷି ହିସାବ କରିନେଲା ।

ମା—କଣ କରିବୁ ବାପ ! ଆମେ ତ ଗରିବ, ଆମ କପାଳରେ ତ ସେଯା ଅଛି । ଆମକୁ ଗରିବ ବୋଲି ନିନ୍ଦା କଲେ, କଣ କରିବା ଯେମିତି ହେଉ ଆମର କାମଟା ହୋଇଗଲେ ହୁଏ ।

"ଦାମ, ଘରେ ଅଛୁ ନା ରେ ଦାମ ।" ଦାଣ୍ଡଆଡ଼େ ପାଟି ଶୁଭିଲା । "ହେଇ ତୋ ମଉସା ଆସିଲେଣି" କହି ବୁଢ଼ୀ କବାଟ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ପୁଅକୁ ପଠାଇ ଦେଲେ ।

ମଉସା ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ସେଇ ଗାଆଁର ଆର ମୁଣ୍ଡରେ । ମିଶ୍ର ଲେଖା ଯୋଖାରେ ଦାମୋଦରର ମଉସା ହୁଅନ୍ତି । ମିଶ୍ରେ ଓ ଦାମୋଦରର ବାପା ଏକ ସଙ୍ଗରେ ସପରିବାରରେ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ସେଠାରେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମା ସାଙ୍ଗରେ ଧର୍ମ ଭଉଣୀ ହୋଇଥିଲେ । ମିଶ୍ରେ ଲୋକଟି ଦେଖିବାକୁ ଖୁବ୍ ଡେଙ୍ଗା; ଅଧା ତାଳଗଛ ପରି । ଶରୀରଟି ନିତାନ୍ତ କୃଶ । ବେକଟି ସାରସ ବେକ ପରି ଲମ୍ବା । ସେଥିପାଇଁ ଲୋକେ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ "ଡେଙ୍ଗା ମାର୍କଣ୍ଡ" ବୋଲି କହନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ସେଇଟା ପଛଆଡ଼େ । ମିଶ୍ରଙ୍କ ଦେହର ରଙ୍ଗ ଖୁବ୍ କଳା, ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ସାନ, ସାନ,

ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଥାଏ । ମୁଣ୍ଡାଟି ଝାଙ୍ଗରା, ମିଶ୍ରେ ଜଣେ, ଭାରି ମାମଲତକାର ଲୋକ ।

ଦାମୋଦର କବାଟଟି ଫିଟାଇ ଦେଇ ମଉସାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡବତ କଲା ।

"ମା ଘରେ ଅଛନ୍ତ ନାଁ ରେ" କହି ମଉସା ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ଦାମୋଦର ମଉସାଙ୍କୁ ବାଡ଼ପଟକୁ ନେଇଗଲା ।

ଏଣୁ ତେଣୁ ଦୁଃଖ ସୁଖ ଦ ଘୁର ପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା ପରେ ବୁଢ଼ୀ ପଚାରିଲେ—"ହଁ ହେ, ତୁମକୁ ଯେ ସେଦିନ ଏତେ ରଣ ନାସ୍ତମ ପକାଇ କହିଥିଲି, ସେ କଥା କଣ ବୁଝିଲ ? ତୁମେମାନେ ତାର ମୁରବି ଅଛ, ତୁମେମାନେ ଟିକିଏ ଲାଗି ନ ପଡ଼ିଲେ, ପିଲାଟି ଚଳିବ କେମିତି ?"

ମିଶ୍ରେ—ହଁ, ମୁଁ ବ ତ ସେଇ କଥା କହିବାକୁ ଆସିଛି । ଆଉ ଡେରି କଅଣ ? କଥାବାର୍ତ୍ତା ତ ଏକଦାଟରେ ପକା କରି ଆସିଛି । ଖାଲି ତୁମର ଜବାବ ପାଇଲେ ଏହି ମହଲ ଫଗୁଣରେ କାମ ହୋଇଯିବ । ଝିଅଟିକି ବ ଦେଖି ଆସିଛି । ବେଶ୍ ମନ ମାଫିକ୍ ଝିଅଟିଏ ଏକା । ଚୌଧୁରୀ ଦାମ କଥା ଶୁଣି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ—ହେଉ, ବେଶ୍ ପାଦଟିଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସିନା ଗରିବ ହୋଇ ଯାଇଛି ନ ହେଲେ ଖାନଦାନ୍ ଘର । ମୁଁ ଯେତେବେଳେ ଝିଅ ଦେବି ଜୁଆଇଁକି କଣ ଉପବାସ ରଖିବ ? ବାଟିଏ ଜମି ଦେବି, ପରସ୍ତେ ଘର ତୋଳାଇ ଦେବି ।

ମିଶ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ ଏକାବେଳକେ ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର । "ସତେ କଣ ମୋର ଏଡ଼େ କପାଳ ହେବ ? ସତେ କଣ ମୋ ଦାମ

ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅକୁ ବାହା ହୋଇ ବଡ଼ଲୋକ ହେବ ? ସତେ କଣ ମା ମଙ୍ଗଳା ଏ ହୀନକପାଳୀ ଡାକ ଶୁଣିବେ ?” ବୁଢ଼ୀ କେତେ କଣ ବକ ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦର ମନରେ ଆନନ୍ଦର ଶିହରଣ ମାତ୍ର ନାହିଁ । ସେ ଭାବୁଛି—ମୁଁ କଣ ସାମାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ଲୋଭରେ, ସାମାନ୍ୟ ଭୋଗ ଲାଳସା ଚରିତାର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ମୋର ଆତ୍ମସମ୍ମାନକୁ ବଳି ଦେବ ? ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ପରାନ୍ନ ପାଳିତ ହୋଇ, ସ୍ତ୍ରୀର କିଙ୍କର ହୋଇ ଜୀବନ କଟାଇବ ? ଛି, ଧିକ ମୋର ପୁରୁଷତ୍ୱକୁ । ବାପ, ଗୋସାଇଁ ବାପର ନାଁ ବୁଡ଼ାଇ, ସାତ ପୁରୁଷର ଭିଟା ଛାଡ଼ି ରହିବ ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ?—ଦାମୋଦର ଏହିପରି ଆକାଶ ପାତାଳ କେତେ କଣ ଭାବି ଯିବାକୁ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ପାଟି ଫିଟାଇ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ମଉସା ପଚାରିଲେ—କାଁରେ ଦାମ; ମୁହିଁ ଶୁଣେଇଲୁ କାହିଁକି ? ଏଥିରେ ରାଜି ତ ?

ଦାମ ବା କି ଜବାବ ଦେବ ? ତା ପାଟିରୁ କଥା ନ ବାହାରୁଣୁ ମା କହି ପକାଇଲେ—“ହଁ ହେ, ପିଲାଟାକୁ କଅଣ ପଚାରୁଛ ? ତାର ବୁଦ୍ଧି କେତେ ? ଏ ସୁଯୋଗ କି ଛାଡ଼ିବାର ଅଛି ?”

“ହଉ ! ମୁଁ ଆସେ, କଥା ତ ଏକବାରେ ଛିଡ଼ୁଛି । ରବିବାର ଦିନ ପୁଣି ଯିବି, ଏକାବେଳକେ ଲଗ୍ନ ଠିକ୍ କରି ଆସିବି ।” ମଉସା ଉଠି ଛିଡ଼ା ହେଲେ ।

“ହଉ ! ଟିକିଏ ଲାଗିପଡ଼ । ମୋ ରାଣ ଅଛି ତ ! ପିଲାଟାର ଆଉ କିଏ ଅଛି ?”

“ଇଏ ! ଏ ଗୋଟାଏ କଥା ନାଁ ? ଦାମ କିଏ ଆଉ ମୋ ରାଧୁ କିଏ ? ପୁଅ ନୁହେ ତ ପୁତୁରା ।”

[ଦୁଇ]

ଦ୍ୱିପ୍ରହର ଗଡ଼ି ଗଲାଣି । ଦୁଇଟି ଯୁବତୀ ଘର ଅଗଣାରେ ଖଟ ପିଠିଆ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଅଛନ୍ତି । ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବତୀ । ବୟସ ପ୍ରାୟ ସତର କି ଅଠର ହେବ । ଅନ୍ୟଟି କିଶୋରୀ, ବୟସ ପ୍ରାୟ ତେର ଚଉଦ ହେବ । ବଡ଼ଟିର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ, ମୁହଁଟି ସଦା ହାସ୍ୟରେ ଭରା; ଚେହେରା ଦେଖିଲେ ବୁଝାଯାଏ ଯେପରି ବୁଦ୍ଧିମତୀ ଓ ପରିହାସପଟୁ । ସାନଟିର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୟାମଳ । ମୁହଁଟି ଗମ୍ଭୀରଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ । ଢଳ ଢଳ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକରୁ ସରଳତାର ଆଭା ଫୁଟି ଉଠୁଛି ।

ବଡ଼ଟି ସାନଟିକୁ କହିଲା, "ଆଲୋ ବିମ, ତୁ ପରା ବଡ଼ଲୋକ ଘର ବୋହୂ ହୋଇ ଯାଉଛୁ, ଆମକୁ କଣ ଆଉ ପଚାରିବୁ ?" ବଡ଼ଟିର ଏ ପରିହାସ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ସାନଟିର ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଶତ ଚେଷ୍ଟା ସତ୍ତ୍ୱେ ସେ ତାର ରୁଦ୍ଧ ଆବେଗ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ବଡ଼ଟିର ମନରେ ବଡ଼ ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ସେ ପରିହାସରେ ଏ ପ୍ରଶ୍ନଟି ପଚାରିଥିଲା; କିନ୍ତୁ ତାହା ଯେ ତାର ପ୍ରିୟତମା ସଖୀ ବିମଳାର କୋମଳ ପ୍ରାଣରେ ଏତେଦୂର ଆଘାତ କରିବ, ତାହା ସେ ସ୍ୱପ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ଭାବି ନ ଥିଲା । ସେ ତାର ପ୍ରିୟତମା ସାଥିକୁ କୋଳକୁ ଆଉଜାଇ ନେଇ ଆଖି ପୋଛିଦେଇ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କହିଲା, "ଆଲୋ ଭଉଣି, କଣ କରିବୁ ସେ ତ କରମ କଥା ।"

ବିମଳା ନିଜକୁ ଟିକିଏ ସମ୍ଭାଳି ନେଇ କହିଲା, "କରମ କଥା ? ଏମାନଙ୍କୁ କଅଣ କହନ୍ତି, କରମ କଥା ? ବାପ ଭାଇ ଝିଅକୁ ଜନ୍ମ

କରି ଯଦି ତାର ଭବିଷ୍ୟତ୍ ସୁଖ ଦୁଃଖକୁ ନ ଚାହିଁଲା, ତେବେ ଏଥିରେ ଦୋଷୀ କିଏ ?" ବିମଳାର କଥା ଶୁଣି ସୀତାମଣିର ଟିକିଏ ସାହସ ହେଲା, ସେ ପୁଣି ପରିହାସରେ କହିଲା, "ହଉ ଲୋ ଭଉଣୀ, ସବୁ କଥା କିଣ ଏକାବେଳକେ ମିଳେ ? ବର ଟିକିଏ ବୁଢ଼ା ହେଲେ କଣ ହେଲା, କେତେ ସମ୍ପତ୍ତି କହିଲୁ ? ଗୋଟିଏ ରଜାର ସମ୍ପତ୍ତି । ତା ନ ହେଲେ କି ଏ ବୟସରେ........"

ସୀତାମଣିର କଥା ଶୁଣି ବିମଳାର ଦେହ ରାଗରେ ଗରଗର ହୋଇ ଉଠୁଥାଏ । ତାର କଥା ନ ସରୁଣୁ ବିମଳା କହିଲା, "ତା ସମ୍ପତ୍ତିରେ ନିଆଁ ଲାଗୁ । ବରଂ ଗରିବ ଘରେ" ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ବାଷ୍ପରେ ତାର କଣ୍ଠ ରୁଦ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ପୁଣି କହିଁ କହିଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ବିମଳାର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ସୀତାମଣିର ମନରେ ପୁଣି ଆଘାତ ଲାଗିଲା । ସେ ଭାବିଲା, ତାର ପ୍ରିୟସଖୀକୁ ଯେପରି ହେଉ ଅର୍ଥଲୋଲୁପ ପିତାର କବଳରୁ ରକ୍ଷା କରିବ । ହଠାତ୍ ମନେ ପଡ଼ିଗଲା ତାଙ୍କ ଗାଆଁ ଦାମୋଦର କଥା । ଆହା, ବିମଳା ଯଦି ଦାମ ନନାଙ୍କୁ ବିବାହ କରନ୍ତା ! ଏ କଥା ସେ କେତେ ଥର ପରିହାସ ଛଳରେ ବିମଳାକୁ କହିଛି । ବିମଳା ମଧ୍ୟ ଦାମୋଦରର ରୂପ ଗୁଣ କଥା ଶୁଣି ମନେ ମନେ ତାକୁ ହୃଦୟ ସମର୍ପଣ କରି ସାରିଥିଲା ।

ସୀତାମଣି ଲେଖା ଯୋଖାରେ ଦାମୋଦରର ଖୁଡ଼ୁତା ଝିଅ ଭଉଣୀ । ଗଲା କୁଆଁରପୁନେଇ ଦିନ ଦାମୋଦର ସୀତାମଣି ଘରକୁ ଆସିଥିଲା । ବିମଳା ମଧ୍ୟ ସେଦିନ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲା ।

ଚନ୍ଦ୍ରମା ରାତିରେ ଅଗଣାରେ ବସି ଦାମୋଦର ସୀତାମଣିର ସ୍ୱାମୀ ଗୌରହରି ସଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲେ । ଜହ୍ନାଲୁଅରେ

ଆଉ ଦାମୋଦରକୁ ଦେଖାଇ ସୀତାମଣି ବିମଳାକୁ ପରିହାସରେ କହିଥିଲା, "ଆଲୋ ବିମ, ଏଇ ତୋ ବର । ମନ ମାନୁଛି ନା ?" ବିମଳା ସେଇ ଦିନ ତାର ହୃଦୟର ସମସ୍ତ ସମ୍ପଦ ସେ ବଳିଷ୍ଠଗଠନ ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ ଅପରିଚିତ ଯୁବକର ପଦତଳେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଥିଲା । ବିମଳାର ସେ ଦିନର ସଲଜ୍ଜ ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ସୀତାମଣି କେତେ ଅଛା ପରିହାସ କରିଥିଲା । ସେ ସମସ୍ତ ସୀତାମଣିର ମନରେ ବିଜୁଳି ପରି ଖେଳିଗଲା ।

ଏହା ମଧ୍ୟରେ କେତେ ଦିନ କଟିଗଲାଣି । ସୀତାମଣିର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା, ବିମଳାର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ଉଠିଲେ ତାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାମୋଦର ବିଷୟରେ ବିମଳାର ପିତା ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରଙ୍କଠାରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କରି କହି ବୋଲି ତାଙ୍କୁ ମଙ୍ଗେଇ କାମଟି ତୁଲାଣ କରି ନେବ । ସେ ଭାବିଥିଲା, ବିମଳା ବାପ ମାର ଏକମାତ୍ର ଝିଅ । ତା ପରେ ପୁଣି ପିଲାଟି ଦିନରୁ ମାଆଛେଉଣ୍ଡ । ସେ ଆଶା କରିଥିଲା— ବୋଧହୁଏ, ତାର ବାପ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ପାତ୍ର ହସ୍ତରେ ସମର୍ପଣ କରିଦେବେ ।

କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଦିନ ସୀତାମଣି ଶୁଣିଲା ଯେ, ବିମଳାର ବାପ ଏକ ଜିଦ୍ ଧରି ବସିଛନ୍ତି ଯେ ଝିଅକୁ ଅଭିଆଡ଼ା ରଖିବେ ପଛକେ, ପାଞ୍ଚ ଶହରୁ ପଇସାଏ କମ୍ ହେଲେ ଝିଅ ଦେବେ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ତାର ମନର ଆଶା ମନରେ ମରିଗଲା ।

ଦାମୋଦର ଅତି ଗରିବ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିବାହ କରିବା ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଯେ ଅସମ୍ଭବ ଏହା ସୀତାମଣି ବେଶ୍ ଭଲ କରି ବୁଝିଥିଲା । ପୁଣି ଗୋବିନ୍ଦପୁର ମୌଜାର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାମନ୍ତଙ୍କ ସହିତ "ସେତେବେଳେ ବିମଳାର

ବିବାହ ଠିକ୍ ହେଲା ସେତେବେଳେ ସୀତାମଣିର ମନରେ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ଜାତ ହେଲା । ସେ ଶୁଣିଥିଲା ଯେ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାନ୍ତରାଙ୍କର ବୟସ ଅତ କମ୍‌ରେ ସତୁରୀରୁ ଊଣା ନୁହେ । ସାନ୍ତରାଙ୍କର ଗୃହିଁ ପୁଅ, ତିନି ବୋହୂ ଓ ଛଅଟି ନାତି ନାତୁଣୀ ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଗଲା ଆଶ୍ୱିନ ମାସରେ ତାଙ୍କର ତୃତୀୟ ପକ୍ଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେବାରୁ ସାମନ୍ତରାଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଶୂନ୍ୟ ଦିଶିଲା । ସେ ପୁଣି ବିବାହ କରିବାକୁ ମନ ବଳାଇଲେ; କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥ ବିବାହ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମନା, ସେଥିପାଇଁ ସେ ପ୍ରଥମେ ଗୋଟିଏ ସାହାଡ଼ା ଗଛକୁ ବିବାହ କରି ବିମଳାକୁ ପଞ୍ଚମ ଥର ବିବାହ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । କନ୍ୟାସୁନା କ୍ଷତିପୂରଣ ପାଞ୍ଚ ଶହ ସାତ ଟଙ୍କା ଛଅ ଅଣା ଦୁଇ ପଇସା ।

ସାନ୍ତରାଙ୍କ କଥା ଶୁଣିଲା ଦିନୁ ବିମଳାର ମନର ବେଦନା ଯେ କି ଗୁରୁତର ହୋଇଥିବ ତାହା ଭାବି ସୀତାମଣିର ମନ ଅସ୍ଥିର ହେଲା । ପୁଣି ମନେ କଲା, ସାନ୍ତରା ବଡ଼ ଲୋକ । କେଜାଣି ବା ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋଭରେ ବିମଳାର ମନ ବଦଳି ଯାଇଥିବ । ସେଥିପାଇଁ ସେଦିନ ସେ ବିମଳାକୁ ଘରକୁ ଡାକି ଆଣିଥିଲା ।

ବିମଳା ସୀତାମଣିର ପାଖ ପଡ଼ୋଶୀ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆଜିକାଲି ବିମଳା ଆଉ ପୂର୍ବ ପରି ବେଶୀ ସୀତାମଣି ଘରକୁ ଆସେ ନାହିଁ । କାରଣ ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଲା ଦିନୁ ତାର ବାପ ତାକୁ ଆଉ କାହାର ଘରକୁ ଛାଡ଼େ ନାହିଁ । ବଡ଼ ନଜରରେ ରଖିଥାଏ । ଭୟ ହେଉଥାଏ କାଳେ ଝିଅଟା ରାଗରେ କଅଣ ବୋଲି କଅଣ ଗୋଟାଏ କରି ପକାଇବ । ତା ହେଲେ ଯେ ନଗଦ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ପାଣିରେ ପଡ଼ିଯିବ ।

ହଁ, କହିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଛୁ । ବିମଳାର ମାଆ ନାହିଁ ପିଲାଟି ଦିନୁ ମରିଯାଇଛି । ବିମଳା ବାପର ଏକମାତ୍ର ସନ୍ତାନ ।

ବିମଳାର ମନ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସୀତାମଣି ସେଦିନ ଏ କଥାଟା ପଚାରିଥିଲା । ତାପରେ ବିମଳାର ମନର ଭାବ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ସୀତାମଣିର ହୃଦୟ ଦୁଃଖରେ କାତର ହେଲା । ସୀତାମଣି ଭାବିଲା, ଆଚ୍ଛା, ଥରେ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଡାକି ପଚାରିବେ । ବିମଳାକୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ ସୀତାମଣି କହିଲା, "ଆଚ୍ଛା ବିମ ! ତୋ ବାପା ତ ଟଙ୍କା-ଲୋଭରେ ତୋତେ ବୁଢ଼ା ବର ସଙ୍ଗେ ବିବାହ ଦେବାପାଇଁ ବସିଛନ୍ତି । ଆଚ୍ଛା ! ଆଉ ଯଦି କେହି ସେତିକି ଟଙ୍କା ଦିଏ ?" ବିମଳା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ସ୍ୱରରେ କହିଲା, "ଏତେ ଟଙ୍କା ଆଉ କିଏ କାହିଁକି ଦବାକୁ ଯିବ ? କାହାକୁ ଅବା କନ୍ୟାଟାଏ ମିଳୁନାହିଁ ?"

"ଆଚ୍ଛା ! ଦାମୋଦର ନନା ଯଦି ସେତିକି ଟଙ୍କା ଦିଅନ୍ତି ?" ଦାମୋଦର ନାମ ଶୁଣି ବିମଳାର ହୃଦୟର ବାଲିବନ୍ଧ ପୁଣି ଭୁସୁଡ଼ିଗଲା । ସେ ପୁଣି କାନ୍ଦି ପକାଇଲା ।

ସୀତାମଣି ପୁଣି ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କହିଲା, "ଛି ! ଏମିତିକା କାନ୍ଦିବୁ ତ ଫେର୍ କଅଣ ହେବ ? ବିପଦ ତ ଆସି ସାରିଛି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସେଥିରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଉଚିତ । ଖାଲି କାନ୍ଦିଲେ କଅଣ ହେବ ?

ବିମଳା ସମ୍ଭାଳି ହୋଇ କହିଲା, ସତେ କଣ ମୋର ସେ ଭାଗ୍ୟ ହେବ ? ସେ ବା ଏତେ ଟଙ୍କା କାହିଁକି ଦେବାକୁ ଯିବେ ? ତାଙ୍କୁ କଅଣ କନ୍ୟା ଅପୂର୍ବ ହୋଇଛି ?

"ନା ରେ ବିମ ! ଦାମନନା ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଲୋକ, ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ତୁ ଜାଣୁ ନାହିଁ । ସେ ତୋ ବିପଦ କଥା ଶୁଣିଲେ ନିଶ୍ଚୟ ରାଜି ହେବେ ।"

"ନା ନାନା ! ତାଙ୍କୁ ଆଉ ବିପଦରେ ପକା ନା । ମୋ ପାଇଁ ସେ କାହିଁକି କଙ୍ଗାଳ ହେବେ ? ମୋ କପାଳରେ ଯାହା ଅଛି, ତାହା ତୁମେ ସମସ୍ତେ ଦେଖିବ । ବିଭାଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତୁମର ଝିଅ ଆଉ ଏ ସଂସାରରେ ନ ଥିବ" ।

"ଛି ! ଝିଅ ! ଏ କଥା କୁହନ୍ତି କି ? ଆତ୍ମହତ୍ୟା ମହାପାପ । ତୁ ସେକଥା ମନରେ ଆଣ ଦେ ନା, ଅସ୍ଥିର ହୋ ନା । ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକ । ସେ ତୋ ଡାକ ଅବଶ୍ୟ ଶୁଣିବେ । ତୁ ଯାହାଙ୍କୁ ମନେ ମନେ ବରଣ କରି ସାରିଛୁ, ସେଇ ତୋ ସ୍ୱାମୀ ହେବେ ।"

[ତିନି]

ଦିନ ପ୍ରାୟ ପ୍ରହରେ ହେବ । ନୂଆଗାଁ ମୌଜାର ଜମିଦାର ଓ ମହାଜନ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଚୌଧୁରୀ ସ୍ଥୂଳ ଶରୀରଟି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ତକିଆକୁ ଆଉଜାଇ ଦେଇ ବୈଠକଖାନା ବଙ୍ଗଳାରେ ବିଜେ କରିଛନ୍ତି । ମଦନ ମହାନ୍ତି, ଶଙ୍କର ଦାସ, ନରହରି ମହାପାତ୍ର ପ୍ରଭୃତି ଗାଆଁର ଭଦ୍ର ଭଦ୍ର ଲୋକମାନେ ମଧ୍ୟ ବସିଛନ୍ତି । ଏଣୁ ତେଣୁ କେତେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ନରହରି ମହାପାତ୍ରେ ପଚାରିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ! ଝିଅପାଇଁ କେଉଁଠି ବରପାତ୍ର ଠିକଣା କଲେ ? ବିଭାଘର ଏ ବର୍ଷ କରୁଛନ୍ତି ନା ?"

ଚୌଧୁରୀ ଟିକିଏ ଗଳା ଖଙ୍କାର କେଶଶୂନ୍ୟ ମସ୍ତକରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲେ, "ନ କରି ଆଉ ଗତି ଅଛି ? କେତେଣେ ତ ବର ମିଳିଲେ ନାହିଁ, ଏତେ ଖୋଜିଲେ । ଶେଷରେ ଠିକ୍ କରିଛୁ ହରିପୁର ମୌଜାର ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାସଙ୍କ ପୁଅ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ

ଧରି ଆଣି ଝିଅ ଦେବ । ସେ ସେ ଦିନ ଟଙ୍କା ଦବାକୁ ଆସିଥିଲା, ଦେଖିଛୁ । ଏବେ ସିନା ଗରିବ ହୋଇ ଯାଇଛି, ନଚେତ୍ ପିଲାଟି ବେଶ୍ । ଭଦ୍ରପୁରୁଷର ଖାନଦାନ୍ ଘର । ଭାବୁଛି, କିଛି ଜମିବାଡ଼ି ଦେଇ ଘରଜୋଇଁ କରି ଏଇ ଗାଆଁରେ ଝିଅ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କୁ ରଖେଇବି । କଣ କହୁଛ ? ମନ ମାନୁଛି ?"

ମଦନ ମହାନ୍ତିଏ ଖନେଇ ଖନେଇ କହିଲେ, "ଆ ଆଜ୍ଞା; ଆ-ଆ-ଆପଣ ଯା-ଯାହା କରିଛନ୍ତି ସେ-ସେଥିରେ କା-କା-କାହାର ମ-ମ-ନ-ନ ମା-ମା-ମାନିବ ?

ଶଙ୍କର ଦାସେ ପଚାରିଲେ, "କେବକୁ ଦିନ ସ୍ଥିର କରୁଛନ୍ତି ?"

ଚୌଧୁରୀ—ଏଇ ଫଗୁଣ ଏକାଦିନ । କଥାରେ କହନ୍ତି ଶୁଭସ୍ୟ ଶୀଘ୍ରଂ—କରିବାକୁ ହେଲା ତ ଆଉ ଡେରି କଲେ କଅଣ ହେବ ? ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯାଏ ସେତେ ଭଲ । ଏ ଲୋକଗୁଡ଼ାଙ୍କ କଥା ତ ଦେଖୁଛ । ସତ ହଉ, ମିଛ ହଉ ତିନିପଦ ଯୋଡ଼ିଯାଡ଼ି ଦେଇ କେତେ କଥା ରଟେଇ ଦେବେ । ଯଦି କଥାଟା କିଛି (ଇସାରାରେ ଠାରି ଦେଇ) ତେବେ ତ ସବୁ ପଣ୍ଡ ହବ ।

ମହାପାତ୍ରେ—ମଧ୍ୟସ୍ଥ କାହାକୁ କରିଛନ୍ତି ?

ଚୌଧୁରୀ— ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ, ସେ ଲେଖାଯୋଖାରେ ଦାମୋଦରର ମଉସା ହୁଅନ୍ତି । ତାରି ମୁରବି ଭଳିଆ । ସେ ମୋତେ ଏକ ରକମ ପୁରାପୁରି ଜବାବ୍ ଦେଇ ସାରିଛନ୍ତି ।

ଦାସେ—ତେବେ ଆଉ ଚିନ୍ତା କଅଣ ? ମିଶ୍ରେ ଭାରି ଚଲାଖ ଲୋକ । ସେ ଯେଉଁ କାମରେ ହାତଦେବେ, ତାହା ଫତେ ନ କରି ଛାଡ଼ିବାର ପାତ୍ର ନୁହନ୍ତି, କୋଷ୍ଟୀଟା……"

ଚୌଧୁରୀ—ଆରେ କୋଷ୍ଠୀ ଦେଖୁଛୁ କଏ ? ଗରବର ଯୁଅ; ଟଙ୍କା ପଇସାରେ ଲୋଭ ଦେଖିଲେ ବାସ୍। ଆଉ ଗୋଟାଏ କୋଷ୍ଠୀ କଣ, ପୋଷ୍ଟୀ କଣ ?

ଦାସେ—ହଁ, ତାହା ବି ତ ସତ । ତେବେ ମୁଁ କହୁଥିଲି କଅଣ କି, ଆଗରୁ ଟିକିଏ ସାବଧାନ ହୋଇଥିବା ଦରକାର । ଧରନ୍ତୁ ଯଦି କେହି କୋଷ୍ଠୀଟା ମାଗି ବସେ, ତେବେ କଅଣ ସାମାନ୍ୟ କଥା ପାଇଁ କାମଟା ଭଣ୍ଡୁର କରିବା ?

ଚୌଧୁରୀ—ସେ କାମ କଅଣ ଆଉ ଏତେଦିନ ଯାଏ ବାକି ରଖିଛୁ ? ସେଦିନ ଆଉ ଚନ୍ଦ୍ରେଇ ନାଏକ ଜ୍ୟୋତିଷକୁ ଡକାଇଥିଲି କାହିଁକି ? ସେ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରିଦେଇ ଯାଇଛି ।

ଦାସେ—ତେବେ ତ ଠିକ୍। ଆଉ ପରେଇ କଅଣ ? ଯେ ଯାହା ସତ ମିଛ ଚୁଗୁଲି ଯୋଡିବ ଯୋଡୁ ନାଁ; ସାଫ୍ କୋଷ୍ଠିଟା ହାଜର କରାଇ ଦେଲେ ବ୍ରହ୍ମା ବି ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ ନାହିଁ ।

"ଚୌଧୁରୀ ସାଆନ୍ତେ ଘରେ ଅଛନ୍ତି ନାଁ ?" "ଆରେ ! ଏଇ ତମରି କଥା ତ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେର ଦିନଯାଏ ଏକା ବଞ୍ଚିବ । ଆସ ଆସ, ଆରେ ମକର୍‍ବା ! ଆରେ ନରସିଙ୍ଘା ! କଏ ଅଛ ? ମିଶ୍ରଙ୍କ ଲାଗି ଜଳ ଲୋଟାଟା ଆଣ ତ ? ଚୌଧୁରୀଏ ପାଟି କରି ଡାକଲେ ।"

"ନାଁ ନାଁ, ଥାଉ ଥାଉ, ମୁଁ ହାଣ୍ଡି ପୋଖରୀରେ ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ଆସିଛି" କହି ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ ଅଣ୍ଟାରୁ ଗାମୁଛା ଫିଟାଇ ଗୋଡ଼ ପୋଛି ଲାଗିଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ଟିକିଏ ଘୁଞ୍ଚି ଯାଇ କହିଲେ, "ଆସ, ଆସ, ଏଇଠି ବସ । ଆରେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଲାଗି ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଭାଙ୍ଗି କରି ଆଣିଛ ?"

ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ ଆସନରେ ବସିଲାରୁ ଶଙ୍କର ଦାସେ ପଚାରିଲେ, ମିଶ୍ରେ ସାଆନ୍ତେ, କେଉଁଠାରୁ ବିଜେ ହେଲେ ? ଘରଠାରୁ ନା ?

ମିଶ୍ରେ ଟିକିଏ ଖୁଁ ଖୁଁ କାଶି କହିଲେ, "ଆଉ କଅଣ ମୋର ଘରକାମରେ ମନ ଅଛି ? ପିଲାଗୁଡ଼ାକ କଅଣ କରୁଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଚୌଧୁରୀ ସାଆନ୍ତେ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ଯେଉଁ ବୋଝ ଲଦି ଦେଇଛନ୍ତି, ତାହା ଖଲାସ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଉ ଘର କଅଣ ?" ଦ୍ୱାର କଅଣ ? ଭଦ୍ର ଲୋକର ବଚନ ଅଟଳ ରଖିବାକୁ ତ ହେବ । ନା—କଅଣ କହୁଛ ମହାପାତ୍ରେ ?"

ମାହାପାତ୍ରେ—ମଲା ! ଆଉ କହିବାକୁ ଅଛି ? କଥାରେ ଅଛି, ବଚନ ଦେଲେ ହାତ କ, ବେଣ୍ଟି ଦେଲେ ହାତ । ମନୁଷ୍ୟର ଅସଲ ଜିନଷ ବଚନ । "ମରଦକା ବାତ୍, ହାତୀକା ଦାନ୍ତ ।"

ମିଶ୍ରେ —ଆଜି ସକାଳେ ଦାମୋଦର ଘର ପାଖକୁ ଯାଇଥିଲି । ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ । ଟୋକାଟା କାହିଁକି କେଜାଣି ଟିକିଏ ମୁହଁ ଶୁଖାଇ ଥାଏ । ତା ମାଆ ବୁଢ଼ୀ ତ ଶୁଣି ଏକାବେଳକେ ମହା ଖୁସି । ମାଆର ରାଜି, ଟୋକାଟା ଆଉ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଆଗରୁ ଶିକାର ଖସିଯିବା କଅଣ ସହଜ ପଡ଼ିଛି ?

ମହାନ୍ତି—ହଁ, ହଁ, ତା-ତା-ତା କଅଣ ଆମକୁ ଜ-ଜ-ଜଣା ନାହିଁ ।

ଏହି ସମୟରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଚାକର ମକରା ଆଣି ଖଣ୍ଡିଏ ପାନ ମିଶ୍ରଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇଗଲା । ମିଶ୍ରେ ପାନ ଖଣ୍ଡିକ ପାଟିରେ ପୂରାଇ ଚଳିଲା ପରି ପାକୁଳି କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

କ୍ରମେ ଦିନ ବେଶୀ ହେବାରୁ ମହାନ୍ତିଏ, ଦାସେ ଓ ମହାପାତ୍ରେ ଉଠ୍ ଉଠ୍ ହେଲେ ଏବଂ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଓ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ଦଣ୍ଡବତ ପକାଇ ଯେଝା ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ବାଟରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ମହାପାତ୍ରେ ଦାସଙ୍କୁ କହିଲେ, "ହଇ ହେ !

ମିଶ୍ରେ ଏକା ବଡ଼ ଚତୁର ଲୋକ, ସେ କଅଣ ଏଥିରେ ନିଜ ଦସ୍ତୁରି କିଛି ହାତପଇଠ ନ କରି ଛାଡ଼ିଥିବେ !” ଦାସେ ଟିକିଏ ଗଳାଖଙ୍କାରି ମାରି କହିଲେ, “ତା ନୁହେ ତ କଅଣ ” ଦୀପ ଦେଖିଲେ ହାତ ଚିକଣି, ବିଶେଷତଃ ଏସବୁ କାମରେ ଲାଭ ନ ଦେଖିଲେ କଅଣ କେହି ସହଜରେ ହାତ ପୁରାଏ ?”

ଦାସେ—ଅଚ୍ଛା, ମହାପାତ୍ରେ ! ସେ କଥାଟା କଅଣ ସତ ?

ମହାପାତ୍ରେ—ସତ ନୁହେ ତ କଅଣ ? ନିଆଁ ନ ଥିଲେ କି ଖାଲି ଧୂଆଁ ବାହାରେ ? କଥାଟା କଅଣ ଆଉ ଆସମାନରୁ ଛୁଟିଲା ?

ଦାସେ—ହଉ ରେ ବାବୁ ! ବଡ଼ଲୋକଙ୍କ ଘରକଥା ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ସାଜେ, ଆମର ସେଥିରେ ଯାଏ କେତେ ଆସେ କେତେ ? ହଉ ମହାପାତ୍ରେ ! ଦଣ୍ଡବତ । ଅସେଁ ।

ମହାପାତ୍ରେ—ଏଇଠୁଁ ଖସିଲ ପରା ?

ଦାସେ—ହଁ, ଭାଇ ବାଟେ ଚାଲିଯିବି । କମ୍ ବାଟ ପଡ଼ିବ ।। ଏତେ ବାଟ କିଏ ଘୁରୁଛି ।

ମହାପାତ୍ରେ—ଅଚ୍ଛା ହଉ ତେବେ ଦଣ୍ଡବତ !

ଦାସେ ବାଡ଼ିପଟେ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ମହାପାତ୍ରେ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ସ୍ୱରରେ ମନବୋଧ ଚଉତିଶା ଗାଇ ଗାଇ ହାତ ଫୁଟୁକି ମାରି ମାରି ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ । ଦାସେ ଓ ମହାପାତ୍ରେ ଉଠିଯିବା ପରେ ମହାନ୍ତିଏ ମଧ୍ୟ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କର ପଛକୁ ରହିବାର କାରଣ, ଚୌଧୁରୀଙ୍କଠାରୁ କିଛି ଟଙ୍କା କରଜ ନେବାକୁ ଆସିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ମିଶ୍ରେ ଉପସ୍ଥିତ ଥିବାରୁ ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରି ନ ପାରି କାଲି ସକାଳେ ଆସିବାକୁ ମନସ୍ଥ କରି ଉଠିଲେ । ବାକୀ ରହିଲେ ଚୌଧୁରୀ ଓ ମିଶ୍ରେ । ଦୁହିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚୁପ୍ ଚାପ ଅନେକ

କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା । ଶେଷରେ ଚୌଧୁରୀଏ ଟିକଏ ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା କୁଛ୍ ପରବାୟ ନାହିଁ, ଏହି କଥା ଲାଗି ଗୋଟାଏ ଶନ୍ତା । ଗହେ ହଜ ଦୁଇ ଗହ ହଜ ତୁମ ମନ ଖୁସି କରି ଦେଲେ ତ ହେଲା ?"

ମିଶ୍ରେ ଟିକଏ ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସି କହିଲେ, "ସେଥିପାଇଁ କଅଣ ଅଛି ? ତୁମ ପାଖରେ କଅଣ କଥା ବଳେଇଛି ? ସେ କଥା କହୁ ନାହିଁ ଯେ—କପରି କାମଟା ଶୀଘ୍ର ହୋଇଯାଏ, ଏଇଟା ହେଉଛି ଭାଲିବାର କଥା । କାରଣ, ଦେଖୁଛ ତ ଲୋକଗୁଡ଼ାକଙ୍କ ଦାଉ ।"

ଚୌଧୁରୀ—ହଁ ହଁ, ତା ଅବଶ୍ୟ—ଅବଶ୍ୟ । ଏହି ଯେ ପହିଲି ଫଗୁଣ । ମାସର ତିନି ଦିନ ଗୋଟାଏ ଲଗ ଅଛି । ହେଲେ, ସେହିଦିନ କାମ ବଢ଼େଇ ଦେବା ।

[ଚାରି]

ରାତି ଘଡ଼ି ଦୁଇ ହେବ । ଗୌରହରି ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡଘର ଭିତରେ ମସିଣା ଖଣ୍ଡେ ପାରି ଦେଇ ଲଣ୍ଠନଟିଏ ଜାଳି ପଢ଼ାଶୁଣାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ହଁ, କହିବାକୁ ଭୁଲି ଯାଇଛି, ଗୌରହରି ସ୍ଥାନୀୟ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ହେଡ୍‌ମାଷ୍ଟର । ଲୋକଟି ଦେଖିବାକୁ ଟିକଏ ଖର୍ବକାୟ, ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୟାମଳ; ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ଟିକଏ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ; ଚେହେରାରୁ ଜଣାଯାଏ, ଯେପରି ଖୁବ୍ ବୁଦ୍ଧିମାନ୍ ଓ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ ।

ଗୌରହରି ମନୋଯୋଗପୂର୍ବକ ପଢ଼ାଶୁଣାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ପଛଆଡ଼ୁ ସୀତାମଣି ଆସି ହସି ହସି ପଚାରିଲେ—ଆଚ୍ଛା ! ଏ ବିଷୟରେ ଟିକଏ ବୁଝିଲେ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ନାଁ ?

ଗୌରହରି ଅନ୍ୟମନସ୍କରେ ପଚ୍ଚାରିଲେ, "କେଉଁ କାମ ?"

ସୀତାମଣି—ଏଁ ! ଏତକ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ପାସୋରି ଗଲଣି ନାଁ ! ଏଡ଼େ ଭୋଳା ମନ ତୁମର ! ଏତକ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ମୋ କଥାକୁ ତ ପାସୋରି ସାରିଲଣି, ବରାବର ସାକ୍ଷାତ ହେଉ ନ ଥିଲେ ମୋତେ ତ ବୋଧହୁଏ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟାର ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ପାସୋରି ପକାନ୍ତ —ନୁହେଁ ?

ଗୌରହରି ସୀତାମଣିଙ୍କ ହାତକୁ ଧରି ପାଖକୁ ଟାଣି ନେଇ କହିଲେ, "ରାଗ କଲ କି ମଣି ?" ତା ପରେ ସୀତାମଣିକୁ ଅତି ପାଖକୁ ଟାଣି ନେଇ ତା ଗଣ୍ଡସ୍ଥଳରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ନେହଚୁମ୍ବନ ଅଙ୍କିତ କରିଦେଲେ ।

ସୀତାମଣି ହାତ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ହସି କହିଲେ— ଥାଉ, ଥାଉ, ସେତକ ପ୍ରେମ ଥାଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରେମ କରିବାକୁ ଆସି ନାହିଁ । ମୁଁ ଯେଉଁ କଥା ପଚ୍ଚାରୁଛି, ଆଗେ ତାର ଉତ୍ତର ଦିଅ । ଅଚ୍ଛା ! ତୁମେ ଟିକିଏ ଯାଇ ଦାମୋଦର ଜନାଙ୍କଠାରୁ କଥାଟା ବୁଝିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ନା ?

ଗୌରହରି—ହଁ, ହୁଅନ୍ତା ଯେ—ତେବେ ଉଠୁଣିକା ମୁଁ ଆଉ ମିଛୁଟାରେ ଯିବି କାହିଁକି, କହିଲ ? ମୁଁ ଶୁଣୁଛି, ଦାମୋଦର ନୂଆଗାଁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅକୁ ବିବାହ କରି ତାଙ୍କର ଘରଜ୍ୱାଇଁ ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ତାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକାବେଳକେ ପଞ୍ଚମ ବୃହସ୍ପତି ଯୋଗ । ଏକେ ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ, ଦ୍ୱିତୀୟେ ଧନ, ତୃତୀୟେ ସୌଭାଗ୍ୟ, ଏତେ ଗୁଡ଼ାଏ ଲାଭ ଛାଡ଼ି ସେ କାହିଁକି ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ଦେଇ ଏଠାରେ ବନ୍ଧା ହେବାକୁ ଯିବ ? ମୁଁ ଜାଣୁ ଜାଣୁ ଏ ପ୍ରସ୍ତାବଟା କାହିଁକି କରିବି, ସେ ପୁଣି କଅଣ କହିବ ?

ସୀତାମଣି—ଅଚ୍ଛା ! ତୁମେ ଯେବେ ନ ପାରିବ, ମୋ ଉପରେ ସେ ଭାର ରହିଲା । ମୁଁ ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କରି ଦେଖିବି । ତୁମେ କାଲି ଦାମ ନନାଙ୍କୁ ଆମ ଘରଠାକୁ ଡାକି ଆଣିଲ ?

ଗୌରହରି—ଅଚ୍ଛା ! ଯେତେବେଳେ କହୁଛୁ, ମୋର କଅଣ ଗୋଡ଼ ଥକି ପଡୁଛି ? କଥା ପଦକେ କହିବାକୁ ପାଞ୍ଚ ଘୋଳେଇ ହୋଇ ଯାଉଛ ? ହଉ, ଡାକି ଆଣିବି ।

ସୀତାମଣି—ନା, ନା ? ସେମିତି ତୁଚ୍ଛା କହିଦେଲେ ହବ ନାହିଁ । ତୁମର ଯେମିତି ଭୋଳା ମନ, ତୁମକୁ ଦିନରାତି ତୁହାକୁ ତୁହା ନ ହେଣ୍ଟେରେଇଲେ ହବ ନାହିଁ । କାଲି ତ ରବିବାର, ଇସ୍କୁଲ ବନ୍ଦ । ତୁମେ କାଲି ଭୋର୍ ଭୋର୍ ଯାଇ ଦାମୋଦର ନନାଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିଲ ।

ଗୌରହରି—ହଉ, ଭୋର୍ ଆଗେ ହେଉ; ଏତେ ତନାଘନା କାହିଁକି ?

ସୀତାମଣି—ନାଁ, ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ହୁଅନ୍ତୁ । ଗୋଟାଏ ଲୋକ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବାକୁ ବସିଛି । ବ୍ୟସ୍ତ ହେବ ନାହିଁ ? ତୁମର ପରି; ତୁମପୁରୁଷ ଜାତିଟା ଏଡ଼େ ସ୍ୱାର୍ଥପର ନା ?

ଗୌରହରି—ହଁ ! ଏବେ ବାହାରିଲା । ଆମ ପୁରୁଷ ଜାତିଟା ଖରାପ, ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଜାତିଟା ଭାରି ଭଲ । ଅଚ୍ଛା, ଆମ ପୁରୁଷ ଜାତିଟାର ଏମିତି କି ଦୋଷଟା ଦେଖିଲ ଯେ ?

ସୀତାମଣି—ଆଖି ଆଗର କଥା । ବେଶି ଦୂର ଯିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ଦେଖୁଛ ତ ୭୦ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ାଟା । ପଟେ କ କାହାଣେ ପୁଅ ନାତି, ବୋହୂ ଝିଅ; ତେବେ ବି ମନର ସାଧ ପୂରିଲା ନାହିଁ । କହୁଛି 'କଅଣ 'ନା, ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ଦେଇ ପୁଣି ଗୋଟାକୁ

ବେକରେ ବାନ୍ଧିବ । ଅନ୍ଧର ଦେଖ, ନିଜର ବାପାଟା ହୋଇ—
କଅଣ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ନାହିଁ ? କିଏ ବା ଖାଇବ ? ଝିଅଟାକୁ—
ନିଜର ଜନ୍ମ କଲା ଝିଅଟାକୁ ମଝି ଦରିଆକୁ ପେଲି ଦେଇ ଠଙ୍କା-
ତୋଡ଼ା ଗଣି ନଉଛନ୍ତି । ଆଉ ଲୋଭଡ଼ା ? ଏଇ ଦେଖ ନାଁ, ତୁମେ
ଗୋଟିଏ ମଣିଷ । ଏମିତି କପଟୀ ଲୋକ ତ ମୁଁ କେବେ ଦେଖି ନ
ଥିଲି ? ଖୁସିଗପ କଲାବେଳେ କଥାରେ ଖାଲି ଅମୃତ ଢାଳି
ପକେଇବ—"ତୁ ମୋ ସର୍ବସ୍ୱ, ତୁ ମୋ ଜୀବନଧନ, ମୋ ହୃଦୟ-
ରାଣୀ, ମୋ ନୟନମଣି ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି, କିନ୍ତୁ କାମ ପଡ଼ିଲା
ବେଳେ ତୁ କିଏ, ନା ମୁଁ କିଏ ?"

ଗୌରହରି—(ହସି କରି) ହଉ, ହଉ, ସେଟା ଜାଣି ମୋର
ଦୋଷ; ଆଉ ଏଣିକି ଯେ ଆଜ୍ଞା ହେବ; ତାହା ମୋ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ ।
ହଁ, ହଁ, ତୁମ କଥା ଯେ ମାନିବ ମୋତେ କି ବକ୍‌ସିସ୍‌ଟା ମିଳିବ
—କହିଲ ?

ସୀତାମଣି—କାମ କରି ସାରିଲେ ସିନା ଲୋକେ ବକ୍‌ସିସ୍‌
ଖୋଜନ୍ତି ? କିଛି କୁଆଡ଼େ ନାହିଁ, ଆଗେ ତଲବ ବକ୍‌ସିସ୍‌ !

ଗୌରହରି—ଜାଣିଲି ! ଏତେ ବଡ଼ ଗୋଟାଏ କାମ କରିବାକୁ
ଯିବ, ଆଗରୁ କିଛି ଆଡ଼ଭାନ୍‌ସ ନ ଦେଲେ ତ ହବ ନାହିଁ ।

ସୀତାମଣି—ଆଡ଼ଭାନ୍‌ସ ଗୋଟାଏ କଅଣ ମ ? ମୁଁ ଏତେ
ଇଙ୍ଗରେଜୀ ଫିଙ୍ଗରେଜୀ ଜାଣେ ନାହିଁ ।

ଗୌରହରି—ଆଡ଼ଭାନ୍‌ସ ମାନେ ଅଗ୍ରିମ । ଦିଅ, ବଇନା ।
ବଇନା ନ ପାଇଲେ—ଉଁ—ହୁଁ— ।

ସୀତାମଣି—ଏଇକ୍ଷଣି ପରା କହୁଥିଲି । ଦେଖ, ତୁମ ଜାତିଟା
କେଡ଼େ ଲୋଭୀ, କେଡ଼େ ସ୍ୱାର୍ଥପର !

ଗୌରହରି—ଆଜି ତୁମ ଜାତକଟା ?

ଗୌରହରି ସୀତାମଣିଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଟାଣି ନେଇ ତା ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ନେହ ଚୁମ୍ବନ ଅଙ୍କିତ କରିଦେଲେ । ସୀତାମଣି ହସ ହସ ମୁହଁରେ କହିଲେ, "ଏବେ ତ ହେଲା । ବକ୍‌ସିସ୍ ତ ପାଇଲଣି, ଏଣିକି କାମଟା କପରି ହୁଏ, ତାର ଯୋଗାଡ଼ କର ।"

[ପାଞ୍ଚ]

ରବିବାର ଦିନ ଭୋର୍ । ରାତି ଅନ୍ଧାର ଅନ୍ଧାର ଅଛି । ସୀତାମଣି ଉଠି ବାସିପାଇଟି ସାରି ଦାନ୍ତକାଠି, ପାଣିଲୋଟା ସଜାଇ ରଖି, ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଯାଇ ଡାକିଲେ, "ହଇ ହେ ! ଉଠ, ଯିବ ପରା ? ରାତି ପାହିଲାଣି, ଏବେ ଉଠ, ଆଉ କେତେବେଳେ ଯିବ ?"

ଗୌରହରିଙ୍କର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଗଲା, ସେ ନିଦ ଅଳସରେ ପଚାରିଲେ, 'କେଉଁଠିକି ?'

'ଏଁ ! ରାତିରେ ଏତେ କଥା ହେଲା । ସକାଳେ ପୁଣି ପଚାରୁଛ କେଉଁଠିକି ?'

ଗୌରହରି ତରତର ହୋଇ ଉଠି ପଡ଼ି ଆଖି ମଳି ମଳି କହିଲେ, 'ଓହୋ ! ହିଁ—ହିଁ—ଯିବି । ତୁମକୁ ବୋଧହୁଏ ରାତିରେ ନିଦ ହୋଇ ନାହିଁ ?'

ସୀତାମଣି—'କେମିତି ହବ ? ତୁମର ସିନା ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା ଅସୁ ନାହିଁ । ମୋତେ ତ ଦିନ ରାତି ଚିନ୍ତା; ନିଦ ହବ କୁଆଡୁ ?'

'ନାଁ, ଆଉ ହେବ ନାହିଁ' କହି ଗୌରହରି ମୁହଁ ଧୋଇ ଦାନ୍ତ ଘଷିଲେ ।

ଇତିମଧ୍ୟରେ ସୀତାମଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଗାଧୋଇବା ଜଳ ଗରମ କରି ଲଗେଇବା ପାଇଁ ତେଲ ଦେଲେ । ଗୌରହରି ଗାଧୋଇ ପଡ଼ି

ଜଳଖିଆ କରି ଓଁ ବସ୍ତୁ, ଓଁ ବସ୍ତୁ କହି ଗୃହରୁ ଅନୁକୂଳ କରି ବାହାରି ଗଲେ । ସୀତାମଣି ପଛେ ପଛେ ଯାଇ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି ।

ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବାଟେଇ ଦେଇ ଆସି ସୀତାମଣି 'ହନୁମାନ ପ୍ରଶ୍ନ' ବହି କାଢ଼ି ଖଡ଼ି ପକାଇଲେ । ଏହି ସମୟରେ ତାଙ୍କ ପଛଆଡ଼େ ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସୀତାମଣି ମୁହଁ ଫେରାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ, ବିମଳା । ସୀତାମଣି ହସି ହସି କହିଲେ, "ଆ ବିମ ! ଦେଖ, ଦେଖ୍ ।"

ବିମଳା—କଅଣ ଦେଖିବି ଲୋ ?

ସୀତାମଣି—ଏଇ ଦେଖ୍, ଆଖି ବୁଜି ଚକ ଭିତରେ ହାତ ମାରିଥିଲି, ତାହା ଅଙ୍ଗଦ ଘରେ ପଡ଼ିଗଲା । ପଢ଼୍, ପଢ଼, ଅଙ୍ଗଦ କଅଣ କହୁଅଛନ୍ତି । 'ନିଶ୍ଚୟ କାର୍ଯ୍ୟ ସିଦ୍ଧ ହେବ' ଆଉ ଚିନ୍ତା କଅଣ ? ଅଚ୍ଛା, ମନସ୍କାମନା ଚକ ଦେଖିବୁ ? ବିମଳା, ତୁ ଏଇ ଚକ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମାଇଲୁ ।

ବିମଳା ସୀତାମଣିର ଆଦେଶାନୁସାରେ ଗୋଟିଏ ଘରେ ଅଙ୍ଗୁଠି ମାଇଲା ।

ସୀତାମଣି—ଏଇ ବିଭୀଷଣ ଘର । ଆଚ୍ଛା, ଆଚ୍ଛା, ବିଭୀଷଣ କଅଣ କହୁଛନ୍ତି—ଦେଖାଯାଉ ।

ବିମଳାର ଛାତି ଦମ ଦମ ହେଉଥାଏ । ଭୟ ହେଉଥାଏ, କାଳେ ବିଭୀଷଣ କହିବେ 'କାମ'ହେବ ନାହିଁ ।'

ସୀତାମଣି—(ପାଟିକରି) ବାଃ ! ବାଃ ! ଆଉ କଅଣ ? ଏଇ ପଢ଼୍, ଏଇ ପଢ଼; ବିଭୀଷଣ କଅଣ କହୁଛନ୍ତି ।

ବିମଳା ମନେ ମନେ ପଢ଼ ପଢ଼ୁ ତାଙ୍କର ମୁହଁ ଲଜ୍ଜାରେ ଆରକ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

ସୀତାମଣି—ନା ! ନା ! ସେମିତ ହବ ନାହିଁ, ପାଞ୍ଚି କର ପଢ଼ ।

ବିମଳା—ମୁଁ ପଢ଼ି ପାରେ ନାହିଁ, ତୁ ପଢ଼ ।

ସୀତାମଣି—ଅଚ୍ଛା ! ବିଭୀଷଣ କହୁଛନ୍ତି, 'ଅବିଳମ୍ବେ ମନସ୍କାମନା ପୂରଣ ହେବ ।' ଆଉ ତେବେ କଅଣ ? ଏବେ ହେଲା !

ବିମଳା—ଖଡ଼ିକଥା କେତେ ସତ, କେତେ ମିଛ ।

ସୀତାମଣି—ଏଁ ! କଅଣ ଖଡ଼ିକଥା ମିଛ ? ଏ କଅଣ ଯାଚ୍ଛା ତା ଖଡ଼ି ? ଏ ହଉଛି 'ହନୁମାନ ପ୍ରଶ୍ନ' । ତ୍ରେତା ଯୁଗରେ ହନୁମାନ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଥିଲେ, ନିଜେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଉତ୍ତର ଦେଇଥିଲେ । ଏଥିରେ କଅଣ ଭୁଲ ହବ ?

ବିମଳା—ନାନି ! ମୋ ବାଆଁ ଆଖିଟା କାହିଁକି କାଲି ରାତିରୁ ଠକ ଠକ ହୋଇ ଡେଉଁଛି ।

ସୀତାମଣି—ତିରିଲୋକଙ୍କ ବାଆଁ ଆଖି ଡିଆଁ ଶୁଭ, ଶୁଭଚିହ୍ନ ଦେଖାଗଲାଣି; ମାଆ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କୁ ଡାକ । ହଁ, ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି, ମୋ କଥା ରଖିବୁ ତ ?

ବିମଳା—କଅଣ କହିଲୁ ?

ସୀତାମଣି—ବେଶୀ କିଛି ନୁହେଁ, କଥା କଅଣ କି, ମୋର ଟିକିଏ ଲୋଡ଼ା ଅଛି—ତୋ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖାତା, ରଚନା ଖାତା, ଆଉ ତୁ ଯେଉଁ ସବୁ ସୂତାକାମ କରିଥିଲୁ, ତାକୁ ସବୁ ମୋତେ ଟିକିଏ ଆଜି ଦବୁ ?

ବିମଳା—ସେଗୁଡ଼ାକ କୁଆଡ଼େ ପଡ଼ିଛି, ସେଗୁଡ଼ାକ କଅଣ ହବ ? ଇସ୍କୁଲ ଛାଡ଼ିଲା ଦିନୁଁ ଆଉ ସେ ସବୁରେ ମୋର ମନ ନାହିଁ ।

ସୀତାମଣି—ହଉ ! ଯିବ ଆଉ କୁଆଡ଼େ ? କୋଉଁଠି ନା କୋଉଁଠି ପଡ଼ିଥିବ; ଖୋଜିକରି ଆଜି ଦାଇପହର ଭିତରେ କାହାରି ହାତରେ ପଠେଇ ଦବୁ ।

ବିମଳା—ହଉ, ଦେଖେଁ ।

ସୀତାମଣି—'ନାଁ ! ନାଁ ! 'ହଉ ଦେଖେଁ' ନୁହେଁ, ନିଶ୍ଚେଁ ନିଶ୍ଚେଁ ପଠାଇ ଦବାକୁ ହବ । ତତେ ମୋ ରାଣ ଅଛି ।

ବିମଳା—'ଏଁ ! ଏଇଥିପାଇଁ ଗୋଟାଏ ରାଣ ପକାନ୍ତି ! ସେଗୁଡ଼ାକ ଆଉ ମୋର କଅଣ ହବ ? ସବୁଯାକ ପଠେଇ ଦେବି ।

'ହଉ ତେବେ ଆସେଁ' କହି ବିମଳା ଉଠିଗଲା । ଉପରକୁ ଚାହିଁ କହିଲା, "ଆଲୋ ନାନି ! ଏତେବେଳ ତ ହେଲାଣି, ଭାତ ରାନ୍ଧିବୁ କେତେବେଳେ କି ?"

ସୀତାମଣି—ଆଜି ଆଉ ଭାତ ରାନ୍ଧିବ ନାହିଁ ।

ବିମଳା—କାହିଁକି ? ଆଜି କଅଣ କି ?

ସୀତାମଣି—ହବ ଆଉ କଅଣ ? ସେ ତ ଆଜି ନାହାନ୍ତି, ଆଉ ଭାତ ରାନ୍ଧିବ କାହା ଲାଗି ?

ବିମଳା—ଗଉର ଭାଇ କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛନ୍ତି କି ?

ସୀତାମଣି—ସେ ଯାଇଛନ୍ତି ଗୋଟାଏ କାମରେ, ଉପର ଓଳିକି ଆସିବେ ।

ବିମଳା—ସେ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ତୁ ଆଉ ଖାଇବୁ ନାହିଁ ନାଁ ?

ସୀତାମଣି—ହଁ ! ମୋ ଖାଇବା ପାଇଁ ଗୋଟାଏ କଥା ପଡ଼ିଛି । କାଲି ରାତିର କଅଣ ପଖାଳ ପଖୋଳ ମୁଠାଏ ଅଛି, ଖାଇଦେବି ।

ବିମଳା—ହଉ ନାନି ! ତେବେ ଆସେଁ ।

ବିମଳା ଉଠି ଚାଲିଗଲା, ସୀତାମଣି କଅଣ ଭାବି ପୁଣି ଡାକିଲେ, 'ବିମ ! ଏ ବିମ !' ବିମଳା ଅଟକିଯାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ପଚାରିଲା, 'କଅଣ ମଁ ?'

ସୀତାମଣି—କାଲି ସକାଳେ ଟିକିଏ ଆସିବୁ ।

ବିମଳା—ହଉ ।

ସୀତାମଣି—ନାଁ, ନାଁ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବୁ, ତୋତେ ମୋ ରାଣ ଅଛି ।

ବିମଳା—ନାନିର ଯେ ଇଚ୍ଛା ସବୁ କଥାରେ ଗୋଟାଏ ରାଣ । ମୁଁ ତ କହିଲି ଆସିବି—ଆଉ କଅଣ ?

ସୀତାମଣି—କାଲି ନ ଆସିବୁ ।

ବିମଳା—ଏଁ ! ଏ ଫେର୍ ଗୋଟାଏ କଥା ନାଁ ?!

ବିମଳା ଘରକୁ ଚାଲିଗଲା ।

ସୀତାମଣି ମନେ ମନେ ଚିନ୍ତା କଲେ, 'ଆହା ! କି ସୁନ୍ଦର ସରଳ ନିଷ୍କପଟ ସ୍ୱଭାବ ! ଭଗବାନ୍ କଅଣ ଏ ଅମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନଟିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ, ଅକାରଣ ନଷ୍ଟ କରି ଦେବାପାଇଁ ? ନା, ନାଁ, ଭଗବାନ୍ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ଏଥିର ପ୍ରତିକାର କରିବେ । ହେ ଇଚ୍ଛାମୟ ! ତୁମ୍ଭ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ । ତୁମ୍ଭର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ଶକ୍ତି କାହାର ?'

[ଛଅ]

ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲାଣି । ଆଉ ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ତିନି ଘଡି ସରିକି ବାକି ଅଛି, ସୀତାମଣିଙ୍କ ମନ ଅସ୍ଥିର ହେଉ ନାହିଁ । କେତେ ପ୍ରକାର ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେଉଛି । ଦାମୋଦର ନନା ମୁଁଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଆଉ ଆସିଲେ ନାହିଁ ନା କଣ ? ନା, ନା, ଦାମ ନନା ତ ସେପରି ଲୋକ ନୁହନ୍ତି ?

ମନେ ମନେ ସେ ଭାରି ଭଲ ପାଉଥିଲେ । ମୁଁ ଡାକୁଛି ଶୁଣିଲେ ସେ ତ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବେ । ହଁ ଆସିବେ । ବେଶୀ ବାଟ, ଡେରି ହୋଇଥିବ । ପାଞ୍ଚ ସାତଥର ଯାଇ ଦାଣ୍ଡକୁ ଅନାଇ ଆସିଲେଣି । ବାଡରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ କେତେ ଥର ଅନାଇଲେଣି । ଦୂରରେ କାହାରିକୁ ଦେଖିଲେ ଭାବନ୍ତି, 'ବୋଧହୁଏ ଏମାନେ ଆସୁଛନ୍ତି ପରା ।' କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଯେତେବେଳେ ଅନ୍ୟ ବାଟ ନେଇ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ସୀତାମଣିଙ୍କର ଆଶା ମନେ ମନେ ଉଭେଇ ଯାଏ ।

ଶେଷରେ ଦିନ ରାତି ରାତି ହେବାକୁ ବସିଲା । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଆଖିରୁ ପାଣି ମଲା । ସୀତାମଣି ଘରକୁ ଫେରି ଆସି ସନ୍ଧ୍ୟାବତୀ ବାଳୁଛନ୍ତି; ଦାଣ୍ଡରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ଶୁଭିଲା । ସୀତାମଣିଙ୍କର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ତରତର ହୋଇ ଉଠିଯାଇ କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଲେ । ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦାମୋଦର ଓ ଗୌରହରି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ମଝିପିଣ୍ଡାରେ ମସିଣା ଖଣ୍ଡିଏ ପାରିଦେଇ ପାଣି ଲୋଟାଟିଏ ରଖିଦେଲେ । ଦାମୋଦର ପହଞ୍ଚିବାରୁ ସୀତାମଣି ଭାଇଙ୍କୁ ଜୁହାର ହେଲେ । ଦାମୋଦର ସ୍ନେହରେ ଭଉଣୀକୁ ଉଠାଇ ପଚାରିଲେ, 'ମଣି, ଭଲ ଅଛୁ ତ ରେ ?'

ସୀତାମଣି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ହଁ ନନା, ତୁମ ପା କଲ୍ୟାଣରୁ ।" ଦାମୋଦର ଓ ଗୌରହରି ଗୋଡ଼ ଧୋଇ ମସିଣାରେ ବସିଲେ । ତାର ପରେ ସୀତାମଣି ଦୁଇଟା ଅଧାବେଲରେ ମୁଢ଼ି ଦୁଧ ଚିନି ଜଳଖିଆ ଆଣି ଦେଲେ । ଜଳଖିଆ ଖାଇ ସାରି ସାମାନ୍ୟ କେତେକ ଦୁଃଖ ସୁଖ କଥାବାର୍ତ୍ତା ପରେ ରାନ୍ଧିବାପାଇଁ ଗଲେ ହାଣ୍ଡିଶାଳକୁ । ରନ୍ଧାବଢ଼ା ସାରି ବମଲା ପଠେଇ ଦେଇଥିବା ସୂତାକାମ ପୋଟଳାଟି

ଓ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖାତାଟି ନେଇ ସୀତାମଣି ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ଗଲେ । ତାହାର ପାଖରୁ ଶୁଣିଲେ, ଦୁହେଁ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ଟିକଏ କାନ ପାରି ଶୁଣିଲେ ଦାମୋଦର କହୁଛନ୍ତି, "ମୋର କଣ ସେଠାରେ ବାହା ହେବାର ଇଚ୍ଛା ? କେବେହେଁ ନୁହେ । ସେ ହେଲେ ବଡ଼ଲୋକ । ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ ଖାଲି ବାରିବର ଆସି ମୋତେ ଫୁସୁଲାଉଛନ୍ତି । ବୋଧହୁଏ ତାର କିଛି ଲାଭ ଅଛି, ନ ହେଲେ ସେ ଏତେ ଲାଗି ପଡ଼ନ୍ତା କାହିଁକି ? ଦାମୋଦରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସୀତାମଣିଙ୍କର ଗ୍ଳାନ ଲୁଚିଗଲା ମୋଟ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କ ମନ ଖାଲି ଛକ ଛକ ହେଉଥିଲା କାଳେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅକୁ ବାହା ହେବାପାଇଁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ମନ ବଳିଥାଏ, କାଳେ ସେ ତାଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ନ ଶୁଣେ; କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦର କଥାରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝିନେଲେ ଯେ, ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ ବିବାହ କରିବାପାଇଁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଆଦୌ ଇଚ୍ଛା ନୁହେ । ସୀତାମଣିର ସାହସ ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ କବାଟଟି ଫିଟାଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗଲେ । ଦାମୋଦର କହିଲେ, "ମଣି, ମୋତେ ଡକାଇଥିଲ କାହିଁକି ? କିଛି ତ କାହିଁ କହିଲ ନାହିଁ ?"

ସୀତାମଣି ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖାତାଟି ଓ ସୂତାକାମ ପୋଟଳିଟି କାନ୍ଥ ଆଲମାରି ଉପରେ ରଖି ଦେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଦାମୋଦର ପଚାରିଲେ, "ସେ ସବୁ କଣ, ଦେଖେଁ ଦେଖେଁ ।" ସୀତାମଣି ଆନନ୍ଦର ସହିତ ଦାମୋଦରଙ୍କ ହାତକୁ ଖାତାଟି ଓ ପୋଟଳିଟି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ ଏକପାଖିଆ ହୋଇ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ଦାମୋଦର ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖାତାଟି ମେଲାଇ ଦେଖିଲେ କି ସୁନ୍ଦର ଗୋଲ ଗୋଲ ହସ୍ତାକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିଏ ଲେଖା ହୋଇଛି । କହି ପକାଇଲେ, "ବାଃ ଚମତ୍କାର ତ ? ମଣି, ତୋର ହସ୍ତାକ୍ଷର ନା ?"

ସୀତାମଣି—ନା ।

ଦାମୋଦର—ଆଉ କାହାର ? (ନାମ ପଢ଼ି) 'ଶ୍ରୀମତୀ ବିମଳା ଦେଈ' (ପୁଣି ଆଉଥରେ ପଢ଼ି) 'ବିମଳା ଦେଈ' । ଏ ବିମଳା' ଟି କିଏ ମଣି ?

ସୀତାମଣି—ସେ ଏଇଠିକାର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ।

ଦାମୋଦର—(ରଚନା ଖାତା ଦେଖି) ଏଇଟି କଣ ? (ପଢ଼ି କରି) 'ସ୍ୱାମୀଭକ୍ତି ଓ ଗୃହିଣୀର ଧର୍ମ' (ପାଟିକରି ପଢ଼ିଲେ) "ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଏକମାତ୍ର ଦେବତା । ଯେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତ ଦେବତା ମନେ କରେ, ତାଙ୍କର ସେବା କରେ, ତାଙ୍କର ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଳନ କରେ, ସେ ଆଦର୍ଶ ଗୃହିଣୀ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସହଧର୍ମିଣୀ ଓ ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ । ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରିବା, ଭକ୍ତି କରିବା, ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ଏକଆତ୍ମା, ଏକପ୍ରାଣ ହୋଇ ସତମାର୍ଗରେ ଚାଲିବା ଓ ଚଳାଇବା ଗୃହିଣୀର ପ୍ରଧାନ ଧର୍ମ । ଯେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଦରେ ମତି ରଖି ଏକନିଷ୍ଠଭାବରେ ତାଙ୍କର ସେବା କରେ, ତାହାକୁ ସତୀ କହନ୍ତି । ପୂର୍ବକାଳରେ ଆମ ଦେଶରେ ଦ୍ରୌପଦୀ, ସାବିତ୍ରୀ, ସୀତା ପ୍ରଭୃତି କେତେ କେତେ ସତୀ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।" ବାଃ ବଡ଼ ଚମତ୍କାର ରଚନା ତ ! "ଶ୍ରୀମତୀ ବିମଳା ଦେଈ" ଏ ବି ତ ତାହାରି ଲେଖା ! ବାଃ ଏଗୁଡ଼ିକ କଣ ?

ଦାମୋଦର ପୋଟଳିଟି ଫିଟାଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସୂତାକାମ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ଦେଖୁଥାନ୍ତି । ଏଆଡ଼େ ସୀତାମଣି ଓ ଗୌରିହରି ପରସ୍ପର ମୁହଁ ଚାହାଁଚାହିଁ ହୋଇ ହସୁଥାନ୍ତି । ଦାମୋଦର ଦଣ୍ଡେ କାଳ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖି ପଚାରିଲେ, "ଏଗୁଡିକ ବି ତାରି ହାତରେ ତିଆରି ନା ?"

ସୀତାମଣି ଚେଷ୍ଟା କରି ହସ ଚାପି ରଖି କହିଲେ, 'ହଁ'

ଦାମୋଦର—ବାଃ, ଚମତ୍କାର ତ ! ମଫସଲ ଗାଆଁରେ ଏ ସବୁ କାମ ଶିଖିବା ତ ସହଜ କଥା ନୁହେଁ ?

ଗୌରହରି—ଆମ ଗାଆଁରେ ଗୋଟିଏ ସରକାରୀ ବାଳିକା ସ୍କୁଲ ଅଛି ନା । ବର୍ଷକରେ ଥରେ ଦୁଇ ଥର ଶିକ୍ଷୟିତ୍ରୀ ଆସି ସୂତାକାମ ଶିଖାଇ ଦେଇଯାଏ ।

ଦାମୋଦର—ଅଚ୍ଛା, ପିଲାଟି କେତେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଢ଼ିଛି ?

ଗୌରହରି—ବେଶୀ ନୁହେଁ, ଏଇ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଇମେରୀ । ତା ପରେ ମୋ ପାଖରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ଦିନ ପଢ଼ାପଢ଼ି କରୁଥିଲା ।

ହସ୍ତାକ୍ଷର ରଚନା ଓ ସୂତାକାମ ଗୁଡିକ ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନ ଅଲକ୍ଷିତ ଭାବରେ କେତେବେଳେ ଯେ ତାର ନିର୍ମାଣକାରଣୀ ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡିଲାଣି, ତାହା ଦାମୋଦର ନିଜେ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲେ ସତ; କିନ୍ତୁ ସୀତାମଣି ଓ ଗୌରହରିଙ୍କୁ ଅଜଣା ନ ଥିଲା ।

ଦାମୋଦର—ଅଚ୍ଛା ପିଲାଟିର ବୟସ କେତେ ହେବ ?

ଗୌରହରି—ଏଇ ତ ସେ ଦିନ ତାର ଜନ୍ମ । ବୟସ ତେର ଚଉଦ ହେବ, ଆଉ କଣ ?

ଦାମୋଦର—ବୋଧହୁଏ ବିବାହିତା ?

ଏ କଥାଟି ଶୁଣି ସୀତାମଣିଙ୍କ ହୃଦୟରେ ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ ଖେଳିଗଲା । ତାଙ୍କ ମନର ସଂଶୟ ଦୂର ହୋଇଗଲା । ସେ ସ୍ପଷ୍ଟ-ରୂପେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ, ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନ ବିମଳା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ।

ଗୌରହରି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ନା' ।

'ନା', ତେବେ କଣ ମୋର ଆଶା ଫଳବତୀ ହୋଇପାରେ ? ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନେ ମନେ ଏଇ କଥା ଜାଗି ଉଠିଲା । ଆଶା-କୁହୁକିନୀ କାନେ କାନେ କହିଦେଲା, 'ହେବ' ।

ଗୌରହରି କହିଲେ, 'ଏଇ ମାସରେ ତାହାର ବଦାହ ହେବାର କଥା ହୋଇଛି ।'

ଗୌରହରିଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ଦାମୋଦରଙ୍କର ମୁହଁ ଶୁଖିଗଲା । ପଲ୍ଲବିତ ଆଶାଲତାଟି ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଲା । ଶୁଷ୍କ କଣ୍ଠରେ ଦାମୋଦର ପଚାରିଲେ, 'କେଉଁଠି ?'

ଗୌରହରି—ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାନ୍ତରାଙ୍କ ଘରେ ।

ଦାମୋଦର—ଏଁ, କାହା ସଙ୍ଗରେ ? ସାନ୍ତରାଙ୍କ ନାତି ସଙ୍ଗରେ ନା, ସାନପୁଅ ସଙ୍ଗରେ ?

ଗୌରହରି—ନା, ଖୋଦ୍ ସାନ୍ତରାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ।

ଗୌରହରିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଦାମୋଦର ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭାବିଲେ—ବୋଧହୁଏ, ଗୌରହରି ଥଟ୍ଟାରେ ଏପରି କହୁଛନ୍ତି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାନ୍ତରା ଜଣେ ବଡ଼ ମହାଜନ । ଆଖପାଖ ଗାଆଁରେ ତାଙ୍କର ନାମ ଡାକ । ଦାମୋଦର ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଥର ସାନ୍ତରାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଛି ଓ ସାନ୍ତରାଙ୍କୁ ଦେଖିଛି । ହରିପୁର ଓ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଲଗାଲଗି ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ମଝିରେ ଅଳ୍ପ ମାତ୍ର ବ୍ୟବଧାନ ଅଛି । ହରିପୁର ଓ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ମଧ୍ୟରେ 'ନାଉରିଆ ସାହି' ନାମକ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର କୈବର୍ତ୍ତ ବସ୍ତି ଅଛି । ତା ପାଖରେ 'ସାତ ବାଙ୍କିଆ' ନାମକ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଯୋର ଅଛି । ଉକ୍ତ ଯୋରଟି ପାର ହେଲେ ଗୋବିନ୍ଦପୁର ମୌଜାର ପ୍ରଧାନ ମହାଜନ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାନ୍ତରାଙ୍କ ପକ୍କାଘର ଦେଖାଯାଏ । ସାନ୍ତରା ନିଜେ ବାହା ହେବା ଶୁଣି ଦାମୋଦର ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଚାରି ପୁଅ ତିନି ବୋହୂ ଓ ଛଅଟା ନାତି ନାତୁଣୀ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଯେ ସତୁରି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା ସାନ୍ତରା ଏ ବୟସରେ ବାହା ହେବେ, ଏଟା ତାଙ୍କୁ

ଅସମ୍ଭବ ବୋଧ ହେଲା । ସେ ସାନ୍ତରାଙ୍କର ୧୭।୧୮ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ନାତି ଓ ୨୪।୨୫ ବର୍ଷର ପୁଅଟିଏ ଅଭିଆଡ଼ା ଥିବାର ଦେଖି ଆସିଥିଲେ; ସୁତରାଂ ସେ ଭାବିଲେ, ବିମଳା ସହିତ ସାନ୍ତରାଙ୍କର ନାତି କିମ୍ବା ସାନପୁଅ ସହିତ ବିବାହ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି । ଦାମୋଦର ଗୌରହରିଙ୍କ କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ପାରି କହିଲେ, 'ହେଉ' ସେ ପରିହାସ ରଖ । ବର୍ତ୍ତମାନ ମୁଁ ପଚାରୁଛି, କାହା ସଙ୍ଗରେ ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି—ସାନ୍ତରାଙ୍କ ନାତି ସଙ୍ଗରେ, ନା ତାଙ୍କ ସାନ ପୁଅ ସଙ୍ଗରେ ?' ଗୌରହରି ହସ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ହସି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ଖୋଦ୍ ସାନ୍ତରାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ପରା । ସାନ୍ତରା ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା କନ୍ୟାସୁନା ଦେଇ ବିମଳାକୁ ବିଭା ହେଉଛନ୍ତି ।'

ବିମଳାର ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୋଇଛି ଜଣେ ମରଣୋନ୍ମୁଖ ବୃଦ୍ଧ ସହିତ । ଏକଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । ଏପରି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ରତ୍ନଟି ଗୋଟିଏ ମର୍କଟ ଗଳାରେ ବନ୍ଧା ହେବ । ଛି, ଛି, କି ଅସୁନ୍ଦର କଥା ! ଦାମୋଦର ପଚାରିଲେ, 'ଆଚ୍ଛା, ବିମଳାର ବାପ ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେ କିପରି ? ଏପରି ଗୁଣବତୀ ଝିଅଟିକୁ ସତୁରି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା ସହିତ ବିବାହ ଦେବାକୁ ତାଙ୍କର ମନ ବଳିଲା ବା କିପରି ?' ଗୌରହରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ, 'ଟଙ୍କା—ଟଙ୍କା—ଟଙ୍କା !'

ଦାମୋଦର ଭାବିଲେ—ହାୟ, ଆଜିକାଲିକା ସମାଜଟା କି ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । ପିତା ନିଜର କନ୍ୟାକୁ ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ବୃଦ୍ଧ ସହିତ ବିବାହ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନୁହେ । ସତୁରି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା ପୁଣି ବିବାହ କରିବ, ଏଥିରେ ସମାଜର

କିଛି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ, ଅଥଚ ଗୁରି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷର ଅଜ୍ଞାନ ଶିଶୁ ବାଳିକା ଯଦି ବିଧବା ହୁଏ, ତେବେ ତାହାର ପୁନର୍ବିବାହ ସମାଜ ବିରୁଦ୍ଧ। ଧିକ୍, ଏ ସମାଜକୁ । ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଦେଖି ଗୌରହରି ପଚାରିଲେ, 'ଏତେ କଣ ଭାବୁଛ ?'

ଦାମୋଦର—ନା କିଛି ନା, ଆଚ୍ଛା ଟଙ୍କା ଜାଣି କି ନେଲେ କିନ୍ତୁ ସତୁରି ବର୍ଷର ବୁଢ଼ା ସହିତ ବିବାହ ଦେବାର କଣ ଦରକାର ଥିଲା ? ଟଙ୍କା ନେଇ ଭଲ ପାତ୍ରଟିଏ ଦେଖି ଦେଲେ କଣ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ?

ଗୌରହରି—ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ କାହିଁକି ? ତେବେ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ରାଜି ହେବ କିଏ—ସେମିତି ବୁଢ଼ାହାଡ଼ା ନ ହେଲେ ?

ଦାମୋଦର—କେତେ ଟଙ୍କା ?

ଗୌରହରି—ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରେ ତ ଏକ ରାସ୍ତ ଧରି ବସିଛନ୍ତି ପାଞ୍ଚ ଶହରୁ ପଇସାଏ ଅଧଲାଏ କମ ହେଲେ ଝିଅ ଦେବେ ନାହିଁ । କିଏ କାହିଁକି ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିଭା ହେବାକୁ ଯିବ ? କାହାକୁ ଟା କନ୍ୟା ମିଳୁ ନାହିଁ ? ଯେଉଁମାନେ ବୁଢ଼ା ହାଡ଼ା, ଯାହାଙ୍କୁ କେହି ସହଜରେ କନ୍ୟା ଦେବେ ନାହିଁ ସେହିମାନେ ହିଁ ଦର ବଢ଼ାନ୍ତି ।

ଦାମୋଦର ଭାବିଲେ, ଦୋଷ ତ କେବଳ ବୃଦ୍ଧମାନଙ୍କର ନୁହେଁ, ଯୁବକମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଦୋଷ ଅଛି । କନ୍ୟାର ଦର ଯେତେ ବଢ଼ାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା ଯୁବକମାନେ ଯଦି ଆହୁରି ଅଧିକ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବିଭା ହୋଇଯାନ୍ତେ, ତେବେ ବୃଦ୍ଧମାନେ ଆଉ ନବନୀତ-କୋମଳା କୁମାରୀମାନଙ୍କର ସର୍ବନାଶ କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ବୋଧ ହୁଏ, ଅନ୍ୟ କାହାରି ମନରେ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ସମୟରେ

ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ଏପରି ଯୁକ୍ତି ବା ଭାବନା ସହଜରେ ଉଦୟ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏପରି ଯୁକ୍ତି କରିବାର କାରଣ ଦାମୋଦରଙ୍କର ମନ ଅଜ୍ଞାତଭାବରେ ବିମଳା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି । କିଛିକ୍ଷଣ ଭାବି ଦାମୋଦର ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ବୁଢ଼ା କଣ ଏତେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ରାଜି ଅଛି ?"

ଗୌରହରି—ରାଜି ନ ହେଲେ ଆଉ କଥା ସ୍ଥିର ହେଲା କିପରି ?

ବେଳ ଉତ୍ତରି ସୀତାମଣି କହିଲେ, "ଦେଉ, ବୁଢ଼ା ଟଙ୍କା ଟଳିଏ ଦିନା ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଯିବ, କିନ୍ତୁ ବାହାଘର ଦିନ ମଥା କୋଡ଼ି ହେବ ।" ଦାମୋଦର ସୀତାମଣିଙ୍କ କଥାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ନ ପାରି ପଚାରିଲେ, "କାହିଁକି ?"

ସୀତାମଣି—ବାହାଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କଣ କମଳା ଥିବ ସେ—।

ଦାମୋଦର—(ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ) ଆଉ କେଉଁଆଡ଼େ ଯିବ ?

ସୀତାମଣି—ଯମପୁରକୁ ।

ଦାମୋଦର—ଏଁ, ଏଁ ।

ସୀତାମଣି—ମୋ ପାଖରେ ତ କହୁଥିଲା, ମଙ୍ଗଳନ ଦିନ ରାତିରେ କନିଅର ମଞ୍ଜି ଖାଇଦେବ ବୋଲି । ମୁଁ ଯେତେ ରାଣ ନିୟମ ପକାଇ ତାର ମନ ଭୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲି; କିନ୍ତୁ ସେ କଣ ମୋ କଥା ମାନିବ । ତା ପ୍ରାଣକୁ ବାଧୁଛି । ଏତେବେଳକୁ ତ କାମ ସରି ସାରନ୍ତାଣି; କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ା ଉପରେ ରାଗଟା ବେଶୀ ବୋଲି ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିଛି କରୁ ନାହିଁ । କହୁଥିଲା, "ବୁଢ଼ା ଟଙ୍କାଥଳି ଅଜାଡ଼ି ଦେଇ ସାରି, ବାହାଘର ଆୟୋଜନ କରି ସାରୁ, ବାହା ହେବାକୁ ଆସିବ ତ ଦେଖିବ ଫାଙ୍କା । ତେବେ ଯାଇ ବୁଝିବ ବାହା ହେବା କେଡ଼େ ମଜା । ତା ନ ହେଲେ ସେ ସବୁ ଫସ୍‌କି ଯିବ ।"

ଦାମୋଦର କାଷ୍ଟଘିତ୍ରିଲା ପର ବସି ହାଁ କରି ସୀତାମଣିଙ୍କ
କଥା ସବୁ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ । ବିମଳାର ଆତ୍ମହତ୍ୟା ସଙ୍କଳ୍ପ ଶୁଣି
ଦାମୋଦରଙ୍କ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । ବିମଳାର ହୃଦୟର
ବେଦନା ଯେ କେତେଦୂର ଗଭୀର, ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦାମୋଦର
ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରିଲେ । ଦାମୋଦର କଣ ଭାବି ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ
ପକାଇ କହିଲେ, "ଯଦି କେହି ଯୁବକ ସେତିକ ଟଙ୍କା କମ୍
ଦରକାର ପଡ଼ିଲେ ତାଠାରୁ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ରାଜି ହୁଏ,
ତେବେ ବିମଳାର ପିତା ଅମଙ୍ଗ ହେବେ ନାହିଁ ତ ?"

ଗୌରହରି ଓ ସୀତାମଣିଙ୍କ ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିଲା—
କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ହୋଇଛି ।

ଗୌରହରି—ଅମଙ୍ଗ କାହିଁକି ହେବେ ? ତାଙ୍କର ତ ଲୋଡ଼ା
ଟଙ୍କା । ବୁଢ଼ା ହେଉ, ଟୋକା ହେଉ, ଯେ ତାଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେବ, ସେ
ତାକୁ ଝିଅ ଦେବେ । ୫୦ ଟଙ୍କା ବେଶୀ ଦେଲେ ତ ବରଂ ଦ୍ୱିଗୁଣ
ଖୁସି ହେବ ।

ଦାମୋଦର—କଥା ଯେ ଠିକ୍ ହୋଇଛି ସାନ୍ତରାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ

ଗୌରହରି—ଝିଅବିକା ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ, ତାର ଗୋଟା-
କଥାରେ ଠିକ୍ କଣ । କଥା କଣ କହୁଛ, ବର ବେଦୀକୁ ଆସିଲେ
ଆଉ କେହି ଯଦି ୫।୭ ଟଙ୍କା ବେଶୀ ଯାଚେ ତ, ବରକୁ ବେଦୀରୁ
ବାହୁଡ଼ାଇ ଦେବେ, କିନ୍ତୁ ଏତେ ଟଙ୍କା କିଏ କାହିଁକି ଦେବାକୁ ଯିବ ।

ଦାମୋଦର—ମୁଁ ଦେବି ।

ଦଣ୍ଡେକାଲ ସମସ୍ତେ ନୀରବ ହୋଇଗଲେ ।

ଗୌରହରି—ତୁମର ପରା ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅ ସହିତ ବିବାହ
ସ୍ଥିର ହୋଇଛି ? ଜମି ପାଇବ, ଟଙ୍କା ପାଇବ, ବଡ଼ଲୋକ ହେବ

ଦାମୋଦର—ମୋର ସେ ସବୁ କଣ ହେବ ହେ ? ମୁଁ ସେ ସବୁ କିଛି ଗୁହେଁ ନା ।

ଗୌରହରି—ଆଚ୍ଛା ବିମଳାକୁ ଦେଖିଛ ନା, କହୁଛ ବିଭା ହେବ ବୋଲି ?

ଦାମୋଦର—ଦେଖିବାର ଦରକାର ନାହିଁ । ଦେଖି କରି ଅଧିକ କଣ ପାଇବ ?

ଗୌରହରି—ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅ ତୁଳନାରେ ବିମଳା ତ ସେତେ ସୁନ୍ଦରୀ ନୁହେଁ ।

ଦାମୋଦର—କିଏ କହିଲା ନୁହେଁ ?

ଗୌରହରି—ମୁଁ କହୁଛି । ମୁଁ ଦୁହିଙ୍କି ଦେଖିଛି । ବିମଳାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ତ ଗୋରୀ ନୁହେଁ ।

ଦାମୋଦର—ହୋ—ହୋ ! ତୁମେ ସବୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ସୁନ୍ଦରୀ ଅସୁନ୍ଦରୀ ବାଛ । ମୁଁ କିନ୍ତୁ ସେପରି ଭାବେ ନାହିଁ । ଯାହାର ଅନ୍ତର ସୁନ୍ଦର, ସେହି ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦରୀ । ଖାଲି ଉପର ରଙ୍ଗରୁ ମନୁଷ୍ୟ ସୁନ୍ଦର ହୁଏ ନାହିଁ । ଯାହାର ଅନ୍ତରର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଥାଏ, ଯାହାର ଗୁଣ ସୁନ୍ଦର, ସେହି ପ୍ରକୃତ ସୁନ୍ଦରୀ । ଦ୍ରୌପଦୀ ତ କଳା ଥିଲେ, ତାଙ୍କ ପାଇଁ କାହିଁକି ଟେତେବେ ସାରା ଭାରତବର୍ଷର ରାଜା-ମାନେ ଝୁରୁଥିଲେ ?

ଗୌରହରି—ଆଚ୍ଛା, ତା ଜାଣି ହେଲା । ତୁମେ ଏତେ ଟଙ୍କା ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇବ କାହୁଁ ?

ଦାମୋଦର—ଜମି ବିକିବି । ୫।୬ ମାଣ ଜମି ବିକି ଦେବି ।

ଗୌରହରି—ଆଉ ରହିବ କେତେ ?

ଦାମୋଦର—ଯାହା ରହିବ । ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲେ କେତେ ଜମି ହେବ ।

ସୀତାମଣି ଗୌରହରିଙ୍କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, "ଦେଖିଲ, ମୋର ଭାଇର ହୃଦୟ କେତେ ଉଚ୍ଚ, କେତେ ଉଦାର।" ଗୌରହରି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇ କହିଲେ, "ବୁଝିଲି, ବୁଝିଲି ଦାମୋଦର, ତୁମେ ସାମାନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ନୁହଁ। ତୁମ ଦ୍ୱାରା ସମାଜର ଅନେକ କଲ୍ୟାଣ ସାଧିତ ହେବ।"

+ + + +

[ସାତ]

ଭୋର ଭୋର ଉଠି ଦାମୋଦର ଘରକୁ ଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ; କିନ୍ତୁ ଗୌରହରି ଓ ସୀତାମଣି ଛାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ। ସୀତାମଣି କହିଲେ, "ନନା! ଏତେ ଦିନ ପରେ ଆସିଛ, ଅଖିଆ ଅପିଆ ଏମନ୍ତି କି ଅଦାନ୍ତଘସା କେମିତି ଚାଲିଯିବ? ଏଇଟା ଗୋଟାଏ କଥା ନାଁ? ଖାଇ ପିଇ ଖରେ ଖରେ ବାହାରିଯିବ ଯେ, ଠିକ୍ ସମୟରେ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଯିବ।" ସୀତାମଣିଙ୍କ ଜିଦର ଏଡ଼ି ନ ପାରି ଦାମୋଦର ସେ ଓଳିକ ରହିବା ପାଇଁ ରାଜି ହେଲେ।

ଦାନ୍ତ ଘସିସାରି ଗୌରହରି ସ୍କୁଲକୁ ଚାଲିଗଲେ। ଦାମୋଦର ଜଳଖିଆ କରି ସାରି ଦାଣ୍ଡଘରେ ବସି ଖଣ୍ଡିଏ ଉପନ୍ୟାସ ବହି ପଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲେ।

ସୀତାମଣି ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଛି, କମଳା କେତେବେଳେ ଆସିବ। ସେ ଯଦି ନ ଆସେ, ତେବେ ତ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟଟା ବିଫଳ ହୋଇଯିବ। ନା କହି ଯାଇଛି, ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବ। ସୀତାମଣି ବସି ଏହିପରି ଭାବୁଛନ୍ତି, କାମରେ ମନ ଲାଗୁ ନାହିଁ; ହଠାତ୍ ପଛରେ କାହାର ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ସୀତାମଣି ମୁହଁ ଫେରାଇ ଦେଖିଲେ କମଳା ଆସୁଛି।

"ବିମ ! ମୁଁ ତୋତେ ପରା ଏତେ କରି କହିଥିଲି, ଭୋର୍ ଭୋର୍ ଆସିବୁ ବୋଲି—ଏତେ ଡେରି କଲୁ କାହିଁକ ?"

"କଅଣ କରିବ ନାନ ! ଟିକିଏ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲି ।"

"କାହିଁକ ? କାଲି ରାତିରେ କଅଣ ଶୋଇ ନ ଥିଲୁ କି ? ସମୁଦ୍ରରେ କଅଣ ନିଆଁ ଲାଗିଥିଲା ଯେ ନିଭାଇବାକୁ ଯାଇଥିଲୁ ?" ସୀତାମଣି ଟିକିଏ ଭଲ ଭାବରେ ବିମଳା ମୁହଁକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି-କହିଲେ, "ଓହୋ ! ବୁଝିଛି, କାଲି ରାତିରେ ଶୁଆ ହୋଇନାହିଁ ପରା । କଅଣ କରୁଥିଲୁ କି ? ଆଖି ଦିଇଟା ନାଲି ନାଲି ଦେଖା-ଯାଉଚ୍ଛି ଯେ ? କାନ୍ଦୁଥିଲୁ ପରା—ନୁହେଁ ? ଆଉ କାନ୍ଦିବାକୁ ହବ ନାହିଁ ଲୋ । କାନ୍ଦିବାକୁ ହବ ନାହିଁ । ମୋ ବଧେଇ କାହିଁ ଆଣ୍ ?"

ବିମଳା ଈଷତ୍ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ କହିଲେ, "ନାନର ଯୋଉ କଥା"—

"ହଉ, ହଉ, ନେଇଯା ତ ଏ ପାନ ଗୁଡ଼ାଖଣ୍ଡି ନନାଙ୍କୁ ଦେଇ ଆସିବୁ ।"

"କେଉଁଠି ଅଛନ୍ତି ସେ ?"

"ଦାଣ୍ଡ ଘରେ ବସିଛନ୍ତି ।"

ପାନ ଗୁଡ଼ାଖଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ କାଚ ଥାଳିଆରେ ରଖା ହୋଇ-ଥିବାର ଦେଖି ବିମଳା ପଚାରିଲା, "କଲୋ ନାନ ! ଗଉର ନନାଙ୍କ ପାନଡବା କୁଆଡ଼େ ଗଲା କି ? ଏ ଥାଳିଆରେ ପାନ ଦେଉଛୁ ।"

ସୀତାମଣି ଟିକିଏ ହସି ହସି କହିଲେ, "ନେଇ ଯା ସେଇଥିରେ ଏତେ କଥାରୁ ତୁ କଅଣ ପାଇବୁ ?"

ସରଳା ବିମଳା ପାନଥାଳିଆଟି ନେଇ ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ଚାଲିଗଲା । ସୀତାମଣି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ହସି ତା ପଛେ ପଛେ ଗଲେ ।

ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ କଣ ଭାବି ଭାବି ବିମଳା ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଚାଲି ଯାଉଛି । କବାଟ ମେଲା ଥିଲା । ସେହିପରି ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ନିଃସଙ୍କୋଚଭାବରେ ବିମଳା ବରାବର ଚାଲିଗଲା ଖଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ଖଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି 'ନନା ! ପାନ ନିଅ' ବୋଲି କହି ଯେମିତି ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଇଛି, ବିମଳାର ମୁହଁ ଲଜ୍ଜାରେ ଲାଲ୍ ପଡ଼ିଗଲା । ଏ କିଏ ? ଗଜେନ୍ଦ୍ରନନା କାହାନ୍ତି ? ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ବିମଳା ଅନେକ ଦିନ ତଳେ ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଥରେ ମାତ୍ର ଦେଖିଥିଲା; ସୁତରାଂ ଭଲ କରି ଚିହ୍ନି ପାରିଲା ନାହିଁ । ପାନ-ଥାଳିଆଟି ରଖିଦେଇ ହଠାତ୍ ଫେରି ପଡ଼ିଲା । ବିମଳାକୁ ଦେଖି ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲା, ଏ କିଏ ? ଇଏ କଣ ସେହି ବିମଳା ? ଯାହାର ହାତର କାମ ଦେଖି କାଲି ରାତିରେ ସେ ଅଜ୍ଞାତ ଭାବରେ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇଥିଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କ ଆଖିକୁ ବିମଳାର ଚେହେରାଟି କାହିଁକି ବଡ଼ ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲା । ବିମଳାର ଦେହର ରଙ୍ଗ ଗୋରା ନୁହେଁ ସତ, ସାଧାରଣଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ବିମଳା ଯେତେ ସୁନ୍ଦରୀ ବୋଲି ଦେଖା ନ ଗଲେ କଅଣ ହେବ, ଦାମୋଦରଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକୁ କେଜାଣି କାହିଁକି ବିମଳା ଭାରି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଗଲା, ଦାମୋଦରଙ୍କ ଚକ୍ଷୁକୁ ଦେଖାଗଲା ବିମଳା ଯେପରି ଭଲ କାରିଗର ହାତରେ ଗଢ଼ା ଦେବୀ ପ୍ରତିମାଟିଏ । ଏହାର ତୁଳନାରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କନ୍ୟାର ରୂପ ତ କିଛି ନୁହେଁ । ଧନ୍ୟ ପ୍ରେମ ! ପ୍ରେମ ଯାଦୁକରର ଶକ୍ତି ଅସୀମ । ପ୍ରେମର କାଉଁରିଦଣ୍ଡ ସ୍ପର୍ଶରେ ପଲକ ମଧ୍ୟରେ କଳା ଧଳା ହୁଏ, ଧଳା କଳା ହୋଇ-ଯାଏ; ସୁନ୍ଦର ଅସୁନ୍ଦର ହୋଇଯାଏ—ଅସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ହୋଇଯାଏ । ଗ୍ରୀକ୍ ଦାର୍ଶନିକ ପ୍ଲେଟୋ କହିଅଛନ୍ତି—"Beauty lies not in the object but in the eyes of the observer" ଅର୍ଥାତ୍

ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ନ ଥାଏ, ଥାଏ ଦର୍ଶକର ଚକ୍ଷୁରେ । ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ଏକ ବସ୍ତୁ ଜଣକୁ ପ୍ରୀତିକର, ଅନ୍ୟକୁ ଅପ୍ରୀତିକର ବୋଧ ହୁଅନ୍ତା କାହିଁକି ? ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ସ୍ରଷ୍ଟା କିଏ ? ପ୍ରେମ ବା ସ୍ନେହ । ସେହି ପ୍ରେମର ସ୍ପର୍ଶ ଅଛି ବୋଲି ଜନକ ଜନନୀ ସ୍ୱୀୟ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିମାନଙ୍କ ମୁଖକମଳରେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦର୍ଶନ କରିଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରକୃତିର ଯେଉଁ ଦୃଶ୍ୟାବଳୀ ସାଧାରଣ ଦର୍ଶକର ଚକ୍ଷୁରେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟହୀନ, ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟହୀନ ବୋଧହୁଏ; ସେହି ଦୃଶ୍ୟାବଳୀ କବିର ଚକ୍ଷୁରେ ନନ୍ଦନକାନନର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଧାରଣ କରେ । କାରଣ କବି ପ୍ରକୃତିର ପ୍ରେମିକ । ଛାଡ଼ ସେ କଥା ।

ବିମଳାକୁ ଦେଖି ଦାମୋଦରଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ତଡ଼ିତ୍ ପ୍ରବାହ ଖେଳିଗଲା । ବିମଳା ପଛକୁ ଫେରିବା ବେଳେ ଦେଖିଲା, ସୀତାମଣି ଦୁଆର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି । ବିମଳାକୁ ଫେରି ଆସିବାର ଦେଖି ସୀତାମଣି ତା ହାତ ଧରି ଘର ଭିତରକୁ ପୁଣି ଟାଣି ନେଉଁ ନେଉଁ କହିଲେ, "ପଳେଇ ଯାଉଛୁ କୁଆଡ଼େ ବିମ ! ଆ ଦାମନନାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ତୋର ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ କରାଇ ଦିଏଁ ।"

ଏଇ କିଏ ଦାମୋଦର ? ଏଇ କଣ ତା ପ୍ରାଣର ଦେବତା ? ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ! ବିମଳାର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦରେ ନାଚି ଉଠିଲା । ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ଲାଲ ପଡ଼ିଗଲା । ବିମଳାକୁ ଟାଣି ନେଇ ଖଟ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ସୀତାମଣି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହିଲେ, "ଏଇ, ନନା ବିମଳା । ଯାହାର ହସ୍ତାକ୍ଷର ଓ ସୂତାକାମ ଦେଖି କାଲି ଏତେ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲ, ଏ ସେହି ବିମଳା ।"

ସୀତାମଣିର କଥା ଶୁଣି, ସେ କାହିଁକି ତା ହସ୍ତାକ୍ଷର ଖାତା ଇତ୍ୟାଦି ମଗାଇଥିଲା ବିମଳା ଝଟ୍‌କରି ବୁଝିନେଲା । ଦାମୋଦର

ଆଗରେ ଏପ୍ରକାର ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସୀତାମଣିର କଥା ଶୁଣି ବିମଳା ଲଜ୍ଜାରେ ମରିଗଲା । ପଳାଇଯିବାର ବାଟ ନାହିଁ କିମ୍ବା ମୁହଁ ଉପରକୁ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ଦେବାର ଉପାୟ ନାହିଁ; କାରଣ ସୀତାମଣି ତା ଦୁଇ ହାତ ଜୋର୍‌କରି ଧରି ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଆଡ଼କୁ ମଧ୍ୟ ମୁହଁ ଫେରାଇ ଚାହିଁବାର ଉପାୟ ନାହିଁ; କାରଣ, ଦାମୋଦର ନିର୍ନିମେଷ ଦୃଷ୍ଟିରେ ତାହାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ସୀତାମଣି ବିମଳାର ମୁହଁର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ, "କିଲୋ ବିମି ! ଲଜ୍ଜା କରୁଛୁ କାହାକୁ ?" ବିମଳା ଅଧିକ ଲଜ୍ଜାରେ ବୁଡ଼ିଗଲା । "ଏତେ କହି ହଉଥିଲୁ, ଏବେ ଦେଖିଲୁ ତ ! ଚାଲ୍" କହି ସୀତାମଣି ବାହାରକୁ ବାହାରି-ଗଲେ । ବିମଳା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଗଲା ।

ସୀତାମଣିଙ୍କର ଶେଷ କଥାଟି ଶୁଣି ଦାମୋଦରଙ୍କର ହୃଦୟ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । 'ଏତେ କହି ହଉଥିଲୁ ।' କିଏ ଏତେ କହି ହେଉଥିଲା ? ବିମଳା ? କାହା କଥା ? ତାଙ୍କର କଥା ? ତେବେ କଅଣ ବିମଳା ତାଙ୍କୁ ଆଗରୁ ଦେଖିଛି ? ତେବେ କଣ ବିମଳା ତାଙ୍କୁ ସ୍ନେହ କରେ ? ଏ ଯେ ଅତି ଆନନ୍ଦର କଥା । ସତେ କଅଣ ଭଗବାନ୍ ଆନନ୍ଦକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରିବେ । ସତେ କଅଣ ବିମଳା ତାଙ୍କର ଏତେ ହେବ । ଦାମୋଦର ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ବସି ଏହିପରି କେତେ କଥା ଭାବିଗଲେ ।

ବାହାରକୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ବିମଳା ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କରି ସୀତାମଣିଙ୍କୁ କହିଲା, "ନାନି ! ତୁ ଏଡ଼େ ଦୁଷ୍ଟ ନାଁ !" ସୀତାମଣି ହସି ହସି ଖୁବ୍ ବଡ଼ପାଟି କରି କହିଲେ, "ଏଁ ! ଦିନରେ ଭୋକ କରୁ ନ ଥିଲା, ରାତିରେ ନିଦ ମାଡ଼ୁ ନ ଥିଲା । ଏବେ କଣ ନାଁ, ନାନି ହେଲା ଦୁଷ୍ଟ

କମଳା ସୀତାମଣିଙ୍କ ହାତକୁ ଟିପି ଧରି କହିଲା, "ହେ ନାନ ! ତୁମ କଉ ଭଲ ଟିକିଏ କଥା କହ, ଶୁଣିବ ଯେ ?" ସୀତାମଣି ଆହୁରି ବଡ଼ ପାଟି କରି କହିଲେ, "ଶୁଣ୍ଣ, ମୁଁ କଣ ମିଛ କଥା କହୁଛି କି ?" କମଳା ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲା, "ନାନ ! ତୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆଉ ପାରିବି ନାହିଁ, ବାପା କେତେଣେ ଗାଳି ଦେଉଥିବେ, ଯାଉଛି ।" ସୀତାମଣି ହସି ହସି କହିଲେ, "ହଉ, ଯା—ଦେଖିଲୁ, ହନୁମାନ ପ୍ରଶ୍ନ ସତ ହେଲା କି ନାହିଁ ?" କମଳାକୁ ତା କଥା ନ ଶୁଣିଲା ପରି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଚାଲିଗଲା ।

ଦିନ ୧୦ଟା ସମୟରେ ଗୌରହରି ଫେରି ଆସିବାରୁ ସୀତାମଣି ସବୁକଥା ତାଙ୍କ ଆଗରେ କହିଗଲେ । ଗୌରହରି ଶୁଣି ତ ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର । ଦାଣ୍ଡଘରକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ଦେଖିଲେ, ଦାମୋଦର ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଖଟ ଉପରେ ବସି କଅଣ ଭାବୁଛନ୍ତି । ଗୌରହରି ହସି ହସି କହିଲେ, "ଆଜି ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ସହିତ ଦୁଷ୍ମନ୍ତଙ୍କର ଭେଟ ହୋଇଗଲା ପରା । ଆଃ ! ମୁଁ ଯାହା ସେ ମିଳନଟା ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ !"

ଦାମୋଦର ଗୌରହରିଙ୍କ ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ, "ନାଁ ଭାଇ ! ଥଟ୍ଟା ନୁହେଁ, ଟିକିଏ ଏଥିରେ ଲାଗିପଡ଼ । ଯଦି ପାଞ୍ଚ ଶହରେ ନ ହୁଏ, ତେବେ ଆହୁରି ପଚିଶ କମ୍ବା ଶହେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ମୁଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛି । ଏମିତ ଯଦି ନ ହୁଏ, ମୁଁ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ ଦେବ ପଛକେ ।" ଗୌରହରି ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ, "ହଉ, ହଉ, ଏତେ ଅସ୍ଥିର ହେଉଛ କାହିଁକି ? ଭଗବାନ୍ ତ ଯୁଟାଉଛନ୍ତି, ତେବେ କଥାଟା କେତେଣେ ଫୁଟିଆସି କର ନାଁ । ମୁଁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଭିତରେ ଭିତରେ ପରାମର୍ଶ କରି ସମସ୍ତ ଠିକ୍ କରି ନେବ ।

ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଏଇ ମାଘ ଶୁକ୍ଳପକ୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ବନ୍ଧ ହୋଇଗଲେ ତ ହେଲା । ଆଉ କଣ ?"

[ଆଠ]

ନୂଆଗାଁ ଗୌଁଧୁରୀଙ୍କ ଘର ପଛପଟକୁ ଲାଗି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ବଗିଚା । ବଗିଚା ମଧ୍ୟରେ ପୋଖରୀ । ପୋଖରୀର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଗୋଟିଏ ଧାନ ଅମାର ଓ ଗୋଟିଏ ବୈଠକଖାନା ଘର । ପୋଖରୀର ଚାରିପାଖରେ ଗୁଆ, ନଡ଼ିଆ ଗଛମାନ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ହୋଇଛି । ବଗିଚା ମଧ୍ୟରେ ଆମ୍ବ, ପଣସ, ଲିଚୁ, କରମଙ୍ଗା, ଡାଳିମ୍ବ, ପିଜୁଳି ପ୍ରଭୃତି ଫଳବୃକ୍ଷମାନ ପୂରି ରହିଛି ।

ପୋଖରୀଟି ଖୁବ୍ ବଡ଼ । ଜଳ କୁଆଆଖି ପରି ନିର୍ମଳ । ମାର୍ବଲ ପ୍ରସ୍ତରରେ ବନ୍ଧା ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶସ୍ତ ଘାଟ । ଘାଟ ପାଖରେ ରୋହି, ଭାକୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତି ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛଗୁଡ଼ିକ ନିଜର ଧଳାରୂପ ଦେଖାଇ ଦେଖାଇ ସେହି ସ୍ୱଚ୍ଛ ପାଣିରେ ଆନନ୍ଦରେ ଖେଳି ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ବଡ଼ କଚ୍ଛପ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ବେକଟିମାନ ବାହାର କରିଦେଇ ଘାଟ ପାଖରେ ନିର୍ଭୟରେ ଖିରି ପୁହାଉଛନ୍ତି । ଏ ପୋଖରୀଟି 'ବଡ଼ ନିରୋଳା । ଏଠାକୁ ପୁରୁଷ ଲୋକ କେହି ଗାଧୋଇବାକୁ ଆସନ୍ତି ନାହିଁ । ଉଆସର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କେବଳ ଗାଧୁଅନ୍ତି ।

ପୋଖରୀଘାଟଠାରୁ ବୈଠକଖାନା ଘର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ରାସ୍ତା । ରାସ୍ତା ଦୁଇପାଖରେ ମଲ୍ଲୀ, ଗୋଲାପ, ହେନା ପ୍ରଭୃତି ଫୁଲ ଗଛମାନ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ଲଗା ହୋଇଅଛି । ମଝିରେ ମଝିରେ ନାନା ପ୍ରକାର ବିଚିତ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ ବିଲାତି କ୍ରୋଟନ୍ (ବାକ୍‌ସଗଛ) । ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ମର୍ମରପ୍ରସ୍ତରନିର୍ମିତ ରମଣୀମୂର୍ତ୍ତିମାନ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ବଗିଚାର ଶୋଭାକୁ ଖୁବ୍ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ।

ପୋଖରୀଘାଟ ନିକଟରେ ଫୁଲରେ ଭରା ଗୋଟିଏ ବଉଳଗଛ । ଗନ୍ଧରେ ଗୁରୁଦେଶ ମହକି ଉଠୁଛି । ଅଦୂରରେ ଗୋଟିଏ ହେନା ।ଛର ଫୁଲ ପେଣ୍ଡାମାନ ଝୁଲୁଛି । ସୁଲୁସୁଲିଆ ପବନରେ ତାର ବାସ ଭାସି ଆସି ପ୍ରାଣକୁ ପୁଲକିତ କରି ଦେଉଛି ।

ଦିନ ଗଡ଼ିଗଲାଣି, କିନ୍ତୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବାକୁ ବିଳମ୍ବ ଅଛି । ନମଣି ଦିନର କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପନ କରି ବିଶ୍ରାମ ନେବାପାଇଁ ରକୁ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କ ରଙ୍ଗା ମୁହଁଟି ହସରେ ଭରା । ଳରେ, ସ୍ଥଳରେ ଗୁରୁଆଡ଼େ ସୁନାର କିରଣ ବୁଣି ହୋଇ ଯାଇଛି । ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ରଙ୍ଗା ବଉଦ କୌତୁକରେ ଦଣ୍ଡେକ ପାଇଁ ନମଣିଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଲୁଚାଇ ଦେଇ ପୁଣି ଅପସରି ଯାଉଛି । ଜଳରେ, ଳରେ, ଆକାଶରେ ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ ଖେଳି ଯାଉଛି ।

ପୋଖରୀଘାଟ ଉପରେ ବସି ଦୁଇଟି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ କଅଣ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୁବତୀ, ବୟସ ପ୍ରାୟ ସତର ଅଠର ହେବ । ଯୁବତୀଟି ଦେଖିବାକୁ ପରମ ସୁନ୍ଦରୀ । ତା ଉପରେ ଭରା ଯୌବନ ସେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ଦ୍ୱିଗୁଣ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛି । ଦେହର ଙ୍ଗଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗୌରବର୍ଣ୍ଣ । ଅଙ୍ଗଲତାଟି କ୍ଷୀଣ, କିନ୍ତୁ ସୁଗଠିତ । ରୀର ମଧ୍ୟରୁ ଲାବଣ୍ୟର ଆଭା ଫୁଟି ଉଠୁଛି; କିନ୍ତୁ ସେ ବଣ୍ୟରେ ସ୍ନିଗ୍ଧତା ନାହିଁ—ଅଛି ମାଦକତା । ସେ ଲାବଣ୍ୟ ୟନପ୍ରୀତିକର ନୁହେଁ, ବରଂ ଦର୍ଶକର ଚକ୍ଷୁକୁ ଝଲସାଇ ଏ । ଆଖିଯୋଡ଼ିକ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା । ତାରକାମାନ ଖୁବ୍ ଞ୍ଚଳ । ଭ୍ରୂଯୁଗଳ ଈଷତ୍ କୁଞ୍ଚିତ । ସେ ଆଖିରେ ସରଳତା ାହିଁ—ଅଛି ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପୂର୍ଣ୍ଣ କଟାକ୍ଷ । କପାଳଟି ଟିକିଏ ଉଚ୍ଚ ନ୍ତୁ ଅସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ । ତା ଉପରେ କଳା ବାଳଗୁଡ଼ିକ ବୁଣି

ହୋଇ ପଡ଼ୁଛି । ଶିମିଳି ଫୁଲ ପରି ଲାଲ ଓଠଯୋଡ଼ିକ ସଦା ହାସ୍ୟରେ ଭରା, କିନ୍ତୁ ସେ ହାସ୍ୟରେ ସରଳତା ନାହିଁ, ଅଛି ରସିକତା । ଏ ଯୁବତୀଟି ନୂଆ ଗାଁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କନ୍ୟା ଯମୁନା ।

ଅପରଟି ଦାସୀ—ନାଁ ଗୁରୁବାରୀ । ଗୁରୁବାରୀର ବୟସ ସତେଇଶି ଅଠେଇଶି ଭିତରେ । ଦେହର ରଙ୍ଗଟି ଖୁବ୍ କଳା ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ସାନ ସାନ । ପାନ ବୋଲରେ ଓଠ ସିଝିଯାଇ କଳା ପଡ଼ିଯାଇଛି ଓ କଳା କଳା ଯୋଡ଼ିଏ ଘୁମୁଦାନ୍ତ ଆଗକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଛି ।

ଗୁରୁବାରୀ ହସି ହସି କହିଲା, "ଜେମା ! ତମର ତ ବାହାଘର ଠିକ୍ ହୋଇଗଲାଣି, ଆଉ ଚିନ୍ତା କଅଣ ?" ଯମୁନା ଉତ୍ସୁକ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, "କେଉଁଠି ଲୋ ? ତୁ କେମିତି ଜାଣିଲୁ ?"

ଗୁରୁବାରୀ—ହରିପୁର ଗାଆଁରେ । ପଅରଦିନ ଓପରଓଳି ସେ ଗାଆଁରୁ ଭଲଲୋକ ଜବାବ ନେଇ ଆସିଥିଲେ ପରା ? ମୁଁ ପାନ ନେଇଗଲି ଯେ, ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲି । ସେ କହିଲା, ଜେମାଙ୍କ ବାହାଘର ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଭଲଲୋକ ଆସିଛନ୍ତି । ମୁଁ ସେଠି ଯାଇ ଟିକିଏ କାନ ପାରି ଶୁଣୁଥିଲି । ଭଲ କରି ଶୁଣି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ କାଲି ଭୋର୍ ଭୋର୍ ଚାଲି ଯାଇଥିଲି ମୋ ମାମୁଘରକୁ । ମୋ ମାମୁଘର ସେଇ ଗାଆଁରେ କି ନା ! ସେ ଗାଆଁରେ ଯାଇ ବୁଝିଲି ଯେ, ସେ ଗାଆଁ ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶଙ୍କ ପୁଅ ଦାମୋଦରଙ୍କ ସାଙ୍ଗେ ତୁମର ବାହାଘର କଥା ଚାଲିଛି ।

ଯମୁନା—(ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି) ସେ ଭାରି ବଡ଼ ଲୋକ ଘର ନାଁ ? କେତେ ଖଣ୍ଡ ଜମିଦାରୀ ଅଛି ଲୋ ?

ଗୁରୁବାରୀ—(ମୁହଁ ଶୁଖାଇ) ନାଁ ଗୋ ! ନାଁ, ଜମିଦାରୀ ନା ଫମିଦାରୀ !

ଯମୁନା—ତେବେ କଅଣ ବଡ଼ ମହାଜନ ? କେତେ ଟଙ୍କାର କାରବାର ? ଘର କଅଣ ଦୋମହଲ୍ଲା ନା ତିମହଲ୍ଲା ?

ଗୁରୁବାସୀ—(ମୁହଁ ବିରକ୍ତରେ) ଟଙ୍କା କାରବାର ? ମା ଲୋ ମା ! ଟଙ୍କା କାହୁଁ ପାଇବ ସେ ? ଦୋମହଲ୍ଲା ! ମୋ ମା-ଲୋ-ମା ! ଦୋମହଲ୍ଲା ତା ଜନ୍ମରେ କେବେ ଦେଖିଛି ନା ? ମାଟିଘର ଗୋ ମାଟିଘର ! ଜମି କୁଆଡ଼େ ବାଟିଏ ଖଣ୍ଡେ ଥିଲା; ସେଥିରୁ କେତେ ବନ୍ଧି ହେଲାଣି, କେତେ ବନ୍ଧା ପଡ଼ିଲାଣି ।

ଯମୁନା—ଆଉ କଅଣ ଲୋ ?

ଗୁରୁବାସୀ—ସେ ଯାହା ହଉ—ବରଟି ଏକା ବେଶ୍ । ଦେଖିବାକୁ ଯେମିତ, ଗୁଣ ବି ସେମିତ—ଭାରି ଶାନ୍ତ ଶିଷ୍ଟ । ଦ ଅକ୍ଷର ବ—

ତା ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରଣୁ ଯମୁନା ଭାରି ବିରକ୍ତ ହୋଇ ରୁକ୍ଷ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ଥାଉ ଥାଉ ! ରଖ୍ ରଖ୍ ।" ତୋର ସେ ରୂପ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣନା ରଖିଦେ । ରୂପ—ଆଉ—ଗୁଣ ! ରୂପ ଗୁଣକୁ କଅଣ ଧୋଇ ପିଇବେ ନାଁ ଗୁଣ୍ଡି ଖାଇବେ ? ଜମିଦାରୀ ନାହିଁ, ମହାଜନୀ ନାହିଁ, କ ପକ୍କା ଘର ନାହିଁ ! ଅଛି କଅଣ, ନାଁ ରୁ-ଉ-ପ-ଆଉ ଗୁ-ଉ-ଣ । ଦୂର୍ ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ଟା । କେଡ଼େ ଗେହେଲିଇ ହୋଇ କଥା କହୁଛି ଦେଖ୍ ? ଘରେ ତ କହୁଛି କଣା କଉଡ଼ି ନାହିଁ । ମନ ମୁତାବକ ଟିକେ ଖାଇ ପାରିବ, ନାଁ ପିନ୍ଧି ପାରିବ । କୋଉଟି ମାଟି ଘର କୁଳିଆରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଦିନ ଯିବ, ଖପ୍ପରା କାକରରେ ମାଟି ଘରେ ପଡ଼ି ପଡ଼ି ଦେହ ରସି ଯିବ । ହାଇ ରେ ବିଧାତା ! ଯମୁନା ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ଶ୍ୱାସ ପକାଇଲେ ! ଗୁରୁବାସୀ ତ ଯମୁନାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଅବାକ୍ । ଗାଳି ଦ'ପଦ ଶୁଣି ସାରିବା ପରେ ଗୁରୁବାସୀ ସବୁ

କଥା ବୁଝି ନେଲା । ପୁଣି ମୁହଁ ଶୁଖେଇ, ସଙ୍କେଇ ସଙ୍କେଇ କହିଲା, "ହଁ, ତା ନୁ-ହେଁ କ ? ତିମହଲା ଉପରେ ଗଦି ପଲଙ୍କରେ ଯାହାକୁ ନିଦ ମାଡ଼େ ନାହିଁ, ସେ ପୁଣି ମାଟି ଘରେ ରହିବେ କପରି ? ଲୋ ମାଆ ! ଘିଅ ଦୁଧରେ ଯାହାଙ୍କୁ ଭାତ ରୁଚେ ନାହିଁ ସେ ପୁଣି ମୋଟା ଭାତ ଖାଇବେ କପରି ? ସରୁ ମଲ୍ ମଲ୍ ଓଢ଼ଣି ଯେ ବୋହିବାକୁ କଷ୍ଟ ବୋଧ କରନ୍ତି, ସେ ମୋଟା ଶାଢ଼ୀ ପିନ୍ଧି ଚଳିବେ କପରି ? ନାଁ ଶୁଣୁଛୁ ପରା, ବାପା ସାଆନ୍ତେ ବାଡ଼ି-ଜମି ଦେବେ, ଅଜ ଏଇ ଗାଆଁରେ ପରସ୍ତେ ଧୂଳିଆଘର ତୋଳେଇ ଦେବେ ।" ଗୁରୁବାରି ମନେ କରିଥିଲା, ଏଥର ତ କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଖୁସି ହେବେ ପରା; କିନ୍ତୁ ଯମୁନାଙ୍କ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦେଖି ଗୁରୁବାରିର ସେ ଆଶା ମନ ମଧ୍ୟରେ ମରିଗଲା । ଯମୁନା ମୁହଁ ବିରିକଟେଇ ପୁନର୍ବାର କହିଲେ, "ଓହୋ ! ବାପା ପରା ଦେବେ । ନିଜର ତ କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ପର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଗୋଟାଏ ଆପଣା ମନ ମୁତାବକ କାମ କରିବୁ । ମୁଁ ସେମିତିକା ବାହା ହେବି ନାହିଁ । ତୋତେ କହୁଛି ଶୁଣି ଥା ଗୁରୁବାରି ! ସେମିତିକା ହେଲେ ମୁଁ ବିଷ ଖାଇ ଦେବି, ନଇଲେ ଏ ପୋଖରୀକି ଡେଇଁ ପଡ଼ିବି । ଦୁନିଆରେ କଅଣ ବର ଅପୂର୍ବ ହୋଇଛନ୍ତି ? ନାଁ ଘର ଅପୂର୍ବ ହୋଇଛି ? ନ ମିଳିଲା ପରି, ଯିବି କଅଣ ନାଁ, ଖଣ୍ଡିଆ ଘରେ ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବାକୁ ?" ଗୁରୁବାରି ପୁଣି କହିଲା, "ନାଁ ଗୋ ନାଁ, ତା କାହିଁକି କରିବ ଗୋ ? ତମେ ରଜାଘର ଝିଅ, କୋଉ କଥା ତୁମକୁ ଅପୂରୁବ ଯାହା ମନ କରିବ, ତାହାହିଁ ହେବ । ଲୋକ-ଗୁଡ଼ାକ କଅଣ ଅନ୍ଧ ନାଁ କଣା ଗୋ ? ଏମିତି ସୁନା ପ୍ରତିମାକୁ କଅଣ ବର ମିଳିବ ନାହିଁ ? ବାପା ସାଆନ୍ତେ କେମିତି ମଙ୍ଗିଲେ କେଜାଣି ? ଗୋବିନ୍ଦପୁର ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଘରକୁ ଦେଇଥିଲେ କଣ

ମନ୍ଦ ହୋଇଥାନ୍ତା ?” ଯମୁନା ଭାରି ଆଗ୍ରହ ସହିତ ପଚାରିଲେ, “କିଏ ଲୋ କିଏ ?”

ଗୁରୁବାରୀ—ହେଇ ପରା, ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ବାହାହବା ପାଇଁ କନ୍ୟା ଖୋଜୁଛନ୍ତି ଯେ, ସେଇ କଥା କହୁଥିଲି ।

ଯମୁନା—ସେ କଣ ଭାରି ବଡ଼ଲୋକ ।

ଗୁରୁବାରୀ—ଏ କଥା ପୁଣି ପଚାରୁଛ ? ଆଉ ଦାର୍ଘ ଦଶ କୋଶରେ ନାମ ଡାକ, ଜମିଦାରୀ ଗଣି ବସିଲେ ଆଠ କି ଦଶ କି ଗୁଳିଶି କି ଶହେ ଖଣ୍ଡ ହେବ । ଦୋମହଲା ତିମହଲା କୋଠା । ଚାକର ଚାକରାଣୀ ପୋଇଲୀ ପରିବାରୀ ଅଗଣିତ ।

ଯମୁନା—ଏଁ ! ଏଁ । ସତ ନା ଲୋ ?

ଗୁରୁବାରୀ—ମୁଁ କଅଣ ଆଜି ମିଛ କହୁଛି ? ମୋ ଆଖି ଛୁଇଁଛି । ମିଛ କହୁଥିଲେ ମୋ ଆଖି ଫୁଟିଯିବ । ମୁଁ ସେଦିନ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରୁ ଗୋଟାଏ ବୋଝ ନେଇ ସେ ଗାଁକୁ ଯାଇଥିଲି ଯେ, ଦେଖି ଆଇଲି ପରା । ବାହାଘର ପାଇଁ ଏଇକ୍ଷଣି ଭାରି ଆୟୋଜନ ଲାଗିଛି । କେତେ ବାଣ ରୋଷଣି ତିଆରି ସରିଲାଣି । ସବୁ କାମ କହିବାକୁ ଗଲେ ସରି ଗଲାଣି, ଖାଲି ବାକି ଅଛି କନ୍ୟା । ଗୁଳିଆଡ଼େ ଲୋକ ଯାଇଛନ୍ତି କନ୍ୟା ଖୋଜିବାକୁ । ବରର ଟିକିଏ ବୟସ ବେଶୀ ସତ, ତେବେ ହେଲେ କଅଣ ହେଲା, ଯେ ଦୁଧ ଘିଅ ଖାଇ ବଢ଼ି ଆସିଛି ତାର କଅଣ ଜୋର କମିଯିବ ?

ଯମୁନା—ବରକଥା କିଏ ପଚାରୁଛି ଲୋ ? ମନ, ଧନ, ବୁଦ୍ଧି ଏ ତିନୋଟି ଥିଲେ କଅଣ କିଛି ଅଭାବ ରହେ ?

ଗୁରୁବାରୀ—ସାଆନ୍ତେ ତ ସେଦିନ ହାକିଁ ଯାଉଥିଲେ ପାଞ୍ଚଶହ ପଡୁ, ହଜାରେ ପଡୁ କି ଦଶ ହଜାର ପଡୁ କି ଶହେ ହଜାର ପଡୁ

ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ଖାଲି ଲୋଡ଼ା ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା । ଦଶ ହଜାର, ପଚାଶ ହଜାର ଟଙ୍କାର ଖାଲି ସୁନା ଗହଣା ତିଆରି ହୋଇ ଗଲାଣି । ଆହୁରି କହୁଛନ୍ତି, ନୂଆ ବୋହୂ ଆସିଲେ କେମିତି ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଆଠପଣ ଏକାକୀ ତାଙ୍କ ନାମରେ ଲେଖି ପଢ଼ି ଦେବେ ଯେ; ସେ ଚିରକାଳ ବସି ଖାଉଥିବେ ।"

ଗୁରୁବାରୀ କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଏକାବେଳକେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ଉଠି-ଗଲେଣି ? ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ, "କଅଣ କରିବା ? କହ ତ ଗୁରୁବାରୀ, ସେଇଟି ହେଲେ ଏକା ଖୁବ୍ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ତୁ ଟିକିଏ ଉଦ୍ୟମ କରି ଲାଗି ଯାଆ, ତୋ ମନ ଖୁସି କରିଦେବି । ଯାହା ମାଗିବୁ ତାହା ଦେବି । ଏ କାମରେ ଟିକିଏ ଲାଗିବାକୁ ହେବ ଏକା ? ଗୁରୁବାରୀ ଦେଖିଲା ଯେ ମନ୍ତ୍ରଣା ଠିକ୍ କାଠୁ କରିଛି । ଏହି ହେଉଛି ଅସଲ ବେଳ । ଗୁରୁବାରୀ ହସି ହସି କହିଲା, "ଓହୋ ! କି କଥା କହୁଛ ଜେମା ! ତମର ଅଇଁଠା ଖାଉଛି, ତମ ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରିବି ନାହିଁ, ଆଉ କାହାପାଇଁ କରିବି ? ଶୁଣୁଛି, ସାଆନ୍ତେ ପରା ଲାଖେ ଶହେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ କବୁଲ କରି କେଉଁଠି ଗୋଟିଏ କାଳୀ କନିଆଁ ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି ।"

ଯମୁନା—(ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ) ଏଁ । କେବେ କଣ ହବ ?

ଗୁରୁବାରୀ—ଓଃ ! ଏଇ କଥାକୁ ଗୋଟାଏ ଚିନ୍ତା ! ଗୁରୁବାରୀ ବାରକାଣୀ ଯେଉଁଥିରେ ହାତ ଦବ, ତାକୁ ହାସଲ୍ ନ କରି ଛାଡ଼ିବା ଲୋକ ସେ ନୁହେଁ ଯେ । ଜେମାମଣି ! ସେ ଭାର ମୋ ଉପରେ ରହିଲା । ତୁମେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୁଅ । ତୁମ ରୂପ ଗୁଣ କଥା ଶୁଣିଲେ ସାଆନ୍ତେ କଅଣ, ଭୋଳା ମହାଦେବ ତ ଭୁଲିଯିବେ । ତେବେ କଥା ରହିଲାଣି ବାପା ସାଆନ୍ତଙ୍କଠେଇଁ ।

ଯମୁନା—ଅଚ୍ଛା ! ବାପାଙ୍କୁ କେମିତି ରାଜି କରାଇବା ?

ଗୁରୁବାରୀ—ଦେଖାଯିବ । ସେଥିପାଇଁ କଅଣ କାମଟା ଅଟକି ଯିବ ? କଳେ କୌଶଳେ ଯେପରି ହେଉ ଦେଖାଯିବ । କଥାରେ କହନ୍ତି, ବୁଦ୍ଧି ଥିଲେ—ଗୁରୁବାରୀ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ଯମୁନା ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ ତା ହାତ ଧରି ପକାଇ କହିଲେ, 'ଏ ଗୁରୁବାରି ! ପାଟଶାଢ଼ୀ ସୁନାହାର ବକସିସ୍ ଦେବି । ଯେତେ ଟଙ୍କା ମାଗିବୁ ଦେବି । ଏଥିରେ ଟିକିଏ ଲାଗିପଡ଼ । ତା ନ ହେଲେ ଏକା ମୁଁ ଜୀବନ ହରାଇ ଦେବି, ଜାଣିଥା ।'

ଗୁରୁବାରୀ—ଥୟ ହୁଅ, ନେମା ! ଏତେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛ କାହିଁକି ? ମୁଁ ତା ଉପାୟ କରୁଛି ।

[ନଅ]

ଖାଇ ପିଇ ସାରି ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଟା ବାଜିବା ପରେ ଦାମୋଦର ସୀତାମଣି ଘରଠାରୁ ବିଦାୟ ହୋଇ ଗଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ବିଷମ ଚିନ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା, କିପରି ମାଆଙ୍କ ଆଗରେ ଏ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବେ, କିପରି ବା ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ନିର୍ବିବାଦରେ ମାଆଙ୍କ ସମ୍ମତି ନେଇ ବିମଳାକୁ ଲାଭ କରି ପାରିବେ । କେତେବେଳେ ଆଶା ଦାମୋଦରଙ୍କ ମାନସକ୍ଷେତ୍ରରେ ସ୍ୱର୍ଗର ନନ୍ଦନକାନନର ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଉଛି, ଦାମୋଦର ଓ ବିମଳାକୁ ରାଜରାଣୀ କରି ତହିଁରେ ବସାଇ ଦେଉଛି, କେତେବେଳେ ଅବା ଦାମୋଦର ଭାବୁଛନ୍ତି—ତାଙ୍କର ସମାଜ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, ବିମଳାକୁ ପାଇଲେ ସେ ସୁଖୀ ହେବେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ କଳ୍ପନା ଆସି ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନମୁତାବକ ଶୂନ୍ୟମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରି ଦେଉଛି । ସେ ମାନସଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ନିର୍ଜନ ନଦୀକୂଳରେ ଗୋଟିଏ

କ୍ଷୁଦ୍ର କୁଟୀର, ଦାମୋଦର ଓ ବିମଳା ସେଠାରେ ରହି ନିର୍ମଳ ପ୍ରେମାମୃତ ପାନ କରୁଅଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ଆଶଙ୍କା ଆସି କାନେ କାନେ କହିଦେଲା—ସବୁ ତ ଜାଣି ହେବ, କିନ୍ତୁ ବିମଳାର ବାପ ଯଦି ରାଜି ନ ହୁଅନ୍ତି—ତେବେ ତ ସର୍ବନାଶ ! ବିମଳା ନିଶ୍ଚେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରିବ; ଦାମୋଦରଙ୍କର ସମସ୍ତ ଆଶା ଭରସା ବିଲୁପ୍ତ ହେବ । ଅଚ୍ଛା ! କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ । ସେ ବିମଳାର ସ୍ମୃତିକୁ ଚିରସଙ୍ଗିମା କରି ପ୍ରେମର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସାଜି ଘରୁ ବାହାରି ଯିବେ, ବିମଳାକୁ ସିନା ପାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ତା ସ୍ମୃତିକୁ ତ କେହି ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାବି ଭାବି ଦାମୋଦର ବାଟ ଚାଲିଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଥିବା ଆମ୍ବଗଛଟିକୁ ଦେଖି ଦାମୋଦରଙ୍କର ଚେତନା ହେଲା । କେତେବେଳେ ଯେ ସେ ଏ ଦୀର୍ଘ ପାଞ୍ଚମାଇଲ୍ ବାଟ ଚାଲି ଆସିଲେଣି, ତାହା ତାଙ୍କୁ ଆଦୌ ଜଣା ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଦାଣ୍ଡ ଦୁଆରେ ଆସି ଶୁଣିଲେ, ଘର ଭିତରେ ତାଙ୍କ ମାଆ ଓ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶି ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଛନ୍ତି । ମାର୍କଣ୍ଡ କେତେ ଆଶାର କଥା କେତେ ସୁଖର କାହାଣୀ ଗାଇ ଯାଉଛି । ବୁଢ଼ୀ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଶୁଣି ଯାଉଛନ୍ତି । ଦାମୋଦର ଦାଣ୍ଡ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଟିକିଏ କାନ ପାରି ଶୁଣିଲେ ।

ମାର୍କଣ୍ଡ କହୁଛି—ତମର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟ । ତା ନ ହେଲେ କି ଏମିତି ସୁଯୋଗ ଅପେ ଅପେ ଆସି ଯୁଟି ଯାଆନ୍ତା । ସୁନାଖଡ଼ିକା ପରି ବୋହୂ । ତା ସାଙ୍ଗେ ଧନ ଦୌଲତ, ଠଙ୍କା କଉଡ଼ି, ଗହଣା ଗାଣ୍ଠି, ଜମି ବାଡ଼ି, ଘର ଦୁଆର—ଆଉ କଅଣ ଲୋଡ଼ା ?

ବୁଢ଼ୀ—କେଜାଣି କଅଣ ହେଉଛି । ମାଆ ମଙ୍ଗଳା ସତେ ଏ ଦୁଃଖୀର ଡାକ ଶୁଣିବେ ?

ମାର୍କଣ୍ଡ—ଶୁଣିବେ ନାହିଁ ? ଶୁଣି ସାରିଲେଣି ତ, ଶୁଣିବେ ଆଉ କଅଣ ? ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଡ଼ଆସବୁ ପଅର ଦିନ ଗୁଲ ଗୁଲ ହୋଇ ଯାଇଥିଲ ପରା । ଚୌଧୁରୀ କହୁଥିଲେ, ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସୁନା ଗହଣା ତିଆରି କରି ରଖିଲେଣି । କୋଡ଼ିଏ ବୋଲି ଦିଅ, ନ ଦେବେ କାହିଁକି ? ବାହାଘରଟା ସରିଗଲେ ଘରଡୋଲାର ଆୟୋଜନ ଲାଗିବ ।

ବୁଢ଼ୀ ତ ଏ ସବୁ ଶୁଣି ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଗଲେଣି । ପେଟ ଭିତରେ ଆନନ୍ଦକୁ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଭାବୁଛନ୍ତି, ପୁଅ ଏତିକିବେଳେ ପାଖରେ ଥାଆନ୍ତା କି, ଶୁଣି କେତେ ଖୁସି ହୁଅନ୍ତା ପରା ? ସେଦିନ ପରା ଏତେ ଯୁକ୍ତି କରୁଥିଲା !

ଦାମୋଦର କାଠପିତୁଳା ପରି ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଯାଉଥାଆନ୍ତି । ମାଆଙ୍କର ଏତେ ଆନନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ସେ କିପରି ତାଙ୍କର ମନୋଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବେ । ମାଆ ଯଦି ଅମତ ହୁଅନ୍ତି ?— ହେବେ ତ ନିଶ୍ଚୟ । ତେବେ ସେ କଅଣ କରିବେ, କି ଉପାୟରେ ମାଆଙ୍କୁ ରାଜି କରାଇବେ । ଏହି ଚିନ୍ତା ଦାମୋଦରଙ୍କ ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ କରି ପକାଇଲା । ସେ ଦାଣ୍ଡ ତୁଳସୀ-ଚଉରା ଉପରେ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଗଲେ । ଗୁହିଁ ଦେଖିଲେ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ବୁଡ଼ିବାକୁ ବସିଲେଣି । ଏତିକି ବେଳେ ଦାମୋଦର ଶୁଣିଲେ ଯେ, ମିଶ୍ରେ କହୁଛନ୍ତି, "ହଉ, ଦାମ ତ ନାହିଁ—ଆସୁ, କାଲି ସକାଳେ ମୁଁ ଆସିବି ।" ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, "ହଉ, ମୋ ରାଣ ଅଛି; କାଲି ସକାଳେ ଟିକିଏ ଆସିବ । ଦାମ ଆସୁ, ଯେମିତି ହେଉ ଲାଗିପଡ଼ି କାମଟା ଟିକିଏ ତୁଲାଇ ନିଅ । ଆଉ କିଏ ଅଛି ?" ମାଆଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ଓ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବ ଶୁଣି ଦାମୋଦରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ବୃତ୍ତି ଲୋପ

ହେବାକୁ ବସିଲାଣି । ଶେଷରେ ସ୍ଥିର କଲେ ଯେ, ସେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ନାହିଁ କରିବେ । ମିଶ୍ରେ ବାହାରି ଆସିବା ପୂର୍ବରୁ ଦାମ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ବାଟରେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ହେଲା । ମିଶ୍ରେ କହି ଉଠିଲେ, "ହେଇ ତ ! ଦାମ ଆସି ଗଲାଣି, କିରେ ଦାମ ! କୁଆଡ଼େ ଦ ଦିନ ହେଲା ଯାଇଥିଲୁ କି ମାଆ ବୁଢ଼ୀଟାକୁ ଏକଲା ଛାଡିଦେଇ ?" ଦାମ କିଛି ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମିଶ୍ରେ ପୁଣି କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, ଘର ଭିତରକୁ ଯା । ମାଆଙ୍କଠାରୁ ସବୁ ଶୁଣିବୁ ! ଆଜି ସନ୍ଧ୍ୟା ହୋଇ ଗଲାଣି, ମୁଁ ଯାଉଛି, କାଲି ବଡ଼ଭୋର ଆସିବି ।" ମିଶ୍ରେ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ଚାଲିଗଲେ । ଦାମୋଦର ମିଶ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଅବ୍ୟାହତି ପାଇ ଘର ଅଗଣା ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ପୁଅକୁ ଦେଖି ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମନ ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇଗଲା । କେମିତି ପୁଅ ଆଗରେ ସବୁ କଥା କହିବେ । ଦାମୋଦର ଗୋଡ଼ ହାତ ଧୋଇ ସାରି ବସିଲାରୁ ତାଙ୍କୁ ମୁଢ଼ି, ଚିନି ଓ ଦୁଧ ଜଳଖିଆ କରିବାକୁ ଦେଲେ । ଦାମ ଜଳଖିଆ ଖାଇ ସାରିବାରୁ ବୁଢ଼ୀ ପଚାରିଲେ, "କି ରେ ଦାମ ! କୁଆଡ଼େ ଯାଇ ଦ ଦିନ ହେଲା ଥିଲୁ ? ମଉସା ଆସିଥିଲେ, ତୋତେ ଢେର ଖୋଜୁଥିଲେ ।"

ଦାମୋଦର—କାହିଁକି ଖୋଜୁଥିଲେ ?

ବୁଢ଼ୀ—ସେ ପରା ପଅର ଦିନ ଚଉଧୁରୀଙ୍କ ଉଆସକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଏକାବେଳକେ ଲଗ୍ନ ଠିକ୍ କରି ଅସିଛନ୍ତି, ଏଇ ଫଗୁଣ ଦ ଦିନକୁ । ଆହୁରି କହୁଥିଲେ, ଚୌଧୁରୀଏ ପରା ପାଞ୍ଚ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସୁନା ଗହଣା ଗଢ଼େଇ ସାରିଲେଣି । ଘର ତୋଳାଇ ଦେବାର ଅୟୋଜନ ମଧ୍ୟ ଚାଲିଛି । ବାଟିଏ ଜମି ଦେବେ ପରା !,

ଦାମୋଦର—ଆମର ସେ ସବୁ କଅଣ ହେବ ? ମା ! ମୁଁ ସେଠାରେ ବଭା ହେବ ନାହିଁ ।

ଦାମୋଦରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଏତେ ଯତ୍ନରେ ଗଢ଼ା ଆଶାସୌଧଟି ଭାଙ୍ଗି ଧୂଳିସାତ ହୋଇଗଲା, ତାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଯେପରି ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା । ଏ କଅଣ ଦାମ ମୁହଁରୁ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ସେ ! ବୁଢ଼ୀ ନିଜର କର୍ଣ୍ଣକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଏ କଅଣ କହୁଛୁ ରେ ବାପ !

ଦାମ—ମୁଁ ସେଠାରେ ବଭା ହେବ ନାହିଁ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଏ କି କଥାରେ ! ରମ୍ଭାକଢ଼ୀ ପରି କନ୍ୟା, ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି, ଜମି ବାଡ଼ି, ଧନ ଦୌଲତ—ଏ ସବୁ କାହା କପାଳରେ ଜୁଟେ ? ତୁ ଏମିତିକା ମୂଢ଼ କଥା କହିଲେ ହବ ନା ? ଭଗବାନ ଯୁଟାଇଛନ୍ତି, ଯାକୁ ଛାଡ଼ିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।

ଦାମ— ନା, ମୁଁ ସେଠାରେ ବଭା ହେବ ନାହିଁ ।

କଥାଟା କଅଣ, ବୁଢ଼ୀ କିଛି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲେ, ସେଦିନ ଯେ ଦାମ ଟଙ୍କା ଦେବାପାଇଁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲା ଓ ଚୌଧୁରୀଏ ରାଗି କରି କଅଣ ଦ'ପଦ କଥା କହିଦେଇ ଥିଲେ, ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ, ଦାମ ରାଗରେ ମନା କରୁଛି । ବୁଢ଼ୀ ସାକୁଲେଇ କରି କହିଲେ, "ଜାଣିଲୁ ବାପ ! ସେ ହେଲେ ବଡ଼ଲୋକ ମହାଜନ, ମହାଜନମାନେ ଟଙ୍କା ଅସୁଲ କଲାବେଳେ ଖାତକମାନଙ୍କୁ ସେହିପରି ଫିଙ୍ଗା ଫୋପଡ଼ା କଥା କହନ୍ତି । ଏଇଟା ହେଲା ତାଙ୍କ ବେଉସା । ସେତେବେଳେ ରାଗ ତମକରେ ଏପରି କହି ଦେଇଥିଲେ ସିନା । କଅଣ ହବ, ହେଲେ ଚୌଧୁରୀଏ ବେଶ୍ ଭଲ ଲୋକ । ଯେତେବେଳେ ଝିଅ ଦେଇ ଜ୍ୱାଇଁ କରିବେ, ସେତେବେଳେ

କଅଣ ଆଉ ସେପରି ବ୍ୟବହାର କରିବେ ? ଦେଖିବୁ ଫେର ମୋ କଥାଟା ସତ କି ମିଛ । ମୋ ବାପଟା ପରି । ରାଜା ହୋଇ ଯା । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସାଆନ୍ତାଣୀ ଆସି ଆପେ ଆପେ ଆମ ଘରେ ପଶୁଛନ୍ତି । ଆମର ତାଙ୍କୁ ଆଦରରେ ମୁଣ୍ଡେଇ ନେବା ଦରକାର ସିନା ।"

ଦାମୋଦର—ନା, ମା ! ମୁଁ ସେଠି ବାହା ହେବ ନାହିଁ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୁଅନ୍ତୁ ବା ଯିଏ ପାରି ସେ ହେଉନ୍ତୁ ।

ବୁଢ଼ୀ—(ଦଣ୍ଡେ କାଳ ଗୁମ୍ ମାରି ବସି ଯାଇ)—ତୁ ଯଦି ବାହା ନ ହବୁ, ତୋ ମନରେ ଯଦି ଏତେ କଥା ଥିଲା, ତେବେ ମୋତେ ନେଇ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ଆ । ମୁଁ ମୋର ମରେଁ ବା ବଞ୍ଚେ । ତୁ ତୋର ଯାହା କରିବୁ କର ।

ଦାମୋଦର ମାଆଙ୍କ ବେଦନା ବୁଝିପାରି ଧୀରେ ଧୀରେ କହିଲେ, "ମୁଁ କଅଣ ଏକାବେଳେ ବାହା ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି କହୁଛି ? ମୁଁ ସେଠାରେ ବାହା ହେବ ନାହିଁ ।"

ବୁଢ଼ୀ—ସେଠାରେ ହବୁ ନାହିଁ ତ ଆଉ କୋଉଁଠୁ ପାଇବୁ ? ଯେଉଁଠିକି ଯିବୁ ତ, ସେଠି ଟଙ୍କା ଗଣିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଦାମୋଦର—ଟଙ୍କା ପଡ଼ିଲେ ଦିଆଯିବ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଆଜକାଲି ପୋଡ଼ାମୁହାଁଗୁଡ଼ାକ କନ୍ୟାଙ୍କ ଦର ଯୋ ଚଢ଼େଇ ଦେଲେଣି, ୫୦ ଟଙ୍କାରେ ହବ ନା ୬୦ ଟଙ୍କାରେ ହବ ? ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ପାଇବାକୁ ଗଲେ ଆମ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିରେ ଦି'ଶ କି ତିନିଶ, କି ପାଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ଲୋଡ଼ା ହବ ।

ଦାମୋଦର—ପାଞ୍ଚ ଶହ ଲାଗିଲେ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଦିଆଯିବ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଏତେ ଟଙ୍କା ପାଇବୁ କୋଉଁଠୁ ?

ଦାମୋଦର—ଜମି ବିକିବ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଜମି ବନ୍ଧକଦେଲେ ଖାଇବ କଅଣ ? କେତେ ଅବା ଜମି ?

ଦାମୋଦର—ଭଗବାନ୍ ଜନ୍ମ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେତେବେଳେ ଖାଇବାକୁ କଣ ଦେବେ ନାହିଁ ? କପାଳରେ ଯାହା ଥିବ, ହେବ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଜମି ବନ୍ଧକବୁ, ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ଦେଇ ବାହା ହେବୁ, ଶେଷରେ ଦାଣ୍ଡର ଭିକାରୀ ହୋଇ ବୁଲିବୁ, ଏଇଟା କଅଣ ସୁନ୍ଦର ହେବ ? ରଜାଘର ଝିଅ, ସମ୍ପତ୍ତି ବାଡ଼ୀ, ଏ ସବୁ ଖାଲି ଖାଲି ଆସି ପାଖରେ ପହଞ୍ଚୁଛି, ସେଥିରେ ମନ ମାନୁ ନାହିଁ ! ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଜୋଇଁ ହେବୁ । ଲୋକେ କେତେ ଖାତିର କରିବେ—କେତେ ମର୍ଯ୍ୟାଦା କରିବେ ।

ଦାମୋଦର—ମା ! ସେ ଗୁଡ଼ାକ କାହିଁକି କହୁଛୁ, ମୋର ସେ ଖାତିରରେ ଦରକାର ନାହିଁ, କି ସେ ସମ୍ପତ୍ତି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ, କି ସେ ରଜାଝିଅକୁ ମୁଁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ମା ! ତୁ ସିନା ଏଇକ୍ଷଣି ଏମିତିକା କହୁଛୁ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି, କିନ୍ତୁ ପଛକୁ ବୁଝି ପାରିବୁ ଯେ, ସେତେବେଳେ ଚେତୁଥିବୁ—ସେତେବେଳେ ଲେଣ୍ଡିଗୁଡ଼ କହୁଣିକି ବୋହୂ ଯାଇ ସାରିଥିବ, ଆଉ କଣ ବାକି ଥିବ ? ମୁଁ କହୁଛି, ତୁ ସେ ଜହର ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର କଥାରେ ପଡ଼ନା । ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜାଗାରେ ମାନ ଠିକ୍ କରିଛି । ଏକା ବୋହୂ ପରି ଗୋଟିଏ ବୋହୂ ପାଇବୁ । ସେତେବେଳକୁ ମୋତେ କହିବୁ, ମୁଁ ମିଛୁଆ କି ସତଆ । ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ତୁ ଚିହ୍ନି ନାହୁଁ, କି ତାଙ୍କ ଘରକଥା ତୁ ଜାଣି ନାହୁଁ । ଜାଣିଲେ ମୋତେ ଆଉ ଏକଥା କହନ୍ତୁ ନାହିଁ !

ବୁଢ଼ୀ—କେଜାଣି ରେ ବାପ ! ମୋ ମନ ତ ତୋ କଥାରେ ବୁଝୁ ନାହିଁ । ଦେଖ୍ ଭଲ କରି ଭାବ ଚିନ୍ତ ଦେଖ୍ । ଏ ସୁଯୋଗ ଛାଡ଼୍ ନା ।

[ଦଶ]

ଦିନ ଠିକ୍ ଉଠ ଉଠ ହେଉଛି । ଯମୁନା ଓ ଗୁରୁବାରି ଆସି ଠିକ୍ ସେହି ପୋଖରୀ ଘାଟରେ ବସିଲେ । ଯମୁନା ପଚାରିଲା; "ଗୁରୁବାରି ! କଅଣ ଠିକ୍ କଲୁ ? କହନା କି ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚିଲୁ ? ବାପାଙ୍କୁ ତ ସେ କଥା କହି ହବ ନାହିଁ; ସେ ତ ଯେମିତିକା ଲୋକ ତୁ ଜାଣୁ !" ଗୁରୁବାରି ହସି ହସି କହିଲା, "ଗୁରୁବାରି ବାରିକାଣୀ ପାଖରେ କଅଣ ବୁଦ୍ଧିର ଅଭାବ ଅଛି ? ବାପା ସାଆନ୍ତଙ୍କୁ କହିବାର କିଛି ଦରକାର ନାହିଁ । ଏମିତି ଭାବରେ କଲ ବୁଲେଇ ଦେବି ଯେ ସବୁ କାମ ଆପେ ଆପେ ହୋଇଯିବ ।" ଯମୁନା ଭାରି ଖୁସିଆ ହୋଇ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ! କି ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚିଛୁ ? କହନା; ଶୁଣିବି ।"

ଗୁରୁବାରି—"ଶୁଣିବ, ହଉ ଶୁଣ । ମୁଁ କାଲି ବଡ଼ି ଭୋରରୁ ଯିବି ମାମୁଁ ଘରକୁ । ଏକାବେଳକେ ସବୁ କାମ ଫତେ କରିଦେଇ ଆସିବି । ଶୁଣୁଛି, ଟୋକାଟା କୁଆଡ଼େ ମଙ୍ଗୁ ନାହିଁ । ଗରିବର ପୁଅ କି ନା ? କିନ୍ତୁ ତା ମା ବୁଢ଼ୀଟା ତାକୁ ଲଗେଇଛି । ବୁଢ଼ୀର ଭାରି ଲୋଭ ହୋଇଛି; ଟଙ୍କା ପଇସା ପାଇବ ଆଉ ଏମିତିକା ବୋହୂ ପାଇବ । ହାଃ, ହାଃ, ହାଃ, ହାଃ ! କି ଆଶା ଦେଖ । ବାମନର ଚାନ୍ଦ ଧରିବାକୁ ଆଶା । କୁଆଡ଼େ ଗୋଟେ କୁଜାଟା ଘସି ଗୋଡ଼ର ଗୋଟେଇଥିଲା, ସେ ପୁଣି ଆଶା କଲାଣି, ଆମ ଜେମାକୁ ବୋହୂ କରିବ; ଆମ ଜେମା ଫେର୍ ତା ଗୋଡ଼ ଘଷି ଦେବେ ।

ଗୁରୁବାରି ଦେଖିଲା ଯେ, ତା କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଭାରି ଖୁସି ହେଉଛି ଓ ମୁର୍କି ମୁର୍କି ହସୁଛି । ତାର ହେମତ ବଢ଼ିଗଲା ।

ପୁଣି କହିଲା, "କାଲି ମୁଁ ଯାଇ ବୁଢ଼ୀକି ବାଗେଇ ଦେଇ ଆସୁଛି ରହିବ । ଆଉ ଯେତେ ବୋଲି ଯେତେ ଏକଥା ମୁହଁରୁ କାଢିବ ନାହିଁ ।"

ଗୁରୁବାରୀ କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହେଲେ ଓ ଗୁରୁବାରୀକୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଲେ, "ବା ! ଗୁରୁବାରୀ ନ ହେଲେ କି ହୁଏ । ଆଚ୍ଛା, କିନ୍ତୁ ଚିନ୍ତା କର ନା, ପାଟଶାଢ଼ୀ ତତେ ବଟେଇ ଦେବ ।" ପୁଣି ଟିକିଏ ଚିନ୍ତା କରି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ସେଠିକା କଥା ଠିକ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ଏଠି ?" ଗୁରୁବାରୀ ଭାରି ଫୁଲେଇ ହୋଇ ହସି ହସି କହିଲା, "ଏଠିକା କଥା ତ ହାତ ମୁଠାରେ ରହିଛି । ବାପାଙ୍କୁ କହିବା ଦରକାର ହେବ ନାହିଁ । କଥା ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ । ତାଙ୍କୁ ଏମିତ ଭାବରେ ବାଗେଇ ଦେବି ଯେ, ସେ ନିଜେ ଆସି ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ସେ କଥା ପକେଇବେ । ସେ ଫେର୍ ଏମିତ ବେଳେ କଥା ହେବ ଯେ, ବାପା ସାଆନ୍ତ ସେଥିରେ ରାଜି ନ ହୋଇ ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ତମେ ଏତେ ଅଥୟ ହଉଚ କାହିଁକି ମ ? ଦମ୍ଭ ଧର । ତମେ ଖାଲି ବସି ଦେଖୁ ଥାଅ, ଗୁରୁବାରୀ ବାହାଦୁରୀ କଅଣ କରୁଛି । କିନ୍ତୁ ମୋ କଥାଟା ଏଇଆ—" ତା ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ଯମୁନା କହି ପକାଇଲେ, "ଓହୋ ! ସେ କଥା ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କର ନା । ମୁଁ ତ ଥରେ ଜବାବ ଦେଇଛି । ଯାହା ଚାହିଁବୁ ତାହା ଦେବି । ଥରେ ନୁହେଁ— ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଚାହୁଁଥିବୁ ।" ଗୁରୁବାରୀ ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହେଲା ଓ ମନେ ମନେ କେତେ ସୁଖ କଳ୍ପନା କରିବାରେ ଲାଗିଲା । ଟିକିଏ ପରେ କହିଲା, "ସଞ୍ଜ ହୋଇଗଲାଣି, ଏବେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଚାଲ । ତେଣେ ବି ମୋର ଟିକିଏ କାମ ଅଛି । ଟିକିଏ ଚାହିଁ ଆସିବି ସେ ଗାଆଁର କେହି ଲୋକବାକ ଆଉ

ଅସିଛନ୍ତି କି ନାହିଁ । ସେ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ ଅଲଗାଇସିଆ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର ହିଁ ଉପରେ ମୋ ଦାଉ ଖାଲି ନାଆଁ ହୋଇ ଯାଉଛି । ସେଇ ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ, ନଣ୍ଡଶୁଆ, ଗାତପଶା ଏତେ କାଣ୍ଡ ଲଗେଇଛି । ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ କଣ୍ଢ ଫୁଲାଏ ପାଇବ ବୋଲି ଏତେ ଧାଇଁଛି । ଦେଖାଯାଉ, ସେ ଟା ମର୍ଦ୍ଦ, ଆଉ ମୁଁ ତ ଭଲିଟେ । କିଏ ଜିତେ, କିଏ ହାରେ ।"

ଯମୁନା ହସିକରି କହିଲେ, "ତା ସାଙ୍ଗରେ ତୁ କଅଣ କରି ପାରବୁ ?"

ଗୁରୁବାଘ—ପାରବ ନାହିଁ ? ସାତଘାଟ ପାଣି ପିଆଇ ଦେବ, ପାରିବ ନାହିଁ ? ଏମିତିକା କେତେ ଗଣ୍ଡା ମର୍ଦ୍ଦଙ୍କୁ ତ ସାତଥର ବିକି ଦେଇ ଆଠଥର କିଣି ଆଣି ପାରିବ, ଏ କଅଣ ମୋ ଆଗରେ ଚଲାଖି ଦେଖେଇବେ ?

ଯମୁନା—(ହସି ହସି କହିଲେ) ଅଚ୍ଛା ହଉ, ଦେଖାଯିବ ଲଢ଼େଇ ଭୂଇଁରେ । "କାଠ କାଠ ମଣି ମଣି, ବେପାର ଭୂଇଁରେ ଜଣାଜଣି ।"

ଆଜି ଯମୁନା ବି ଖୁସି, ଗୁରୁବାଘ ବି ଖୁସି । ଦୁହେଁ ମନେ ମନେ କେତେ ସୁଖ କଳ୍ପନାରେ ଭାସି ଯାଉଛନ୍ତି । ଦୁହିଙ୍କ ମନ ଦୁହିଙ୍କୁ କାଢ଼ୁ କରୁଛି । ଉଆସ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ ଗୁରୁବାଘ କହିଲା, "ତମେ ଉଆସ ଭିତରକୁ ଯାଅ, ମୁଁ ଏଇବାଟେ ସଦର କଚେରି ପରସ୍ତ୍ରବାଟେ ଟିକିଏ ବୁଲିଯାଉଛି । ଶୁଙ୍ଘିଯାଏଁ, ଖବରଟା କଅଣ ? ଗୁରୁବାଘ ଦାଣ୍ଡ ପଟେ ଦାଣ୍ଡ ପାଖକୁ ବୁଲିଗଲା । ଦାଣ୍ଡ କବାଟ ଫାଙ୍କରେ ଟିକିଏ ଶୁଙ୍ଘିଦେଲା । ଦେଖିଲା ଯେ, ବଙ୍ଗଳାର ଏକ ପାଖରେ ବସି ଚୌଧୁରୀଏ ଓ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ କଅଣ ଫୁସ୍‌ଫାସ୍ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁଠି ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା

ହେଉଥାଆନ୍ତି, ସେଇପାଖ କାନ୍ଥରେ ବାହାରକୁ ଗୋଟିଏ ଝରକା ଥାଏ । ଶୀତଦିନ ବୋଲି ତାହା ବନ୍ଦ ଥିଲା, ଗୁରୁବାରୀ ସେଇ ଝରକା ପାଖକୁ ଯାଇ କାନ ପାରି ଶୁଣିଲା ।

ମିଶ୍ରେ କହୁଛନ୍ତି—"ଝୋକାଠା କାହିଁକି ଭାରି ମୁଣ୍ଡପଣ କରୁଛି । ସେ କହୁଛି, ବିଭା ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତା ମାଆ ବୁଢ଼ୀକୁ ମୁଁ ଯେପରି କହି ଦେଇଛି, ସେ ତ ଖାଲି ଅସ୍ଥିର ହେଉଛି । ଦିନ ରାତି ପୁଅ ସଙ୍ଗେ ଲଗେଇଛି, ହେଲେ ମଙ୍ଗିଯିବ ଯେ ।"

ଚୌଧୁରୀ—ନ 'ମଙ୍ଗିଲେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ଅଛି । ତା ବାପ ନାମରେ ଗୋଟାଏ ତମସୁକ ଅଛି—ଦେଖାଯିବ । ଶେଷକୁ ଯଦି ସବୁ ଚେଷ୍ଟା ବିଫଳ ହୁଏ, ସେ ନ ମଙ୍ଗେ, ତେବେ ମୁଁ କଅଣ ଛାଡ଼ିବା ଲୋକ । ସେତେବେଳକୁ ଯିବ କୁଆଡ଼େ ? ଗଲେ ବଳେ ଆସି ଗୋଡ଼ତଳେ ଏଣ୍ଡୁଅ ପରି ଗଡ଼ିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମେ ତାକୁ ଖୋସାମତ କରୁଛୁ । ସେତେବେଳକୁ— । ଅଚ୍ଛା, ମିଶ୍ରେ ! ତମେ ଏକା ଗୋଟାଏ ସାକ୍ଷୀ ପଡ଼ିବ ।

ମିଶ୍ରେ—ହଉ, ସେଥିପାଇଁ କଅଣ ଚିନ୍ତା ଅଛି ? ଆପଣ ଏ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ସହଜ ଭାବନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଆପଣ ଯଦି କହିବେ ତ, ନିଆଁକୁ ପଶିଯିବାକୁ ବି ରାଜି ଅଛି, କିନ୍ତୁ ଗରିବକଥାଟା ଏକା—

ଚୌଧୁରୀ—ରାମ, ରାମ, ରାମ୍ ! ମିଶ୍ରେ ! କି କଥା ଗୁଡ଼ାକ କହୁଛ ?

ମୁଁ ତ ଥରେ କବାବ ଦେଇଛି, ଜୀବନ ଯିବ ପଛକେ କବାବ ଛାଡ଼ିବାର ଲୋକ ମୁଁ ନୁହେଁ ।

[ଏଗାର]

ସେଦିନ ଦିନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଗୌରହରି ଇସ୍କୁଲରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ସଳଖେ ସଳଖେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିଲେ ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରେ । ମହାପାତ୍ରେ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଦାନ୍ତ ଘଷୁଥିଲେ ।

"କହୋ ମାଷ୍ଟରେ ! ଇଆଡ଼େ କମିତି ଗୁଲି ଆସିଲ ?"

"ଏଇ ଟିକିଏ ବୁଲିବା ପାଇଁ ଗୁଲି ଅଇଲି । ଲୋକେ କେ ହାଟ ବସେଇ ସାରିଲେଣି ନାଁ । ଭାବିଲି ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ତ କୁଆ ତାଙ୍କ କଥାରେ ସତ କେତେ ମିଛ କେତେ ? ଭାବିଲି, ଯାଉଛି ମିଶ୍ରଙ୍କ ଘର ଆଡୁ ଟିକିଏ ବୁଲି ଆସେଁ—କଥାଟା ସତ କି ମିଛ ବୁଝି ଆସେଁ ।" ।

ମହାପାତ୍ରେ ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ—"କଅଣ ? କଅଣ ? ଲୋକେ କଅଣ ହାଟ ବସେଇଛନ୍ତି ?"

"ଛାଡ଼, ସେ ଗୁଡ଼ାକଙ୍କ କଥା । ଆଜିକାଲି ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ତ ହେଲେ କୁଆ, ଅଙ୍ଗୁଳିଏ କଥାକୁ ବଢ଼େଇ ବଢ଼େଇ କରନ୍ତି ପାଞ୍ଚ ହାତ ।"

ମହାପାତ୍ରେ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ— "କଅଣ କଅଣ ? କଅଣ କହୁଛନ୍ତି ଲୋକେ ।"

"ଲୋକେ କହୁଛନ୍ତି, ମହାପାତ୍ରେ ପାଞ୍ଚଅଏ ଟଙ୍କା ନେଉଛନ୍ତି ବୁଢ଼ା ବରରେ ଝିଅ ବିକି । ସାଆନ୍ତରଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କେତେ ଟଙ୍କା କଥା ହୋଇଚ୍ଛି କି ?"

"କାହିଁ, କି ଟଙ୍କା ହୋ ? ଧାଇଁ ଧାଇଁ ଟଙ୍କା ପାଞ୍ଚ ଶହ । ସେଇ ବାହାଘର ପିଛିରେ ସେ ଟଙ୍କା ଶେଷ । ସେଇ ଝିଅଟା

ପଛରେ ତ କମ୍ ଖର୍ଚ୍ଚ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ଲୁଗାରେ, ପଟାରେ, ଗହଣାରେ, ଗଣ୍ଡିରେ, ତେଲରେ, ହଳଦରେ, କେତେ ଖରଚ ? ହିସାବ କରି ବସିଲେ ତ କଥା ନାହିଁ । ଝିଅଟା ଯେ ତେର ଚଉଦ ବର୍ଷ ହେଲା ବସି ବସି ଖାଇଲାଣି, ତା ଉପରେ ପଢ଼େଇଲି, ଶୁଣେଇଲି, ତାଲିମ କଲି ସେଥିରେ କଅଣ କମ୍ ଖରଚ ହେଉଛି ? ଏ କଥାକୁ ତ ଆଉ କେହି ନଜର ଦେବେ ନାହିଁ । ଖାଲି ଲୋକଙ୍କ ଆଖିଟା ତେଇଁ ପଡୁଛି ଟଙ୍କା ଉପରେ । ପାଞ୍ଚଅଏ—ପାଞ୍ଚଅଏ ଟଙ୍କା !

ଗୌରହରି ଆହୁରି ଟିକିଏ ବଢ଼େଇ ଦେଇ କହିଲେ, "ହେଁ ! ହେଁ ! ସେଗୁଡ଼ାକ କଅଣ ଜାଣନ୍ତି ? ମୂର୍ଖଗୁଡ଼ାକ, ଆହୁରି କହୁଛନ୍ତି କଅଣ ନା, ଟଙ୍କା ନେଲା, ବୁଢ଼ାଟାକୁ ଝିଅ ଦେଇ ନ ଥାନ୍ତା ।"

ମହାପାତ୍ରେ ଟିକିଏ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ କହିଲେ, "ବୁଢ଼ା ! ବୁଢ଼ା କଅଣ ହେ ? ଲାଉ ନା କଖାରୁ ବୁଢ଼ା ? ବଡ଼ଜୋର୍ ବରଷ ଷାଠିଏଟା ହବ କି ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତାଣୀ କହୁଥିଲେ, ପିଲାଦିନେ ତାଙ୍କ ମଥାରେ କି ତଇଲହାଣ୍ଡି ମାରି ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ଅଳ୍ପ ବୟସରେ ତାଙ୍କ ବାଳଗୁଡ଼ାକ ପାଚିଗଲା । ବଡ଼ଲୋକ ଘର ପିଲା । ଏବେ ତ ଦାନ୍ତ ସରସା, ତା ଉପରେ ପ୍ରତିଦିନ ଶହ ଶହ ଖଣ୍ଡ ପାନ ଚୋବାଉଥିଲେ ବୋଲି ଦାନ୍ତଗୁଡ଼ାକ ନ ହେଲା ଖସି ପଡ଼ୁଛି । ତା ନ ହେଲେ ଆଉ କଅଣ ଦେହର ଜ୍ୟୋତି କମି ଯାଉଛି ? ଏଇଥିରେ କହୁଛନ୍ତି କଅଣ ନା ବୁଢ଼ା ବୁଢ଼ା । ହଁ ହେ ! ତମ ଆଜିକାଲିକା କଳିକାଳ ଟୋକାଙ୍କୁ ଆମେ ଦେଖୁଛୁଁ ଯେ, ତାଳପତ୍ର ସିପେଇ—ଫୁଙ୍କିଦେଲେ ଉଡ଼ିଯିବେ । ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ତ ବୁଢ଼ା କହୁଛ, ଅଚ୍ଛା ! ତମର ଗଜା ଗଜା ଭେଣ୍ଡିଆ ଟୋକା ବେହେରା ଆଠ ଦଶ ଜଣରୁ କମ୍ ହେଲେ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ସବାରିକୁ

ଭୂଇଁରୁ ଉଠାଇ ପାରନ୍ତି ନା ? ସାଆନ୍ତର ତ କାଲିକା ପିଲା ଆମେ ସେତେବେଳେ ଆଠ ଦଶ ବର୍ଷର ଛୋଟ ପିଲା ହୋଇଥାଉଁ, ଚାହାଳରେ ପଢୁଥାଉଁ, ଦେଖିଛୁ ପରା ସାନ୍ତରା ସେତେବେଳେ ଗଜା ବେଣ୍ଡିଆ, ନଦୀଗାଁ ମଗରାଜଙ୍କ ଘରୁ ପହାଲେ ବାହା ହୋଇ ପାଲିଙ୍କିରେ ବସି ଅସୁଥାଆନ୍ତି । ଆମେ ଚାହାଳୀ ପିଲାଏ ଧାଇଁ ଯାଇ ଦେଖିଲୁ । ତାଙ୍କୁ ଆଉ କିଏ ଚାହିଁ ପାରେ ? ଠିକ୍ ଯେମିତି ଗୋଟାଏ ରଜା-ବାଦସା ପୁଅ । ଏଇ ତ, ସେଦିନକାର କଥା କାଲି ପରି ଲାଗୁଛି ।"

ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରେ ପୁଣି ବକି ଲାଗିଲେ । "ହଇହେ ମାଷ୍ଟରେ ! ଆଚ୍ଛା ତୁମେ ତ ପାଠ ଶାଠ ପଢ଼ିଛ । ଆଚ୍ଛା ! ତୁମେ କହିଲ ଭଲା, ସାନ୍ତରା କଅଣ ବୁଢ଼ା ? ଏଁ, ଏଇ ତ ଆମ ଆଖି ଆଗରେ ଦେଖିବା କଥା । ଶୁକଦେବପୁର ରାଧୁ ଶତପଥୀଏ ପଞ୍ଚାନବେ ବର୍ଷରେ ଆଠ ବର୍ଷର ଗଉରୀ କନ୍ୟା ବାହା ହୋଇ କେତେ ଦିନ ସୁଖ ଭୋଗ କରିଥିଲେ । ତୁମେ ଖୁବ୍ କହିବ, 'ସେ କନ୍ୟାଟା ରାଣ୍ଡି ହେଲା । କହୋ ! ତା କପାଳରେ ଥିଲା, ସେଇଟା ଅଲକ୍ଷଣୀ ବୋଲି ରାଣ୍ଡି ହେଲା ! ସେଥିପାଇଁ କଅଣ ଶତପଥୀଏ ଦାୟୀ ହେବେ ? ସେ କଅଣ ତାକୁ ରାଣ୍ଡି ହେବାକୁ କହି ଦେଇ ଥିଲେ ? ଅସଲ କପାଳ—କପାଳ । 'କର୍ମ ତୋହର ନିଜ ଗୁରୁ, କର୍ମକୁ କିପାଁ ନିନ୍ଦା କରୁ' । ଝିଅ କପାଳେ ଯଦି ସୁଖ ଥିବ ତ, ସେଇ ସାନ୍ତରାଙ୍କୁ ନେଇ କେତେ ସୁଖ କରିବ । ତା ଯଦି ନ ଥିବ ତ ମୁଁ କାହୁଁ ଆଣି ପୂରାଇ ଦେବ ? ବାପ ଜନ୍ମ ଦେଇଛି ବୋଲି କଅଣ କର୍ମ ଦେଇଛି ?"

ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କଥା ବନ୍ଦ ନ ହେବା ଦେଖି ଗୌରହରି ମନେ ମନେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ହେଲେଣି, ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରି କହିଲେ, "ହଁ ହେ ! ବୁଢ଼ା କି ବୁଢ଼ା ? ତମେ ସେ ସବୁ ଲୋକଙ୍କ କଥାରୁ କି ପାଇବ ? ଅଚ୍ଛା, ମହାପାତ୍ରେ ! ଏତିକି ଟଙ୍କାରେ ରାଜି ହେବି କାହିଁକି ? ଆଜିକାଲି ତ ପଚିଶ ବର୍ଷିଆ ଡେଣ୍ଡିଆ ଟୋକାଏ ପାଞ୍ଚ ଶହରୁ ଉପର ଯାଚୁଛନ୍ତି, ସେଦିନ ତ ଗୋଟାଏ ଆସି ମତେ କହୁଥିଲା, ପଛକେ ପାଞ୍ଚ ଶହରୁ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ଦେବ, ଗୋଟାଏ କନ୍ୟା କରିଦିଅ । ଭାରି ଜିଗର କଲା । ମୁଁ ଆଖି ଫେରେଇ ଦେଲି । ଭାବିଲି, ଅଚ୍ଛା ଆମ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଝିଅ ବିମଳୀ ତ ଅଛି, ଏ'ଦିନ ହେଲା ଆସିବ ଆସିବ ବୋଲି ଆସି ପାରୁ ନ ଥିଲି ।"

ମହାପାତ୍ରେ ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ, "କେତେ ଟଙ୍କା ? କେତେ ଟଙ୍କା ଦେବ, କହୁଥିଲା ?"

ଗୌରି—ପାଞ୍ଚ ଶହରୁ ଉପର ।

ମହାପାତ୍ରେ—ସତ ନା ?

ଗୌରି—ଆଉ କଅଣ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ମିଛ କହୁଛି ? ତା ହେଲେ ଏକା ଭଲ ହୁଅନ୍ତା । ଆମେ ତ ଟଙ୍କାକୁ ଟଙ୍କା ପାନ୍ତୁ, ଆଉ ଏ ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଯାହା 'ବୁଢ଼ାବର' 'ବୁଢ଼ାବର' ହଉଛନ୍ତି, ୟାଙ୍କ ପାଟି ବି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ଜାଣିଲେ, ମହାପାତ୍ରେ ଯାଆନ୍ତେ, ଆମର ସେଥିରେ କ୍ଷତି କଅଣ ?

ମହାପାତ୍ରେ—କ୍ଷତି କଅଣ ? ବରଂ ଲାଭ । ଲୋକଗୁଡ଼ାକ ଯାହା ପାଟି କରି ହଉଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଟି ପଡ଼ିଯିବ; କିନ୍ତୁ ଟଙ୍କା ଦେବ ତ ?

ଗୌରହରି—ମଲା, ଆମେ କଅଣ ସେମିତି ଲୋକ ? ସେ ଆମଙ୍କୁ ଫାଙ୍କି ଦେବ ? ଆମେ ଆଉ ପାଠ ଶାଠ ପଢିଥିଲୁ କାହିଁକି

ନା ଭଦ୍ରଲୋକ କରିବୁ କାହିଁକି ? ଆଗେ ରେକ୍ ଠୋକ୍ ଟଙ୍କା ଗଣି ନବା, ତା ପରେ କଥା ହବ ।

ମହାପାତ୍ରେ—ହଁ, ସେୟା, ମାଷ୍ଟ୍ରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ନ ହେଲେ କି ହୁଏ ?

ଗୌରହରି—ତା ହେଲେ ସବୁଆଡ଼ୁ ଭଲ ହେବ, ବିମଳୀ ବି ଖୁସି ହବ । ଗାଆଁ ଲୋକଙ୍କ ମୂହଁ ବି ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ବରପାତ୍ରଟି ଏକା ବେଶ୍ । ଜମିବାଡ଼ି ବି ପନ୍ଦର ଷୋଳ ମାଣ ଅଛି, ପାଠଶାଠ ବି ଦି ଅକ୍ଷର ପଢ଼ିଛି ।

ମହାପାତ୍ରେ—ଏତେ କଥା କଏ ପଚାରୁଛି ହେ ! ଟଙ୍କା ଦେବ ତ କୁହ ?

ଗୌରହରି—ରେକ୍ ଠୋକ୍ । ତେବେ ଗୋଟାଏ କଥା କରିବାକୁ ହବ ଏକା ।

ମହାପାତ୍ରେ—କଅଣ ? କଅଣ ? କି କଥା କହୁଛ ?

ଗୌରହରି—କଥା କଅଣ କି; ବାହାଘରଟା ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ପାରି ଏହାରି ମଧ୍ୟରେ କରିନବାକୁ ହବ । କାରଣ, ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି "ଶୁଭସ୍ୟ ଶୀଘ୍ରଂ ।" ଡେରି କଲେ କୁଆଡ଼େ କଣ୍ଟି ବିଗିଡ଼ି ଯାଇ ପାରେ ! ଜାଣିଛନ୍ତି ନାଁ, ମହାପାତ୍ରେ ସାଆନ୍ତେ ! ଟୋକା ନିରେ, ତା ଉପରେ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା । ଏ ସୁଯୋଗ କି ହାତଛଡ଼ା କେହି କରନ୍ତି । ବେଶୀ ଡେରି କଲେ ଆଉ କିଏ ଟୋକାଟା ଫୁଟିଆରୀ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ କେତେ ଲୋକ ମାଡ଼ି ବସିବେ । ପିମ୍ପୁଳିଆ ମୌଜାର ବାସୁଦେବ ତହାଡ଼ିଏ ଗୋଟିଏ ବର ଖୋଜୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଶୁଣିଲି । ତାଙ୍କ କାନରେ ଯଦି ଏ କଥା ବାଜିଯାଏ, ତେବେ କି ଆଉ ସେ

ଛାଡ଼ିବେ ? ଝପ୍ କରି ଧରି ନେବେ । ଆଉ ଯଦି ପାଞ୍ଚ ସାତ ଟଙ୍କା କମ୍‌ରେ ଦେବାକୁ ରାଜି ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ତ କଥା ସରିଲା ।

ମହାପାତ୍ରେ—ହଁ ତା ଯାହା କହିଲ, ଠିକ୍ ଏକା ! ଆମର ଆଉ ଡେରି କଅଁ ହେବ ? କେବେ ଲଗ ଅଛି ?

ଗୌରହରି—ମୁଁ ପାଞ୍ଜି ଦେଖିଥିଲି । ଏଇ ମାଘ ୨୧ ଦିନ ବୁଧବାର ଗୋଟାଏ ଭଲ ଦିନ ଅଛି । ସେଇ ଦିନ କରିଦେଲେ ତ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ? ଆମର ସେତେ ଆଡ଼ମ୍ବର ଦରକାର ନ ହେଉ । ଟଙ୍କା ଗୁଡ଼ାକ ଅକାରଣରେ କାହିଁକି ବରବାଦ କରିଦେବୁ ।

ମହାପାତ୍ରେ—ହଁ, ସେଇ କଥା ନେଶ । ତେବେ ଟଙ୍କାଟା ଆଗରୁ—

ଗୌରହରି—ଓଃ ! ସେଥିପାଇଁ ଆପଣ କିଛି କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ଏଇକ୍ଷଣି ଯଦି ନଗଦ ଟଙ୍କା ନ ଦିଏ, ତେବେ ତାର ପାଞ୍ଚ ଛଅ ମାଣ ଭଲ ଭଲ ଜମି ବନ୍ଧକ ଲେଖାଇ ନବା । ଆଜିକାଲି ଜମିର ଦର ତ ଦେଖୁଚ ? ଖୁବ୍ କମରେ ସେ ଜମି ମାଣ ଦୁଇଶହ ଅଢ଼େଇ ଶହରୁ ଊଣା ହବ ନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ଛଅ ମାଣ ଜମିର ଦାମ ଖୁବ୍ କମରେ ବାର ଶହ କି ଚଉଦ ଶହ ଟଙ୍କା ! ଯଦି ଟଙ୍କା ଦେଲା ତ ଭଲ, ତା ନ ହେଲେ ସେକ୍ ଠୋକ୍ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି ଆମ ହାତରେ ରହିଲା ।

ମହାପାତ୍ରେ—(ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ବସି ଚିନ୍ତାକରି କହିଲେ) ହଁ, ତା ବି ମନ୍ଦ ନୁହେଁ । ତେବେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ କିଛି ନଗଦ ନ ହେଲେ ଚଳିବ କିପରି ?

ଗୌରହରି—ହଁ, ମୁଁ ବି ତା'ଇ ଭାବୁଛି । ଆଛା ଆମର ସେତେ ବାଜାବାଲା ଫାଜାବାଲା ନ ଆଣିଲେ କଅଣ ହେବ ? ମୁଁ

ତାଙ୍କୁ କହିଦେବ ସେ ଆଗ ଧନରୁ ଆସି ଆମ ଘରେ ଥିବ । ବାହାଘର ଦିନ ଠିକ୍ ଲଗ୍ନ ବେଳେ ମୁଁ ଆଣି ତାକୁ ହାଜର କରାଇ ଦେବ । ଶଙ୍ଖ ଗୋଟେ ବଜାଇ ଦେଇ ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ଗଲେ କାମ ସରିଲା । ତେବେ ବାହାଘର ଖର୍ଚ୍ଚ ପାଇଁ ଦଶ ପନ୍ଦର ଶ ଟଙ୍କା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦେଇ ? ନ ଦେବ କାହିଁକି ? ଅଲବତ୍ ଦବ । ମୁଁ ଯେମିତ ନଗଦ ପନ୍ଦରଶହି ଟଙ୍କା ତା ପାଖରୁ ନ ନେଇ ଛାଡ଼ୁ ନାହିଁ ।

ମହାପାତ୍ରେ ଗୌରହରି କଥା ଶୁଣି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ନଗଦ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି ହାତକୁ ଆସିବ । ତାପରେ ବାହାଘରରେ କିଛି ଖରଚ ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତାଣିଙ୍କୁ ଝିଅ ଦେଇଥିଲେ ତ ସେ ଆଉ ସେମିତ ଆସନ୍ତେ ନାହିଁ ? ହଜାର କି ପାଞ୍ଚଶ ଲୋକ ନେଇ ଆସନ୍ତେ, କେବଳ ବରଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଖୁଆଉ ଖୁଆଉ ଦୁଇ ଶହ କି ଅଢ଼େଇ ଶହ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତା । ଲାଭ ଭିତରେ ତ କିଛି ନାହିଁ, କେବଳ ଗୋଟିଏ ନିନ୍ଦା ହେବ । ବୁଢ଼ା ବରରେ ଝିଅ ବିକିଲା । ଏହିପରି ମହାପାତ୍ରେ କେତେ କଥା ଭାବି ଯାଇ ମନେ ମନେ ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହେଲେ । କପାଳ ଫିଟିଲେ ସୁଯୋଗ ଫେର ଏମିତ ଆପେ ଆପେ ଆସେ । ପଇସାଏ ପାହୁଲାଏ ବି ଖରଚ ନାହିଁ, ତା ପରେ ଦେଢ଼ ହଜାର ଟଙ୍କାର ସମ୍ପତ୍ତି, ତା ଉପରେ ପୁଣି ନଗଦ ପନ୍ଦରଶ ଟଙ୍କା ! ମହାପାତ୍ରେ ତ ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର । ଭାରି ଗୋଟାଏ ଖୁସି ହୋଇ ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ, "ବାଃ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ବୁଦ୍ଧି । ଲୋକେ କଣ ଏତେ ଟଙ୍କା ପଇସା ସାରି ପାଠ ଶାଠ ପଢ଼ିଆନ୍ତି ମିଛରେ ?" ଗୌରହରି ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ହସ ହସ ମୁହଁ ଦେଖି ଭାବିଲେ ଯେ, ଆଜି ତାଙ୍କର ଆସିବା ସଫଳ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରି ବେଶ୍ କାମ୍ଭ କରିଛି । ଗୌରହରି ଉଠୁ ଉଠୁ ହୋଇ କହିଲେ, "ହେଉ ତେବେ ଆସେଁ ଏଇ କଥା ତ ହେଲା ।"

ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମନେ ପଡିଗଲା । ସେ ଘର ଭିତରକୁ ଡାକି ପକାଇଲେ, "ଆଲୋ ବିମଳି, ନେଲୋ ଝିମ, ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଲାଗି ପାନ ଖଣ୍ଡେ ଦେଇ ଯା ତ" । ବିମଳା କବାଟ ଓହାଡରେ ରହି ସବୁ କଥା ଶୁଣୁଥିଲା । ଚଟ୍‌କରି ଘର ଭିତରକୁ ଚାଲି ଯାଇ ପାନ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ଆଣିଲା । ମହାପାତ୍ରେ ତ ଏକଧ୍ୟାନରେ ତଳକୁ ମୁହଁ ପୋତି ଦଉଡ଼ି ବଳୁଛନ୍ତି, ଆଜି ଏ ଶୁଭ ସୁଯୋଗ କଥା ଭାବି ମନେ ମନେ କଳ୍ପନାରାଜ୍ୟରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଆଉ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ବିମଳା ପାନ ଆଣି ଗୌରହରିଙ୍କୁ ଦେବା ବେଳେ ଗୌରହରି ତା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଟିକିଏ ହସି ଦେଲେ । କୃତଜ୍ଞତା, ଆନନ୍ଦ ଓ ଲଜ୍ଜାର ଗୋଟିଏ ମୃଦୁ ହାସ୍ୟରେଖା ବିମଳାର ରକ୍ତିମ ଅଧର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଖେଳିଗଲା । ବିମଳାର ମନର ଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଗୌରହରିଙ୍କର ସରଳ ଅନ୍ତଃକରଣରେ ଗୋଟିଏ ପବିତ୍ର ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ ବହିଗଲା । ବିମଳା ଚାଲିଯିବା ପରେ ଗୌରହରି କହିଲେ, "ହେଉ, ମହାପାତ୍ର ସାନ୍ତେ, ବସନ୍ତୁ । ମୁଁ କାଲି ଠିକ୍ ଏଇ ସମୟରେ ଆସିବି ।" ମହାପାତ୍ରେ ଗୌରହରି ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, 'ହେଉ ତେବେ—।' ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ଗୌରହରି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝି ନେଇ ଚଟପଟ୍ କହି ପକାଇଲେ, "ଏଇ ଦିନେ ଦୁଇ ଦିନ ଭିତରେ କରିନେବା । ଲଗ୍ନ ହେଲା ମାସର ୨୧ ଦିନ । ଆଜି ହେଲାଣି ଗୁରୁବାରକୁ ଗୁରୁବାର ମାସର ପନ୍ଦର ଦିନ । ଷୋଳ, ସତର, ଅଠର, ଉଣେଇଶି, କୋଡିଏ । ମଝିରେ ରହିଲା ଆଉ ପାଞ୍ଚଟା ଦିନ । ପରଦିନ ଆଡକୁ ଯିବି । ଅଚ୍ଛା, ମୁଁ କାଲି ଉପର ଓଳି ଆସେଁ ।" ମହାପାତ୍ରେ ତରତର କରି କହି ପକାଇଲେ, 'ନା, ନା, ତୁମେ ଏତେ କଷ୍ଟ

କାହାକୁ କହିବ । ମୁଁ କାଲି ସକାଳେ ତୁମ ଇସ୍କୁଲ ଆଡେ ଯିବି ।'

ଗୌରହରି କହିଲେ, 'ମୁଁ ତ କାଲି ସକାଳେ ଇସ୍କୁଲକୁ ଯିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଭୋର ଭୋର୍ ଯିବି ପରା ତା ପାଖକୁ ? ତାକୁ ଆଣିଲେ ସିନା ଯାହା ହେବ ।'

ମହାପାତ୍ରେ—ହଁ, ହଁ, ହଉ ତେବେ କାଲି ତାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ ସଙ୍ଗରେ ଘେନି ଆସିବେ, ଗରିବ ଦିନ ଅନୁକୂଳ କରି ବାହାରି ଯିବା ।

ଗୌରହରି—ଅଚ୍ଛା ହେଉ, କିନ୍ତୁ ଦେଖନ୍ତୁ, କଥାଟା ଯେପରି ଫୁଟିଆରି ନ ହୁଏ ।

ମହାପାତ୍ରେ—ଆରେ, ସେ କଥା ଫେର୍ ମୋତେ କହୁଛ ?

ଗୌରହରି ନମସ୍କାରଟିଏ କରି ପ୍ରସନ୍ନମନରେ ଘରକୁ ଫେରିଲେ । ବିମଳା କବାଟ ଢ଼ାଙ୍କିଦେଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କୃତଜ୍ଞତାପୂର୍ଣ୍ଣ ନୟନରେ ଗୌରହରିଙ୍କ ଗନ୍ତବ୍ୟ ପଥକୁ ଗୁହିଁ ରହିଥାଏ ।

ତେବେ ଗୌରହରିଙ୍କର ଇସ୍କୁଲରୁ ଫେରିବାର ସମୟ ଗଡ଼ିଯିବାରୁ ସୀତାମଣି ଅସ୍ଥିର ହେଲଣି । କୁଆଡେ ଆଜି ଗଲେ ? ମନରେ ଆଶଙ୍କା ହେଉଛି, କାଳେ ମହାପାତ୍ରେ ରାଜି ନ ହୁଅନ୍ତି । ମନର ଅସ୍ଥିରତା ଯୋଗୁଁ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ବସି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଖାଲି ଘରୁ ଦାଣ୍ଡକୁ ଦାଣ୍ଡରୁ ଘରକୁ ଯା ଆସ କରୁଛନ୍ତି । କେତେ ଥର ଦାଣ୍ଡ ରାସ୍ତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସି ଫେରି ଗଲେଣି । ଗୌରହରି ଯାଇ ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲା ମାତ୍ରକେ ସୀତାମଣି ଉତ୍ସୁକ ଭାବରେ ପଚାରିଲେ, 'କଣ ହେଲା ?' ସୀତାମଣିଙ୍କ ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ ପଡୁଥାଏ । ଗୌରହରି ଟିକିଏ ରହସ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ମୁହଁ

ଶୁଣିଖାଇ କହିଲେ, 'ହେବ ଆଉ କଣ ? ମହାପାପନେ କଣ ବୁଝିବା ଲୋକ ?'

ଗୌରହରିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସୀତାମଣି ତ ଏକାବେଳେକେ କାଠ ହୋଇଗଲେ । ହାୟ ! ହାୟ ! ଏତେ ପରିଶ୍ରମ ସବୁ ବୃଥା ହେଲା ! ସୀତାମଣିଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ଗୌରହରି ଆଉ ହସ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଠୋ ଠୋ କରି ହସି ପକାଇଲେ । ସୀତାମଣି ସବୁ ବୁଝି ପାରି କହିଲେ, 'ଯାଃ, ତୁମେ ଏତେ ଦୁଷ୍ଟ ନା ?' 'ହଉ, ଦୋଷ କଲି ଯଦି ଜରିମାନା ଦେଉଛି ?' କହି ଗୌରହରି ସୀତାମଣିଙ୍କୁ ହାତ ପାଖକୁ ଟାଣି ନେଇ ତାଙ୍କର ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ନେହଚୁମ୍ବନ ଅଙ୍କନ କରିଦେଲେ ।

"ହେଉ, ହେଉ, ଛାଡ ଛାଡ, କଥାଟା ଆଗେ କଣ ହେଲା କହିବାକୁ ନାହିଁ, ଖାଲି—" ।

"ହେବ ଆଉ କଣ ? ହେଉଛି ।"

ଗୌରହରିଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ସୀତାମଣି ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଉଠିଲେ । ତର୍ ତର୍ କରି ପାଣି ଢାଳ ଆଣି ଗୌରହରିଙ୍କର ଗୋଡ ଧୋଇଦେଲେ । ତାପରେ ଆସନ ପକାଇ ଜଳଖିଆ ଆଣି ଦେଲେ । ଜଳଖିଆ ଖାଉଁ ଖାଉଁ ଗୌରହରି ଆଦ୍ୟୋପାନ୍ତ ସମସ୍ତ କଥା ବର୍ଣ୍ଣନ କରିଗଲେ । ବିମଳାର ସହାସ୍ୟ ସଲଜ୍ଜ ଭାବର ବର୍ଣ୍ଣନା ସୁଦ୍ଧା ବାକୀ ରହିଲା ନାହିଁ । ସୀତାମଣି ତାଙ୍କର କଥା ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ଆନନ୍ଦସ୍ରୋତରେ ଭାସିଗଲେ ।

[ବାର]

ସକାଳେ ଦିନ ତିନି ଘଡ଼ି କ ସହରରେ ହେବ । ଦାମୋଦରଙ୍କ ମା ବୁଢ଼ୀ ଗାଡଆ ଘାଟରେ ବସି ଦାନ୍ତ ଘସୁଛନ୍ତି ଆଉ ପୁଅ କଥା

ଭାବୁଛନ୍ତି । ପୁଅ ଯେ କାହିଁକି ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ ବାହା ହେବାପାଇଁ ନାହିଁ କରୁଛି, ବୁଢ଼ୀ ତାର କାରଣ କିଛି ବୁଝିପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ଗୁରୁବାରୀ ଯାଇ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ପାଖରେ ଧୁମ୍ କରି ବସି ପଡ଼ିଲା । ବୁଢ଼ୀ ତ ଗୁରୁବାରୀକି ଚିହ୍ନନ୍ତି ନାହିଁ, ପଚାରିଲେ, 'କିଏ ଲୋ ମା, ତୋ ଘର କେଉଁଠି ? କେଉଁଠିକି ଆସିଥିଲୁ ?' ଗୁରୁବାରୀ କହିଲା, "ଲୋ ମା, ମୋ ଘର ନୂଆ ଗାଆଁରେ । ମୋ ମାମୁଁ ଘର ଏଇ ଗାଆଁର ଆର ମୁଣ୍ଡରେ । ଆମ ଗାଆଁ ଚୌଧୁରୀ ଘର ସିନା ତମ ପୁଅକୁ ଝିଅ ଦେଉଛନ୍ତି ? ସେଥିପାଇଁ ଟିକିଏ ଗୁଲି ଅଇଲି ବୁଲିଯିବି ।"

ବୁଢ଼ୀ—ଲୋ ମା, ଚୌଉଧୁରୀଙ୍କ ଘରଠାରୁ ତୋ ଘର କେତେ ଛଡ଼ାରେ ?

ଗୁରୁବାରୀ—ମୁଁ ସିନା ତାଙ୍କ ଘରେ ଥାଏଁ ? ତମର ଯେ ବହୁ ହୋଇ ଆସିବେ, ତାଙ୍କର ପାଖରେ ମୁଁ ସିନା ଖଞ୍ଜା ହୋଇଛି ? ତାଙ୍କର କାମ ପାଇଟି କରେଁ !

ବୁଢ଼ୀ—ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅ ପାଖରେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇଛୁ ? ତାଙ୍କର କି କାମ କରୁ ଲୋ ମା ?

ଗୁରୁବାରୀ—ଏଇ ତାଙ୍କର ଦିହଲଗା କାମ ସବୁ କରେଁ । ତାଙ୍କ ବିଛଣା ସଜାଇ ଦିଏ, ଲୁଗା କୁଞ୍ଚାଇ ଦିଏ, ଜଳଲୋଟା ଦାନ୍ତକାଠି ଆଣିଦିଏଁ । ତେଲ ଲଗେଇ ଦେଇ ଗାଧେଇ ଦିଏଁ, ତାଙ୍କ ଲୁଗାପଟା କାଚି ଧୋଇଆଣେ, ପୁଣି ସଞ୍ଜବେଳେ ତାଙ୍କୁ ବଗିଚାକୁ ବୁଲେଇ ନେଇଯାଏଁ, ଏହିପରି ତାଙ୍କର ଦିହଲଗା କାମସବୁ ମୋ କାମ । ଚୌଧୁରୀ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଉଆସରେ କେତେ ବା ଚାକର ପରବାରୀ ନାହାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଜେମାଙ୍କର ମୋ ଉପରେ ଭାରୀ ସେନେହ ।

ଗୁରୁବାରୀ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଅକଲ ଗୁଡୁମ ହେଲାଣି । ଏ କଣ ଲୋ ମା ! ଡରଲା ଝିଅ ହେଇଚ । ନିଜେ କଣ୍ଟୁ କାମ ପାଇଟି କରିବ ନାହିଁ, ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଗୋଟିଏ ପୋଇଲୀ ଖଞ୍ଜା !

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଆତଙ୍କ ପଶିଗଲା । ସେ ଭାବିଥିଲେ, ପୁଅକୁ ବାହା କରାଇ ବୋହୂ ଆଣିଲେ ତାଙ୍କର କଷ୍ଟ ଘୁଞ୍ଚିଯିବ । ବୋହୂ ଆସିଲେ ଘରର କାମ ପାଇଟି କରିବ, ଭାତ ରାନ୍ଧିବ, ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରିବ । ଏ କଣ ଲୋ ମା, ଯାହାକୁ ବହୁ କରିବାକୁ ଯାଉଛନ୍ତି, ତା ପିଛେ ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପୋଇଲା ଖଞ୍ଜା । ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମନ ଭାଙ୍ଗିଲା । ଏତେବେଳେ ସେ ପୁଅ କଥା ଟିକିଏ ଟିକିଏ ବୁଝି ପାରିଲେ । ପୁଅ ପରା ଏଇଥିପାଇଁ ମନା କରୁଥିଲା । ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମନରେ ଭାରି ଦୁଃଖ ଜାତ ହେଲା । ମୁହଁଟି ଶୁଖିଲା ପଡ଼ିଗଲା । ଗୁରୁବାରୀ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମନର ଭାବ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥାଏ ଓ ଭାବୁଥାଏ ? ମାଛ ଥୋପ ଗିଳିଛି । ଦେଖାଯାଉ, ଯିବ କୁଆଡେ଼-ଲୋଭ ତ ସହଜେ ଛାଡେ ନାହିଁ—ବୁଢ଼ୀ ପୁଣି ଭାବିଲେ—ହଁ, ବଡଲୋକ ଘର ଝିଅ, ତା ନ ହେଲେ କେଲିବ କପଟ୍-ହେଲେ, ତା ବାପ ତ କହୁଛି, ଘର କରି ଦେବ, ଜମି ବାଡ଼ି ଦେବ, ସେ କଣ ଆଉ ତା ଝିଅ ପାଇଁ ପୋଇଲୀ ରାନ୍ଧୁଣୀ ଦେବ ନାହିଁ—ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମନରେ ପୁଣି ଟିକିଏ ସାହସ ବସିଲା ! ଟଙ୍କା ପଇସାର ଲୋଭ ମଣିଷ କେତେବେଳେ ଛାଡେ—ଆଶା ବୈତରଣୀ ନଦୀ—ବୁଢ଼ୀ କଣ ଆଶା ସହଜେ ଛାଡୁଛି—ବୁଢ଼ୀ ପୁଣି ପଚାରିଲେ, "ଲୋ ମା, ତୁ କଣ୍ଟୁ ଶୁଣିଥିଲୁ ନା—ଚୌଧୁରୀଏ ପରା କହୁଛନ୍ତି ଘର ତୋଳାଇ ଦେବେ, ଜମି ବାଡି ଦେଇ ମୋ ବାମକୁ ଘରଜୋଇଁ କରି ରଖିବେ ।"

ଗୁରୁବାରୀ ଚଟ୍‌କରି ବୁଝିନେଲା । ମନେ ମନେ ଭାବିଲା—ଆରେ ମାଛ ତ ଥୋପ ଛାଡ଼ିଦେଲା । ଆଚ୍ଛା ଦେଖେଁ କୁଆଡେ

ଯାଏ ! ଗୁରୁବାଘ ଟିକିଏ ଇତସ୍ତତଃ କରି ଏଣିକି ତେଣିକି ଦୁଇ ଗୁଟିଥର ଗୁହୁଁ କହିଲା, "ହଁ ଲୋ ମା ବଡଲୋକ ଘର ବଡ କଥା । କହିବାକୁ ଡର ମାଡୁଛି । ତମେ ଏକା କେଉଁଣି କହିବ ନାହିଁଟି । ମୋ ରାଣ ପକାନ ?"

ବୁଢ଼ୀ—ନା ଲୋ ଝିଅ, ମୁଁ ମୋର କାହିଁକି କହିବ ।

ଗୁରୁବାଘ—ମୋ ରାଣ ପକାନ, କେଉଁଣି କହିବ ନାହିଁ । ଯେବେ ଚଉଧୁରୀ ଶୁଣି ପାରନ୍ତି, ତେବେ ମୋ କଥା ଶେଷ ।

ବୁଢ଼ୀ—ନା ଲୋ ଝିଅ, ଏ କି ଗୋଟାଏ କଥା ! ମୁଁ ସେମିତି ଡବଡବୀ ନୁହେଁ ଯେ ଯାହା ତାହା ଆଗରେ କହି ପକାଇବ ! ମୋ ପେଟର କଥା ତ ଦେଢ଼ଇ ଚତୁରଗୁଣୀ ବି ଜାଣି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଗୁରୁବାଘ ଆଉ ଟିକିଏ ! ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚିଯାଇ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ କାନ ପାଖରେ ଫୁସୁ ଫୁସ୍ କରି କହିଲା, "ଲୋ ମା, ଚଉଧୁରୀଏ ସେଇଟା ଉପରେ ଲୋକଙ୍କୁ ଗୁଡ଼ାଇଛନ୍ତି ସିନା ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଝିଅକୁ ବାହା କରାଇ ଦେଇ ପାରିଲେ ଆଉ ସେ କିଏ—ନା ତୁମେ କିଏ ? ଜମି ନା ବାଡ଼ି । ତାଙ୍କ ଝିଅ ତାଙ୍କ ଘରେ ରହିବ । ଜୋଇଁ ତାଙ୍କର ତାଙ୍କ ଘରେ । କେବେ କେବେ ମାସେ ପନ୍ଦର ନେଇ ଜୋଇଁଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ରଖିପାରନ୍ତି । ଲୋ ମା, ମୋ ରାଣ ଅଛନ୍ତି ? କାହାର ଆଗରେ କହିବ ନାହିଁ । ଏକଥା ଚଉଧୁରୀ ଆଉ ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗ ଲୋକ ଆଉ ଏଇ ଗାଆଁ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଛଡା ଆଉ କେହି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଦିନ ମାଟେଲାରେ ବସି ଏଇସବୁ ପରାମର୍ଶ ପଡ଼ିଥିଲା ଯେ, ମୁଁ ଟିକିଏ କାନ ପାରି ଶୁଣିଥିଲି । ଲୋ ମା, ମୋ ରାଣ ପକାନ, କାହାର ଅଗରେ କହିବ ନାହିଁ । ନୋହିଲେ ତ ମୋ ଦେହକାଳ ବୁଡିଲା ।"

ଗୁରୁବାରି କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ ତ କାଠ ହୋଇ ଗଲେଣି । ଆଉ ସେ କଣ କହିବେ ? ପାଟିରୁ ଭାଷା ବାହାରୁ ନାହିଁ । ଭଜା ବୋହୂଙ୍କ ଗୁଣ ଶୁଣି ତ ବୁଢ଼ୀ ଥଣ୍ଡା ହୋଇ ଯାଇଥିଲେ, ଏଣେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଏକାବେଳକେ ବରଫ ପାଲଟିଗଲେ । ଏଣେ ଗୁରୁବାରି କଥାକୁ ତେଣେ ପୁଅକଥା ଠିକ୍ ଖାପ ଖାଇଗଲା । କେତେକ୍ଷଣ ପରେ ବୁଢ଼ୀ ଖଟେଇ ଖଟେଇ କହିଲେ, "ସତ ନା ଲୋ ଝିଅ ?"

ଗୁରୁବାରି—ଲୋ ମା, ମୋର କ ଗରଜ ପଡ଼ିଛି । ମୁଁ କାହିଁକି ଗୋଟାଏ ମିଛକଥା କହିବାକୁ ଯିବି ?

ବୁଢ଼ୀ—ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର ବି ସେଇ ପରାମର୍ଶରେ ଅଛି ନା ?

ଗୁରୁବାରି—ଆଉ ? କଥା ହୋଇଛି, ଏ ବାହାଘରଟା ହୋଇ-ଗଲେ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ କୁଆଡେ ପଚିଶ ନା ପଚାଶ ଟଙ୍କା ମିଳିବ । କାହାରି ପାଖରେ କହିବ ନାହିଁଟି ମା ? ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର ତମ ଘରକୁ ଆସେ କି ? ତାଙ୍କୁ ଏ ସବୁ କଥା କହିବ ନାହିଁଟି ମା ? ମୋ ଦାନା ମୁଠାକ ଯିବ ।

ବୁଢ଼ୀ—ଆଗି ଲୁଚିଛି, ଝିଅ ! ତୁ ଡର ନା, ମୁଁ କାହାରି ଆଗରେ କହିବି ନାହିଁ । ଏମିତି କି ମୋ ପୁଅ ବି ଜାଣିବ ନାହିଁ । ଅଲପାଇସିଆ ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ମିଶ୍ରଟା ବି ଏମିତି ନା ? ହାଣ୍ଡିରେ ଦଇବ । ଏବେ ଆଉ କହିବି କାହାକୁ ?

ଗୁରୁବାରି—ଲୋ ମା, ମୁଁ ଏବେ ଯାଉଛି, ମାମୁଁ ଦୁଆରୁ ଭାତ ଗୁଣ୍ଡେ ଖାଇଦେଇ ଖଟରେ ଖଟରେ ଚାଲି ଯିବି ।

ବୁଢ଼ୀ—ଲୋ ଝିଅ ଏତେ ତରତର କାହିଁକି ? ଉପରଓଳି ଯାଇ ନ ପାରିଲେ କାଲି ସକାଳେ ଯିବୁ ।

ଗୁରୁବାରି—ସେ କଥା ଅଛୁ କି ଲୋ ମା । ସେ ଯେ ଆମର ଜେମା, ସେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗାଧୋଇ ଥିବେ କି ନାହିଁ । ମୋତେ ଗୁହିଁଥିବେ । ଗାଧୋଇବେ କେମିତି ? ମୁଁ ତ ଇଆଡ଼େ ।

ବୁଢ଼ୀ—କାହିଁକି ପୋଖରୀରେ କଣ ପାଣି ନ ଥିବ ?

ଗୁରୁବାରି—ନା ଲୋ ମା, ବଡଲୋକ ଘର ଝିଅ, ରାଜାଘର ଝିଅ । ସେ କଣ ପୋଖରୀକି ଓହ୍ଲେଇବେ । ମୁଁ ଗଲେ ବାସତେଲ ଲଗେଇ ଦେବି, କୁଣ୍ଡରେ ପାଣି ଭରି ଦେବି, ତେବେ ଯାଇଁ ଗାଧୋଇବେ ସିନା । ମୁଁ ଯାଉଛି ଲୋ ମା, ରସ ।

ଗୁରୁବାରି ଉଠିଲା, ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ଗୋଡ ତଳେ ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ମାରି ଚାଲିଗଲା । ବୁଢ଼ୀ ସେଇଠି ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଛନ୍ତି । ଦାନ୍ତ ଘସୁଛନ୍ତି, ଆଉ ଆକାଶ ପାତାଳ କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି—ବେଳ ଯେ କେତେ ହେଲାଣି, ପୁଅ ଲାଗି ଭାତ ରାନ୍ଧିବାକୁ ହେବ, ଏକଥା ତାଙ୍କୁ ମାଲୁମ ନାହିଁ ।

ସେଇ ଗାଆଁ ହରିଗୁମାଆ ସେଇ ବାଟେ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ବସି ଦାନ୍ତ ଘସୁଥିବାର ଦେଖି ପଚାରିଲା, "କଲୋ ମା', ଆଜି ଏତେବେଳ ହେଲାଣି ଦାନ୍ତ ଘସୁଛୁ, ଗାଧେଇବୁ କେତେବେଳେ କି ?" ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଚମକ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ଉପରକୁ ଗୁହିଁଦେଲେ ଯେ, ଖରା ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଉଠି ଆସିଲାଣି । ବୁଢ଼ୀ ତରତର କରି ଗାଧେଇ ପଡ଼ି ଚୁଲି ଲଗେଇବାକୁ ଗଲେ । ଦାମୋଦର କୁଆଡେ ଯାଇଥିଲେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ବୁଢ଼ୀ ପୁଅକୁ ଦେଖି ଆଉ ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କହି ପକାଇଲେ, "ବାପ ! ତୁ ଯାହା କହୁଥିଲୁ, ତା ସତ । ସେ ହେଲେ ବଡଲୋକ, ଆମେ ତାଙ୍କ

ସାଙ୍ଗରେ କାନ୍ଧ ଦେଇ ପାରିବା ନାହିଁ ତୁ ଆଉ କୌଣସି ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ କନ୍ୟା ଦେଖ ।

ମାଆଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଦାମୋଦର ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । କାଲି ରାତିରେ ଯେଉଁ ମାଆ ଏତେ ଲଗେଇଥିଲେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ ବନ୍ଧୁ କରିବାପାଇଁ, ଆଜି ସକାଳେ ପୁଣି ସେଇ ମାଆ ଏପରି କଥା କହୁଛନ୍ତି କପରି ? ଦାମୋଦର ଭାବିଲେ ବୋଧହୁଏ, ଏତେବେଳେ ମାଆ ସବୁ କଥା ବୁଝି ପାରିଛନ୍ତି !

ଦାମୋଦର—ଟଙ୍କା ଲାଗିବ ଯେ ?

ବୁଢ଼ୀ—ଲାଗିବ ତ ଦବା, ଆଉ କଣ କରିବା ।

ଦାମୋଦର—କନ୍ୟା ତ ଠିକ୍ ହୋଇ ସାରିଛି । କିନ୍ତୁ ତେବେ ଟଙ୍କା ଲାଗିବ—ପାଞ୍ଚଶହ ।

ବୁଢ଼ୀ—କେଉଁଠି ରେ ମୋତେ ତ କହିନାହୁଁ ?

ଦାମୋଦର—ତୁ ତ ଲୋଭରେ ପଡ଼ି ଚୌଧୁରୀ ଘରେ (ବଡ଼ଲୋକ ଘରେ) ବନ୍ଧୁ କରିବା ପାଇଁ ଅସ୍ଥିର ହେଉଥିଲୁ, ତୋତେ କହନ୍ତି କଆଁ ?

ତାପରେ ଦାମୋଦର ମାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା କହିଗଲେ ଓ ଏକଥା କାହାରି ଆଗରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ବୁଢ଼ୀ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, "ମୋ ସୀତାମଣିଟି ଶରଦନ ଅହ୍ୟ ରାଣୀ ହୋଇ ଥାଉ, ପୁଅ ନାତି ଧେନ ଯୁଗ ରାଇଜ କରୁ ।"

[ତେର]

ଭୋର ଭୋର ଉଠି ଗୌରହରି ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରି ପଡିଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରଠାରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଦିନ ପ୍ରାୟ ତିନିଘଡ଼ି କ ପହରେ ହେବ । ଗୌରହରିଙ୍କୁ

ଦେଖି ଦାମୋଦରଙ୍କ ମା ବୁଢ଼ୀ ତ ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର । ଗଳ୍ପ କାଳ ଭିତରେ ସେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଠାରୁ ସୀତାମଣି ଓ ଗୌରହରଙ୍କର ଉଦ୍ଯୋଗ ଓ ଯତ୍ନ ବିଷୟ ସବୁ ଶୁଣିଥିଲେ । ଆନନ୍ଦ ଗଦଗଦ ସ୍ୱରରେ ବୁଢ଼ୀ କହିଲେ, "ବାପ, ତୁମ୍ଭେମାନେ ମୋ ପୁଅକୁ ରକ୍ଷା କଲ । ନୋହିଲେ ତ ମୋ ଦଶା କଣ ହୋଇଥାନ୍ତା କେଜାଣି ! ଅଲପଆଇସିଆ ପୋଡ଼ାମୁହାଁ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର କଥାରେ ପଡ଼ି ମୁଁ ମୋ ପୁଅର ସର୍ବନାଶ କରିବାକୁ ଯାଉଥିଲି । ବାପ, ତମର ଦଶହ ବର୍ଷ ପରମାୟୁ ହେଉ । ମୋ ସୀତାମଣି ଚିରଦିନ ଅହ୍ୟ ରାଣୀ ହୋଇଥାଉ ତା ହାତର ଶଙ୍ଖା ବଜ୍ର ହେଉ । ପୁଅ ନାତି ଧନେ ଯୁଗ ରାଇଜ କରୁ ତୁମର ଭଗବାନ୍ ଢ଼େର୍ ଢ଼େର୍ ଉନ୍ନତି କରିବେ ବାପା !"

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଗୌରହର ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲେ । କାରଣ ଦାମୋଦର ତାଙ୍କ ପାଖରେ କହିଥିଲେ ଯେ, ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ ବନ୍ଧୁ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କ ମାଙ୍କର ଭାରି ଆଗ୍ରହ । ଆଜି ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଏପରି କଥା ଶୁଣି ଗୌରହର ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇଗଲେ । ଭଗବାନଙ୍କୁ ମନେ ମନେ କେତେ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ଗୌରହର ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, "ମା, ତୁମେ ଯାହାକୁ ବୋହୂ କରିବାକୁ ଯାଉଛ, ସେଇ ଏକା ତୁମ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ବୋହୂ । ସବୁ ବିଷୟରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । କୌଣସି ବିଷୟରେ ବାଛିବାକୁ ନାହିଁ । ତେବେ ଗୋଟିଏ କଥା, ଦେହର ରଙ୍ଗଟି ଟିକିଏ ଶ୍ୟାମଳ ।"

ବୁଢ଼ୀ କହି ପକାଇଲେ, ହଉ, ହଉ, ମୋର ସେଇ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର । 'କୁଳ କନ୍ୟା କାଳିଆ ହେଉ, ତୀର୍ଥଜଳ ଗୋଳିଆ ହଉ ।' ହଁ, ଭିତରେ ସୁନ୍ଦର ହେଲେ ସବୁ ସୁନ୍ଦର । ମହାକାଳ ଫଳ ଭଳିଆ ଉପରେ ସୁନ୍ଦର ଭିତରେ ପୋଡ଼ା ଅଙ୍ଗାର, ହେଲେ ଲାଭ

କଣ ? ତା ପରେ ବୋହୂଙ୍କୁ ନେଇ ଯେ ଘର କରିବ, ସେଇ ପୁଅର ଯେତେବେଳେ ରାଜି, ସେଥିରେ ମୋର ଅମତ କଣ ? ତାଙ୍କ ଘର ସେ କରିବେ । ମୁଁ ବା ଆଉ କେତେକାଳ ବଞ୍ଚିବି ? ଖାଲି ଆଖି ସୁଲଭ ତାଙ୍କ ସୁଖ ଖେଳା ଲୀଳା ଟିକିଏ ଦେଖିବି ବୋଲି ଆଶା କରିଛି । ଭଗବାନ୍ କଣ କରୁଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଚକାଆଖି କାଳିଆ ରେ ! ସବୁ ତୋହରି ଲୀଳା !"

ବୁଢ଼ୀଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଗୌରହରି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖୁସି ହୋଇଗଲେ । ପଚାରିଲେ, "ମା, ଦାମୋଦର କାହିଁ ?"

"ଏଇଠି ତ ଥିଲା, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଛି, ଏଇକ୍ଷଣି ବଳେ ଆସିବ ଯେ ।" ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ଦାମୋଦର ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲେ ।

"ଆରେ, ଏ କିଏ ସେ ? କେତେବେଳୁ ଆସିଲଣି ମ ?" ଦାମୋଦର ଗୌରହରିଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ନମସ୍କାର କରି ସେଠାରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ଗୌରହରି କହିଲେ, "ଏଇ ତ ଘଡ଼ିଏ ହେଲା ଆସି ପହଞ୍ଚିଲି । ମାଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବସି ଦପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲି ।"

"ହଁ, କଥା କଣ ହେଲା ?"

"ଏଁ, ଯାହାର ବାହା, ତାର ନାଁ ନାହିଁ, ସାଇ ପଡ଼ିଶାରେ ନିଦ ନାହିଁ," ଗୌରହରି ଠୋ ଠୋ ହସି ପକାଇଲେ ।

"ନାଁ, ମୁଁ ପଚାରୁଛି ଯେ, ସେ କଥା କଣ ହେଲା । ରାଜି ହେଲେ ତ ?"

"ମ, ହେବେ ନାହିଁ କୁଆଡ଼େ ଯିବେ ମ ? ଏ ତ ବିହି ପ୍ରଜାପତି ଖେଳ, ଯେ ଯାହାର ସେ ତାହାର । ଆଗରୁ ଜନ୍ମ ହେଲା

ବେଳରୁ, ବହୁ ପ୍ରଜାପତ୍ର ଖଞ୍ଜେଇ ରଖିଛନ୍ତ । ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ଏତେ ସୁଲୁଖୁରୁଟରେ କାମଟା ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତା କେମିତି ?"

"କଣ ହେଲା, ସବୁ ଫିଟାଇ କହୁ ନାହିଁ ।"

"ମୁଁ ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଗଲ୍ପ କରି ଆସିଛୁ । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଏଇଷଣି ତ ସେ ଟଙ୍କା ଖୋଜି ବସିବ, ତୁ ସାଥେ ସାଥ୍ ଏତେ ଟଙ୍କା ଆଣିବୁ କୁଆଡ଼େ ? ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କଥା କରି ଆସିଛୁ ଯେ ବର୍ତ୍ତିମାନ ନଗଦ ପଚିଶ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ, ଆଉ ଛ'ମାଣ ଜମି ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ବନ୍ଧକ ଲେଖି ଦେବାକୁ ହେବ । ଜମି ବନ୍ଧ ପକାଇଲେ ତ ଗଲା । ବନ୍ଧକ ଥାଉ । କୁଆଡେ ଯାଉଛି ଯେ । ତୋହର ସମ୍ପତ୍ତି ତୋର ପାଖକୁ ଆସିବ । ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଆଉ କିଏ ଅଛି ଯେ ଖାଇବ । ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଅନ୍ତେ ତୁଇ ଭୋଗ ଦଖଲ କରିବୁ ।"

ଦାମୋଦର—ତାଙ୍କର ଆଉ କେହି ୱାରିସ୍ ବାହାରିବେ ନାହିଁ ?

ଗୌରହରି—ଥାନ୍ତୁ ନା ୱାରିସ୍, ମହାପାତ୍ରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଝିଅ ନାଁରେ ଉଇଲ କରିଦେଇ ଗଲେ ଆଉ ୱାରିସ୍ କଣ କରିବେ ।

ଦାମୋଦର—ହାଃ ହାଃ ହାଃ ! ଯେ ଝିଅକୁ ବୁଢ଼ା ବରରେ ବିକ ପାଞ୍ଚ ଶହ ବନ୍ୟାସୁନା ନେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ, ସେ ପରା ସମ୍ପତ୍ତି ଉଇଲ କରି ଦେଇ ଯିବ ଝିଅକୁ ।

ଗୌରହରି—ଦେବ କି ନାହିଁ ଦେଖିବୁ । ସେ ଭାର ମୋ ଉପରେ । ତୁ ଏତେ ଅସ୍ଥିର ହେଉଛୁ କାହିଁକି । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଗେ କଥା ଯାଉ । ବାହାଘରଟା ଆଗେ ହୋଇଯାଉ ।

ଗୌରହରିଙ୍କର କଥା ସବୁ ବୁଢ଼ୀ ଏକଧ୍ୟାନରେ ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ । ତାଙ୍କର ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦ ଓ କୃତଜ୍ଞତାରେ ଏତେ ଭରି ଯାଇଥିଲା ଯେ, ଗୌରହରିଙ୍କି ସେ କଣ କହି ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବେ, ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆନନ୍ଦରେ ଗୌରହରିର ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ କହିଲେ, "ବାପ ! ତୁ ମୋର ପୁଅ । ତୋର ଋଣ ଦାମୋଦର କେବେ ଶୁଝି ପାରିବ ନାହିଁ ।"

ଗୌରହରି—ମା ଏତେ ଅସ୍ଥିର ହେଉଛ କାହିଁକି ? କାର୍ଯ୍ୟଟା ଆଗେ ହେଇ ଯାଉ (ଦାମୋଦର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ) ଜାଣିଲୁ ନା ଦାମ; ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଏ କଥାଟା ଯେପରି ଫୁଟିଆସି ନ ହୁଏ । ଖୁବ୍ ଗୋପନରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ବାହାଘରର କୌଣସି ଯୋଗାଡ଼ କରିବୁ ନାହିଁ । ମୁଁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ ମନା କରିଦେଇ ଆସିଛି । ସାବଧାନ, ଲୋକେ ଯେପରି ଏହାର ଟେର୍ ନ ପାନ୍ତି । ହାତଗଣ୍ଠିଟା ଆଗେ ପଡ଼ି ସାରୁ, ତା ପରେ ଯାହା ହେବାର ହେଉଥିବ । ବାହାଘର ଆଗ ଦିନ ଆମ ଘରଠାକୁ ଯିବୁ । ସେଠାରୁ ବାହା ହେବାକୁ ଯିବୁ ।

ବୁଢ଼ୀ—ମୁଁ ଆଉ ବୋହୁକୁ ଦେଖି ପାରିବି ନାହିଁ ନା ?

ଗୌରହରି—ମା, ଏମିତି ଅସ୍ଥିର ହେଉଛ କାହିଁକି ? ତୁମ ବୋହୁକୁ ତୁମେ ଦେଖିବ ନାହିଁ ନା ? ଆଗେ ବାହାଘରଟା ହୋଇଯାଉ, ତୁମ ପୁଅ ବୋହୁଙ୍କୁ ବାଜା ପାଲିଙ୍କି କରି ତୁମ ଘରେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଯିବି । ଏକଥା ଏକା କାହାରି ପାଖରେ କହିବ ନାହିଁ । ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର ଆସିଲେ ତାଙ୍କୁ ନାହିଁ କରିବ ନାହିଁ । ଖାଲି, ହଁ ହଁ ମାରୁଥିବ, ଜାଣିଲ ।

ବୁଢ଼ୀ—ହେଉ ବାପ, ଯାହା କରିବୁ କର । ତୁ ତ ମୋ ପୁଅ ? ପୋଡ଼ିଯାଉ ମୋ ମନ । ଛୁଆଟା ମୋର କେତେ ବାଟରୁ

ଗୁଲ ଗୁଲ ଆସିଲାଣି । ଯାଉଛୁ ଭାତଦାଣ୍ଡା ବସାଇ ଦିଏ । ବୁଢ଼ୀ ଗୁଲିଗଲେ ।

ଉପର ଓଳି ଖାଇପିଇ ସାରି ଦାମୋଦର ଓ ଗୌରହରି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଏଣେ ସୀତାମଣି ବାଟ ଗୁହିଁ ବସିଛନ୍ତି ଧନ ଠିକ୍ ରତ ରତ ହେଉଛି; ଦାମୋଦର ଓ ଗୌରହରି ଘରଠାରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଗୌରହରି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଦାମ, ତୁ ତୋ ଭଉଣୀ ସାଙ୍ଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥା, ମୁଁ ଟିକିଏ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘର ଆଡ଼ୁ ବୁଲି ଆସେଁ । ଦାମୋଦର କହିଲେ, "ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲାଣି, ଏତେବେଳେ ଆଜି ନ ଗଲେ ହେବ ନାହିଁ ନା ? କାଲି ସକାଳେ ଯିବ ।"

ଗୌରହରି କହିଲେ, "ନା ଭାଇ, ଆଜି ଉପରଓଳି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବ ବୋଲି କହି ଆସିଥିଲି, ନ ଗଲେ କାଳେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି କଣ ଗୋଟାଏ କରି ପକାଏ । ତାଙ୍କୁ ଖାଲି ଡ଼ରି ଡ଼ରି ଗୁଲିବାକୁ ହେଉଛି । ଏଯଣି ଏଇ ସାଥେ ସାଥ ଫେରି ଆସିବ, କେତେ ବାଟ ଯେ—।"

ସୀତାମଣି କହିଲେ, "ତେବେ ଲଣ୍ଠନଟା ହାତରେ ନେଇ ଯାଅ । ଆସିବା ବେଳକୁ ରାତି ହୋଇଯାଇ ପାରେ ।" ଗୌରହରି କହିଲେ, "ନାଁ ଥାଉ, ଡ଼େରି ହେବ । ବାଡ଼ିଟା ଅଣ ।" ସୀତାମଣି ଗୋଟାଏ ମଜଭୁତ ବାଉଁଶ ବାଡ଼ି ଅଣି ଦେଲେ । ଗୌରହରି ଟିକି-ଭାବ ସୀତାମଣିଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ସେ ଦିନ ଯେ ତୁମକୁ ତିରିଶଟା ଟଙ୍କା ଦେଇଥିଲି ଅଣ ତ ।" ସୀତାମଣି ପଗୁରିଲେ, "ସବୁ ଆଣିବ ନା ?" ଗୌରହରି ଟିକିଏ ଭାବ କହିଲେ, "ନା, କୋଡ଼ିଏଟା

ଅଣ ।” ଗୌରହରି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ କହିଲେ, “ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁଚ୍ଛା ହାତଟାରେ ଯିବା ଭଲ ନୁହେଁ । କିଛି ଟଙ୍କା ଆଗେ ଦେଖେଇବା ଦରକାର । ଅଜ୍ଜ କୋଡ଼ିଏଟା ଟଙ୍କା ନେଇଥାଅ ।”

ସୀତାମଣି ଟଙ୍କା କୋଡ଼ିଏଟି ଖଣ୍ଡିଏ ରୁମାଲରେ ବାନ୍ଧି ଆଣି ଦେଲେ । ଗୌରହରି ଟଙ୍କାକୁ ପକେଟରେ ରଖି ‘ଓଁ ସ୍ୱସ୍ତି’ କହି ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଗୌରହରିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଓ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ଦାମୋଦରଙ୍କ ହୃଦୟ ଆନନ୍ଦ ଓ କୃତଜ୍ଞତାରେ ଭରିଗଲା ।

ସୀତାମଣି ଓ ଦାମୋଦର ପିଣ୍ଡାରେ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥାନ୍ତି । ସୀତାମଣି ବିମଳାର ପ୍ରଶଂସା ଅନର୍ଗଳ ବକି ଯାଉଥାନ୍ତି । ଦାମୋଦର ସେ କଥା ଶୁଣି କଳ୍ପନା ରାଜ୍ୟରେ ବିଚରଣ କରୁଥାନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ଅଧଘଣ୍ଟା ବାଦ୍ ଗୌରହରି ଫେରି ଆସିଲେ । ସୀତାମଣି ତରତରରେ ଜଳ ଟୋକାଏ ଆଣି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧୋଇଦେଲେ । ଗୌରହରି ଜଳଖିଆ ଖାଉଁ ଖାଉଁ ସୀତାମଣି ପଚାରିଲେ, “କଣ କଥା ଠିକ୍ କଲ ?”

ଗୌରହରି କହିଲେ, “ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଛି, କାଲି ଭୋର୍ ଭୋର ବାହାରିଯିବା ।”

[ଚଉଦ]

ଯମୁନାଙ୍କର ଶୋଇବା ଘର ତିନିମହଲା ଉପରେ । ଘରଟି ବେଶ ସୁସଜ୍ଜିତ । ଦକ୍ଷିଣକୁ ଦୁଇଟି ବଡ଼ ବଡ଼ ଝରକା ଅଛି । ଝରକା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସାଗୁଆନ କାଠର ପଲଙ୍କ । ଘର କାନ୍ଥରେ ନାନାପ୍ରକାର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କର ପ୍ରେମଲୀଳାସମ୍ବଳିତ ରଙ୍ଗିନ ଛବିମାନ ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ଘର

ପ୍ରାପ୍ତ ଦୁଇ ପହର ହେବ । ଯମୁନା ଖାଇସାରି ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଆରାମ କରୁଛନ୍ତି । ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପିଆଶାଲ କାଠର ଛୋଟ ଗୋଲ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ହାରମୋନିୟମ୍ ରଖା ହୋଇଛି । ମୁଣ୍ଡଆଡ଼େ କାନ୍ଥକୁ ଲାଗି ଆଉ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଟେବୁଲ, ତା ଉପରେ ଏକ ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ହର୍ଣ୍ଣବାଲା ବଡ଼ ଗ୍ରାମୋଫୋନ ଯନ୍ତ୍ର ଥୁଆ ହୋଇଛି । ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଆରସି, ପାନିଆ, ବାସତେଲ ଶିଶି ଇତ୍ୟାଦି କେଶୋପକରଣମାନ ସଜା ହୋଇ ରଖା ହୋଇଛି ।

ଯମୁନା ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଶୋଇଛନ୍ତି ସତ, କିନ୍ତୁ ଆଖିକୁ ନିଦ ଆସୁନାହିଁ । ଗୁରୁବାସୀ ଯାଇଥିଲା, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାହିଁକି ଆସିନ ନାହିଁ, କଣ ହେଲା, ଭାବି ଭାବି ମନଟା ବଡ଼ ଅସ୍ଥିର ହେଉଛି । ଶେଷରେ ଉଠି ଝିଅଁକା ପାଖରେ ଆସି ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ହଠାତ ପଛଆଡ଼େ ପଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ି ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୁରୁବାସୀ ଧିରେଁ ସଇଁ ହୋଇ ଘର ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ଗୁରୁବାସୀ କଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲା—ଯମୁନା ତାକୁ ଆଖି ଠାରିଦେଇ କବାଟ କିଳି ଦେବାପାଇଁ ଇଙ୍ଗିତ କଲେ । ଗୁରୁବାସୀ ଚଟ୍ କରି କବାଟଟା କିଳି ଦେଇ ପଲଙ୍କ ତଳେ ବସିପଡ଼ିଲା । ଯମୁନା ମଧ୍ୟ ଉଠି ବସିଲେ । ଯମୁନା ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ପଚାରିଲେ, "ହଁ, କଣ ହେଲା ?" ଗୁରୁବାସୀ ହସି ହସି କହିଲା, "ସବୁ ଠିକ୍ ଠାକ୍ କରିଦେଇ ଆସିଛି । ଗୁରୁବାସୀ ହାତକାଣି ଯେଉଁଥିରେ ହାତ ଦେବ, ତାକୁ କଣ ସେ ନ କରି ଛାଡ଼ିବ ?" ଯମୁନା ହସ ହସ ମୁହଁରେ ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା କଣ ଠିକ୍ କରିଛୁ କହନା ?" ଗୁରୁବାସୀ କହିଲା, "କରିବି ଆଉ କଣ ବୁଢ଼ୀ ଯେମିତି ଶୁଣିଛି ଯେ ତୁମ ପିଛେ କେତେ ପୋଇଲା ପରବାଟ ଖଟୁଛନ୍ତି, ସେମିତି ବୁଢ଼ୀର ଉଡ଼ଙ୍ଗ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଛି । ବୁଢ଼ୀ ମନେ

କରିଥିଲା ଯେ, ସେ ତମକୁ ବହୁ କରି ନେବ । ତମେ ତା ଗୋଡ଼ ଘଷିଦେବ, ଭାତ ରାନ୍ଧିବ, ବାସନ ମାଜିବ, ଘରକାମ କରିବ । ଯେମିତି ଶୁଣିଛୁ ଯେ, ତମ ପିଛେ କେତେ ଦାସୀ ଗୃହକାରିଣୀ ଲାଗିଛନ୍ତି, ସେମିତି ତୁମେ ହୋଇ ଯାଇଛୁ । ମୋ କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ କହିଲା, "ମାଲୋ ମା, ଏମିତିକା ବହୁ ମୋର କଣ ହେବ; ସେ ସବୁ ରାଜା ରାଜୁଡ଼ା ଘରକୁ ଶୋଭାପାଏ ।" ମୁଁ କହିଲି, "ହଁ, ତା ନୁହେଁ ତ କଣ ? ରଜାଝିଅ ରଜାଘରକୁ ଶୋଭା । ତୁମେ ମା ସେଠାରେ କାହିଁକି କରିବ ? ପଛକୁ ନିଜେ ହରକତ ହେବ ।" ବୁଢ଼ୀ ତ ସେଠୁଁ ଥଣ୍ଡା ହୋଇଗଲା । ପୁଅ ତ ଆଗରୁ ନାରାଜ ଥିଲା । ଏବେ ବୁଢ଼ୀ ବି ନାରାଜ । ଆଉ ହେବ କାହାଦେଇ ।" ଗୁରୁବାରି କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହେଲେ । ଯାହା ହେଉ, ଗୋଟାଏ ଆପଦ ଗଲା ।

ଯମୁନା କିଛିକ୍ଷଣ ଗୁମ୍ ମାରି ବସି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ତା ସିନା ହେଲା, କିନ୍ତୁ—"ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ଗୁରୁବାରି କହି ପକାଇଲା, "କେଉଁଟିକା କଥା ? ସାନ୍ତରାଙ୍କ କଥା ପଚାରୁଛ ନା ହୋ ହୋ ହୋ, ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ସେ କାମ ଆପେ ହୋଇଯିବ ।"

ଯମୁନା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲେ, "ଆପେ ଆପେ କଣ ହୋଇଯିବ ଲୋ ?"

ଗୁରୁବାରି ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ କହିଲା, "କେଣେ ପ୍ରକାଶ କରିବ ନାହିଁ ଏକା । କାମଟା ଆଗ ହେଇଯାଉ । ମୁଁ ଏତେଦିନଯାଏ ଆଉ କଣ ବସିଥିଲି ? ବୁଢ଼ୀ ପାଖରୁ ତ ଗଲି, ସେ ଦିନକ ରହିଲି ମାମୁଁ ଘରେ । ତା ପର ଦିନ ବାହାରିଲି । ମାଇଁ କହିଲା, 'ଏତେଦିନେ

ଆସିଛୁ, ଆଜ ଦିନକ ରହିଯା, ମୋ ଦେହ ଖରାପ ଅଛି; କାଲି ଯିବୁ
ମାଇଁଛା ଯେତେବେଳେ କହୁଛି, ବିପଦ ବେଳେ ନ ରହିବ
ଦା କପରି ? ସେ ଦିନଟା ବ ରହିଗଲି । ତା ପରଦିନ ଭୋ
ଭୋର ଉଠି ସଲଖେ ସଲଖେ ଗ୍ଲିଗଲି ବଲରାମପୁର ଗାଆଁକୁ ।
ଯମୁନା—ବଲରାମପୁର କେଉଁଠିକି ? ସେଠାକୁ କାହିଁକି ଗଲ

ଗୁରୁବାରି—ତମେ ଆଗେ ଶୁଣି ସାର । ଏତେ ଅସ୍ଥିର
ହେଉଛ କାହିଁକି ? ବଲରାମପୁର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଝିଅକୁ ପରା ସାନ୍ତ
ବୋହୂ ହେବାର କଥା କରିଥିଲେ—ଭାବିଲି, ଦେଖେ ଆଗେ କନ୍ୟା-
ଘରର ହାଲଚାଲ କଣ ! ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲି ଯେ
ମହାପାତ୍ରେ ଘରେ ନାହାନ୍ତି ।

ତାଙ୍କର ଜଣେ ଚାକରାଣୀ ଯେ, ତା ନା ଶୁକୁରି । ତା ସାଙ୍ଗରେ
ପଦେ ଦିପଦ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ନେଇ ଚିହ୍ନା ପରିଚୟ ହୋଇଗଲି
ସବୁ କଥା ପଚାରିଲି । ସେ ପ୍ରଥମେ କିଛି କହୁ ନ ଥିଲା । ବାଆଁରେ
ଥିଲା । ଗୁରୁବାରି ଆଖିରେ କି ସେ ଧରା ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ? ଅନେକ
ବେଳକେ କହିଲା ଯେ, ମହାପାତ୍ରେ ଯାଇଛନ୍ତି ଭଦ୍ରକ । ତା ପରେ
ସବୁ କଥା ଅସ୍ତେ ଅସ୍ତେ ତା ପେଟରୁ ବାହାର କଲି । କଥା କଣ
କି ? ଦାମୋଦର ତ ଆଗରୁ ଆମ ଏଠାରେ ବୋହୂ ହେବାକୁ ନାରାଜ
ଥିଲା । ତା ପରେ ମୁଁ ଯେମିତି ସେଦିନ ବୁଢ଼ୀକୁ ବାଗେଇ ଦେଲି,
ସେମିତି ବୁଢ଼ୀ ବି ତ ନାରାଜ ହେଲା । ମୁଁ ଆସିବା ପରେ ବୋଧହୁଏ
ମା ପୁଅଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଛି । ଏଠିକା କଥା ଯେମିତି ନ
ହେଲା, ବୁଢ଼ୀ ବୋଧହୁଏ ପୁଅକୁ କହିଛି ଅନ୍ୟ ଜାଗାରୁ
ଦେଖିବାକୁ । ବୁଢ଼ୀ ତ ବୋହୂ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅସ୍ଥିର ହେଲାଣି ।
ଟୋକା ଖୋଜି ଖୋଜି କେଉଣେ ପାଇଲା ନାହିଁ, ଆସି ହାଜର

ହେଲା ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରେ । ମହାପାତ୍ରଙ୍କୁ କୁଆଡ଼େ କେତେ ଜମି ବିକି କରିଦେଇ ସେଠାରେ ବାହାଘର ହେଉଛି । ଚୁପଚାପ ବାହାଘରଟା ହୋଇଯିବ । ମହାପାତ୍ରେ ଗୁଲଖ ଲୋକ କି ନା ? ଜମି ଯେମିତ ପାଇଛନ୍ତି ସେମିତ ରାଜି ହୋଇଗଲେ, କାହିଁକି ନା ସାନ୍ତରା ଯେତେ ଟଙ୍କା ଦେଇଥାନ୍ତେ, ତାର ଅଧେ ଖାଇ ଯାଇଥାନ୍ତେ ବରଯାତ୍ରୀ । ଏଠାରୁ ମହାପାତ୍ରେ ପାଇବେ ନଗଦ ଜମି, ପୁଣି ଏକ ପଇସା ଖରଚ କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ । ଏଥିରେ ସେ ରାଜି ନ ହୁଅନ୍ତେ କାହିଁକି ? ଜାଣିଲ, ଗୋଟିଏ କଥା ଏକା । ଯେପରି ଏ କଥା ଫୁଟିଆର ନ ହୁଏ । ବାପା ସାନ୍ତଙ୍କ କାନରେ ପଡ଼ିଲେ ସେ କାଲେ ବାହାଘର ବନ୍ଦ କରାଇଦେବେ । ତେବେ ତ ଆମର ଏତେ ଫନ୍ଦି ଫିକର ବୃଥା ହୋଇଯିବ । ଶୁଣୁଛ, ପଅର ଦିନ ବାହାଘର । ଏ । ବାହାଘରଟା ଆଗେ ହୋଇଯାଉ । ତାପରେ ସାନ୍ତରା ଓ ବାପାସାନ୍ତଙ୍କ କଥା ଦେଖିବା । ଆଗେ ଆପଦଟା କଟିଯାଉ ତେଣିକି ଆଉ କଣ କାମ ରହିଯିବ ?

ଗୁରୁବାରୀ କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ । ଗୁରୁବାରୀଙ୍କ ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଲେ, "ବାଃ, ଗୁରୁବାରୀ ନ ହେଲେ କି ହୁଏ ?" ତା ପରେ ନିଜର ବାକ୍ସ ଫିଟାଇ ପାଞ୍ଚଟି ଟଙ୍କା ଗୁରୁବାରୀ ହାତରେ ଗୁଞ୍ଜିଦେଲେ । ଗୁରୁବାରୀ ଅସନ୍ତୋଷ ପ୍ରକାଶ କଲା ଭଳି ଟିକିଏ ମୁହଁ ବିଗିଡ଼ିଦେଇ ଦେଲା । ଯମୁନା ବୁଝିପାରି କହିଲେ, "ହଉ, ହଉ, ଏଇଖିଣି ଏତିକି ରଖିଥା, ଏଟା ହେଲା ତୋର ପାନ ଖରଚ । ପରେ ତୋ ମନଖୁସି କରିଦେବି ଯେ ।" ଗୁରୁବାରୀ ; ଟଙ୍କା ପଞ୍ଚୋଟି ଭଲ କରି ଗଣି ଗୁନ୍ଥି ଅଣ୍ଟିରେ ଖୋସିଦେଲା ।

ଯମୁନା ପଚାରିଲେ, "ଆଲୋ ଗୁରୁବାରି ! ତୁ ନାଇଆସିଛୁ ?

ଗୁରୁବାରୁ ଖାଇ ଆସିଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା କହିଲ, "ନା, ଆଜ ଖାଇଲ କେତେବେଳେ ? ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ତ ଧାଇଁଛୁ ତମ ପାଖକୁ ।"

"ହଉ, ହଉ, ଖାଇବୁ ଯା" କହି ଯମୁନା ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗୁରୁବାରୁ ଖୁସି ମନରେ ବାହାରକୁ ଗୁଲିଗଲା ।

[ପନ୍ଦର]

ବଡ଼ ଗୋପନରେ ବଡ଼ ସତର୍କ ଭାବରେ ବିଭାଘରଟା ହୋଇଗଲା । ମହାପାତ୍ରେ ଗୋପନରେ ବାରିକ, ପୁରୋହିତ ସମସ୍ତ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରି ରଖିଥିଲେ । ବିଭାଘର ଦିନ ଆଗ ରାତିରୁ ଦାମୋଦର ଅନୁକୂଳ କରି ଘରୁ ବାହାରିଯାଇ ସୀତାମଣିଙ୍କ ଘରେ ରହିଥିଲେ । ବିଭାଘର ଦିନ ରାତି ପହରକ ସମୟରେ ବିଭା ହେବାପାଇଁ ବାହାରିଗଲେ । ବରଯାତ୍ରୀ ହୋଇ ଗଲେ ଗୌରହରି । ଆଜ ବର ଅନୁକୂଳ ସମୟରେ ବାଜାଦାରର କାମ ତୁଲେଇ ନେଲେ ସୀତାମଣି । ଭୋ, ଭୋ, ଭୋ, କରି ଶଙ୍ଖଟା ବଜେଇ ଦେଲେ । ସେତେବେଳେ ସୀତାମଣିଙ୍କ ମନର ଆନନ୍ଦ ଦେଖେ କିଏ ? ଦାମୋଦର ଓ ଗୌରହରି ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ମହାପାତ୍ରେ ସବୁ ଠିକ୍ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ଯେମିତ ବାହାବରଣ ସରି ଯାଇଛି, ସେମିତ ବାହାଘର କାମ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ପୁରୋହିତ କଲେଇ ତହାଡ଼ିଏ ଖୁବ୍ ପାଟିକରି ମନ୍ତ୍ର ପଢ଼ି ବିଭାଘର କାମ ବଢ଼େଇ ଦେଲେ । ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିଗଲା । ହାତଗଣ୍ଠି ପଡ଼ିବା ସମୟରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ର ସ୍ରୋତ ଖେଳିଗଲା । ବିମଳାର ଶରୀର ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦାତିଶଯ୍ୟରେ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ବିଭାଘର କାମ ସରିଲା ପରେ ଜ୍ୱାଇଁ ସେଠାରେ ରହି ସାତଦିନ ସାରିବା ପାଇଁ ମହାପାତ୍ରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ । କିନ୍ତୁ ଗୌରହରି

କହିଲେ "ନାହିଁ, ନାହିଁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ମା ବହୂ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଭାରି ଅଳୁଳ ହେଉଛନ୍ତି । ମୁଁ ବାଜା ପାଲ୍କି କରି ବର-କନ୍ୟାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଘରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବି ।" ମହାପାତ୍ରେ ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଉଡ଼ ବାଜାଦାର କେଉଁଠୁ ପାଇବ ?"

ଗୌରହରି ହସି ହସି କହିଲେ, "ସେମାନେ ସବୁ ସଜହୋଇ ଆସି ଘରଠାରେ ବସିଛନ୍ତି ।"

ଗୌରହରି ଆଗରୁ ସମସ୍ତ ଠିକ୍ କରି ରଖିଥିଲେ । କଥା ହୋଇଥିଲା, ବର ବାହାରିଯିବା ପରେ ସେମାନେ ଆସି ଗୌରହରିଙ୍କ ଘରେ ହାଜର ହେବେ ।

ଗୌରହରିଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ମହାପାତ୍ରେ ଅତି ସହଜରେ ମଙ୍ଗି-ଗଲେ । କାରଣ ମହାପାତ୍ରେ ବଡ଼ ଚଲାକ୍ ଲୋକ । ଦେଖିଲେ ସେ ଏଥିରେ ତାଙ୍କର ଲାଭ ଛଡ଼ା କ୍ଷତି ନାହିଁ । ବର କନ୍ୟା ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ବିଦାୟ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି ତାଙ୍କର ସେତେ ଲାଭ ।

ଗୌରହରି ଘରକୁ ଦୌଡ଼ିଯାଇ ପାଲ୍କି ବେହେରା, ବାଜାଦାର ସବୁ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲେ । ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ବର କନ୍ୟା ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ପେଁ, ପେଁ, ପେଁ ମହୁରୀ ବାଜି ଉଠିଲା । ଢୋଲ୍, କଡ଼ାନାଗରା ପ୍ରଭୃତି ବାଜା ବାଜି ଉଠିଲା । ଗାଆଁର ଲୋକେ କିଏ କେଉଁଠି ଶୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ, ବାଜା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ଲୋକମାନେ ତରାତର ହୋଇ ଉଠି ଦେଖିବା ବେଳକୁ ବର କନ୍ୟା ଆସି ଗୌରହରିଙ୍କ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ପହଞ୍ଚିଲେଣି । ଗୌରହରିଙ୍କ କଥା ଅନୁସାରେ ସବାରୀ ପାଲ୍କି ତାଙ୍କ ଦାଣ୍ଡଦୁଆରେ ଥୁଆ ହେଲା । ସୀତାମଣି ଆସି ବରକନ୍ୟାଙ୍କୁ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ । ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ମନର ଆନନ୍ଦ ଦେଖେ କିଏ ? ମୁହଁର ହସ ସମ୍ଭାଳି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଆଜି ସଫଳ ହୋଇଛି । ତାଙ୍କର ପ୍ରାଣ-

ପ୍ରିୟତମା ସଖୀ ବିମଳାକୁ ଆଜି ସେ ମୃତ୍ୟୁବିଭୀଷିକା ପୂର୍ଣ୍ଣ ନରକରୁ ଉଦ୍ଧାର କରି ନନ୍ଦନକାନନର ରାଣୀ କରି ପାରିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବିମଳା ଆଜି ନବବଧୂ ବେଶରେ କି ସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଉଛି । ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ବିଛଣାରେ ବସାଇ ଦେଇ ସୀତାମଣି ବିମଳାକୁ ଘର ଭିତରକୁ ନେଇଗଲେ । ଆଲୁଅରେ ଓଢ଼ଣା କାଢ଼ିଦେଇ ବିମଳା ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ସୀତାମଣି ଠୋ ଠୋ ହସି ପକାଇଲେ । ବିମଳା ମଧ୍ୟ ଆନନ୍ଦରେ ହସି ପକାଇଲା । ଦୁହିଙ୍କ ମନରେ ଆଜି ଯେ କି ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତ ଖେଳିଯାଉଛି, ତାହା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ସୀତାମଣିଙ୍କ ପ୍ରତି କୃତଜ୍ଞତାରେ ବିମଳାର ହୃଦୟ ଭରି । କଣ କହି ଯେ ତାର ହୃଦୟର କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଇବ, ବିମଳା ଭାବି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ କେବଳ ଏତିକି ମାତ୍ର କହିଲା, "ନାନି ! ତମର ଋଣ ସାତ ଜନ୍ମରେ ସୁଦ୍ଧା ସୁଝି ପାରିବି ନାହିଁ ।" ଏହା କହୁଁ କହୁଁ ବିମଳାର ଆଖି ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଲା । 'ଇସ୍, ଥାଉ ସେତିକି ଥାଉ' କହି ସୀତାମଣି ଆନନ୍ଦରେ ବିମଳାକୁ କୁଣ୍ଢାଇ ପକାଇଲେ ।

ଗୌରହରି ବାହାରୁ ଡାକ ପକାଇଲେ, "ଏଥର ବାହାରି ଆସ । ବିଚରା ଦାମୋଦର ଯେ ଏକୁଟିଆ ବସି ରହିଲା ?"

ସୀତାମଣି ବିମଳାକୁ ଆଣି ଦାମୋଦରଙ୍କ ପାଖରେ ବସାଇ ଦେଇ କଉଡ଼ି ଖେଳାଇବାରେ ଲାଗିଗଲେ । ସାତଥର ଖେଳାଇ ସାରି କଉଡ଼ି ମୁଠାକ ବିମଳା ମଥା ଉପରକୁ ରଖିଦେଇ ସୀତାମଣି ଠୋ ଠୋ ହୋଇ ହସି ପକାଇଲେ । ବିମଳା ମଧ୍ୟ ହସ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ, ଓଢ଼ଣା ଭିତରେ ହସି ପକାଇଲା ।

କିଛି ସମୟ ପରେ ବରକନ୍ୟା ବିଦାୟ ହୋଇ ହରିପୁର ଅଭିମୁଖରେ ଚାଲିଲେ । ସଙ୍ଗରେ ଗଲେ ଗୌରହରି । ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ

ଘର ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦୂର ଅଛି, ଜୋରରେ 'ବାଜା ବଜାଇବା ପାଇଁ ଗୌରହରି କହିଦେଲେ । ପେଁ ପେଁ ପେଁ ମହୁରି ବାଜି ଉଠିଲା । ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ବାଜା ମଧ୍ୟ କମ୍ପି ଉଠିଲା । ମାଘମାସିଆ ଦିନ । ମିଶ୍ରଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଶୀତ ଯୋଗୁଁ ବିଛଣା ଛାଡ଼ି ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ବାଜା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ତରତର କରି ବିଛଣାରୁ ଉଠିପଡ଼ି ଅମୁହାଁଧୁଆ ଧାଇଁଗଲେ ଦାଣ୍ଡକୁ । ଆଖି ମଳି ମଳି ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦଳେ ବାହାଘରିଆ ଆସୁଛନ୍ତି । ପାଲିଙ୍କି ଆସି ଦୁଆର ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ପାଲିଙ୍କିକୁ ଚାହିଁ ଦେଲାକ୍ଷଣି ମିଶ୍ରଙ୍କର ଫାଙ୍କାସ ଉଡ଼ିଗଲା । ଏ କିଏ ? ତାଙ୍କ ଆଖିରେ କିଛି ଦୋଷ ନାହିଁ ତ ? ଭଲ କରି ଆଖି ମଳି ଦେଇ ଚାହିଁଲେ । ସେହି ଦୃଶ୍ୟ । ଦାମୋଦର ହାତରେ ଆମ୍ବପତ୍ର ଗୋଟିଏ ବାନ୍ଧି ମୁଣ୍ଡରେ ଦୋଳି ପିନ୍ଧି ବରବେଶରେ ବସିଛନ୍ତି । ତା ପଛରେ ଖଣ୍ଡିଏ ସବାରି । ସବାରି ପାଖରେ ଚାଲିଛନ୍ତି ଗୌରହରି । ମିଶ୍ରଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା । ଚାରିଦିଗରେ ଅନ୍ଧକାର ଦେଖାଗଲା । ମଥା ଘୂରାଇ ଦେଲା । ହାୟ ହାୟ ! ଏ କଣ ହେଲା ? ଏତେ ଆଶା ଏତେ ଆକାଂକ୍ଷା ସବୁ ବୃଥା ହେଲା ସିନା ? ମିଶ୍ରେ କେତେ ମତଲବ ପାଞ୍ଚିଥିଲେ । ପାଟଯୋଡ଼, ଶହେ କି ଦି ଶହ ଟଙ୍କା ସବୁ ସିନା ପାଣିରେ ପଡ଼ିଲା । କି ମୁହଁରେ ଆଉ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଆଗରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବେ ? ଆଉ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମଥା ଘୂରିଗଲା । ଦୁଇ ହାତରେ ମଥାକୁ ଚୁପି ଧରି ମିଶ୍ରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ପ୍ରାୟ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ମିଶ୍ରେ ସେହିପରି ଭାବରେ ବସି ଯାଇଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ କିଛି ମାଲୁମ ନାହିଁ, କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଚାହିଁ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ବରଯାତ୍ରୀ ଚାଲିଗଲେଣି ! ଭଲ କରି ଆଖି ମଳି ଦେଇ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ କେହି କୁଆଡ଼େ ନାହାଁନ୍ତି । କେବଳ ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ ବାଜା ଶବ୍ଦ ଶୁଭୁଛି, ପେଁ ପେଁ ପେଁ ମହୁରି ଶୁଭୁଛି ଓ ହୁଁ ହା

ହୁଁ ବେହେରା ଡାକ ଶୁଭୁଛି । ଅଚ୍ଛା, କଥାଟା ତ କହୁ ବୁଢ଼ୀଗଲ୍ଲ ନାହିଁ । ମହାପାତ୍ରେ ପାଛୁଡ଼ା ଖଣ୍ଡ ଘୋଡ଼ି ହୋଇ ବାହାର ପଡ଼ଲେ ।

ହରିପୁର ମୌଜାର ଲୋକମାନେ ବାଜା ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଚମକି ପଡ଼ିଲେ । ପିଲା ଛୁଆ ସମସ୍ତେ ଧାଇଁଲେ ବରକନ୍ୟା ଦେଖିବାପାଇଁ । ଦିନ ପ୍ରାୟ ପଡ଼ଏ ବେଳକୁ ବରକନ୍ୟା ଘରେ ପହଞ୍ଚିଗଲେ । ବୁଢ଼ୀ ତ ଆନନ୍ଦରେ ଅସ୍ଥିର । ତର ତର କରି ଅସି ପୁଅବୋହୂଙ୍କୁ ସଙ୍ଗୋଳି ନେଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପିଲାଛୁଆ ବହୂଝିଅମାନେ ଆସି ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରେ ଭରିଗଲେ । ଗାଆଁରେ ପୁରୁଷ ଲୋକମାନେ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେବାକୁ ଲାଗିଲେ—ଏ କଣ ହେଲା, ଦାମୋଦର କୁଆଡ଼ୁ କପରି ବାହା ହୋଇ ଆସିଲା । ସମସ୍ତେ ଜାଣିଥିଲେ, ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅ ସହିତ ଦାମୋଦରର ବାହାଘର ପ୍ରସଙ୍ଗ ସ୍ଥିର ହୋଇଥିଲା । ଗାଆଁର ମାଇପି ମହଲରେ ମଧ୍ୟ ଆଲୋଚନା ଲାଗିଲା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଏ କାନରୁ ସେ କାନ ହେଉଁ ହେଉଁ କଥାଟା ପ୍ରଘଟ ହୋଇଗଲା ଯେ, ଦାମୋଦର ବଳରାମପୁର ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଝିଅକୁ ବିଭା ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ବରଯାତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ବାହାଘର ଭାର ସଉଦାପତ୍ର ସବୁ ଆସିଥିଲା । ଗୌରହରି ଆଗରୁ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ରଖାଇଥିଲେ । ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରୋଷେୟା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଲାଗିଲେ ରୋଷେଇ କରିବାକୁ । କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘର ଶୁନ୍‌ଶାନ୍‌ ନୀରବ ନିସ୍ତବ୍ଧ ଥିଲା । ରାତି ପାହିଲାବେଳକୁ ଏ କଣ ? ଲୋକବାକରେ ଭରା, ହାସ୍ୟ ଉତ୍ସବର ଢେଉ ଖେଳି ଯାଉଛି । ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ଆନନ୍ଦ ଦେଖେ କିଏ ? ଗୋଡ଼ ତଳେ ପଡ଼ୁନାହିଁ । ଗାଆଁର ସାଇପଡ଼ଶାର କେତେକ ବୋହୂ ଝିଅ ଆସି ପହଞ୍ଚି ଗଲେଣି । ବୁଢ଼ୀ ସେମାନଙ୍କୁ ମା' ଲୋ, ଝିଅ ଲୋ କହି କାମରେ

ଲଗେଇ ଦେଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ବି ଖୁସି ମନରେ କାମରେ ଲାଗି ଯାଉଛନ୍ତି । ସମସ୍ତଙ୍କ ମୁହଁରେ ହସ । ଏ ଉତ୍ସବ ଆନନ୍ଦରେ କେବଳ ଜଣଙ୍କ ମୁହଁ ବଡ଼ ବିଷଣ୍ଣ—ସେ ଜଣକ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର । ସେ ନଟଶାଳାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଜଣେ ପାଣ ଡାଲାଦାରଠାରୁ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ଶୁଣି ଯାଉଛନ୍ତି ।

କଥାରେ କହନ୍ତି—ତୁଣ୍ଡ ବାଇଦ ସହସ୍ରେ କୋଶ । ସାଥେସାଥି କଥାଟା ଯାଇ ନୂଆ ଗାଁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କାନରେ ବାଜିଗଲା । ଗୋବିନ୍ଦପୁର ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାନ୍ତଙ୍କ କାନରେ ମଧ୍ୟ ବାଜିଗଲା ।

[ଷୋହଳ]

ଦିନ ପ୍ରାୟ ଘଣ୍ଟା ଛଅ ହେବ । ଚୌଧୁରୀଏ ବଡ଼ ବିଷଣ୍ଣବଦନରେ ମୌନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ତକିଆକୁ ଆଉଜି ବସିଛନ୍ତି । ଟିକିଏ ଛଡ଼ାରେ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ ମଧ୍ୟ ମୁହଁ ତଳକୁ ପୋତି ବସିଛନ୍ତି । ଚୌଧୁରୀଏ ସମୟ ସମୟରେ ଉପରକୁ ଚାହିଁ କଣ ଭାବୁଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ଆଖି ରାଗରେ ବିସ୍ଫାରିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଭ୍ରୂ ଯୁଗଳ କୁଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠୁଛି । ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ମୁଖମଣ୍ଡଳକୁ ନିରୀକ୍ଷଣ କଲେ ଜଣା ଯାଏ, ଯେପରି ଚିନ୍ତା, ବିଷାଦ, କୋପ ଏକସଙ୍ଗରେ ତାଙ୍କର ମାନସ-କ୍ଷେତ୍ରରେ କ୍ରୀଡ଼ା କରୁଛନ୍ତି । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଚୌଧୁରୀଏ ବଡ଼ ପାଟି କରି ଡାକଲେ, 'ପଟ୍ଟନାୟକେ, ପଟ୍ଟନାୟକେ ଓ ପଟ୍ଟନାୟକେ !' 'ଆଜ୍ଞା' କହି ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଗୁମାସ୍ତା ଗୋକୁଳ ପଟ୍ଟନାୟକେ ଆସି ଆଗରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଗଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶେ ଯେ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ଲେଖି ଦେଇ ଟଙ୍କା ନେଇଥିଲେ, ସେ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ କାହିଁ ?"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ବିନୀତ ଭାବରେ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା—ଅଛି ।"
"କାହିଁ—ଆଣିଲ ?"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ହେଣ୍ଡନୋଟ ଆଣିବା ପାଇଁ ଚାଲିଗଲେ । କିଛି ଦୂର ଗଲା ପରେ ଚୌଧୁରୀଏ ପୁଣି ଡାକିଲେ, "ଓ ପଟ୍ଟନାୟକେ ଖାତାଟା ବି ନେଇ ଆସିବ ।" "ଆଜ୍ଞା" କହି ପଟ୍ଟନାୟକେ ଚାଲିଗଲେ ।

ଚୌଧୁରୀଏ କଣ ଭାବି ଦୁଇ ତିନିଥର ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ କହିଲେ, 'ଦେଖାଯିବ ଟୋକାର କେତେ ଦମାକ୍ । ବେଙ୍ଗ ପାଟିରେ ଘିଅ ପଶିବ କାହୁଁ ? ଆଚ୍ଛା ହେଉ ଟୋକାକୁ ଦେଖେଇ ଦେବି, ବୁଝିଥିବ । ମିଶ୍ରେ ତୁମେ ଏକା ଗୋଟାଏ ସାକ୍ଷୀ ହେବ ।' ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, 'ଆଜ୍ଞା' ମୁଁ କଣ ସେଥିରେ ନାରାଜ ? ଆପଣ ଯଦି ମୋତେ ନିଆଁକୁ ପଶିବାକୁ କହିବେ ତ ମୁଁ ନିଆଁକୁ ପଶିଯିବି । ପାଣିକି ଡେଇଁ ପଡ଼ିବାକୁ କହିବେ ତ ପାଣିକି ଡେଇଁ ପଡ଼ିବି । ଆପଣଙ୍କ ଦାନା ଖାଉଛି, କଣ ନିମକହାରାମ ହେବି ? ତା କେବେ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର ଦ୍ୱାରା ହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବଡ଼ ଦୁଃଖ ହେଉଛି; ଆପଣଙ୍କ କାମଟା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।" ମିଶ୍ରେ ଅଧୋମୁଖରେ ବସି ମଥା କୁଣ୍ଡାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ ।

ଚୌଧୁରୀଏ କହିଲେ, "ସେଥିରେ ଆଉ ତୁମର ଦୋଷ କଣ ? ତୁମେ ତ ଯଥାସାଧ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କରିଛ । ହେଉ, କିଛି ପରବାୟ ନାହିଁ । ଆମ ଝିଅ କଣ ଅଭିଆଡ଼ି ରହିଯିବ ? ଏଥର ଆଉ ଏ କଜ୍‌ପୁନଆଙ୍କ ସାଥିରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନୁହେଁ । ଯେବେ ପଢ଼ିବ ପଢ଼ୁ ପଛକେ ମୋର ସମାନସ୍କନ୍ଧ ଲୋକ ଦେଖି ଝିଅ ଦେବ ।"

ମିଶ୍ରେ—ଆଜ୍ଞା ସାନ୍ତରାଙ୍କ ଘରଠାରେ—

ଚୌଧୁରୀ—ହେଉ, ମୋର କୌଣସି ଆପତ୍ତି ନାହିଁ । ସାନ୍ତ୍ରା କିନ୍ତୁ ରାଜି ହେବେ ତ ?

ମିଶ୍ରେ—ମଲା ? କି କଥା କହୁଛନ୍ତି ଆପଣ ? ଆପଣଙ୍କ ଝିଅକୁ ବିଭା ହେବା ପାଇଁ ସାନ୍ତ୍ରା ରାଜି ହେବେ ନାହିଁ ? ଆପଣ ଖାଲି ସମ୍ବନ୍ଧ ପଠାନ୍ତୁ ତ ଦେଖିବେ । ସାନ୍ତ୍ରା କେଡ଼େ ଖୁସି ହୋଇ ଆପଣଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବନ୍ଧୁ କରିବେ । ସେ କଣ ଆଉ ଏମିତି କା ଛୁଣ୍ଡା କଉପୁଅ ହୋଇଛନ୍ତି ? ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କର ଭଦ୍ର କଥା । ସାନ୍ତ୍ରା ଏକା ଆପଣଙ୍କର ବନ୍ଧୁ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ । ସେତେବେଳେ ଏକା ମୁଁ ବି ସେଇ କଥା ଭାବୁଥାଏଁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ କହୁଥିଲେ ବୋଲି ମୁଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି । ତା ନ ହେଲେ ସେଇ ଅରକ୍ଷିତଟା ଲାଗି କାହିଁକି ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି ? ଏଠାରେ ଦେଲେ ଆପଣଙ୍କର ଝିଅ ବି ସୁଖରେ ରହିବେ । ଆପଣ ତ ଉପଯୁକ୍ତ ବନ୍ଧୁ ପାଇବେ । ବରର ଟିକିଏ ବେଶୀ ବୟସ ହୋଇଛି ସତ, ତା ବୋଲି ସାନ୍ତ୍ରାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ କେହି ଆଉ ବୁଢ଼ା ବୋଲି କହିବେ ନା ?

ଚୌଧୁରୀ—ହଁ, ସେଥିରେ କଣ ଅଛି ହେ ? ବୁଝିଲ ମିଶ୍ରେ, ତା କପାଳରେ ଯଦି ଥିବ, ସେଇଥିରେ ସେ କେତେ ସୁଖଭୋଗ କରିବ ।

ମିଶ୍ରେ—ତେବେ କାଲି ସକାଳେ ମୁଁ ସାନ୍ତ୍ରାଙ୍କ ଘର ଆଡ଼େ ବୁଲି ଆସେଁ ।

ଚୌଧୁରୀ—ହେଉ, କାଲି ସକାଳେ ତୁମେ ଯାଅ, ବୁଝାସୁଝା କରି ଆସ । ତାପରେ ନିୟମ ମୁତାବକ ଲଗ୍ନ ଠିକ୍ କରିବା ।

ମିଶ୍ରେ—ହେଉ ତେବେ ।

ଚୌଧୁରୀ—ସେ ଯାହା ହେଉ, ଏ ଝୋକାଝାକୁ ମୁଁ ଦେଖି ନେବ । କେଉଁ ବାପ ବୁଦ୍ଧିରେ ପଡ଼ୁଛୁ ଦେଖିବ । ସେ ବାପ ଆସି ରଖିବ ପରା ?

ପଟ୍ଟନାୟକ ଖାତାପତ୍ର ଓ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଲେ ।

ଚୌଧୁରୀ—କାଢ଼, ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶଙ୍କ ଜମା ଖରଚ ଫରଦ ।

ପଟ୍ଟନାୟକ ଜମାଖରଚ ଫରଦ ବାହାର କରି ଦେଖାଇଲେ—ଅସୁଲ ଟ ୪୦୯ ଯାଇ ଟ ୧୨୯ ବାକୀ ଅଛି । ଚୌଧୁରୀଏ ତାକୁ ଭଲ କରି ଦେଖି କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ କାହିଁ ଆଣିଲ ?"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟଟି ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ପଢ଼ି ଦଣ୍ଡେ କାଳ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଗଲେ । ସେ ଭାବିଥିଲେ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟରେ ଯେତେ ଟଙ୍କା ଥିବ, ତା ଡାହାଣରେ ଶୂନ୍ୟ ଯୋଗ କରି ଦେଇ କାମ ହାସଲ କରାଇ ନେବେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଣ ? ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖା ହୋଇଚି ପଚାଶି ଟଙ୍କା । କାଟିକରି ଲେଖିଲେ ତ ଧରାପଡ଼ି ଯିବେ, କରନ୍ତୁ ଏବେ କଣ ? ଦଣ୍ଡିକ ପରେ ଗୋଟାଏ ବୁଦ୍ଧି ପାଞ୍ଚିଲେ । ଗୋଟାଏ କଥା ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହୋଇ କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, ପଟ୍ଟନାୟକେ, ଆଠ ଦଶ ବର୍ଷର ପୁରୁଣା କାଗଜ ଦୁଇ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଆଣିଲ ?"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା, ଏତେ ପୁରୁଣା କାଗଜ କାହୁଁ ଆଣିବ ?"

"ଆରେ, ପୁରୁଣା ଖାତା ନାହିଁ ନା ? ସେଥିରୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଆଣ ।"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ଉଠି ଚାଲିଗଲେ ।

ଚୌଧୁରୀଏ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, ମିଶ୍ରେ, ତୁମେ ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶଙ୍କ ନାଁରେ ୨।୩ ଖଣ୍ଡ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ

ଲେଖି ଦେଲ ? ଆଉ ଦେଖ (ହେଣ୍ଡନୋଟ ଦେଖାଇ) ଏହିପରି ତୁମେ ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶଙ୍କ ନାମ ଲେଖିଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ?

ମିଶ୍ରେ—ଆଜ୍ଞା, ପାରିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ନ ଆସେ କେଉଁ କାମ ? ତେବେ ମୁଁ ଆସିଥିଲି ବଳଦ ଗୋଟେ କିଣିବାକୁ ହେବ । ହାତରେ ଏକ ପଇସା ନାହିଁ, କିଛି—

ଚୌଧୁରୀ—କିଛି ଟଙ୍କା ନେବ ? ଆଚ୍ଛା, କିଛି ପରବାୟ ନାହିଁ । କେତେ ହେଲେ ହେବ ?

ମିଶ୍ରେ—ଆଜ୍ଞା, ଆଜିକାଲି ତ ଗୋରୁର ଦାମ୍ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ପଚିଶ ଟଙ୍କାରୁ କମ୍ ହେଲେ ଆଉ—

ଚୌଧୁରୀ—ଆଚ୍ଛା, ଆଚ୍ଛା, ପଟ୍ଟନାୟକେ ଆସନ୍ତୁ ।

ପଟ୍ଟନାୟକେ ପୁରୁଣା କାଗଜ ଓ କାଳି ଇତ୍ୟାଦି ନେଇ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ପଟ୍ଟନାୟକେ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡ ଦଶଟଙ୍କିଆ ନୋଟ ଆଣିଲ ।" ପଟ୍ଟନାୟକେ ଟଙ୍କା ଆଣିବାକୁ ଗଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ମିଶ୍ରଙ୍କ ହାତକୁ ହେଣ୍ଡନୋଟ ଖଣ୍ଡି ବଢାଇ ଦେଇ କହିଲେ, "ଠିକ୍ ଏଇ ରକମ ତିନିଖଣ୍ଡ ଲେଖି ପକାଅ । କେବଳ ଟଙ୍କା ଘରଟା ଫାଙ୍କ ରଖିଥିବ । ଆଉ ଦସ୍ତଖତ କରିବ ଏଇ ଟିକଟ ଉପରେ ।"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ଟଙ୍କା ନେଇ ଆସିବା ବେଳକୁ ମିଶ୍ରଙ୍କ ହେଣ୍ଡନୋଟ ଲେଖା ସରିଲାଣି । ଚୌଧୁରୀଏ ହେଣ୍ଡନୋଟ ଦେଖି ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ । ବେଶି ଖୁସି ହେଲେ ଦସ୍ତଖତ ଦେଖି । ଠିକ୍ ଅବିକଳ ମିଳି ଯାଉଛି । ମିଶ୍ରଙ୍କ ଉପରେ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, "ବାଃ, ମିଶ୍ରେ ନ ହେଲେ କି ହୁଏ ? ମିଶ୍ରେ ତ ବାଇଗଣ ପରିବା, ଯେଉଁ କାମରେ ଲଗେଇ ଦେବ, ସେ କାମକୁ ଯୋଗ୍ୟ ।

ଅଚ୍ଛା ଟଙ୍କାଟା ପକାଇ ଦିଅ । ହଁ ଏଇଠାରେ ଟ ୬୫୦୯ ଛଅ ଶହ ପଞ୍ଚଶ ଟଙ୍କା ଅଙ୍କ ଓ ଅକ୍ଷରରେ ଲେଖିଦିଅ । ହେଲା ?"

"ଆଜ୍ଞା, ହଁ"

"ହୁଁ—ଏଇଠାରେ ଟ ୪୭୦୯ ଚାରିଶହ ସତୁରି ଟଙ୍କା ।"

"ହୁଁ—"

"ଆଉ ଏଇଠାରେ ଟ ୨୮୫୯ ଦୁଇଶହ ପଞ୍ଚାଅଶୀ ।"

"ହୁଁ"

"ବାଃ—ଏଥର ତ ଠିକ୍ ହୋଇଗଲା । ତୁମେ ଗୋଟାଏ ସାକ୍ଷୀ ପଡ଼ ।"

ମିଶ୍ରେ ଖୁବ୍ ଗୁଟି ଗୁଟି ତାଙ୍କ ନାମ ଦସ୍ତଖତ କରିଦେଲେ ।

ଚୌଧୁରୀଏ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, "ବାଃ ମିଶ୍ରେ ଅବିକଳ ମିଳିଯାଇଛି ଏକା । ଏଥର ହାକିମ ତ ହାକିମ, ହାକିମ ବାବା ବି ଠଉରେଇ ପାରିବ ନା ? ଦେଖିବା ଏଥର ଟୋକାଙ୍କୁ । କେଉଁ ବାପ ଆସି ରଖିବ ? ଆହେ ପଟ୍ଟନାୟକେ, ତମେ ଏ ସବୁରି ସୁଧ ଅସଲ କଷି ହିସାବ କରି ପକାଅ । ଆଉ ଯେଉଁ ହେଣ୍ଡନୋଟ ଖଣ୍ଡି ଯେଉଁ ସାଲର ସେହି ସାଲର ଖାତାରେ ବଢ଼େଇ ଦିଅ । ଦେଖ କାଳି ଯେପରି ଫରକ୍ ନ ହୁଏ । ବୁଝିଲ ? ଏଇ ଜମା ଖରଚ ଫରଦଟା ଏକାବେଳକେ ଛିଣ୍ଡାଇ ପକାଇ ଦିଅ, ବୁଝିଲ ?"

"ଆଜ୍ଞା—ହଁ ।"

"ହଁ, ଭଲ ହୁସିଆରରେ କାମ କରିବ, ଦେଖ ଯେପରି ଧରା ନ ପଡ଼େ, ବୁଝିଲ ?

"ଆଜ୍ଞା, ହଁ । ତେବେ ହେଣ୍ଡନୋଟର ମିଆଦ ତ ମୋଟେ ତିନି ବର୍ଷ, ଏ ତ ଆଠ ନଅବର୍ଷ ହୋଇ ଗଲାଣି ।"

"ତେବେ ଉପାୟ ? ଏତେ ପରିଶ୍ରମ ସିନା ବୃଥା ଗଲା ?"

ମିଶ୍ରେ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ, ବୃଥା ଯିବ କାହିଁକି ? ମିଶ୍ରେ ଯେଉଁଥିରେ ହାତ ଦେଇଛନ୍ତି ସେ କଣ "ବୃଥା ହେବ ? ହେଣ୍ଡନୋଟର ନିୟମ, ପ୍ରତି ତିନି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଯଦି କିଛି କିଛି ଅସୁଲ ପଡ଼ୁଥାଏ, ତେବେ ତାହା ତମାଦି ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶେ ତ ମଲେଣି ପାଞ୍ଚ ବର୍ଷ ହେଲା । ଏଣିକି ତାଙ୍କ ପୁଅଙ୍କ ନାଁରେ କିଛି କିଛି ଅସୁଲ ପକାଇ ଦେଲେ ହେଲା । ଆଚ୍ଛା ଦାମୋଦରର ଦସ୍ତଖତ କେଉଁଣି ଅଛି ନା ?"

"ମହାନାୟକେ ଖାତା ଦେଖି କହିଲେ, "ହଁ, ସେଦିନ ତ ଦାମ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ଆସିଥିଲେ । ଏଇ ଖାତାରେ ଦସ୍ତଖତ କରି ଦେଇଛନ୍ତି ।"

ମିଶ୍ରେ ଖାତାଟା ଟାଣି ନେଇ ଦେଖି ମୁହଁ ବିଚକଟେଇ କହିଲେ, "ଉଁ ହୁଁ, ଟୋକାଟା ତ ଇଂରେଜୀରେ ଦସ୍ତଖତ କରିଛି । ଏ ବିଦ୍ୟା ତ ଆମକୁ ଆସିବ ନାହିଁ ।"

ଚୌଧୁରୀଏ କହି ପକାଇଲେ, "ଓହୋ, ଏଇଥିପାଇଁ ରହିଯିବ ନା ? ଡାକ ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ।" ଗାଆଁ ମାଇନର ସ୍କୁଲର ସେକେଣ୍ଡ ମାଷ୍ଟର ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ ଥାଅନ୍ତି ।

ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଆସିବାରୁ ଚୌଧୁରୀଏ ତାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ଫିଟାଇ କହିଲେ । ମାଷ୍ଟ୍ରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ନିମକ ଖାଉଛନ୍ତି, ସେ କଣ ନିମକ ହାରାମ୍ ହେବେ ? ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କଥା ମୁତାବକ ମାଷ୍ଟ୍ରେ ହେଣ୍ଡ-ନୋଟରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ନାମରେ କିଛି ଅସୁଲ ପକାଇ ତାଙ୍କ ନାମକୁ ଅବିକଳ ନକଲ କରି ଲେଖିଦେଲେ ।

ଏଥର ଚୌଧୁରୀଏ ଭାରି ଖୁସିଟାଏ ହୋଇ କଣ ନ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ନାକତଳ ଦୁଇପାଖରେ କଣ ମୋଡ଼ିଲା ପରି ଦୁଇଥର ହାତ

ମାରି ଦେଇ ଗର୍ଜି ଉଠି କହିଲେ, "ଦେଖିବା ଟୋକାକୁ ଏବେ । କେଉଁ ବାପ ବୁଦ୍ଧି ଦେଇଛୁ ପରା ?"

ମିଶ୍ରେ ଟିକିଏ ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସି କହିଲେ, "ଅଜ୍ଞା ଆପଣଙ୍କ ଆଗରୁ ବର୍ତ୍ତିଯିବାର କାହାର ସୃସ୍ତ ଅଛି । ଏହି ଆଗରୁ କି ବାଲୁଅ ଖସିଯିବ ?"

ପଟ୍ଟନାୟକେ ଖାତା ପତ୍ର ଓ ହେଣ୍ଡନୋଟ ତିନି ଖଣ୍ଡ ନେଇ ଗ୍ଲିଗଲେ । ମିଶ୍ରେ ଉଠୁ ଉଠୁ ହୋଇ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା, ତେବେ ଆସେଁ ?"

ଚୌଧୁରୀଏ ମିଶ୍ରଙ୍କ ହାତକୁ ନୋଟ ପାଞ୍ଚଖଣ୍ଡି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲେ, "ହେଉ ତେବେ ନିଅ ।"

ମିଶ୍ରେ ନୋଟଗୁଡ଼ିକୁ ଏ ପାଖ ସେ ପାଖ ଭଲ କରି ଓଲଟାଇ ଦେଖି ଗଣି ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲେ । ହସି ହସି କହିଲେ, "କାଲି ତେବେ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ଘରବାଟେ ବୁଲି ଆସିବ ?"

ଚୌଧୁରୀଏ ଅଳ୍ପ ହସି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା !"

ମିଶ୍ରେ ନମସ୍କାରଟିଏ କରି ଗ୍ଲିଗଲେ ।

[ସତର]

ବିମଳା ଯେ ବଡ଼ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି, ଆଉ ବାପଘର ମୁହାଁ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ମହାପାତ୍ରେ ମଧ ଝିଅକୁ ଅଣିବା ପାଇଁ ଆଉ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନାହିଁ । କାଳେ ଖରଚ ବେଶୀ ପଡ଼ିଯିବ । ତାହାପର ପରେ କେତେକ ଭାର ଇତ୍ୟାଦି ପଠାଇ ଦେଇ ପ୍ରଥମ ଓ ପୁନର୍ବିଭା ଘରର କାମ ଏକ ସଙ୍ଗେ ବଢ଼ାଇ ଦେଲେ । ବିମଳା ଅତି ପିଲାଟି ଦିନୁ ମାଆଙ୍କୁ ହରାଇ ମାତୃସ୍ନେହ ଅନେକଟା ଭୁଲି ଯାଇଥିଲେ,

କିନ୍ତୁ ଶାଶୁଘରକୁ ଯାଇ ଶାଶୁଙ୍କ ଆଦର ବ୍ୟବହାରରେ ସେ ମାତୃସ୍ନେହ ପୁଣି ଫେରି ପାଇଛନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀ ବୋହୂକୁ ଭାରି ଦେଖି ପାରନ୍ତି । ନିଜର ଝିଅ ପରି ଦେଖନ୍ତି । ବୋହୂ ମଧ୍ୟ ଶାଶୁଙ୍କୁ ନିଜର ମା ପରି ଭକ୍ତି କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ନୂଆବୋହୂ ଆସିଲେ ଯେପରି ଶାଶୁଙ୍କୁ ଲାଜ କରି ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ବୁଲନ୍ତି, ଭଲ କରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ, ଆମର ଏ ଶାଶୁ ବୋହୂ ମଧ୍ୟରେ ସେପରି ଭାବ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମେ ବିମଳା ଟିକିଏ ଲାଜ ଲାଜ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ କିଅଣ କହିବାକୁ ଆସି ଶାଶୁଙ୍କ ଆଗରେ ଓଢ଼ଣା ପକାଇ ଛିଡ଼ା ହେଲେ । ବୁଢ଼ୀ ବୋହୂଙ୍କ ଓଢ଼ଣା ଟାଣି ଦେଇ କୋଳକୁ ଆଉଜାଇ ନେଇ ହସି ହସି କହିଲେ, "ହୋଃ ! ହୋଃ ! ହୋଃ ! ଗୋଟାଏ ହାତେ ଲମ୍ବ ଓଢଣା ଟାଣି ଦେଇ ଆସିଲୁ ଦେଖ ! ତୁ ତ ମୋ ଝିଅ, ତୁ ଗୋଟାଏ ଲାଜ କରୁଛୁ କିଅଣ ? ଛି ! ଛି ! ତୋତେ ଏ କଥା କିଏ ଶିଖାଇଲା ? ସେମିତିକା ଓଢ଼ଣା ଦେଇ ଆସିଲେ ମୁଁ ତୋ ସାଙ୍ଗରେ କଥା କହିବି ନାହିଁ ।" ସେହିଦିନୁଁ ବିମଳା ଆଉ ଶାଶୁଙ୍କ ଆଗରେ ଓଢଣା ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଝିଅ ମାଆଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯେପରି ବ୍ୟବହାର କରେ ସେ ସେହିପରି ଶାଶୁଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଗୋବର ପାଣି ପକାଇବା, ଘର ବାହାର ଓଳାଇବା, ଲିପାପୋଛା କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ବାସି ପାଇଟିଠାରୁ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁ କାମ ବିମଳା ନିଜ ହାତରେ କରି ପକାନ୍ତି । ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ କିଛି କାମ କରିବାକୁ ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବୋହୂଟା ପିଲା ମଣିଷ, ଏତେ କାମ ଗୁଡ଼ାକୁ କିଅଣ ପାରିବ ? ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ନିଜେ କିଛି କରି ପକାନ୍ତେ । ବୋହୂକୁ ଏତେ କାମ କରିବାକୁ ନ ପଡ଼ୁ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେ ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ନାହିଁ ; ବୁଢ଼ୀ ଯେତେବେଳେ କିଛି

କାମ କରିବାକୁ ଗଲେ, ବିମଳା କେଉଁଠି ଥାଆନ୍ତି, ଦୌଡ଼ ଯାଇ ବୁଢ଼ୀଙ୍କ ହାତରୁ କାମ ଛଡ଼ାଇ ନିଅନ୍ତି । ସ୍ନେହରେ ସମସ୍ତେ ବଶ ହୁଅନ୍ତି ।

ନୂଆ ବୋହୂଟିଏ ଘରଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି, ବାପ ମା ଛାଡ଼ି ଶାଶୁଘରକୁ ଆସିଲା । ଶାଶୁ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଯେ, ସେମାନେ ତାକୁ ନିଜର ଝିଅ ପରି ସ୍ନେହ କରିବେ—ଯେପରି କି ସେ ତା ନିଜର ବାପ ମା, ଘରଦ୍ୱାର ଭୁଲିଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବାପ ମା ବୋଲି ଭାବିବ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଘରକୁ ନିଜର ଘର ବୋଲି ମଣିବ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲିକା ସମାଜରେ ଏପରି ଦୃଶ୍ୟ ଖୁବ୍ ବିରଳ । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାଏ, ଶାଶୁ ବୋହୂଙ୍କ ଭିତରେ ଅପଡ଼ । ଶାଶୁମାନେ ବୋହୂମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଖୋଜିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ; ଟିକିଏ ଛିଦ୍ର ପାଇଲେ ତିନି କଥା ଝାଡ଼ି ପକାଇବେ । ସେଥିରେ ବୋହୂର ମାନସିକ ଭାବ କିପରି ହେବ, ତାହା ସହଜରେ ଅନୁମେୟ ।

ପୁଅ ବିଚରା ଏବେ କରେ କଅଣ ? ଏଆଡ଼େ ମା ସେଆଡ଼େ ସ୍ତ୍ରୀ । ସେ ବିଚରା ମଝିରେ ପଡ଼ି ତ୍ରିଶଙ୍କୁ ଅବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଏହାହିଁ ହେଉଛି ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜର ସାଧାରଣ ଅବସ୍ଥା । ଶାଶୁ ବୋହୂର ମୁରୁବି । ସେ ଯଦି ବୋହୂକୁ ସ୍ନେହ ଦ୍ୱାରା କଅଁଳ କଥା କହି ବଶ କରି ନେଉଥାନ୍ତେ, ତେବେ ଆଜି ଶାଶୁ ବୋହୂ କଳିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନଥାନ୍ତା । ଅବଶ୍ୟ ବୋହୂମାନଙ୍କର ଯେ ଦୋଷ ନାହିଁ, ତା ନୁହେଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ବୋହୂ ଯଦି ଟିକିଏ ବଡ଼ଲୋକ ଘର ଝିଅ ହୋଇଥାଏ କିମ୍ବା ତଥାକଥିତ ଶିକ୍ଷିତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେ ଶାଶୁଙ୍କୁ ଖାତିର କରେ ନାହିଁ; ତଥାପି ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଉଦ୍ଧତା ବଧୂମାନଙ୍କୁ ସ୍ନେହଦ୍ୱାରା ବଶ କରିବାହିଁ ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା ।

ସୁଖର ବିଷୟ, ଆମ ଦାମୋଦରଙ୍କ ପରିବାରରେ ସେପରି କୌଣସି ଅଶାନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ବିମଳା ଆଦର୍ଶ ବଧୂ ଓ ଆମର ବୁଢ଼ୀ ଆଦର୍ଶ ଶାଶୁ । ବୁଢ଼ୀ କେବେ ବିମଳାଙ୍କୁ ବୋହୂ ବୋଲି, ପରଝିଅ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ । ବିମଳା ବି କେବେ ବୁଢ଼ୀଙ୍କୁ ଶାଶୁ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି ନାହିଁ । ମାଆ ଝିଅ ପରି ସୁଖରେ ଶାନ୍ତିରେ ସେମାନଙ୍କର ସମୟ କଟିଯାଏ । ବୋହୂ ଭଲ କଲେ ବି ବୁଢ଼ୀ ଖୁସି, ମନ୍ଦ କଲେ ବି ଖୁସି । କାରଣ ଯେ ଯାହାକୁ ସ୍ନେହ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖେ, ସେ ତାହା ଗୁଣକୁ ସର୍ବଦା ଦେଖେ, ଦୋଷ ତାହା ଆଖିରେ ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବୁଢ଼ୀ ଯେଉଁଠି ବସିଲେ ବୋହୂର ପ୍ରଶଂସା ଦପଦ ନ କହି ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବିମଳାଙ୍କୁ ପାଇ ଦାମୋଦର ଭାରି ଖୁସି, ବିମଳା ମଧ୍ୟ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ପାଇ ମହାଖୁସି । ବିମଳାଙ୍କ ହୃଦୟ ସ୍ୱାମୀପ୍ରେମରେ ଭରା । ଦାମୋଦର ବଡ଼ ଲୋକଘର, ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟା, ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି, ଜମିବାଡ଼ି, ଜାୟ ଜଉତୁକ ସବୁ ଛାଡି ନିଜର ଜମି ବିକି ବିମଳାଙ୍କୁ ବିବାହ କରି ଅଛନ୍ତି, କେବଳ ତାଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ । ଏକଥା ମନେ ପଡିଲେ ବିମଳାଙ୍କ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠେ — କୃତଜ୍ଞତାରେ ହୃଦୟ ଭରିଯାଏ ।

ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଅନାବିଲ ପବିତ୍ର ପ୍ରେମ ରହିବାର କଥା, ତାହା ଆମ ଏଇ ନବବିବାହିତ ଦମ୍ପତି ପୂର୍ଣ୍ଣମାତ୍ରାରେ ଅନୁଭବ କରୁଥାଆନ୍ତି । ବିମଳା ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଭାରି ଦେଖିପାରନ୍ତି । ଦାମୋଦର ମଧ୍ୟ ବିମଳାଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀଠାରୁ ଓ ଶାଶୁଠାରୁ ଏପରି ପ୍ରେମ ଓ ସ୍ନେହ ପାଇ ବିମଳାଙ୍କ ଦିନସବୁ ଆନନ୍ଦରେ କଟି ଯାଉଥାଏ, ବାପଘର କଥା ତ ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଗଲେ ।

ତା ପରେ ସୀତାମଣିଙ୍କ ପାଖକୁ ଯେ ଦେବାପାଇଁ କହି ଆସିଥିଲେ, ତାହା ମଧ୍ୟ ଭୁଲିଗଲେ ।

ଦିନେ ଉପରଓଳି, ବୁଢ଼ୀ କୁଆଡ଼େ ବୁଲିବାକୁ ଯାଇଅଛନ୍ତି । କମଳା ଏକୁଟିଆ ପିଣ୍ଡାରେ ବସି ଖଣ୍ଡିଏ ରାମାୟଣ ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଦାମୋଦର କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଇଥିଲେ, ଫେରି ଆସି ପଚାରିଲେ, "ମା କାହାନ୍ତି ?" କମଳା ତରତର ହୋଇ ଉଠି ବସି କହିଲେ, "କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି ।"

ଦାମୋଦର ପିଣ୍ଡାପାଖରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ କମଳା ମସିଣାରୁ ଉଠି ଯାଉଥିଲେ । ଦାମୋଦର ତାଙ୍କ ହାତ ଧରି ଟାଣି ନେଇ ମସିଣାରେ ବସି ପଡ଼ି କହିଲେ, "ରହ, ରହ, ପଳେଇ ଯାଉଛ କୁଆଡ଼େ ? ମୁଁ କଅଣ ବାଘ ନା ଭାଲୁ ।"

"ହଉ, ଛାଡ଼ ଛାଡ଼" କମଳା ଯେତେ କହିଲେ; ହାତ ଛାଡ଼ୁଛି କିଏ ? କମଳା ବାଧ୍ୟ ହୋଇ ସେହି ମସିଣାରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ । ଦାମୋଦର ଯାକେଟ ପକେଟରୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିଏ ବାହାର କରି କମଳାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ । କମଳା ଦେଖିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ନାଆଁ ଲେଖା ଅଛି । ହସ୍ତାକ୍ଷରରୁ ଚିହ୍ନି ପାରିଲେ ଯେ, ସୀତାମଣି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି । କମଳା କହିଲେ, "ମୋ ଚିଠିଟା ଦିଅ ।"

"କାହିଁକି ?"

"ଏଁ ମୋ ଚିଠିଟା, ମୋତେ ଦବ ନାହିଁ ?"

ଦାମୋଦର ହସି ହସି କହିଲେ, "ମୋତେ କଅଣ ବକ୍‌ସିସ୍ ମିଳିବ, ଆଗେ କହିସାର, ମୁଁ ଚିଠି ଦେବି ।"

କମଳା ସେହିପରି ହସି ହସି କହିଲେ, "ମଲି ! ମୋ ଚିଠିଟା ମତେ ଦିଅ, ଏଥିରେ ଗୋଟାଏ ବକ୍‌ସିସ୍ କଅଣ ?

"ତେବେ ଯାଇବ ନାହିଁ" କହି ଦାମୋଦର ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲେ ।

"ଦିଅ, ଦିଅ" କହି ବିମଳା ଯେମିତ ଟିକିଏ ଉହୁଙ୍କି ପଡ଼ି ଦାମୋଦରଙ୍କ ଅଣ୍ଟାକୁ ହାତ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଛନ୍ତି, ସେମିତ ଦାମୋଦର ବିମଳାଙ୍କ ହାତକୁ ଧରି ଟାଣି ନେଇ ତାଙ୍କ ସୁକୋମଳ ଗଣ୍ଡଦେଶରେ ଗୋଟିଏ ସ୍ନେହଚୁମ୍ବନ ଅଙ୍କିତ କରିଦେଲେ ।

ବିମଳା ସଲଜ୍ଜଭାବରେ ହସି ହସି କହିଲେ; "ଛି ! ମା ଆସୁଥିବେ, ଛାଡ଼ ଛାଡ଼ ।" ତାଙ୍କ କଥା ଶୁଣୁଛି କିଏ ? ଦାମୋଦର ପୁଣି ଆଉ ଗୋଟିଏ ସ୍ନେହଚୁମ୍ବନ ଦେଲେ । ବିମଳା ସଲଜ୍ଜଭାବରେ ମୁରକି ମୁର୍କି ହସି କହିଲେ, "ହଉ, ଏବେ ହେଲା ତ ? ଢେର୍ ଲାଞ୍ଚ ପାଇଲଣି, ଏବେ ମୋ ଚିଠିଟା ଦିଅ ।"

ଦାମୋଦର ଆଉ କଅଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ଦାଣ୍ଡଆଡ଼େ ବାଡ଼ି ଠୁକୁଠୁକୁ ଶୁଭିଲା । ମା ଆସିଲେଣି, ଜାଣି ପାରି ଦାମୋଦର ବିମଳା ଆଡ଼କୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡି ଫିଙ୍ଗିଦେଇ ବାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ବୁଢ଼ୀ ଆସି ବିମଳାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ, "ମା ! ପୁଅ ଆସିଲାଣି ?"

"ହିଁ, ଏଇ ବାଡ଼ିଆଡ଼କୁ ଯାଇଛନ୍ତି" କହି ବିମଳା ଜଳ ଲୋଟାଏ ଆଣି ଶାଶୁଙ୍କ ଗୋଡ଼ ଧୋଇଦେଲେ ।

ସନ୍ଧ୍ୟାଦୀପ ଲଗେଇ ଦେଇ ଆଲୁଅ ଜାଳି ବିମଳା ସୀତାମଣିଙ୍କ ପତ୍ରଖଣ୍ଡି ପଢ଼ିଲେ । ସୀତାମଣି ଲେଖିଛନ୍ତି :—

"ସ୍ନେହର ବିମ !

ତୁ ଯେ କହି ଯାଇଥିଲୁ ଗୁରୁବଦନାନ୍ତୁ ଗୁରୁବଦନ ଭାଷା ଦେବୁ ବୋଲି, ଢେର୍ ଦେଉଛୁ ଏକା ? ଏକାବେଳକେ ଭୁଲିଗଲୁ ନାଁ ? ହିଁ, ଭୁଲିଯିବୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ହଉ, ମୋତେ ପଛକେ ଭୁଲି

ଯା, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଆଶା କରେଁ, ତୁ ସୁଖରେ ଥିବୁ । ଦାମୋଦର
ନନା କପରି ଅଛନ୍ତି ? ବଡ଼ମା କପରି ଅଛନ୍ତି ? ଚିଠିଏ ମୋ ପାଖ
ଲେଖିବୁ ମୁଁ ଓ ତୋ ନନା ଭଲ ଅଛୁଁ । ତୋ ପତ୍ରକୁ ଚାହିଁ
ରହିଲି । ଇତି ।

ତୋର
ନାନୀ"

ସୀତାମଣିଙ୍କର ପତ୍ର ପଢ଼ି କମଳାଙ୍କ ମନରେ ଭାରି କଷ୍ଟ ହେଲା
ଯାହା ଯୋଗୁଁ ଆଜି ସେ ଏ ଅତୁଳ ସୁଖର ଅଧିକାରିଣୀ, ସେହି
ପ୍ରାଣର ସଙ୍ଗିନୀ ସୀତାମଣିଙ୍କ ପାଖକୁ ଗୋଟିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଦେବାପାଇ
ଭୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି । କମଳାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଟପ୍ ଟପ୍ କରି ଦୁଇଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ି
ପଡ଼ିଲା । ତା ପରେ କାଗଜ କଲମ ଆଣି ଅନେକ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା
କରି ସେ ସୀତାମଣିଙ୍କ ପାଖକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ ।

[ଅଠର]

ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ମାସ କାଳ ଗତ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଏହି ଅଳ୍ପ
ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଘଟନା ଘଟିଗଲାଣି । ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ
ସାଆନ୍ତରଙ୍କ ସହିତ ଯମୁନାର ବିଭାଘର ହୋଇଗଲାଣି । ସାଆନ୍ତରଙ୍କ
ଲାଗି ଠିକ୍ ହୋଇଥିବା କନ୍ୟାକୁ ଦାମୋଦର ବାହା ହୋଇ ଯିବାରୁ
ସାଆନ୍ତର ବଡ଼ ମନଦୁଃଖରେ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିତ୍ରଙ୍କଠାରୁ
ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଝିଅ କଥା, ବିନା ପଇସାରେ ସୁନ୍ଦରୀ କନ୍ୟାଲାଭ କଥା
ଶୁଣି ବୁଢ଼ାଙ୍କ ପାଟିରୁ ଲାଳ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ସେ ଅତି ଖୁସିରେ ରାଜି
ହୋଇଗଲେ । ଯଥା ସମୟରେ ଯଥାବିଧି ଚୌଧୁରୀଏ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ

ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ହାତରେ କନ୍ୟାରତ୍ନଟିକି ସମର୍ପଣ କରି ଦେଇ କନ୍ୟାଦାୟରୁ ମୁକ୍ତ ହେଲେ; ମଥାରୁ ଗୋଟାଏ ଗୁରୁଭାର ଓହ୍ଲାଇ ଗଲା । ବିବାହ ପରେ ଯମୁନା ମଧ୍ୟ ଭାରି ଖୁସି ହୋଇ ଗୁରୁବାରୀକି ଗୋଟିଏ ପାଟଶାଢ଼ୀ ଓ ଗୋଟିଏ ସୁନାର ତେଉଁରିଆ ମାଳି ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଓ ବାପାଙ୍କ ପାଖରେ ଅଳି କରି ଗୁରୁବାରୀକି ସାଙ୍ଗରେ ନେଇଗଲେ । ବିଭାଘରରେ ମଧ୍ୟସ୍ଥତା କରି ମିଶ୍ରଙ୍କର ମଧ୍ୟ ବେଶ ଦି ପଇସା ହାତଗୋଠ ହେଲା । ବିଭାଘର ପରେ ମିଶ୍ରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଗୋଟିଏ ପାଟଯୋଡ଼ ଓ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ଆଡ଼ୁ ଗୋଟିଏ ପାଟଯୋଡ଼, ଏପରି ଦୁଇ ଯୋଡ଼ ପାଟ ବିଦାକି ପାଇଲେ, ଆଉ ଟଙ୍କା ପଇସା କାହାଠାରୁ କଅଣ ପାଇଲେ, ସେ କଥା ଆମକୁ ଜଣା ନାହିଁ । ତେବେ ଶୁଣୁଛୁ, ବିଭାଘର ପରେ ମିଶ୍ରେ କୁଆଡ଼େ ଦୁଇ ମାଣ ଜମି ନଗଦା ନଗଦ କିଣି ପକାଇଛନ୍ତି ।

ଝିଅ ବିଦାୟ କରି ସାରି ଚୌଧୁରୀ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇ ବସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତା ତାଙ୍କ ମଗଜରେ ପ୍ରବେଶ କଲା । ସବୁ ତ ହେଲା--ହଁ, କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦରକୁ ତ ଜବ୍ଦ କରି ହେଲା ନାହିଁ । ଠୋକାଠାର ଏତେ ବିଦ୍ରୂପ ଯେ, ଚୌଧୁରୀ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ପରି ପ୍ରବଳପରାକ୍ରାନ୍ତ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଟିକିଏ ବୋଲି ଖାତିର କଲା ନାହିଁ ।

ଦିନେ ଚୌଧୁରୀଏ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ଡକାଇ ତାଙ୍କ ସହିତ ପରାମର୍ଶ କରି ଦାମୋଦରଙ୍କ ନାଆଁରେ ୧୫୫୦ ଟଙ୍କାରେ ଗୋଟିଏ ନାଲିସ ଭଦ୍ରଖ ମୁନସଫି କୋର୍ଟରେ ଦାଏର କରି ଦେଲେ । ମିଶ୍ରେ ତ ରହିଲେ ହେଣ୍ଡନୋଟର ସାକ୍ଷୀ । ଟଙ୍କା ନେବା ସମୟର ସାକ୍ଷୀ ରହିଲେ ମଦନ ମହାନ୍ତି, ଶଙ୍କର ଦାସେ ଓ ନରହରି ମହାପାତ୍ରେ ।

ମହାପାତ୍ରେ ଟିକିଏ ମୋଡ଼ମାଡ଼ି ହେଉଥିଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ତାଙ୍କୁ ସାକ୍ଷୀ ହେବାକୁ କହିବାରୁ ମହାପାତ୍ରେ ଟିକିଏ ଇତସ୍ତତଃ

କରି କହିଲେ; "ଆଜ୍ଞା ! କେମିତି ସେ କଥାଟା କହିବାକୁ ଯିବ ? ମୁଁ ତ ଆଜ୍ଞା ନ ଥିଲି ସେ ସମୟରେ ।"

ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଚୌଧୁରୀଏ ଟିକିଏ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, "ହେଉ ତେବେ, ତମଲାଗି କଅଣ ଆମ କାମ ଅଟକି ଯିବ ? ଆଚ୍ଛା ! ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ ଖରଚ ଅଛି । ତୁମେ ଯେ ଦୁଇଶ ଟଙ୍କା ନେଇଥିଲ, କାଲି ଭିତରେ ଦେଇଗଲ ?" ମହାପାତ୍ରେ ଅନୁନୟ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ "ଆଜ୍ଞା । ଆପଣ ତ ଦେଖୁଛନ୍ତି, ଏ ବର୍ଷ ଗୃହର ହାଲ ଯେପରି, ଏତେ ଟଙ୍କା ବର୍ତ୍ତମାନ କୁଆଡୁ ପାଇବି ?"

ଚୌଧୁରୀଏ ଗର୍ଜି ଉଠି କହିଲେ, "ଦେବାକୁ ହେବ, ଅଲବତ୍ ଦେବାକୁ ହେବ । ଆମେ କଅଣ ତମ ବେଠିଆ ଥିଲୁଁ କି ? ତମକୁ ଟଙ୍କା ଦେବା ତମ ଗରଜ ବେଳେ, ଅଥଚ ସମୟ ଅସମୟରେ ଗୋଟାଏ କଥା କହିଲେ ଆମ କଥାଟା ଖାତିରି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।"

ମଦନ ମହାନ୍ତି ଖୁଁ ଖୁଁ କାଶି କଅଣ କହିବାକୁ ଯାଉଥିଲେ । ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଭୈରବ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ତାଙ୍କ କଥା ତାଙ୍କ ପେଟ ଭିତରେ ଅଟକିଗଲା । ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରେ ଚୁପ୍ ଚୁପ୍ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ କାନ ଭିତରେ କହିଲେ, "ହେଇ ହେ ! ଗୋଟାଏ ସାକ୍ଷୀ ହୋଇଯାଅ । ନ ହେଲେ ଏତେ ହରବରରେ ପଡ଼ିବ କାହିଁକି ?"

ମହାପାତ୍ରେ ଅନୁନୟ ସ୍ୱରରେ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲେ; "ହେଉ ଆଜ୍ଞା, ସାକ୍ଷୀ ହେବି ପଛକେ, ମୋତେ ଏସମୟରେ ମାଫ୍ କରନ୍ତୁ ।"

ଚୌଧୁରୀ ଆଉ ଟିକିଏ ବେଶୀ ରାଗି ଉଠି କହିଲେ, "ନାହିଁ ନାହିଁ, ଆମର ସାକ୍ଷୀ ଢେର୍ ଅଛନ୍ତି । ଆଉ ଆମର ସାକ୍ଷୀ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ତମେ ଆମ ଟଙ୍କାଟା କାଲି ମଧ୍ୟରେ ଦେଇଯାଅ ତ ।"

ମହାପାତ୍ରେ ତ ଭାରି ଅଡୁଆରେ ପଡ଼ିଲେ, କରୁଛନ୍ତି ଏବେ କଅଣ ? ଚୌଧୁରୀଏ ଯେତେବେଳେ ଅଡି ବସିଲେଣି, ଆଉ ବା

ତାଙ୍କ ଆଗରେ କଥା କହୁଛୁ କଏ ? ଶେଷରେ ମିଶ୍ରଙ୍କ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁଲେ ।

ମିଶ୍ରେ ବୁଝି ପାରି କହିଲେ, 'ଆଜ୍ଞା ! ସେଇଟା ତାଙ୍କର ଦୋଷ ହୋଇଛି, କ୍ଷମା କରନ୍ତୁ ।" ମହାପାତ୍ରେ ହାତଯୋଡ଼ି କହିଲେ, 'ଆଜ୍ଞା ! ମୋ ଦୋଷ ମାଫ୍ କରନ୍ତୁ ।"

ଚୌଧୁରୀ ଟିକଏ ନରମିଯାଇ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ' "ସେଇଆ ତ କରିବାର ଥିଲା । ଏତେ ବଦ୍‌ମାସି ବାହାରୁଥିଲା କାହିଁକି ? ଜାଣ ନାହିଁ; ମୋ ନାଆଁ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଚୌଧୁରୀ । ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ମୋତେ ?"

ମିଶ୍ରେ କହିଲେ, "ହେଉ ଆଜ୍ଞା ! ତାଙ୍କୁ ଏଥରକ କ୍ଷମା ଦଅନ୍ତୁ ସେ ସାକ୍ଷୀ ହେବାକୁ ରାଜି ଅଛନ୍ତି ।"

ଚୌଧୁରୀଏ ଆହୁରି ଟିକଏ ନରମିଯାଇ କହିଲେ, "ନାଁ, ସେ କଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ ଯେ, ଦେଖ ତ ଯାଙ୍କର ଅକଲ । ମୁଁ ଗୋଟାଏ କଥା କହୁଛି—ତା ଉପରେ ଯାଙ୍କର ତିନି କଥା । କହୋ ମହାନ୍ତିଏ ! କହୋ ଦାସେ ?

ମହାନ୍ତିଏ ଖେନଇ ଖେନେଇ କହିଲେ, "ଆ-ଆ-ଜ୍ଞା ! ତା ଯା କହିଲେ, ଏକା ସ ଅ-ଅ ତ । ଆ-ଆ-ଆ-ପଣଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ ଗୋ-ଗୋ-ଗୋଟାଏ କଥା ଅ-ଅ-ଅଛି ନାଁ ?"

ଦାସେ ବି ଟିକଏ ଗଳା ଖଙ୍କାରି ଦେଇ କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ! କଥା ତ ସେଇଆ । ସେ ଟିକଏ ଏତକ ସମଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କ କଥାର ମୂଲ୍ୟ କେତେ । ଆପଣଙ୍କ କଥା ଉପରେ କଥା କହିବାଟା କଅଣ ଭଲ ?"

ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଉପରେ ଯେତେ ରାଗ ହୋଇ ନ ଥିଲା, ଦାସଙ୍କ ଓ ମହାନ୍ତିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସେ ମନେ ମନେ

କରୁଥାଆନ୍ତି; ସୁଗିଲେ—କନ୍ତୁ ପାଟି ଫିଟେଇବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ଚୌଧୁରୀଏ ପଗ୍ଭରିଲେ, "ହଇ ହେ ମିଶ୍ରେ; ଓକିଲ କାହାକୁ ଦେବା ?"

ମିଶ୍ରେ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀରଭାବରେ ବସି କହିଲେ, "ଆଜ୍ଞା ! ସଦାଶିବ ବାବୁ ସହର ଭିତରେ ବଡ଼ ଓକିଲ । ତାଙ୍କର ଫିସ୍ ଦିନକୁ ଷୋହଳ ଟଙ୍କା, ଜାଣିଲେ ! ଏତେ ଟଙ୍କାର ନାଲିଶ; ଦିପଇସା ବେଶି ପଡ଼ୁ ପଛକେ ଗୋଟାଏ ଟାଣୁଆ ଓକିଲ ଦବା ଦରକାର ।"

ଚୌଧୁରୀଏ ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, "ହଁ, ହଁ, ଠିକ୍ କହିଲ, ପଇସାକୁ ପଗ୍ଭରେ କିଏ ହେ ? କାମ ହେଲେ ହେଲା । ହଁ, ସେହି ସଦାଶିବ ବାବୁଙ୍କୁ ଓକିଲ ଦବା । ତମେ ଟିକିଏ କାଲି ଭୋର୍ ଭୋର୍ ଉଠି ଚୁଲିଯାଅ । ଓକିଲ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କର ସବୁ ଠିକ୍-ଠାକ୍ କରିବ ।"

[ଊଣେଇଶ]

ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କର ଅନେକ କୁଟୁମ୍ବ । ସବୁବେଳେ ଗହଳ ଚହଳ ଲାଗିଥାଏ । ଯମୁନାଙ୍କୁ ସେ ଗୁଡ଼ାକ ସୁଖ ଲାଗିଲା ନାହିଁ । ଯମୁନା ଗୁରୁବାରୀ ହାତରେ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ପାଖକୁ କହି ପଠାଇଲେ ଯେ, ନିରୋଳା ଜାଗା ନ ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ନିଦ ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଏମିତକା ଗୋଳମାଳ ଭିତରେ ରହି ପାରିବେ ନାହିଁ । ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ଭିତର ପରସ୍ତକୁ ଲାଗି ଆଉ ଗୋଟିଏ ପରସ୍ତ ଥିଲା, ସେଟା ବି ପକ୍କା । ତାହାର ଏକ ପାଖରେ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଅମାର, ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଘର । ତଳ ମହଲାରେ ଛକୋଟି ଓ ଉପର

ମହଲାରେ ଚାରିଟି କୋଠରୀ । ସେ ସରସ୍ତାରେ କେହି ରହନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ଅମାର ଜଗିବା ପାଇଁ ଗୃହର ଚାକରମାନେ ରାତିରେ ଶୁଅନ୍ତି । ଯମୁନାଙ୍କ ରହିବା ଲାଗି ସେହି ସରସ୍ତା ସଫା ସୁତୁରା କରାଗଲା । ଉପର ମହଲାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଝରକା ଲଗା ଗୋଟିଏ ଘର ଯମୁନାଙ୍କର ଶୋଇବା ଘରରୂପେ ଠିକ୍ ହେଲା । ଅନ୍ୟ ଘରଟିରେ ଶୋଇବ ଗୁରୁବାରୀ ।

ବଡ଼ୀ ହୋଇ ଗଲା ଦିନୁ ସାଆନ୍ତାଙ୍କ ସହିତ ଯମୁନାଙ୍କର ଭେଟ ହୋଇନାହିଁ । ଯମୁନା ଗୁରୁବାରୀକି ଆଗରୁ କହି ଦେଇଥାଆନ୍ତି, ବୁଢ଼ା ସେ ସରସ୍ତାକୁ ଆସିଲେ ଗୁରୁବାରୀ ଯାଇ କହେ, "ଆଜ୍ଞା ! ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କର ଦେହ ଆଜି ଭାରି ଖରାପ । ସେ କବାଟ କିଳି ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।" କେବେ ମଥା ବିନ୍ଧୁଛି, କେବେ ପେଟ ଟାଣୁଛି, କେବେ ଝାଡ଼ା ହେଉଛି । ଏହିପରି କହି ଗୁରୁବାରୀ ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ଦେଉଥାଏ । ସାକ୍ଷାତରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ ହେଲେ କଅଣ ହେବ, ବୁଢ଼ାଙ୍କୁ ଫରମାସ କରିବାରେ ଯମୁନା ଛାଡ଼ୁ ନ ଥାନ୍ତି । ଗୁରୁବାରୀ-ଦ୍ୱାରା ସବୁ କାମ ହୋଇ ଯାଉଥାଏ । ଆଜି ଏ ଗହଣାଟା ଲୋଡ଼ା, କାଲି ସେ ଲୁଗାଟା ଲୋଡ଼ା, ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର ସୌଖିନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଫରମାସ ପ୍ରତିଦିନ ଯମୁନା ଗୁରୁବାରୀ ମାରଫତରେ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ପାଖକୁ ପଠେଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ବୁଢ଼ା ମଧ୍ୟ ନବପରିଣୀତାଙ୍କ ପ୍ରେମଲାଭ କରିବା ଆଶାରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତେ ବିଳମ୍ବ ନ କରି ସେ ସବୁ ଜିନିଷମାନ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥାନ୍ତି । ହାୟ, ଆଶା !

–ହାୟ ଆଶା ! ମନୁଷ୍ୟ ଆଶାର ପ୍ରଲୋଭନରେ ପଡ଼ି, କୁହୁକମାର କୁହୁକ ମନ୍ତ୍ରରେ ଭୁଲି କଅଣ କରି ନ ପାରେ ! ମନୁଷ୍ୟ ଆଶା କରେ ସବୁ, କିନ୍ତୁ କେତେ ଜଣଙ୍କ ଆଶାରେ ସଫଳ

ହୋଇଥାଏ ? ସାଅନ୍ତର ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଆଶାରେ ସୀମା ନାହିଁ । ଆଶାମରୀଚିକା ଜଳରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ବୁଢ଼ା ଧାଇଁଛନ୍ତି ସୁଖଲାଭ ପାଇଁ । ସୁନ୍ଦରୀ ଷୋଡ଼ଶୀ ଯୁବତୀ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି । ଆଶା ଥିଲା, କେତେ ହସ କୌତୁକରେ, କେତେ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦରେ ସମୟ କାଟିବେ, କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ବିଭାଘର ତ ଦୁଇମାସ ବିତିଗଲାଣି । ଦିନେ ହେଲେ ତ ନବବଧୂଙ୍କ ଶ୍ରୀମୁଖ ଦର୍ଶନ କରିବା ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟିଲା ନାହିଁ ?

ନୂଆ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଢଙ୍ଗସବୁ ବାରମ୍ବାର ଫେରି ଫେରି ବୁଢ଼ା ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ଏଥିମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଗୂଢ଼ ରହସ୍ୟ ଅଛି । ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ବୁଢ଼ା ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ପ୍ରତିଜ୍ଞ ହୋଇ ଗଲେ, ଆଜି ଆଉ ଫେରି ଆସିବେ ନାହିଁ । ଯେମିତି ହେଉ, ଥରେ ଦେଖା କରିବେ ।

ଅନ୍ଧକାରରେ ତନି ଗୃହର ଜାଗା ପଡ଼ ଉଠି ବୁଢ଼ା ଯାଇ ନବ-ପରିଣୀତାଙ୍କ ଶୟନଗୃହ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଦେଖିଲେ, ଯେ, ଭିତରୁ କବାଟ କିଳା ହୋଇଛି । ଭିତରେ ଦୁଇ ଜଣ ବସି କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିବା ଶୁଣାଗଲା ।

ବୁଢ଼ାଙ୍କ କାନରେ ହଠାତ୍ ବାଜିଗଲା କିଏ ଯେପରି କହୁଛି, "ବୁଢ଼ାଟା ତ ଭାରି ଗୋଲମାଳ କଲା ରୋଜ୍ ରୋଜ୍ ଆସୁଛି, ତାକୁ ଏବେ ପ୍ରତିଦିନ କଅଣ କହି ବିଦାୟ କରିବୁଁ ? ଏମିତି କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ ଯେ ବୁଢ଼ା ଆଉ ଯେପରି ନ ଆସି ପାରିବ ।"

କିଏ ଏ, କାହାର ସ୍ୱର ଶୁଭୁଛି, ଏ ତ ଗୁରୁବାସୀର ସ୍ୱର, ନୁହେଁ ? ଗୁରୁବାସୀର ସ୍ୱର ତ ଏଡ଼େ କୋମଳ ନୁହେଁ ? ଗୁରୁବାସୀର ସ୍ୱର ତ ବୁଢ଼ା ଅନେକଥର ଶୁଣିଛନ୍ତି ? ଏ ତ ତା ସ୍ୱର

ସର ଜଣାଯାଉ ନାହିଁ । ତେବେ ଆଉ କାହାର ? ଅନ୍ୟ ଲୋକ ତ କେହି ଏଠାରେ ନାହାନ୍ତି । ଅଛି ଏକା ଗୁରୁବାରି ଆଉ ତାଙ୍କ ନବପରିଣୀତା ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀ ! ଏ ତେବେ କଅଣ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ? ତାଙ୍କ ନବବିବାହିତା ପ୍ରେୟସୀଙ୍କ କଥା ? ବୁଢ଼ା ଆଉ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମଥା ଘୁରେଇ ଦେଲା । ପୁଣି ଭାବିଲେ, "ନାଁ ମୋର ବୋଧହୁଏ ଭ୍ରମ ହୋଇଥିବ । ଆଚ୍ଛା ଦେଖେଁ ।" ବୃଦ୍ଧ ଆଉ ଟିକିଏ ପାଖେଇ ଯାଇ ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ କାନଡେରି ଶୁଣିଲେ, କିଏ ଯେପରି ଅତି କୋମଳ ସ୍ୱର ଗଳାରେ କହୁଛି "ଗୁରୁବାରି ! ଏଥର ସେ ଆସିଲେ ତୁ କହିଦେବୁ ଯେ, ତାଙ୍କ ଦେହ ବଡ଼ ଖରାପ୍; ଭଲ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଯେପରି ନ ଆସନ୍ତି ।

ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ମଥା ପୁଣି ଗରମ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କର ପତ୍ନୀ, ତାଙ୍କରିଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚାହେଁ । ତାଙ୍କୁ ଦୂରକୁ ତଡ଼ି ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ? ବୃଦ୍ଧ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଉତ୍ତେଜିତ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ, "ଗୁରୁବାରି ! ଏ ଗୁରୁବାରି ! କବାଟ ଫିଟା ।"

କବାଟ ଫିଟିଲା ନାହିଁ । ଭିତରୁ ଗୁରୁବାରି ପଚାରିଲା, "କିଏ ?"

ବୃଦ୍ଧ ରାଗରେ କମ୍ପି କମ୍ପି କହିଲେ, କିଏ ମାଲୁମ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ ? ମୁଁ—"

ଭିତରୁ ଜବାବ ଆସିଲା, "ଆଜ୍ଞା ! ସାଆନ୍ତ, ନାଁ କିଏ ? ଆଜ୍ଞା ଆପଣ ଆଗରୁ ଖବର ନ ପଠାଇ ଆସିଲେ କିପରି ? ଆଜ୍ଞା ଆଜି ତ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ଦେହ ଭାରି ଖରାପ । ମଥାଟା ଭାରି ବିନ୍ଧୁଛି । ମୁଁ ଜଲପଟି ଦେଇ ବସିଛି । ଆଜ୍ଞା ଘଡ଼ିକରେ କିପରି ଯିବ ? ଆଜ୍ଞା !

ଆଜି ଫେରିଯାଆନ୍ତୁ, କାଲି ସକାଳେ ଯାଇ ଆପଣଙ୍କୁ ଖବର ଦେବ ।"

ବୃଦ୍ଧ ରାଗରେ ଜଳି ଉଠିଲେ । କଅଣ କହିପକାଇବାକୁ ଯାଉଥିଲେ, ପୁଣି ଭାବିଲେ, "ନାଃ, ଦେଖାଯାଉ କଅଣ ହଉଛି ।" ଟିକିଏ ନରମ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "କେତେବେଳୁଁ ମଥା ବିନ୍ଧିଲାଣି ? ଆଚ୍ଛା, ଟିକିଏ କବାଟ ଫିଟାଇଲୁ, ମୁଁ ଦେଖେଁ । ତାହାହେଲେ ଗୋଟାଏ କିଛି ଉପାୟ କରିବାକୁ ହବ । ବଇଦ କବିରାଜ ଡକାଇବାକୁ ହବ । ତାହା ନ ହେଲେ କେତେ ଦିନ ଆଉ ଏପରି କଷ୍ଟ ପାଉଥିବେ ?"

ବୁଢ଼ାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଓ ଗୁରୁବାରି ଦୁହିଙ୍କର ସାହସ ହେଲା । ପ୍ରଥମେ ବୁଢ଼ାଙ୍କ ଉତ୍ତେଜିତ ସ୍ୱର ଶୁଣି ସେ ଭାବିଥିଲେ—ବୋଧହୁଏ ବୁଢ଼ା ସବୁ ଶୁଣିଛନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ବୁଢ଼ାଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ତାଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହେଲା ଯେ, ବୁଢ଼ା କିଛି ଶୁଣି ନାହାନ୍ତି ।

ପୁଣି ଭିତରୁ ଜବାବ୍ ଆସିଲା, "ଆଜ୍ଞା ! ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ ନିଦ ହୋଇ ଯାଇଛି, ଦିନଯାକ ତ ଛଟପଟ ହେଉଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ନିଦଟା ଭଙ୍ଗେଇ ଦବା ଭଲ ନୁହେଁ । ଆପଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯାଆନ୍ତୁ, କାଲିଆଡ଼କୁ ଆସିବେ, ନୋହିଲେ ମୁଁ ଯାଇ ଖବର ଦେଇ ଆସିବି "

ବୃଦ୍ଧ ପୁଣି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ହେଉ, ଶୁଅନ୍ତୁ ! ତୁ ଟିକିଏ କବାଟ ଫିଟା, ମୁଁ ଦେଖି ଗୁଲିଯିବି ।"

ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ ଦେଖି ଯମୁନା ଖଟ ଉପରକୁ ଯାଇ ମିଛରେ ଆଖି ବୁଜି ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଗୁରୁବାରି ଖଣ୍ଡିଏ ସରୁ କନା ପାଣିରେ ଭିଜାଇ ତାଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ ଲଗାଇ ଦେଲା ।

ବୃଦ୍ଧ ପୁଣି ଡାକିଲେ, ଶୀଘ୍ର କବାଟ ଫିଟା ?" "ଆଜ୍ଞା ! ଫିଟାଉଛି," କହି ଗୁରୁବାସୀ କବାଟଟା ଫିଟାଇ ଦେଲା ।

ବୃଦ୍ଧ ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଗଲେ । ପଲଙ୍କ ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଲା ମାତ୍ରେ ତାଙ୍କର ଆଖିର ପଲକ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ଏ ତାଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ, ଏତେ ସୁନ୍ଦର—ଠିକ୍ ଯେପରି ଶିଳ୍ପପ୍ରତିମା । ସୁନ୍ଦର ଆୟତ ଆଖି ଯୋଡ଼ିକ ମୁଦ୍ରିତ । ନବୀନ ଯୌବନ ଓ ଲାବଣ୍ୟର ମିଶ୍ରଣରେ ତାଙ୍କ ଦେହ ଯେପରି ଝଟକି ଉଠୁଛି । ବୃଦ୍ଧ ଆତ୍ମବିସ୍ମୃତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ, ଗୋଲାପ ଫୁଲର ତୋଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଯେ କାଳରୂପିଣୀ ସର୍ପିଣୀ ଲୁଚି ରହିଛି, ତାହା ସେ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭାବିଲେ ସେ ଯାହା ଶୁଣିଛନ୍ତି, ସେ ସମସ୍ତ ତାଙ୍କର ଭ୍ରମ । ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ, "ହଉ, ମୋର ତ, ମୁହିଁ ତ ଦିନେ ଭୋଗ କରିବି ? ଏତେ ଅଥୟ ହେବି କାହିଁକି ?"

ବୃଦ୍ଧ ଆଉ ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଟିକିଏ ସ୍ପର୍ଶସୁଖ ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଲୋଭ ହେଲା । ଗୁରୁବାସୀକୁ ଶୁଣାଇ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ନାଡ଼ୀ କିପରି ଚାଲୁଛି ଦେଖେଁ । ଦେହ ଗରମ ଅଛି କି ?" ବୃଦ୍ଧ ଯମୁନାର କୁସୁମକୋମଳ ହସ୍ତଟିକୁ ନିଜର ରୁକ୍ଷ ଲଳିତ ହସ୍ତରେ ଧାରଣ କଲେ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଶରୀର ଆନନ୍ଦରେ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଯମୁନାଙ୍କର ଦେହ ଘୃଣାରେ ଶିରୁଶିରେଇ ଉଠିଲା । ଯମୁନାଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ଲଲାଟରେ ଘୃଣାବ୍ୟଞ୍ଜକ କୁଞ୍ଚନ ଜାତ ହେଲା । ବୃଦ୍ଧ ଭାବିଲେ, ବୋଧହୁଏ ପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ଏପରି ହେଉଛି ।

ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟଥିତ ହୋଇ ଗୁରୁବାସୀକୁ ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ଗୁରୁବାସୀ ଏପରି ରୋଗ ଆଉ କେବେ ହୋଇଥିଲା, ନାଁ ଏଠାରେ ହେଉଛି ?"

ଗୁରୁବାରି କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା ! ତାଙ୍କ ବାପଘରଠାରେ ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତ ସମୟରେ ହେଉଥିଲା । ତାଙ୍କ ଗାଆଁରେ ଧାନୁ କବିରାଜ ବୋଲି ଜଣେ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଦେଖିଲାଠାରୁ ରୋଗ ଆଉ ନ ଥିଲା । ଫେର୍ ତ ବାହାରିଲାଣି ।"

ବୃଦ୍ଧ ପଚାରିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, ସେ ଧାନୁ କବିରାଜଙ୍କୁ ଡକାଇ ପଠାଇଲେ ସେ ଆସିବେ ନାଁ ?"

"ଆଜ୍ଞା ! ଆପଣ ଡ଼କେଇଲେ ସେ ଆସିବେ ନାହିଁ ? ଆପଣ ଖାଲି ଜଣେ ଲୋକ ପଠାଇଦିଅନ୍ତୁ ତ ସେ ଗଡ଼େଇଦମ୍ ଆସି ପହଞ୍ଚିଯିବେ ।"

"ହେଉ, ଅନ୍ୟ ଲୋକ କିଏ ଯିବ ? ତୁ ଯା, କାଲି ସକାଳୁ ତାଙ୍କୁ ଡ଼ାକିଆଣିବୁ । ସକାଳେ ଗଲେ ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ ଫେରିଆସିବୁ ଯେ ?" "ଆଜ୍ଞା, ସନ୍ଧ୍ୟା କାହିଁକି ହେବ । ଦିନ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଫେରି ଆସିବି ଯେ ।"

ବୃଦ୍ଧ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ପକାଇ କହିଲେ, "ହଉ ତେବେ, କାଲି ସକାଳେ ଯିବୁ, ଆଜି ରାତିରେ ଆଉ କିଛି ଖାଇବେ ନାଁ ?"

"ଆଜ୍ଞା ! ନ ଖାଇଲେ ତ ରୋଗ ବେଶୀ ବଢ଼ିଯିବ । ଏ ଲକ୍ଷଣ ସେମିତିକା ଜର ସର୍ଦ୍ଦିରୋଗ ହେଉଛି କି ? ଏ ରୋଗରେ ଭଲ ଭଲ ପୁଷ୍ଟିକର ଖାଦ୍ୟ ଖାଇଲେ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇ ପାରେ । ଆମ ଘରଠାରେ ପରି ବାପା ସାଆନ୍ତେ ଦୁଧ ଘିଅ ହେଉକା ଭଲ ଭଲ ଜିନଷ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ବରାବର ଖଞ୍ଜେଇ ରଖିଥିଲେ ? ଏଠେଇଁ ତ ସେସବୁ କିଛି ମିଳିଲା ନାହିଁ, ରୋଗଟା ବଢ଼ିଲା । ଏଠେଇଁ ତ ହେଲେ ପଲେ କୁଟୁମ୍ବ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଯାହା ହବ, ଯାଙ୍କ ପାଇଁ ସିନା ସେଯା ହବ ।"

ବୃଦ୍ଧ କହି ପକାଇଲେ, "ନାହିଁ, ନାହିଁ, ଯୁଆଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ରୁମଘର ଏଇ ପରସ୍ତରେ ହେବ, ମୁଁ କାଲି ସକାଳେ ସବୁ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରି ଦେଉଛି ।"

"ଆଜ୍ଞା ! ଆପଣ ଟିକିଏ ମନ ନ ଦେଲେ ହବ କିପରି ? ଆପଣଙ୍କ ସହିତ ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ସାଆନ୍ତାଣୀଏ ଯେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି, ସେ କଥା ଆଜି ବୁଝନ୍ତୁ ନାହିଁ । ନଆଁ ଲଗା ରୋଗଟା ବଇରୀ ହେଲା ।"

ଗୁରୁବାରିର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଚାଲିଚଳଣି ଦେଖି ଯମୁନା ମନେ ମନେ ତାକୁ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥାଆନ୍ତି ଓ ହସୁଥାଆନ୍ତି ।

ବୃଦ୍ଧ କହିଲେ, "ମୋତେ ତ ଏତେଦିନ ଯାଏ ସେ କଥା କହି ନାହିଁ, ଏମିତି ଗୋଟାଏ ରୋଗ ଅଛି ବୋଲି । ମୁଁ ଆଗରୁ ଜାଣିଥିଲେ ତାର ପ୍ରତିକାର କରି ପାରନ୍ତିଣି ।"

ଯମୁନା ଟିକିଏ କଡ଼ ମୋଡ଼ିଦେଇ ଉଁ ଉଁ ହୋଇ କୁନ୍ଥେଇଲେ ।

ଗୁରୁବାରି ବୁଝିପାରି କହିଲା, "ଆଜ୍ଞା ! ଆପଣ ଟିକିଏ ଅବକା ଯାଆନ୍ତୁ । ପାଟି ଶୁଣିଲେ ତାଙ୍କ ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯିବ । ସେଥିପାଇଁ ତ ଏ ମିଟିଙ୍ଗ୍ ଜାଗାକୁ ଆସିଲେ, ସେ ଟିକିଏ ଶୁଅନ୍ତୁ ।"

"ହଉ, ହଉ, ମୁଁ ଯାଉଛି, ତୁ କାଲି ଭୋର୍ ଭୋର୍ ଚାଲିଯିବୁଁ।"

"ଆଜ୍ଞା ହଁ ।"

ବୃଦ୍ଧ ଘରୁ ବାହାରି ଚାଲିଗଲେ, "ଆଜ୍ଞା ! ଅନ୍ଧାରରେ କିପରି ଯିବେ" କହି ଗୁରୁବାରି ଲଣ୍ଠନଟା ବାହାରକୁ ଦେଖାଇଲା । ବୃଦ୍ଧ ଅଶା ମରୀଚିକାରେ ସନ୍ତରଣ କରି ବୈଠକଖାନା ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ଗୁରୁବାରି ଘରକୁ ଆସିବାରୁ ଯମୁନା ଓ ଗୁରୁବାରି ଖୁବ୍ ଖୁବ୍ ମନଇଚ୍ଛା ହସିଲେ । ଯମୁନା ଗୁରୁବାରିକି ପ୍ରଶଂସା କରି କହିଲେ,

ଗୁରୁବାପ୍ନ ନ ହେଲେ କ ହୁଏ ? ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରି ଦେଲା । ଖିଆ ପିଆ ଠିକ, ମଉଜମଜଲିସ୍ ବ ଠିକ୍ । ତୁ କାଲି ଭୋର୍ ଭୋର୍ ଖୁର୍‌ଘ୍ର ଗୁଲ ଯା । ସେ ମୋ ନାଆଁ ଶୁଣିଲେ ଗୁଲି ଆସିବେ ଯେ । ତାଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ବୁଝାଇଦେବୁ, ସେ ଆସି ଯେପରି କହିବେ ଯେ, ଏ ଭାରି ଛନ୍ଦୁଆଣ ରୋଗ । ଦିନରାତି ଚବିଶ ଘଣ୍ଟା ପାଖରେ ରହି ଔଷଧ ନ ଦେଲେ ଭଲ ହେବ ନାହିଁ ଜାଣିଲୁ ? ତୁ ତ ସବୁ ଜାଣୁ, ତୋତେ ଆଉ ବେଶୀ କଅଣ କହିବ ? ସେ ଖାଲି ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ହେଲା ! ବରାବର ନ ରହି ପାରିବେ ତ ଗୁରୁଦିନକୁ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ଆସିବେ ।

ଗୁରୁବାପ୍ନ ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସି କହିଲା, "ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ମୁଁ କାଲି ସକାଳେ ସବୁ ଠିକ୍ କରି ଦଉଛି । ଗୁରୁବାପ୍ନ ବାଉଁଶୀକି କେଉଁ କଥା ନ ଆସେ ?"

[କୋଡ଼ିଏ]

ସମନ ପାଇଲାପରେ ଦାମୋଦର ମଥା ଘୁରେଇ ଦେଲା । ଏ କଅଣ ? ସେ ତ ସବୁ ଶୁଝି ଦେଇ ବସିଥିଲେ । ଆଉ ବାକି ୫୦୧୨୯ ଥିଲା ବୋଲି ହେଣ୍ଡନୋଟ କାଢ଼ିଆଣି ପାରି ନ ଥିଲେ । ଏ ୧୫୫୦ ଟଙ୍କା କାହୁଁ ଆସିଲା ? ଯଦି ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଡଗ୍ରୀ ହୁଏ, ତେବେ ତ ସର୍ବନାଶ ! ଦାମୋଦରଙ୍କର ଯେ ଘରଡିହ ସୁଦ୍ଧା ରହିବନାହିଁ । ଭାରି ଗୋଟାଏ ଚିନ୍ତା ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ଏ କଥା ଶୁଣିଲା ବେଳୁଁ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମାଆ ବୁଢ଼ୀଙ୍କର ହାଲକ ଶୁଖିଗଲା । ଚମଲା ଶୁଣି ମୁହଁ ଶୁଖେଇଲେଣି । ସେ ଭାବୁଛନ୍ତି, "ମୁଁ ସତନ୍ୟାଶୀ କାହିଁକି ସୀତାମଣିଙ୍କି କହିଲି ? କାହିଁକି ସେ ମୋତେ ବିବାହ କଲେ ? ମୁଁ

ସିନା ଏବେ ତାଙ୍କର ସର୍ବନାଶର କାରଣ ହେଲି । ପାଞ୍ଚ ମାଣ କି ସାତ ମାଣ ଜମି ବିକି ମୋତେ ବିଭା ହେଲେ, ତା ପରେ ଏ ଦଶା । ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ତ ସେ ବଡ଼ଲୋକଘର କନ୍ୟାକୁ ବିଭା ହୋଇଥାନ୍ତେ, କେତେ ଜମି ବାଡ଼ି ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି ଯୌତୁକ ପାଇଥାଆନ୍ତେ, ମୁହିଁ ସିନା ତାଙ୍କର ସର୍ବନାଶର କାରଣ ।

ଦାମୋଦର ଦଣ୍ଡେ କାଳ ଗୁମ୍ ମାରି ବସି ଭାବିଲେ, 'ଆଚ୍ଛା ବାପ ତ କେବେହେଁ ଏତେ ଟଙ୍କା ଆଣି ନାହାନ୍ତି । ମିଛରେ କଅଣ ସେ ମକଦ୍ଦମା ଡିଗ୍ରି କରି ନେବ । ତେବେ କଅଣ ଦୁନିଆରେ ସତ ବୋଲି ଗୋଟାଏ ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ ? ସତ ମିଛ ଯେବେ ବିଚାର ହୋଇ ନ ପାରିବ, ତେବେ ଏତେ ଆଇନ କାନୁନ୍, କଚିରି ଦରବାର ହୋଇଛି କାହିଁକି ? ସଂସାରରେ ଯଦି ସତ୍ୟ ବୋଲି ଗୋଟାଏ ପଦାର୍ଥ ନାହିଁ, ତେବେ ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ କାହାର ନିୟମ ମାନି ଚଳୁଅଛନ୍ତି ? ଦେଖାଯାଉ, ଭଗବାନ୍ କଅଣ କରୁଅଛନ୍ତି । ଯଦି ସଂସାରରେ ଭଗବାନ୍ ବୋଲି କେହି ଜଣେ ଥାଏ, ତେବେ ସତ୍ୟର ଜୟ ନିଶ୍ଚୟ ହେବ ।

ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ଦମ୍ଭ ଆସିଲା । ସବୁ କଥା ମାଆଙ୍କୁ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ବୁଝେଇ ଦେଲେ ଓ କହିଲେ, କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ; ଭଗବାନ୍ ପାର୍ କରି ନେବେ; କାଲି ସକାଳେ ମୁଁ ଯାଉଛି ଗୌରହରି ପାଖକୁ, ଦୁହେଁ ପରାମର୍ଶ କରି ଯେପରି ହେଉ ଉପାୟ ଠିକ୍ କରିବୁଁ ।

ଏହି ସମୟରେ ଦପହରିଆ ବିଲୁଆ 'ହୁକେ ହୋ, ହୁକେ ହୋ' କରି ରଡ଼ି ଛାଡ଼ିଲେ । ଓଃ ! ବସୁ ବସୁ ଏତେ ରାତି ହୋଇଗଲାଣି ! "ମାଆ, ଭାତ ଖାଇବ ଯାଅ" କହି ଦାମୋଦର ଉଠିଗଲେ ।

"ହଅ ! ଆଜି କି ଭାତ ଖାଇବ ? ହଉ, ମୁଠେ ଦବୁ ଚାଲ ।"

ବୁଢ଼ୀ ଭାତ ଖାଇସାରି ଶୋଇବାକୁ ଗଲେ ।

ଦାମୋଦର ଖାଇସାରି ତାଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରେ ଯାଇ ବସିଲେ । ବିମଳାଙ୍କୁ ଆଜି ଭାତ ରୁଚିଲା ନାହିଁ । ଖାଲି କାନ୍ଦି ମାରୁଥାଏ । ତାଙ୍କୁ କିଏ ଯେପରି କହି ଦେଉଥାଏ, ଇଏ ସର୍ବନାଶର ମୂଳ କାରଣ ଅଟନ୍ତି । ସେ ଯାହା ହେଉ, କିଛି ସମୟ ପରେ ବିମଳା ମଧ୍ୟ ଶୋଇବା ପାଇଁ ଗଲେ । ଦେଖିଲେ, ଦାମୋଦର ଖଟ ଉପରେ ବସି ଗଭୀର ଚିନ୍ତାରେ ନିମଗ୍ନ । ଏହା ଦେଖି ବିମଳାଙ୍କ ହୃଦୟ ଫାଟିଗଲା, ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଖଟ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କଇଁ କଇଁ ହୋଇ କାନ୍ଦି ଉଠିଲେ । ଦାମୋଦର ତାଙ୍କ ହାତ ଟାଣି ନେଇ ଆଦର କରି କହିଲେ, 'ଛି ! ଏଇଥିପାଇଁ କଣ କାନ୍ଦନ୍ତି ? ଭଗବାନ୍ ଅଛନ୍ତି, ଚିନ୍ତା କଅଣ ? ଆମେ ତ ସତରେ ଗୁଳିଛୁଁ—ଦେଖାଯାଉ ।"

ବିମଳା କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି କହିଲେ, "ମୁଁ ବଡ଼ ଅଲକ୍ଷଣୀ, ମୋତେ ବିଭା ହୋଇ ଏତେ ବିପଦରେ ପଡ଼ିଲ, ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ବଡ଼ ଲୋକର ଝିଅକୁ ବିଭା ହୋଇ କେତେ ସମ୍ପତ୍ତିବାଡ଼ି ପାଇ ଥାଆନ୍ତ, ମୁଁ ସର୍ବନାଶୀ ଆସି ଏତେ ଅନର୍ଥ ଘଟାଇଲି ।"

ବିମଳା ଏପରି ଭାବି କାନ୍ଦୁଛନ୍ତି ବୋଲି ଦାମୋଦରଙ୍କର ଧାରଣା ନ ଥିଲା । ବିମଳାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଦାମୋଦର ତାଙ୍କୁ ଛାତି ଉପରକୁ ଟାଣି ନେଇ କହିଲେ, "କିଏ କହିବ ତୁ ଅଲକ୍ଷଣୀ ବୋଲି ! ଏ ତ ସାମାନ୍ୟ କଥା । ତୋ ଯୋଗୁଁ ମୁଁ ଆଜି ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସୁଖଅନୁଭବ କରୁଛି ।"

ବିମଳା ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବକ୍ଷରେ ମୁହଁ ମାଡ଼ି କାନ୍ଦୁ ଥାଆନ୍ତି । ଦାମୋଦର ଲୁଗାକାନିରେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଆଖି ପୋଛି ଦେଇ କହିଲେ,

"ଛି ବମ ! ଏଇଥି ପାଇଁ ଗୋଟାଏ କାନ୍ଦୁଛୁ ? ସେଦିନ ପରି ସେଦିନ ଏତେ କରି ବୁଝେଇ କହୁଥିଲି—ଭଗବାନ ଯାହା କରନ୍ତି, ସମସ୍ତ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମକୁ ଅଡ଼ୁଆ ଲାଗୁଛି, ବିପଦ ଆସିଛି ବୋଲି ଭୟ ହେଉଛି, ଦୁଃଖ ହେଉଛି, କିନ୍ତୁ କିଏ ଜାଣେ; ସେଇ ଚିରମଙ୍ଗଳମୟଙ୍କର କି ମଙ୍ଗଳମୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏଥି ଭିତରେ ରହିଛି ? ଭଗବାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୁଝିବା ମନୁଷ୍ୟର କ୍ଷୁଦ୍ର ବୁଦ୍ଧିର ଅଗୋଚର । ଔଷଧଟାଏ ଖାଇଲାବେଳେ ପାଟିକି ପିତା ଲାଗେ, କଷା ଲାଗେ, ବଡ଼ ଖରାପ ବୋଧହୁଏ କିନ୍ତୁ ଶରୀର ଉପରେ ତାର ଫଳ ହୁଏ ହିତକର । ସେହିପରି କୌଣସି ଗୋଟାଏ ବିଷୟ ଆପାତତଃ ଖରାପ ବୋଧ ହୋଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ତାର ଶେଷଫଳ ହୁଏ ତ ଖୁବ୍ ଭଲ ହୁଏ । ଭାଗ୍ୟର ଗତି ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ମନୁଷ୍ୟର ଅସାଧ୍ୟ । ଭାଗ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ କେତେବେଳେ କେଉଁ ପଥକୁ ଟାଣିନିଏ ତାହା ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରିବା ମନୁଷ୍ୟର ଅସାଧ୍ୟ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଗ୍ୟର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅଦୃଷ୍ଟ, ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ଆଖିକୁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ସଂସାରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସେହି ସର୍ବନିୟନ୍ତା ଭଗବାନଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ଘଟୁଛି । ଯାହାଙ୍କ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ବିପଦ ଆସେ, ପୁଣି ତାଙ୍କରି ବିଧାନରେ ତ ସମ୍ପଦ ଆସେ; ଯାହାଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ ଦୁଃଖ ଆସେ, ପୁଣି ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛାରେ ତ ସୁଖ ଆସେ; ଯାହାଙ୍କର ଇଚ୍ଛାରେ ଅମାବାସ୍ୟା ହୁଏ, ତାଙ୍କରି ଇଚ୍ଛାରେ ତ ପୁଣି ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ହୁଏ; ସୁତରାଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିପଦ ଆସିଛି ବୋଲି ଦୁଃଖ କରିବା କାହିଁକି ? ଦେଖାଯାଉ ଭଗବାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—ମଙ୍ଗଳମୟଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ ! ! !

ଧନ ପ୍ରାୟ ଦଶଘଡ଼ି ହେବ । ଦାମୋଦର, ସୀତାମଣି ଓ ଗୌରହରି ବସି ପରାମର୍ଶ କରୁଛନ୍ତି ଯେ, କଅଣ କରିବାକୁ ହେବ। କପରି ଏ ଉପସ୍ଥିତ ବିପଦରୁ ଆତ୍ମରକ୍ଷା କରିବେ । ଗୌରହରି ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ତୁମେ କୌଣସି ଦଲିଲ କରି ଦେଇଛ ?"

ଦାମୋଦର—ହଁ,କହୁଥିଲି ପରା ସେଇ କଥା। ବାପା କେବେ ଟ୧୫୯ର ଖଣ୍ଡିଏ ହେଣ୍ଡନୋଟ ଲେଖିଦେଇ ଟଙ୍କା ଧାରଆଣିଥିଲେ, ମୁଁ ସେଧନ ସୁଝିଦେଇ ଆସିଲି। କେବଳ ଟ ୧୨୫ ବାକୀ ଥିଲା।

ସୀତାମଣି—ତେବେ ଆଉ ଚିନ୍ତା କଅଣ । କୌଣସି ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବଜ୍ ଯେତେବେଳେ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଦୁଇ ହଜାର ଛାଡ଼ି ଦଶ ହଜାର ଟଙ୍କାର ନାଲିଶ କରୁ ନାଁ? ହାକିମ ହୁକୁମା କଅଣ ଏପରି ଓଲୁ ଅଛନ୍ତି ଯେ, ସତ ମିଛ ଧରି ପାରିବେ ନାହିଁ ? ତାହାର କଥାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ଡିଗିରି ଦେଇଦେବେ ? ସେମାନେ ଧର୍ମର ଅବତାର । ସେମାନେ ଯଦି ସତ ମିଛ ଧରି ନ ପାରିବେ, ତେବେ ଆଉ ହାକିମ୍ ହୋଇଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଏପରି ଯଦି ମିଛରେ ଲୋକେ ଜିତି ଯାଉ ଥାଆନ୍ତେ, ତେବେ ସତ ବୋଲି ଗୋଟିଏ କଥା ସଂସାରରେ ନଥାନ୍ତା । ନାଁ ଭାଇ ! ଚିନ୍ତା କର ନା । ସତ୍ୟକୁ ପାଇ ସମୁଦ୍ର ବେଳା ଲଙ୍ଘୁ ନାହିଁ । ସତ୍ୟରେ ଚନ୍ଦ୍ର ସୂର୍ଯ୍ୟ ଆତଯାତ ହେଉଅଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତା କଅଣ ?

ଦାମୋଦର—ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ପକାଇ, ନାଁ ରେ ସୀତାମଣି ! ଏଟା କଳିଯୁଗ ପରା ! ଆଜିକାଲି କଅଣ ଧର୍ମାଧର୍ମ ସତ୍ୟାସତ୍ୟର ବିଚାର ଅଛି ? ଆଜିକାଲି ତ ଓକିଲମାନେ ସତକୁ ମିଛ ମିଛକୁ ସତ, ଧଳାକୁ କଳା, କଳାକୁ ଧଳା କରି ଦେଉଅଛନ୍ତି । ଆଉ ଶୁଣୁଛୁ,

ଚୌଧୁରୀଏ ପରା ସହରର ବଡ଼ ଓକିଲ ସଦାଶିବ ବାବୁଙ୍କୁ ନିଯୁକ୍ତ କରୁଅଛନ୍ତି । ସଦାଶିବ ବାବୁ ଯେଉଁ ମକଦ୍ଦମା ନେଉଛନ୍ତି, ତାକୁ କଅଣ ଡିଗ୍ରୀ ନ କରି ସେ ଛାଡ଼ିବେ ! (ଉପରକୁ ଚାହିଁ) ଭଗବାନ୍ !

ଗୌରହରି ଦେଖିଲେ, ଦାମୋଦର ଟିକିଏ ହାଲିଆ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ଗୌରହରି କହିଲେ, "ହଅ—ହେଲା କଅଣ ? ସଦାଶିବ ବାବୁ ହେଲେ ବୋଲି କଅଣ ବ୍ରହ୍ମା ହୋଇଗଲେ ? କିଛି ଚିନ୍ତା କର ନାଁ । ଦାମ । ମକଦ୍ଦମା କଥା ମୋ ଉପରେ ରହିଲା । ତୋର କିଛି ହବ ନାହିଁ । ମୁଁ ସବୁ ଠିକ୍‌ଠାକ୍ କରିଦେବି ।"

ସୀତାମଣି ଟିକିଏ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି କହିଲେ, "ଖାଲି କଥାରେ ଏ ବଡ଼ାଣି, ନାଁ କାମରେ କିଛି ଅଛି ? କଅଣ କରିବାକୁ ହେବ, କିପରି ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବାକୁ ହବ, ସେ ବିଷୟରେ ତ କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ, ଖାଲି କଅଣ ନାଁ ମୁଁ ସବୁ କରିଦେବି ।"

ସୀତାମଣି ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ଗୌରହରି ବଡ଼ ଜିଦଖୋର । ଗୋଟାଏ ବିଷୟରେ ଯଦି ଜିଦ ଧରିଅଛନ୍ତି, ତେବେ ଜୀବନ ଯାଉ ପଛକେ ସେ କାମକୁ ଫତେ ନ କରି ଛାଡ଼ିବେ ନାହିଁ । ବିମଳାର ବିବାହଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଅନେକ ଅନେକ ଘଟଣାରେ ସୀତାମଣି ଗୌରହରିଙ୍କର ନାଡ଼ି ଚିପି ଠିକ୍ କରି ନେଇଅଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଟିକିଏ ଜିଦ୍ ଧରାଇ ଦେବାପାଇଁ ଏ କଥାଟା କହିଲେ ।

ସତକୁ ସତ, ଗୌରହରି ଜିଦ୍ ଧରି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ଦେଖୁଥା । ଅସ୍ଥିର ହେଉଛୁ କାହିଁକି ? ମୁହଁରେ କହୁଛି, କି କାମରେ କରୁଛି, ଦେଖୁଥା, ଏ ମକଦ୍ଦମା ଯଦି ଜିତି ନ ଆସିବି, ତେବେ ମୋ ନାଆଁରେ କୁକୁର ପାଳିବୁ ।"

ସୀତାମଣି ଦେଖିଲେ ଯେ, ଔଷଧ ଠିକ୍ ଧରିଛି । ଦାମୋଦର ଭକୁଆଙ୍କ ପରି ସବୁ କଥା ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ । ଦାମୋଦର ଗମ୍ଭୀର ଭାବରେ ଗୌରହରିଙ୍କୁ କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ଗଉର ଭାଇ ! କାହାକୁ ଓକିଲ ଦବା ? ଏତେ ଟଙ୍କା କାହୁଁ ପାଇବା ଏକ୍ଷଣି ?"

ଗୌରହରି କହିଲେ, "ଆରେ ! ତୋର ଏତେ ଭାବନା କାହିଁକି ? ମୁଁ ସବୁ କରି ଦେଉଛି । ଟଙ୍କା ଆଣିବା ତୋ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ଠାରୁ ।"

ସୀତାମଣି ଠୋ ଠୋ ହସି ପକାଇ କହିଲେ, "ହୋ ! ହୋ ! ହୋ ! କଥାଟାଏ ଏକା କହିଲ । ତୁମ ମନ ମାନୁଛି ତ ? ଯେ ନିଜର ଜନ୍ମକଲା ଝିଅକୁ ଗୁହାଁଲା ନାହିଁ, ସେ ପରା ଟଙ୍କା ଦବ ଜ୍ୱାଇଁକି । କିପରି ଅଯସନ୍ଦ କଥାଟାଏ କହିଲ ଭଲା ?"

ଗୌରହରି ପୁଣି ଜିଦ୍ ଧରି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ଦେଖୁଥା ସେଇ ଝିଅବିକା ମହାପାତ୍ରଙ୍କଠାରୁ ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ସେତେ ଟଙ୍କା କାଢି ଆଣିବି । ଆଚ୍ଛା, ଦାମ ! ଆଜି ଗୋଟାଏ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି ତୋତେ କରି ଦେବାକୁ ହବ । ଆଜି ଦ ତିନି ମାଣ ଜମି ତୋତେ ବନ୍ଧକ ଦବାକୁ ହବ ।"

ଦାମୋଦର ଉଇକଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ଜମି ବୋଲି ବା କେତେ ? ସେଥିରୁ ତ ଛଅମାଣ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ସାରିଛି । ଏତେ ଜମି ଖଲାସ କରିବି କିପରି ? ଅକାରଣରେ ଜମିଗୁଡ଼ାକ ଯାହା ଅଳ୍ପ ଦାମରେ ଗୁଳିଯିବ, ତା ଅପେକ୍ଷା ସେଇ ଦୁଇ ତିନି ମାଣ ଜମି କାହାକୁ ବିକ୍ରି କରିଦେଲେ ତ ଆଉ କିଛି ବେଶୀ ଟଙ୍କା ମିଳନ୍ତା ।"

ଗୌରହରି କହିଲେ, "ମୁଁ ଯାହା କହୁଛି ଶୁଣ୍ । ଏତେ ହତାଶ ହେଉଛୁ କାହିଁକି ? ତୋ ଜମି କୁଆଡ଼େ ଯିବ ନାହିଁ । ଯେତେ ଜମି

ବନ୍ଧକ ଦେଇଛୁ, ତାର ଦଶଗୁଣ ଜମି ଫେର ପାଇବୁ । ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଆଉ କିଏ ଅଛି ? ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗ କରିବୁ ତୁ ।"

ସୀତାମଣି ପୁଣି ଠୋ ଠୋ ହସି ପକାଇ କହିଲେ, "ଓଃ ! କମ କଷ୍ଟମତ କି ? ତାଙ୍କର ପୁଅ ନାହିଁ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଭାୟାମାନେ କଅଣ ସମ୍ପତ୍ତି ସହଜରେ ଛାଡ଼ିଦେବେ ଯେ, ତୁମେ ଭୋଗ କରିବ ?"

ଗୌରହରି ପୁଣି ଜିଦ୍ ଧରି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ଦେଖୁଥା, ବେଶି ଦିନ ନୁହେଁ । ମହାପାତ୍ରେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଝିଅ ଜ୍ୱାଇଁଙ୍କି ଉଇଲ କରି ଦେଇଗଲେ ଭାୟାମାନେ ଆଉ ପାଇବେ କିପରି ? ମୁଁ କଣ ତୁଚ୍ଛାଟାରେ ଖାଲି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଏତେ ଧାଉଁଛି, ଏ କଥାଟା ଏକା ଯେପରି ପ୍ରକାଶ ନ ପାଏ । ଏ କଥା ଚାରି କାନରୁ ଛଅ କାନ ହେଲେ ବାର ବରଷର ତପ ଶୁଖୁଆ ପୋଡ଼ାରେ ଯିବନି ? ହଁ ଜାଣିଥା ।"

ସୀତାମଣି ମୁରୁକ ମୁରୁକ ହସି କହିଲେ, "ଆଚ୍ଛା! କଅଣ କରୁଛ କର ।"

[ବାଉଣି]

"ମହାପାତ୍ର ସାଆନ୍ତେ ! କଣ କରିବା ହେଉଛନ୍ତି, ଅବଧାନ ! ଅବଧାନ !" ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରେ ଦାଣ୍ଡ ପିଣ୍ଡାରେ ଅଖାପାଲି ଖଣ୍ଡିଏ ମେଲେଇ ଦେଇ କଅଣ ଲେଖାଲେଖି କରୁଥିଲେ । ପାଟି ଶୁଣି ଗୁହାଁ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୌରହରି ଆସୁଛନ୍ତି । ବିମଳାର ବିବାହ ଦିନଠୁ ଗୌରହରିଙ୍କ ସହିତ ମହାପାତ୍ରଙ୍କର ଭାରି ଭାବ । ପ୍ରତିଦିନ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ପାଇ ଗୌରହରି ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରି ଆସୁଥାଆନ୍ତି ଓ ମହାପାତ୍ରେ ଯେଉଁ କଥା କହନ୍ତି, ସେଥିରେ

ପ୍ରତିବାଦ ନ କରି ବରଂ ଅନୁମୋଦନ କରନ୍ତି ଓ ଉପାୟ ବତାଇ ଦଅନ୍ତି । ଏଥିରେ ମହାପାତ୍ରେ ଖୁବ୍ ଖୁସି ହୋଇ ଗୌରହରିଙ୍କ ମାଷ୍ଟରୀ ବୁଦ୍ଧିକୁ ଖୁବ୍ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ।

ଗୌରହରିଙ୍କି ଦେଖି ମହାପାତ୍ରେ ଖାତାପତ୍ର ରଖିଦେଇ ସୂତାବନ୍ଧା ପ୍ରଚଷ୍ଟୁଟି ନାକ ଉପରକୁ କାଢ଼ି ଖୋଲରେ ପୂରାଇ ପୂରାଇ କହିଲେ, "ଆସ, ଆସ, ଆସ, ମୁଁ ତ ତମ ପାଇଁ ବାଟ ଚାହିଁ ବସିଛି । ଆଜି ଏତେ ଡେରି ହେଲା କାହିଁକି ? ଆଜି ତ ରବିବାର, ଇସ୍କୁଲ କାମ ନାହିଁ । ଆରେ ମଦନା ! ଆଉ ଖଣ୍ଡେ ବିଛଣା ଦେଇ ଯା ତ ?

ମଦନା ଆଉ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଖାପାଲ ମେଲେଇ ଦେଇଗଲା ।

ଗୌରହରି ସେଥିରେ ବସି କହିଲେ, "କଅଣ କରିବା ଆଜ୍ଞା ! ବାର ଆଡ଼େ ବାର ଧନ୍ଦା, ଘରକୁ ଏକୁଟିଆ ହେଲାଠୁଁ—" ତାଙ୍କ ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ମହାପାତ୍ରେ କହି ପକାଇଲେ, ହଁ, ହଁ, ତା କଅଣ ମୁଁ ବୁଝିପାରୁ ନାହିଁ, ଆଉ ହାଲଚାଲ ସବୁ ଭଲ ତ ?"

"ହଁ, ଆଜ୍ଞା ! ଆପଣମାନଙ୍କ ପା କଲ୍ୟାଣରୁ ।" ତା ପରେ ଏଣୁ ତେଣୁ କେତେକ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଲା ପରେ ଗୌରହରି କଥା ପକାଇଲେ, "ହଁ, ଗୋଟାଏ କଥା କହିବି ବୋଲି ଭାବିଥିଲି ଇ ଇ—"

"କହୁନାହିଁ ?"

"ଆଜ୍ଞା ! ଆମର ତ ସେଥିରେ କିଛି କ୍ଷତି ନାହିଁ, ବରଂ ଲାଭ । ନଗଦ ଟଙ୍କାର୍ ତିନି ମାଣ ଜମି ବନ୍ଧକ, ଆଜିକାଲି ଗୁଣ୍ଠେ ଜମି ମିଳିବା ଯେପରି ଦୁଷ୍କର—"

ଜମିକଥା ଶୁଣି ମହାପାତ୍ରେ ଅତି ଆଗ୍ରହ ସହକାରେ ପଚାରିଲେ, "କେଉଁଠି ? କେଉଁଠି ?"

ଗୌରହର ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଆଗ୍ରହଟା ଆଉ ଟିକଏ ବଢ଼ାଇ ଦେବା ପାଇଁ କହିଲେ, ଝୋକାଟା ପ୍ରଥମେ ଆଉ କାହାକୁ ବନ୍ଧକ ଦବ ବୋଲି କହୁଥିଲା । ମୋ କାନରେ ଯେମିତି ବାଜୁଛି, ଭାବିଲି— ଏଁ ! ଆମ ମହାପାତ୍ରେ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ଜମିଟା ହାତରୁ ଖସିଯିବ ? ଖୁବ୍ ଭଲ ଜମିଟା ଏକା । ମାଣ ଦ ଭରଣରୁ କମ୍ ଫଳିବ ନାହିଁ ।"

ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଆହୁରି ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ପଚାରିଲେ, "କେଉଁଠି ?"

"ଏଇ ଦାମୋଦର କହୁଥିଲା । ଚୌଧୁରୀଏ ତା ଉପରେ ନାଲିସି କରିଛନ୍ତି କି ନାଁ ! ଟଙ୍କା ତ ଲୋଡ଼ା । ଆଉ କେଉଁଠୁ ଆଣିବ ? ଶେଷରେ ଜମି ବନ୍ଧକ ଦବାକୁ ବସିଥିଲା । ମୁଁ ଭାବିଲି, ଆପଣାର ଲୋକଟା ଫେର୍ ଆମ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଜୋଇଁ । ଜମିଟା ତ ବନ୍ଧକ-ଦେବା ସହଜ, କିନ୍ତୁ କରିବା କଷ୍ଟକର; ପର ହାତକୁ ଗଲେ ଗଲା । ପର ଯାହା ଖାଇଯିବେ, ତା ଅପେକ୍ଷା ଆପଣ ନିଜେ ବନ୍ଧକ ରଖିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ ? ଟଙ୍କା ଦେଲା ତ ଫେରାଇ ନେଲା, ନଚେତ୍ ଆମ ଜମି ଆମ ହାତରେ ରହିଗଲା ।"

"ହଁ, ତା ସତ ଯେ ଏ ଏ—ତେବେ ଏ ଏ—ନିଜ ଝିଅଟା କଅଣ କହିବ ? ଲୋକେ ବା ଶୁଣି କଅଣ କହିବେ ?"

"କେହି ଆଜ୍ଞା ! ଶୁଣିବେ ନାହିଁ, କି ଜାଣିବେ ନାହିଁ । ଭିତରେ ଭିତରେ କାମ ଫତେ ।"

"ହଉ, ଯାହା କରୁଛ କର । ତେବେ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ତ ମୋ ହାତରେ ଅବକା ନାହିଁ ।"

"ଆଜ୍ଞା ! ଏକାବେଳେକେ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ବ ଖର୍ଚ୍ଚ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ପଚିଶ ଷାଠିଏ କର ଯେତେବେଳେ ଯାହା ହାତରେ ପଡ଼ୁଥିବ, ଦେଇଥିବେ ।"

"ତା ହେଲେ, ଦେଖାଯିବ ।"

"ତେବେ, ଏଇ କଥା ହେଲା । କାଲି ସକାଳେ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରି କରିବାକୁ ଯିବା ।"

"ହଉ ।"

ଗୌରହରି ଖୁସି ହୋଇ ଦଣ୍ଡବତଟିଏ ପକାଇ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ-ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

[ତେଇଶି]

ଗୁରୁବାରିର କଥା ଅନୁସାରେ ସାନ୍ତରି ନୂଆଗାଁ ଦୀନୁ କବିରାଜଙ୍କୁ ଅଣାଇଲେ । କବିରାଜଙ୍କ ବୟସ ପ୍ରାୟ ୨୫।୨୬ ହେବ । ଦେଖିବାକୁ ବେଶ ସୁନ୍ଦର । କବିରାଜେ ଯମୁନାଙ୍କର ରୋଗ ପରୀକ୍ଷା କରିସାରି ଆସି ସାନ୍ତରିଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ, "ଆଜ୍ଞା, ଭାରି ଗୋଟାଏ ଭଡ଼ ରୋଗ ଧରିଛି । ଆମ କବିରାଜ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ନାମ ହେଉଛି 'ବାଧକ ମୂର୍ଚ୍ଛା' ତେଜମାଙ୍କର ପିଲାଟିଦିନରୁ ଏ ରୋଗ । ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଘରେ ଥିବା ସମୟରେ ମୁଁ ଗୁରି ଦିନକୁ ଗୁରି ଦିନ ଯାଇ ଔଷଧର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଦେଇ ଆସୁଥିଲି ବୋଲି ସେ ଟିକିଏ ଭଲ ଥିଲେ । ରୋଗ ବାରପଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭଲ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ଆଉ କିଛିଦିନ ରହିଥିଲେ ସମୂଳେ ଭଲ କରି ଦେଇଥାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏଠାକୁ ଆସି ତ ରୋଗ ଗୁରିଗୁଣ ବଢ଼ି ଗଲାଣି ; କଣ କରାଯିବ ? ଓଃ ! ଏତେଦୂର ହୋଇଗଲା !"

କବିରାଜଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ସାନ୍ତରାଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ହଜିଗଲା ! ହାୟ୍, ହାୟ୍, କେତେ ଆଶା କରିଥିଲେ ସେ—ସବୁ କଣ ମାଟି ହୋଇଯିବ ?

ସାନ୍ତରା ପଚାରିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, ରୋଗ କଣ ଆଦୌ ଭଲ ହବ ନାହିଁ ?"

କବିରାଜ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ, "ହବ ନାହିଁ କଣ ? ରୋଗଟାଏ ଯଦି ଭଲ କରି ନ ପାରିବୁ, ତେବେ ଆଉ ଆମେ ଶାସ୍ତ୍ର ନିଦାନ ପଢ଼ିଥିଲୁ କିଆଁ ? ତେବେ କଣ କି, ରୋଗଟା ବେଶୀ ବଳି ପଡ଼ିଲାଣି—ଟିକିଏ ବିଳମ୍ବ ହେବ । ପ୍ରତିଦିନ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ରହି ଔଷଧ ଦେବାକୁ ହେବ ?" ଗୁରୁବାରୀ କବିରାଜଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସବୁକଥା ଶୁଣୁ ଥାଏ ଓ ମଝିରେ ମଝିରେ କବିରାଜେ ତା ଆଡ଼କୁ କଣେଇ କଣେଇ ଚାହିଁ ଦେଲେ ସେ ଟିକିଏ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସି ଦେଉଥାଏ ।

ସାନ୍ତରା ପଚାରିଲେ, "ଅଚ୍ଛା, କେତେଦିନ ଲାଗିବ ?"

କବିରାଜ ଉପରକୁ ଚାହିଁ କହିଲେ—"ଆଜ୍ଞା, ତା ଆଉ କହି ପାରିବି କିପରି ? ତେବେ ଟଙ୍କାସ୍ତା ଲାଗିଯିବ । ଔଷଧ ଦେଉଁ ଦେଉଁ ଯାହା ହେବ । ତେବେ ଯେପରି ଶୀଘ୍ର ଆରୋଗ୍ୟ ହୋଇ-ଯିବ, ତାର ଉପାୟ କରିବାକୁ ହେବ । କିନ୍ତୁ ତାହାହେଲେ ବରାବର ପାଖରେ ନ ରହିଲେ ଠିକ ହେବ ନାହିଁ ? ଘଣ୍ଟାକୁ ଘଣ୍ଟା ପରୀକ୍ଷା କରି ଔଷଧ ଦେବାକୁ ହେବ ।"

ସାନ୍ତରା—ତେବେ କେଉଁ ଦିନଠାରୁ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ?

କବିରାଜ—ଆଜ୍ଞା, ମୁଁ ଆଜି ଘରକୁ ଯାଉଛି । ଭଲ ଦିନଟିଏ ଦେଖି, ଔଷଧର ଉପାଦାନ ସବୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ନେଇ ଆସିବି ।

ସାନ୍ତ୍ରସ୍—କେତେ ଟଙ୍କାର ମସଲା ଲାଗିବ ?

କବିରାଜ—ସେ ବିଷୟ ପରେ ହିସାବ କରି କହିବି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଟଙ୍କା ଦଶଟା ଦେଇଥାନ୍ତୁ । ପରେ ହିସାବ କଲେ ଯାହା ଦରକାର ହେବ, ଦେବେ ।

ସାନ୍ତ୍ରସଙ୍କ ବରାଦମତେ ଦଶଟା ଟଙ୍କା କବିରାଜଙ୍କୁ ଦିଆଗଲା । କବିରାଜେ ଟଙ୍କାକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଗୁଞ୍ଜି ଦଣ୍ଡବତଟାଏ ପକାଇ ଗୃହକୁ ପ୍ରସ୍ଥାନ କଲେ ।

ସାନ୍ତ୍ରସ୍ ଘଡ଼ିଏ କାଳ ଚୁପ୍ ମାରି ବସି କହିଲେ, "ଗୁରୁବାରି, କବିରାଜେ କେଉଁଠି ରହିବେ ?"

ଗୁରୁବାରି ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, "ଆମ ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କ କୋଠାରି ତଳ ମହଲାରେ ଯେଉଁ ଘର ଦୁଇଟା ଅଛି, ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟାକରେ ରହିଲେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା, କିନ୍ତୁ—"

ସାନ୍ତ୍ରସ୍ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଚାରିଲେ, "କିନ୍ତୁ କଣ ତେବେ ତ ଭଲ ହେବ ।"

ଗୁରୁବାରି ଆଉ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲା, "ହଁ ହେବ ଯେ କିନ୍ତୁ ଆମ ଜେମାମଣି ତ ଭାରି ଲାଜକୁଳୀ । ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଲୋକ ତାଙ୍କ ଡ଼ିଆସ ମଧ୍ୟରେ ରହିବ—?"

ତା ପାଟିରୁ କଥା ନ ସରୁଣୁ ସାନ୍ତ୍ରସ୍ କହି ପକାଇଲେ, "କଣ କରାଯିବ ? ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି, "ଔଷଧାର୍ଥେ ସୁରାପାନଂ ।" ରୋଗ ଯେତେବେଳେ ହୋଇଛି, ଭଲ ହେବାପାଇଁ ଆଉ ଲାଜକଲେ ଚଳିବ । ତେବେ କବିରାଜେ ତାଙ୍କ ବାପ ଗାଆଁର ଲୋକ; ବାପ-ଘରେ ଥିବାବେଳେ ଅନେକ ଥର ତାଙ୍କ ଚିକିତ୍ସା କରିଛନ୍ତି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି ..... ।"

ଗୁରୁବାସୀ—ହଁ ତା ନୁହେଁ କଣ ? ଗାଆଁର ଲୋକ କଣ, ଘାନୁ ଭାଇ ତାଙ୍କ ନିଜର ଲୋକ ବୋଲି ଜାଣିବେ । ଘର ପାଖରେ ଘର । ପିଲାଦିନୁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଖେଳି ବୁଲି ଆସିଛନ୍ତି । ତେବେ କଥା କଣ କି, ସେଇଟା ଥିଲା ବାପଘର, ଆଉ ଏଇଟା ହେଲା ଶଶୁରଘର । ବାପଘରେ ଝିଅର କଣ ଏତେ ଲାଜ ସରମ ଥାଏ ? ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଆସିଲେ ଲାଜ ସରମ ବଢ଼ିଯାଏ । ଆପଣା ଭାଇ ସହିତ ମଧ୍ୟ କଥା କହିବାକୁ ଲାଜ ମାଡ଼େ । ଆମ ଜେମା ତ ଆଉ ସେମିତି ନେଇ ସେ ହାଟୁଆ ବାଟୁଆଘର ଝିଅ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ଲାଜ ସରମ ନ ଥିବ । ଯାହା ତାହା ସଙ୍ଗରେ ହେଁ ହେଁ ଫେଁ ଫେଁ ହେଉଥିବେ । ସେମିତି ମହାନ୍ତ ଘରର ଝିଅ ବୋଲି କହୁଛି । ଏଇ କବିରାଜଙ୍କୁ ଡକାଇବା କଥାରେ ଜେମା ପରା ମୋଟେ ମଙ୍ଗୁ ନ ଥିଲେ । ଅନେକ ବୁଝେଇବାରେ ଏଇ ବାପଘର ଗାଁଆ କବିରାଜଙ୍କ ନାଆଁ ଶୁଣିଲାଠୁଁ ଟିକଏ ମଙ୍ଗିଲେ, "ଫେର୍ ଆପଣ ଯେ କହୁଛନ୍ତି, ଏହି ଉଆସରେ ରହିବେ ବୋଲି ଏଥିରେ କଣ କହୁଛନ୍ତି କେଜାଣି ? ଆପଣ ତ ବୁଝି ପାରୁଥିବେ—ଆଉ..."

ସାନ୍ତରି ମନେ ମନେ ଭାବିଲେ; ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାରି ଲଜ୍ଜାଶୀଳା । ସାନ୍ତରିଙ୍କ ମନରେ ଟିକଏ ଗର୍ବ ଜାତ ହେଲା । ସେ ଟିକଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ; "ହଁ, ତାହା ଯେ କହିଲୁ ସତ ଏକା, ତେବେ ଆଉ କଣ କରାଯିବ । ଯେମିତି ହେଉ ରୋଗ ଦାଉରୁ ତ ପୁଣି ରକ୍ଷା ପାଇବାକୁ ହେବ ? ଏତେବେଳେ କି ଆଉ ଲାଜ କଲେ ଚଳେ ? ତୁ ସବୁ ବୁଝାଇ କହିଦେବୁ ।"

ଗୁରୁବାସୀ ଟିକଏ ମୁଣ୍ଡ ହଲେଇ ମୁହଁ ବଟକଟେଇ କହିଲା, ଦେଖେ କଣ ହେଉଛି ?

ସାନ୍ତ୍ରୀ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସଟାଏ ପକାଇ କହିଲେ, "ଗୁରୁବାରି, ତୁ ତ ଏଆଡ଼େ ଅଛୁ, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆଉ କିଏ ଅଛି ?"

ଗୁରୁବାରୀ ଥିବ ଆଉ କିଏ ? ଏକୁଟିଆ ଥିବେ, ମୁଁ ତ ସେଥିପାଇଁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଥାଏଁ ।

ସାନ୍ତ୍ରୀ—ତେବେ ଆଉ ପୋଇଲୀ ଖଞ୍ଜାଇ ଦିଏଁ । ତୁ ଥିବା ନ ଥିବା ସମୟରେ ସେ ଦେଖାଶୁଣା କରିବ ?

ଗୁରୁବାରୀ ଜିଭ କାମୁଡ଼ି ପକାଇ କହିଲା, "ନାଁ ଲୋ ମା, ତା କରିବେ ନାହିଁଟି ? ସାଆନ୍ତାଣୀ ଏକେ ତ ମଣିଷ ଗହଳ ଚହଳକୁ ଭଲ ପାନ୍ତି ନାହିଁ, ତା ପରେ ରୋଗର ଜ୍ୱାଳା, ମୁଁ ଯେପରି ତାଙ୍କ ମନ ଜାଣି କାମ କରିଦିଏଁ, ଆଉ ଯିଏ ଆସିବ ଆସୁ, ସେ କଣ ସେପରି ଭାବରେ କରି ପାରିବ ? ଖାଲି ଯାହା ସାଆନ୍ତାଣୀଙ୍କୁ ଅଧିକା ବିରକ୍ତ କରିବ, ନ ହେଲେ ଆଉ କିଛି ଲାଭ ନାହିଁ, ମୁଁ ତେବେ ଯାଉଛି, ଦେଖେଁ ସାଆନ୍ତାଣୀ କଣ କରୁଛନ୍ତି ।"

ସାନ୍ତ୍ରୀ କହିଲେ; "ହେଉ, ତେବେ ଯା, ଯା,—କେବେ ପାଛେଡ଼ା ହେବୁ ନାହିଁ ।"

ଅଧା ବାଟରୁ ପଛକୁ ଚାହିଁ ଗୁରୁବାରୀ କହିଲା, "ସେ ସମୟରେ ଆଉ ଗୁରୁବାରୀକି କହୁଛନ୍ତି ? ଏତେ ପୋଇଲୀ ପରିବାରୀ ତ ଥିଲେ ଚୌଧୁରୀ ସାଆନ୍ତେ ବାଛି ବାଛି ମୋତେ ଏକା କାହିଁକି ନୋମାମଣିଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପଠାଇଲେ ?

[ଚବଶ]

ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ନିକଟରେ କେତେ ମାଣ ଜମି ବନ୍ଧକ ରଖି ଦାମୋଦର ଟଙ୍କା ଆଣି ମକଦ୍ଦମା ଚଳାଇବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଦାମୋଦର କେବଳ ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ମକଦ୍ଦମାର ସମସ୍ତ ଯୋଗାଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରୁଥାନ୍ତି ଗୌରହରି । ସହରର ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଣା ପୁରୁଖା ବୁଢ଼ା ଓକିଲ ସଦାଶିବ ବାବୁ ରହିଲେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ତରଫରୁ । ଦାମୋଦରଙ୍କ ତରଫରୁ ଓକିଲ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ନୂଆ କଲେଜ ଛାଡ଼ିଥିବା ଓକିଲ ହରିଶ୍ ବାବୁ । ନୂଆ ଓକିଲଙ୍କ ଫିଜ୍ କମ୍ । ସେଥିପାଇଁ ଗୌରହରି ବାଛି ବାଛି ନୂଆ ଓକିଲଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ହରିଶ୍ ବାବୁଙ୍କୁ ଓକିଲ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଦୁଇ ପକ୍ଷରୁ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଲା । ଦୁଇ ଚାରିଟା ତାରିଖ ବି ବଢିଗଲା । ତା ପରେ ପଡ଼ିଲା ଦଲିଲ ବିଷୟ । ଚୌଧୁରୀଏ ତାଙ୍କର ଜମା ଖରଚ ଖାତା ସହିତ ହାଣ୍ଡନୋଟ ତିନିଖଣ୍ଡି ଦାଖଲ କରିଥିଲେ ।

ତିନି ତିନିଟା ହାଣ୍ଡନୋଟ ଦେଖି ଦାମୋଦରଙ୍କର ବୁଦ୍ଧି ହଜି ଗଲା । ଏ କଣ ? ତାଙ୍କ ବାପେ ତ ୨୫ ଟଙ୍କାର ହାଣ୍ଡନୋଟ ଲେଖି ଦେଇ ଟଙ୍କା କେତୋଟି କରଜ ଆଣିଥିଲେ । ସେଥିରୁ ମଧ୍ୟ ସେ ସମସ୍ତ ସୁଝି ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି, କେବଳ ଟଙ୍କା କେତୋଟା ବାକି ଥିଲା, ଏତେଗୁଡ଼ିଏ ହାଣ୍ଡନୋଟ କାହୁଁ ଆସିଲା ? କେଜାଣି ବା ତାଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତରେ ତାଙ୍କ ବାପେ ହାଣ୍ଡନୋଟ ଲେଖିଦେଇ ଟଙ୍କା ଆଣିଥିବେ । ଗୌରହରିଙ୍କ ମନରେ କିନ୍ତୁ ଭାରି ଗୋଟାଏ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେଲା । ନିଶ୍ଚୟ ଏଗୁଡ଼ାକ ଜାଲ ହାଣ୍ଡନୋଟ୍ । ଓକିଲଙ୍କ ଆଗରେ ସବୁ କଥା କହି ପରାମର୍ଶ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଓକିଲ ତାଙ୍କ ଉର୍ବରମସ୍ତିଷ୍କର ଚାଳନା କରି ଦଲିଲ ଜାଲ ପ୍ରମାଣ କରିବା ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପଏଣ୍ଟ ବାହାର କଲେ ।

ସେ ଦିନ କଚେରୀକୁ ଯାଇ ଜେରା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ଦେଖାଗଲା । ଗୌରହରି ଓକିଲଙ୍କ ପଛଆଡ଼େ ଛିଡ଼ା ହୋଇଥାନ୍ତି । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ନଜର ପଡ଼ିଗଲା ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟରେ ମାରି ହୋଇଥିବା ଟିକଟ ଉପରେ । ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ଲେଖା ହୋଇଛି ସନ ୧୯୦୮ ମସିହା ମଇ ମାସ ୭ ତାରିଖରେ, ଅଥଚ ସେଥିରେ ଯେଉଁ ଟିକଟ ମାରି ହୋଇଛି, ତାହା ସମ୍ରାଟ୍ ପଞ୍ଚମ – ଜର୍ଜଙ୍କ ଅମଳର । ସେ ଚଟ୍ କରି ଉକ୍ତ ବିଷୟ ଓକିଲଙ୍କ କାନରେ କହି ଦେଲେ । ହରିଶ୍ ବାବୁ ନୂଆ ହେଲେ କଣ ହେବ, ଭାରି ଚାଲାକ । ସେ ଚଟ୍ କରି ଉକ୍ତ ପଏଣ୍ଟଟି ଧରି ବସିଲେ । ଏ କିପରି ହେଲା ? ୧୯୦୮ ମସିହାରେ ପଞ୍ଚମ ଜର୍ଜଙ୍କ ଷ୍ଟାମ୍ପ ଆସିଲା କାହୁଁ ? ଖୁବ୍ ସମ୍ଭବ, ଏ ଜାଲ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ପରେ ତିଆରି କରି ହୋଇଅଛି । ତା ପରେ ଦଲିଲର ଲେଖା, ଦସ୍ତଖତ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ବିଷୟ ଦେଖି ମୁନସଫ୍ ବାବୁଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରବଳ ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେଲା ଯେ, ସେ ଦଲିଲଗୁଡ଼ାକ ସମ୍ଭବତଃ ଜାଲ । ତା ପରେ ହରିଶ୍ ବାବୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଏଣ୍ଟମାନ ଦେଖାଇ ଓ ମୃତ ରାଧାଶ୍ୟାମ ଦାଶଙ୍କର ହସ୍ତାକ୍ଷର ମିଳାଇ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଯେ, ଦଲିଲଗୁଡ଼ାକ ଜାଲ । ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କର ଜେରାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଅନେକ କଥା ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

ଫଳରେ ବାଦୀଙ୍କର ଦାବୀ ଡିସମିସ୍ ହେଲା । ତା ପରେ ମୁନସଫ ବାବୁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଜାଲ୍ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ତିନୋଟି ଦାଖଲ କରିଥିବା ଅଭିଯୋଗରେ କ୍ରିମିନାଲ୍ କୋର୍ଟକୁ ପଠାଇଦେଲେ । ଜାଲ୍ ହ୍ୟାଣ୍ଡନୋଟ ତିଆରି କରିବାରେ ସହାୟତା କରିଥିବା ଅପରାଧରେ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଅଭିଯୁକ୍ତ କରାଗଲା ।

କ୍ରିମିନାଲ କୋର୍ଟରେ ମକଦ୍ଦମା ଚଳିଲା । ନିମ୍ନ କୋର୍ଟରେ ବିଗୁର ହେବା ପରେ ମକଦ୍ଦମା ପେନାଲ କୋର୍ଡର ୪୬୭ ଓ ୪୭୧ ଦଫା ଅନୁସାରେ ଦୋହରା ସୁପର୍ଦ୍ଦ ହେଲା । ସେସନ କୋର୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦିନ ମକଦ୍ଦମା ଗ୍ଲିଲା । ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ବାରିଷ୍ଟର ଓ ଓକିଲମାନେ ଲଢ଼ାଲଢ଼ି କଲେ । କଲିକତାରୁ ଗୋରା ବାରିଷ୍ଟର ମଧ୍ୟ ଅଣା ହୋଇଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଫଳ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । କୁହା ଢାଙ୍କିଲେ କି ନିଆଁ ଲୁଚି ରହେ ? ଜଜ୍ ସାହେବ ରାୟ ଦେଲେ—"ଜାଲ ହାଣ୍ଡନୋଟ ଗୁଡ଼ିକ ଦାଖଲ କରିବା ଅପରାଧରେ ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଓ ପାଞ୍ଚ ଶହ ଟଙ୍କା ଜରିମାନା, ଜାଲ ଦଲିଲ ଲେଖାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ଅପରାଧରେ ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ରଙ୍କୁ ତିନି ବର୍ଷ ସଶ୍ରମ କାରାଦଣ୍ଡ ଓ ତିନିଶହ ଟଙ୍କା ଜରିମାନା; ଜରିମନା ଟଙ୍କା ଅଦାୟ ନ ହେଲେ ଅଧିକା ବର୍ଷେ ଲେଖାଏଁ ଜେଲ ଭୋଗିବାକୁ ହେବ ।"

ଗ୍ଏ ଶୁଣି ଚୌଧୁରୀଏ କାଠ ହୋଇଗଲେ । ତାଙ୍କର ଓକିଲ ତାଙ୍କୁ ଯ ହସ ଦେଇ କହିଲେ, "ଚୌଧୁରୀସାନ୍ତେ, କିଛି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ । ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପିଲ କରି ଆପଣଙ୍କୁ ଖଲାସ କରି ଆଣିବ । ଏ ଜଜଟା ଗଧା । ଆମେ ଓ ଆମ ବାରିଷ୍ଟର ସାହେବ ଯେତେ ଆଇନ ନଜିର ଦେଖାଇଲେ ସୁଦ୍ଧା, ଜଜ୍ଟା କିଛି ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । ହେଉ, କିଛି ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ନାହିଁ, ଆପଣଙ୍କୁ ହାଇକୋର୍ଟ ନିଶ୍ଚୟ ଖଲାସ ଦେବ ।"

ଚୌଧୁରୀ ଓ ମିଶ୍ରେ ହାତକଡ଼ି ଦିଆହୋଇ ଜେଲକୁ ନିଆ ଗଲେ । ତାପରେ ହାଇକୋର୍ଟରେ ଅପିଲ ଦାଏର କରି ଜାମୀନରେ ଖଲାସ ହେଲେ ।

ହାଇକୋର୍ଟରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଦିନ ମକଦ୍ଦମା ଚାଲିଲା । ଅନେକ ବଡ଼ ବଡ଼ ନାମଯାଦା ଗୋରା ବାରିଷ୍ଟରମାନେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ତରଫରୁ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ଫଳରେ କିଛି ହେଲାନାହିଁ । ନିମ୍ନ କୋର୍ଟର ରାଏ ବାହାଲ ହେଲା ।

ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ମ୍ଳାନମୁଖରେ କାରାଗାରକୁ ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସମ୍ପଦକାଳର ସାଥୀ ଓ ପରାମର୍ଶଦାତା ମାର୍କଣ୍ଡ ମିଶ୍ର ମଧ୍ୟ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ବିପଦକାଳର ସାଥୀ ହୋଇ ପ୍ରକୃତ ବନ୍ଧୁର କାର୍ଯ୍ୟ ବଜାୟ ରଖିଲେ ।

ମକଦ୍ଦମା ଖରଚରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ବାରପଣ ଯାଏ ମହାଜନମାନଙ୍କପାଖରେ ବନ୍ଧକ ପଡ଼ିଥିଲା ।

ହାୟ ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର ! ଭାଗ୍ୟଚକ୍ରର ଗତି କି ବିଚିତ୍ର ! ଯେଉଁ ପ୍ରବଳପରାକ୍ରାନ୍ତ ପ୍ରତାପୀ ଜମିଦାର ଜନାର୍ଦ୍ଦନ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ଅଙ୍ଗୁଳି ସଞ୍ଚାଳନରେ ପୃଥିବୀ ଥରହର କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା, ସେହି ଚୌଧୁରୀଏ ଆଜି ବନ୍ଦୀଶାଳାରେ ସାମାନ୍ୟ ବାଉରି କଣ୍ଡରା ପ୍ରଭୃତି ନୀଚ ଜାତିର ବନ୍ଦୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଦୀର ପୋଷାକ ପିନ୍ଧି ଘଣା ପେଲୁଛନ୍ତି ।

ନିୟତିର ଗତି ! ଧନ୍ୟ ଭାଗ୍ୟର ଖେଳ !

ଅଦାଲତରେ ଦାମୋଦର ଜୟୀ ହୋଇଥିଲେ ସତ; କିନ୍ତୁ ସେ ଜୟର ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କରିପାରି ନ ଥିଲେ । କାରଣ ମକଦ୍ଦମା ଖରଚରେ ସେ ପ୍ରାୟ ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପୈତୃକ ଜମିରୁ ଅଧିକାଂଶ ବନ୍ଧକ ଦେଇ ସାରିଥିଲେ । ଅବଶ୍ୟ ସମସ୍ତ ନିଜ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ । କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁର ଓ ଅନ୍ୟ ଲୋକ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନ ଥିଲା । ପୈତୃକ ଜମିଗୁଡ଼ିକୁ ଫେରି ପାଇବାପାଇଁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଆଉ ତିଳେ ମାତ୍ର ଆଶା ନ ଥିଲା,

କିନ୍ତୁ ଗୌରହରି ବରାବର ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଉଥାନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କର ଜମି କୁଆଡ଼େ ଯିବ ନାହିଁ । ସେ ଯେପରି ହେଉ, ତାର ତିନିଗୁଣ ଜମି ତାଙ୍କୁ କରାଇ ଦେବେ । ସେଥିପାଇଁ ଗୌରହରି ଆଜକାଲି ରୋଜ ତିନିଥର ଲେଖାଏଁ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ଘରକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ।

[ପନ୍ଦର]

କଥାରେ କହନ୍ତି, ଶରୀର ସମୁଦ୍ର । କେତେବେଳେ ଯେ କଅଣ ହୁଏ, କିଛି ହୁଏ ନାହିଁ । ଦୁଇମାସ ହେଲା ଗୋପାଳ ମହାପାତ୍ରେ ଭାରି ବେମାର ପଡ଼ିଛନ୍ତି । କେତେ ଦିନ ହେଲା ବିମଳା ଆସି ତାଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଛନ୍ତି । ଦାମୋଦର ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଗୁରିଦିନ ଅନ୍ତରରେ ଥରେ ଲେଖାଏଁ ଯାଇ ଦେଖି ଆସୁଥାନ୍ତି । ଗୌରହରିଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମନରେ ଟିକିଏ ଶାନ୍ତି ଆସେ । ଅନେକ ଡାକ୍ତର କବିରାଜ ଲଗାଇ ଦାମୋଦର ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର ଚିକିତ୍ସା କରିବାରେ ଲାଗିଲେ, କିନ୍ତୁ ଫଳରେ କିଛି ହେଲା ନାହିଁ । ରୋଗ ଉପଶମ ହେବା ଦୂରେ ଥାଉ, ବରଂ ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ମହାପାତ୍ରେ ଯେତେବେଳେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ ତାଙ୍କର ସଂସାର-ଯାତ୍ରା ଶେଷ ହେବା ଉପରେ ବସିଲାଣି, ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ମାୟାର ଆବରଣ ହଠାତ୍ ଉନ୍ମୋଚିତ ହୋଇଗଲା । ସେ ଗୁହିଁ ଦେଖନ୍ତି ଯେ, ଗୁରିଦିଗ ଶୂନ୍ୟ । ଏତେ କଷ୍ଟ କରି ମୁଣ୍ଡଝାଳ ତୁଣ୍ଡରେ ମାରି, କନ୍ୟା ବିକ୍ରୟ କରି, ଜ୍ୱାଇଁଠାରୁ ଜମି ବନ୍ଧକ ନେଇ, ନ ଖାଇ ନ ପିଇ ପଇସାଏ ଅଧଲାଏ କରି ଯେତିକି ସମ୍ପତ୍ତି ଉପାର୍ଜନ କରିଛନ୍ତି, ତାର ସେ କେହି ନୁହନ୍ତି; କଉଡ଼ାଏ

କଚିଡ଼ି ବି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଯିବ ନାହିଁ—ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ପଡ଼ି ରହିଥିବ; ତାଙ୍କୁ ଏକାକୀ ଚାଲିବାକୁ ହେବ, ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମନରେ ବୈରାଗ୍ୟଭାବ ଜାତ ହେଲା ।

ମନରେ ଗୋଟାଏ ଚିନ୍ତା ହଠାତ୍ ଉଦୟ ହେଲା । ସେ ଯେ ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତି ରଖି ଯାଉଛନ୍ତି, ତାକୁ ଭୋଗ କରିବ କିଏ ?

ଦିନ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଘଡ଼ି ସରିକି ବାକୀ ଅଛି, ମହାପାତ୍ରେ ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ଆଖି ବୁଜି ଏହିପରି ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାବି ହେଉଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସ୍ଥିର କରି ପାରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ତାଙ୍କର କିଏ କେହି ନାହିଁ, ଏ ସମ୍ପତ୍ତି ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ?

ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଲଳାଟ ପଦଯୁଗଳରେ କାହାର କୋମଳ ହସ୍ତର ସ୍ପର୍ଶ ଅନୁଭବ କରି ବୃଦ୍ଧ ଚମକି ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କ ଆଖି ଖୋଲି ହୋଇଗଲା । ବୃଦ୍ଧ ଦେଖିଲେ, ତାଙ୍କର କନ୍ୟା ବିମଳା ଗୋଡ଼ ପାଖରେ ବସି ତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ରେ ହାତ ବୁଲାଉଛି । ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ନୟନଯୁଗଳରୁ ଆନନ୍ଦାଶ୍ରୁ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଭଗବାନ୍ ! ଏ ତୋର କି ବିଚିତ୍ର ଲୀଳା ! ଯେଉଁ କନ୍ୟାର ଭବିଷ୍ୟତ ପ୍ରତି ଲକ୍ଷ ନ କରି ଅର୍ଥଲୋଭରେ ମରଣୋନ୍ମୁଖ ବୃଦ୍ଧ ସହିତ ବିବାହ ଦେବାକୁ ବସିଥିଲି, ସେହି କନ୍ୟା, ସେହି ବିମଳା ମୋର ପଦସେବା କରୁଅଛି । ଏତେ କଷ୍ଟ ସହି, ଉପବାସରେ ରହି, ଅନିଦ୍ରା ହୋଇ ଦୁଇ ମାସ ହେଲା ସେହି କନ୍ୟା ମୋର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଅଛି । ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ଅନ୍ତର ଅନୁତାପାନଳରେ ଦଗ୍ଧୀଭୂତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ସେ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଅସୀମ ଯାତନା ଅନୁଭବ କଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ ଅନୁଭବ କଲେ, କିଏ ଯେପରି ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ଡାକି କହିଦେଉଛି—ମୂର୍ଖ ! ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସମୟ ଅଛି । ଏ ପାପର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ କର ।"

ବୃଦ୍ଧ ଆଖି ମେଲେଇ ଗୁହାଁ କ୍ଷୀଣ ଆଉ କମ୍ପିତକଣ୍ଠରେ କହିଲେ; 'ମା ! ମୁଁ ମହାପାପୀ, ତୁ ଦେବୀ ହୋଇ ଏ ପାପିଷ୍ଠର ପାଦରେ ହସ୍ତ ଦେଉଛୁ ?'

ବିମଳା ବୁଝିଲେ, ବୃଦ୍ଧ ପ୍ରଳାପ କରୁଛନ୍ତି । ଡାକିଲେ, "ବାପା ! ବାପା !"

ବୃଦ୍ଧ ଚମକି ଉଠି କହିଲେ, "ବାପା ! ବାପା ! ଓଃ କି ଅମୃତମୟ ସମ୍ବୋଧନ ! ଡାକ୍ ଡାକ୍, ଡାକ୍ ବିମ ! ଆଉ ଥରେ ଡାକ୍ ବାପା ବୋଲି ।"

ବିମଳା ଭୀତା ହୋଇ ଡାକିଲେ, "ବାପା ବାପା !" ବୃଦ୍ଧ ଟିକିଏ ରହିକ ହିଲେ, "ନାଁଃ ! ଥାଉ, ଥାଉ, ଆଉ ଡାକ୍‌ନା, ମୁଁ ସେ ଡାକ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେ ।"

ବୃଦ୍ଧ ଆଖି ବୁଜି ଶୋଇଲେ । କାହାର ପାଦଶବ୍ଦ ଶୁଣି ପାରି ପୁଣି ଆଖି ମେଲାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଗୌରହରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ବିମଳା ପାନ ଆଣିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଉଠିଗଲେ । ଗୌରହରି ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଶଯ୍ୟା ପାଖରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ବୃଦ୍ଧ କ୍ଷୀଣକଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ମାଷ୍ଟର ବାବୁ ! ଗୋଟାଏ କାମ କରି ପାରିବ ?"

ଗୌରହରି ଉତ୍ସୁକଭାବରେ ପଚାରିଲେ, 'କଅଣ ?'

ବୃଦ୍ଧ କହିଲେ, ମୋତେ ଟିକିଏ ଉଦ୍ୟାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯାଇ ପାରିବ ?"

ଦାମୋଦରଙ୍କ ଅନ୍ତର ଚମକି ଉଠିଲା । ଏ କଅଣ ? ବୃଦ୍ଧ କଅଣ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଅନ୍ୟ କାହାରିକୁ ବିକ୍ରୟ କରିବା ପାଇଁ ଯିବେ ? ତେବେ ତ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସର୍ବନାଶ ହେବ ?

ଗୌରହରି ପଚାରିଲେ, 'ଆଜ୍ଞା ! କାହିଁକି ? କଥା କଅଣ ?'

ବୃଦ୍ଧ ଅକପଟଭାବରେ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର କଥା ଗୌରହରିଙ୍କ ଆଗରେ କହି ପକାଇଲେ । ଗୌରହରିଙ୍କ ଅନ୍ତର ଆନନ୍ଦରେ ଉତ୍ଫୁଲ୍ଲ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

× × ×

ଚାରିଦିନ ପରର କଥା । ଯଥା ସମୟରେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରି କରିସାରି ବୃଦ୍ଧ ଘରକୁ ଫେରି ଆସିଲେ । ଫେରି ଆସିଲେ ସତ; କିନ୍ତୁ କେବଳ ମରଣ ପଥର ପଥିକ ହେବାପାଇଁ । ଭଦ୍ରକରୁ ଫେରି ଆସିବାର ଚାରି ଦିନ ପରେ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ଅବସ୍ଥା ଭାରି ଖରାପ ହୋଇଗଲା ।

× × × ×

ସେଦିନ ଗୁରୁବାର । ଦିନ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଘଡି ହେବ । ଝିଅ, ଜ୍ୱାଇଁ ଓ ଗୌରହରି ପାଖରେ ବସିଅଛନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧ ଦାନପତ୍ରଟି କାଢ଼ି କମଳା ହାତରେ ଦେଇ ତାକୁ ଛାତି ଉପରକୁ ଟାଣି ନେଲେ । କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, "ମା ! ମୁଁ ମହାପାପୀ, ମୁଁ ତୋର ସର୍ବନାଶ କରିବାକୁ ବସିଥିଲି ? କିନ୍ତୁ ତୋ ପୁଣ୍ୟବଳରୁ ଓ ଏହି ମହାତ୍ମା (ଗୌରହରିଙ୍କୁ ଦେଖାଇ) ଙ୍କ ଦୟାରୁ ତୁ ଆଜି ଅଚଳାଚଳ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ । ହଉ, ମା ! ତୋ ବୁଢ଼ା ବାପାକୁ ଆଉ ଅଭିଶାପ ଦେବୁ ନାହିଁ, କ୍ଷମା କରିବୁ । ଆଜିଠାରୁ ତୁ ମୋର ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ··· ।"

ବିମଳାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକଧାରା ବହିଗଲା, ସେ ପିତାଙ୍କ ଛାତି ଉପରେ ମୁହଁ ରଖି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଲେ । ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ନିଷ୍ପ୍ରଭ ନୟନଯୁଗଳରୁ ଲୋତକଧାରା ବହିବାରେ ଲାଗିଲା ।

କ୍ରମଶଃ ବୃଦ୍ଧଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଖରାପ ହୋଇ ଆସିଲା । କନ୍ୟାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ବୃଦ୍ଧଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ନିମୀଳିତ ହୋଇଗଲା । ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ସବୁ ଶେଷ । ପଞ୍ଚଭୂତ ଆତ୍ମା ପଞ୍ଚଭୂତରେ ମିଶିଗଲା । ମାଟିର ଦେହ ମାଟିରେ ପଡ଼ି ରହିଲା ।

[ଛବିଶ]

ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କର ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ଯଥାବିଧି ସମାପନ କରି ଦାମୋଦର ବିମଳାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଘରକୁ ଫେରିଗଲେ । ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଦେଖାଶୁଣା କରିବା ପାଇଁ ଗୌରହରିଙ୍କୁ ମାନେଜର ନିଯୁକ୍ତ କରିଗଲେ । ମହାପାତ୍ରେ ଏତେ ଟଙ୍କା ରଖି ଯାଇଥିଲେ ବୋଲି କାହାରିକୁ ଜଣା ନଥିଲା; ଜମି ପ୍ରାୟ ଦଶ ବାର ବାଟି ଯାଏ କରିଯାଇ ଥିଲେ । ମହାଜନୀରେ ମଧ୍ୟ ଦଶ ପନ୍ଦର ହଜାର ଟଙ୍କା ଲଗେଇ ଦେଇଥିଲେ । ବାକୀ ନଗଦ ତହବିଲ ଟଙ୍କା, ନୋଟ୍, ମୋହର ମିଶି ମୋଟରେ ଥିଲା ତିରିଶ ହଜାର ତିନିଶ ତେତିଶ ଟଙ୍କା ତିନିଅଣା ନଅ ପାହି ।

ଗଚ୍ଛିତ ଟଙ୍କାରେ ଦାମୋଦର କେତେଖଣ୍ଡ ଜମିଦାରୀ କିଣି ପକାଇଲେ । ଦାମୋଦର ଜମିଦାରୀ କିଣିଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ ତାର ଦେଖା ଶୁଣା କରିବାର ଭାର ପଡ଼ିଲା ଗୌରହରିଙ୍କ ଉପରେ । ଇସ୍କୁଲ କାମ ଚଳାଇ ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତି ବୁଝାସୁଝା କରିବା ଗୌର-ହରିଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କ୍ରମଶଃ ଅସମ୍ଭବ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଦାମୋଦରଙ୍କ

ଶ୍ରୀକାନ୍ତଙ୍କ ଅନୁରୋଧ ଫଳରେ ଗୌରହରି ଇସ୍କୁଲ କାମ ଇସ୍ତଫା ଦେଇ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଇଲାକାରେ ମାନେଜର କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ସେଥିରେ ଗୌରହରିଙ୍କର କିଛି କ୍ଷତି ନ ଥିଲା । କମଳାଙ୍କ ଅନୁରୋଧକ୍ରମେ ଦାମୋଦର ସୀତାମଣିଙ୍କ ନାମରେ ହଜାରେ ଟଙ୍କା ସଦର ଜମାର ଖଣ୍ଡିଏ ଜମିଦାରୀ କିଣିଦେଲେ ଓ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ଏକବାଟୀ ଜମି ଗୌରହରିଙ୍କ ନାମରେ ରେଜଷ୍ଟ୍ରି କରିଦେଲେ ।

× × ×

ସମୟ ଚାଲିଯାଏ, ସେ କାହାରି ଭଲ ମନ୍ଦକୁ ଅପେକ୍ଷା କରେ ନାହିଁ । ସୁଖର ଦିନ ଚାଲିଯାଏ, ଦୁଃଖର ଦିନ ବି ଚାଲିଯାଏ । ଚାହୁଁ ଚାହୁଁ ଚାରିବର୍ଷ ଗତ ହୋଇଗଲାଣି । ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଘଟନା ଘଟିଗଲାଣି । ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦୁନିଆର ଗୋଟାଏ ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମ । ଚିରକାଳ ସମାନ ଭାବରେ କିଛି ରହେ ନାହିଁ । ଭାଗ୍ୟ-ଚକ୍ରର ଆବର୍ତ୍ତନରେ ଗରିବ ଧନୀ ହେଉଅଛି, ଧନୀ ଗରିବ ହେଉଅଛି । ଆଜି ଯେଉଁଠି ସମୃଦ୍ଧିଶାଳୀ ନଗର ଧନଗର୍ବରେ ହସି ଉଠୁଅଛି, କାଲି ହୁଏ ତ ସେହି ସ୍ଥାନ ମହାଶ୍ମଶାନରେ ପରିଣତ ହେଉଅଛି । ସଂସାରର ନିୟମ ବିଚିତ୍ର !

ଦାମୋଦର ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଗରିବ ନୁହନ୍ତି । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଡ଼ଲୋକ—ଜମିଦାର । ତାଙ୍କର ସେହି ଛୋଟ ଏକସାହାଲା ମାଟିଘର ଆଉ ନାହିଁ । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଆଜି ସୁନ୍ଦର ସୁଦୃଶ୍ୟ ତିନିମହଲା ପକ୍କା କୋଠା ହୋଇଅଛି । ଗୌରହରିଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଓ ସୁପରିଚାଳନା ଫଳରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ଦୁଇଗୁଣ ବଢ଼ିଗଲାଣି; ନୂଆ ଜମିଦାରୀ ମଧ୍ୟ ଦୁଇ ଚାରିଖଣ୍ଡ କିଣାଗଲାଣି ।

ଅବମିଶ୍ରିତ, ଅନବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୁଖଭୋଗ କରିବା ସଂସାରରେ ବୋଧହୁଏ କାହାର ଭାଗ୍ୟରେ ଲେଖା ନାହିଁ । ଦାମୋଦରଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତିର ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଘୋର ଦୁଃଖ ସହ୍ୟ କରିବାକୁ ହୋଇଛି । ଗଲା କାର୍ତ୍ତିକ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀରେ ତାଙ୍କର ପୁଣ୍ୟମୟୀ ମାତା ଇହଧାମ ତ୍ୟାଗ କରି ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଗୌରହରିଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଗଲାଣି । ସେ ସ୍ୱଭାବତଃ ମିତବ୍ୟୟୀ ଥିଲେ । ତା ପରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ପ୍ରଦତ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିର ଆୟରୁ ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ଚଳି ଯାଉଥିଲା । ସେ ଏଥିମଧ୍ୟରେ ଅଢ଼ୁରି ଖଣ୍ଡେ ଜମିଦାରୀ କିଣି ସାରିଲେଣି । ଖଣ୍ଡିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କୋଠାଘର ତିଆରି କରିବାପାଇଁ ଗୌରହରି ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଦୁଇ ଭାଟି ଇଟା ପୋଡ଼ାଇଛନ୍ତି ।

ଦାମୋଦର ତଥା ଗୌରହରିଙ୍କର ଯେ କେବଳ ଧନବୃଦ୍ଧି ହୋଇଅଛି, ତାହା ନୁହେଁ, ଜନବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ହୋଇଅଛି । ଦାମୋଦରଙ୍କ ଅଢ଼େଇ ବର୍ଷର ଗୋଟିଏ ପୁଅ । ତା ଜନ୍ମ ସମୟରେ ସୀତାମଣି ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରେ ଥିଲେ; ପିଲାଟିକୁ ଦେଖି ସୀତାମଣି ଭାରି ଖୁସି ହୋଇ ତା ନାମ ଦେଇଥିଲେ 'ସୁଧାକର' ।

ଏହା ସେହି ସମୟର କଥା । ଦିନେ ଅପରାହ୍ନ ବେଳ ଆଉ ଘଡ଼ିଏ କି ଦୁଇଘଡ଼ି ବାକି ଅଛି, ବିମଳା ଦୁଇ ମାସର ନୂଆ ପୁଅଟିକି କୋଳରେ ବସାଇ ଖଟ ଉପରେ ବସିଥାଆନ୍ତି । ସୀତାମଣି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ପିଲାଟିକି ଗେଲ କରୁଥାଆନ୍ତି । ଏଣୁ ତେଣୁ କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ବିମଳା କଥା ଛଳରେ କହି ପକାଇଲେ, "ନାନ ! ତମର ଯଦି ଗୋଟିଏ ଝିଅ ହବ, ତେବେ ମୋ ସୁଧାକୁ ଦବ ନାଁ ? କହନା ।"

ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର

ସୀତାମଣି ଆଖି ଛଳଛଳ କରି ପକାଇ କହିଲେ, "ସତେ ଏ ହୀନକପାଳୀର ଏଡ଼େ ଭାଗ୍ୟ ହବ କେ ଭଉଣି !" ସୀତାମଣି ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଦୁଇ ଟୋପା ଲୋତକ ବହି ପଡ଼ିଲା । ବିମଳା ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ, ଏପରି କଥାଟାଏ କହିବା ତାଙ୍କର ଅନୁଚିତ ହୋଇଅଛି । ଯାହାହେଉ, ସାନ୍ତ୍ୱନା ଦେଇ କହିଲେ, "ନାନି ! ଚିନ୍ତା କର ନାଁ, ଭଗବାନ୍ ଦୟା କଲେ କଅଣ ହୋଇ ନ ପାରେ ?"

× × ×

ଏହା ଦେଢ଼ ବର୍ଷ ପରର କଥା । ବିମଳାଙ୍କ ଆଶା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ-ଅଛି, ସୀତାମଣିଙ୍କର ଆଶା ମଧ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ଗୃହ ମାସ ହେଲା ସୀତାମଣିଙ୍କର ଗୋଟିଏ କନ୍ୟାରତ୍ନ ଲାଭ ହୋଇଅଛି, ଝିଅଟି ଜନ୍ମ ହେବା ବେଳେ ବିମଳା ସୀତାମଣିଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ । ଝିଅଟିକି ଦେଖି ଖୁସି ହୋଇ ଥଟ୍ଟା କରି କହିଲେ, "ନାନି ମୋ ବୋହୂର ନାଆଁ ମୁଁ ଦେବି ।" ।

ସୀତାମଣି ହସି ପକାଇ କହିଲେ "ବାଃ, ତୁମ୍ଭ ନ ଫୁଟୁଣୁ ତୁ ବୋହୂ କରି ସାରିଲଣି ! ହଉ, ଭଗବାନ୍ ଅନୁଗ୍ରହ କଲେ ସେ କଥା ଅବା କେତେ ଦୂର ?" ବିମଳା ସୀତାମଣିଙ୍କର ଛୁଆ ଝିଅଟିର ନାଆଁ ଦେଲେ 'ଶଶିପ୍ରଭା' ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଛୁଆ ଝିଅଟିକି ନେଇ ସୀତାମଣି ବିମଳା-ଘରକୁ ଯାଇଥିଲେ ।

ଆଜି ଠିକ୍ ଦୁଇ ବର୍ଷ ତଳର ସେହି ଦିନଟି ପରି । ଉପର-ଓଳି, ଦିନ ରତରତ ହେଉଛି । ବିମଳା ଶଶିପ୍ରଭାକୁ କୋଳରେ ଧରି ଗେଲ କରୁଛନ୍ତି, ପାଖରେ ବସି ସୀତାମଣି ସୁଧାକରକୁ ଗେଲ

କରୁଛନ୍ତି । ସୁଧାକର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କଥା କହି ପାରୁଛନ୍ତି, ସୁଧାକର ମାଆ କୋଳରେ ଶୋଇଥିବା ଶଶିପ୍ରଭାକୁ ଦେଖି ପଚାରନ୍ତି, "ମା ! ଏ କିଏ ?"

କମଳା ହସି ହସି କହିଲେ, 'ଏ ପରା ତୋ କନିଆଁ ।'

"ମୋ କନିଆଁ ! ମୋ କନିଆଁ !" କହି ସୁଧାକର ଶଶିପ୍ରଭାର ଡାହାଣ ହାତଟିକୁ ଧରି ନିଜର ଅବୋଧ ଭାଷାରେ ଗୀତ ଗାଇ ଲାଗିଲା ।

କମଳା ହସି ହସି ପଚାରିଲେ, ସୁଧା ! ତୁ ଯାକୁ ବାହା ହବୁ ?"

"ହଁ, ହଁ, ହଁ" କହି ସୁଧାକର ଆନନ୍ଦରେ ଝୁଲୁଥାଏ ।

[ସତେଇଶି]

ଚୌଧୁରୀ ଜେଲ୍ ଯିବାରୁ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ଭାର ପଡ଼ିଲା ଗୁମାସ୍ତାମାନଙ୍କ ଉପରେ । ଚୌଧୁରୀଏ ଥିଲେ ବୋଲି ସିନା ସେମାନେ ଆୟତ୍ତ ଥିଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ଜେଲ ଚାଲିଯିବାରୁ ସେମାନେ ଲଗାମଛିଣ୍ଡା ଘୋଡ଼ା ପରି ଆପଣା ଆପଣାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧନ ମାର୍ଗରେ ଦୌଡ଼ିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଫଳରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି କ୍ରମଶଃ କ୍ଷୟ ହେଲା ।

ନାଁ, ନାଁ, କ୍ଷୟ କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ । ବିଜ୍ଞାନଶାସ୍ତ୍ର କହେ, ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୟ ନାହିଁ, ରୂପାନ୍ତର ହେଉ-ଅଛି ମାତ୍ର । ନଦୀଜଳ ଶୁଖିଯାଇ ମେଘ ହେଉଅଛି, ପୁଣି ସେହି ମେଘ ଅନ୍ୟ ରୂପ ଧାରଣ କଲେ ନଦୀଜଳ ହେଉଅଛି । ପ୍ରସ୍ତରସବୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ବାଲୁକାରେ ପରିଣତ ହେଉଅଛି, ପୁଣି ସେହି ବାଲି

ମାଟି ମିଶିଯାଇ ପ୍ରସ୍ତର ହୋଇ ଯାଉଛି । ଏହିପରି ସଂସାରରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର କ୍ଷୟ ନାହିଁ, ରୂପାନ୍ତରିତ ହେଉଅଛି ମାତ୍ର; ସେହିପରି ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି କ୍ଷୟ ହେବାରେ ଲାଗିଲା କହିଲେ ଭୁଲ ହେଲା, ପ୍ରକୃତରେ ତାହା ରୂପାନ୍ତରିତ ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ପାଞ୍ଚଘର ସମ୍ପତ୍ତି ଠୁଳ ହୋଇ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତି ଗଠିତ ହୋଇଥିଲା, ପୁଣି ତାହା ଏବେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଗୋକୁଳ ପଟ୍ଟନାଏକ, ନରସିଂହ ମହାନ୍ତି, ସାଧୁ ପଟ୍ଟନାୟକ, ନବଘନ ମହାପାତ୍ର ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଦାସ ପ୍ରଭୃତି ଗୁମାସ୍ତାମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଲା । ବର୍ଷେ ଗୋଟାକ ମଧ୍ୟରେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର ଖଜଣା ବାକିରେ ନିଲାମରେ ଉଠିଲା । ତେରଶ ହଜାର ଟଙ୍କାରେ ଦାମୋଦର ଉକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ନିଲାମରେ ଖରିଦ କରି ନେଲେ । କାରାଗାରରୁ ଚୌଧୁରୀଏ ଯେତେବେଳେ ଫେରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ, ତାଙ୍କ ଘରର ସମ୍ପତ୍ତି ସମସ୍ତ ଶୂନ୍‌ଶାନ୍‌ ।

ଜେଲ ମଧ୍ୟରେ କଠିନ ପରିଶ୍ରମ କରି କରି ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏକାବେଳକେ ଭାଙ୍ଗି ଯାଇଥିଲା । ତାଙ୍କର ଆଉ ସେ ଧନର ନାଟୋଲ ଗୋଲଗାଲ ରୂପ ନାହିଁ । ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ଶରୀର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅସ୍ଥି-କଙ୍କାଳସାର । ମୁହଁ ଏକାବେଳକେ କଳା ପଡ଼ି ଯାଇଅଛି । ଯେଉଁମାନେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କୁ ଥରେ ଦୁଇ ଥର ଦେଖିଥିଲେ, ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଚିହ୍ନି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଏତେ ପରିଶ୍ରମ, ଦୁଃଖ, ଅପମାନ, ତା ପରେ କାରାଗାରରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇ ଅସି ଘରେ ପହୁଞ୍ଚିଲା ବେଳକୁ ଘର ଶୂନ୍‌ଶାନ୍‌ । ଏଥିରେ କି ଆଉ ମନୁଷ୍ୟ ବଞ୍ଚି ରହି ପାରେ ? କାରାଗାରରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରି ଅସିବାର ଦୁଇ ମାସ ପରେ ଚୌଧୁରୀ ସାଆନ୍ତେ ସଂସାରକାରାରୁ ଏକାବେଳକେ ଚିରମୁକ୍ତି ଲାଭ କଲେ ।

× × × ×

ଆଜକୁ ଗୁରି ଛଅ ବର୍ଷ ବିତି ଗଲାଣି । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ସାଆନ୍ତଙ୍କ ଘରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକାନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଲାଣି । ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂସାରରେ ଗୋଟାଏ ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚିରକାଳ ସମାନଭାବରେ ନ ଥାଏ । ପାଠକ ପାଠିକାମାନେ ଚୌଧୁରୀଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖିଅଛନ୍ତି, ବର୍ତ୍ତମାନ ସାଆନ୍ତଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖି ବିସ୍ମିତ ହେବେ ନାହିଁ, କାରଣ ସେଇଟା ଦୁନିଆର ନିୟମ, ଧରାବନ୍ଧା କଥା ।

ଗଲାବର୍ଷ ଭାଦୁଅ ମାସ ତେରଦିନ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାଆନ୍ତେ ହଠାତ୍ ତାଙ୍କର ନବପରିଣୀତା ସୁନ୍ଦରୀ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କର ଭୋଗ-ଲାଳସା ତୃପ୍ତି ହେବାର ସୁଯୋଗ ନ ପାଇଣୁ ଇହଧାମରୁ ବିଦାୟ ନେଲେ ।

ସାଆନ୍ତଙ୍କ ବିୟୋଗରେ ଯମୁନା ବହୁତ ଦୁଃଖିତ ହେଲେ, କାରଣ ସାଆନ୍ତେ ଥିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଯଥେଚ୍ଛା ଭୋଗ ବିଳାସ ଗୋପନ ରଖିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଅଭେଦ୍ୟ ଆବରଣଟି ଥିଲା, ତାହା ଅପସାରିତ ହୋଇଗଲା । ଏ ତ ଗଲା ପ୍ରଥମ କାରଣ । ତା ପରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକାଚାର ଦେଶାଚାର ଅନୁସାରେ ସେ ବିଧବା; ଇଚ୍ଛାନୁରୂପ ଅଳଙ୍କାର ଧାରଣ କିମ୍ବା ବେଶ ବିନ୍ୟାସ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ, ଭଲ ଲୁଗା ଖଣ୍ଡିଏ ପିନ୍ଧି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମାଛ, ମାଂସ ଇତ୍ୟାଦି କିଛି ଖାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହିପରି ନାନାପ୍ରକାର ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ଯମୁନାଙ୍କ ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କ ସରସ ନବୀନ ହୃଦୟକୁ ଶୁଷ୍କ ପ୍ରାୟ କରିଦେଲା । ଯମୁନାଙ୍କର ମନର ପ୍ରକୃତ

ବେଦନା ବୁଝି ପାରିଲା କେବଳ ଗୁରୁବାରି । ଅନ୍ୟମାନେ ଭାବିଲେ, ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଝୁରି ଝୁରି ଯମୁନା ଶୁଖି ଯାଉଛନ୍ତି ।

ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଅଛି ଯେ, ସାଆନ୍ତରାଙ୍କର ଚାରି ପୁଅ । ସେମାନେ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ଜୀବତାବସ୍ଥାରୁ ମଦ, ଗଞ୍ଜା ପ୍ରଭୃତି ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ସଧାରଣତଃ ମଫସଲରେ ବଡ଼-ଲୋକଙ୍କ ପୁଅମାନଙ୍କର ଯେପରି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ, ସେମାନଙ୍କର ସେହିପରି ଅବସ୍ଥା ହୋଇଥିଲା । ସମ୍ପତ୍ତି ସମସ୍ତ ବୁଝା ସୁଝା କରୁ-ଥିଲେ ଗୁମାସ୍ତାମାନେ । ପୁଅମାନେ ତାସ୍ ପଶା ଖେଳି, ମଦ ଗଞ୍ଜେଇ ଖାଇ, ଗାଉଣା ବାଜଣା କରି ସମୟ କଟାଇ ଦେଉଥିଲେ, ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଦ୍‌ଭାବ ନ ଥିଲା । ବୋହୂମାନେ ମଧ୍ୟ ତତୋଽଧିକ । ସେମାନେ ହେଲେ ବଡ଼ ଘରର ବୋହୂ ସାଆନ୍ତାଣୀ । ସେମାନେ କଅଣ ସାଧାରଣ କୁଳି ମୂଲିଆଘର ମାଇକିନିଆଙ୍କ ପରି ଗତର ଖଟେଇ କାମଦାମ କରିବେ ? ସେ ସବୁ ତୋଇଲି ପରିବାରିଙ୍କ ଜିମା । ସେମାନେ ତୁଳ୍ଛାଙ୍କାରେ ବସି ବସି କଅଣ କରିବେ ? ବସି ବସି ପରନିନ୍ଦା ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ସମୟ କଟାନ୍ତି । ତା ବ ନ ମିଳିଲେ ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ କଳିକଜିଆ ଲଗାନ୍ତି ।

ସାଆନ୍ତରା ଜୀବିତ ଥିଲେ ବୋଲି ପୁଅମାନେ ଯେପରି ହେଉ, ଗୋଟିଏ ଖୁଣ୍ଟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ । ସାଆନ୍ତରା ଯେମିତି ଆଖି ବୁଜିଲେନ୍ତି, ସେମିତି ଲାଗିଲା ମାରପିଟ, କଳିକଜିଆ; ଅମାରଘର, ଭଣ୍ଡାରଘର ଇତ୍ୟାଦିରେ ଚାରି ଚାରିଟା ଚାବି ପଡ଼ିଲା । ସାମାନ୍ୟ ସାମାନ୍ୟ କଥାରେ କଳିକଜିଆ ହେଲା । ସାଆନ୍ତରାଙ୍କ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସମାପ୍ତ ନ ହେଉଣୁ ଚାରିପୁଅଙ୍କର ଅଲଗା ଅଲଗା ଚାରିଟା ହେପେଇ ହୋଇଗଲା ।

ପୁଅ ବୋହୂ, ନାତି ନାତୁଣୀ ଥାଇଁ ଥାଇଁ ବୁଢ଼ା ବୟସରେ ସାଆନ୍ତରା ବିବାହ କରିଥିଲେ ବୋଲି ପୁଅମାନେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଭାରି ବିରକ୍ତ ଥିଲେ । ସେହି କାରଣରୁ ସାଆନ୍ତରାଙ୍କର ନବପରିଣୀତା ପତ୍ନୀ ଯମୁନାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବିଷଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖୁଥିଲେ । ବୋହୂମାନେ ମଧ୍ୟ ସମୟ ବୁଝି ଯମୁନାଙ୍କ ସହିତ ପଦେ ଦିପଦ କଜିଆ କରିବାକୁ ଛାଡୁ ନ ଥିଲେ । ଯମୁନାଙ୍କର ଅଲଗା ପରସ୍ତରେ ରହିବା ମଧ୍ୟ ସେହି କାରଣ ଉପରେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରୁଥିଲା । ଯାହାହେଉ ବୁଢ଼ା ଜୀବିତ ଥିଲେ ବୋଲି ପୁଅ ବୋହୂମାନେ ଯମୁନାଙ୍କ ସହିତ ପ୍ରକାଶ୍ୟ ଭାବରେ କଳହ ଲଗାଇ ପାରୁ ନ ଥିଲେ । ବୁଢ଼ା ଯେମିତି ଆଖି ବୁଜିଛନ୍ତି, ସେମିତି ସମସ୍ତଙ୍କର କୋପଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ଯମୁନା ଉପରେ ।

ପୁଅମାନେ ଯମୁନାଙ୍କ ଭରଣପୋଷଣ ପାଇଁ ଚାରି ଛଅ ମାଣ ଜମି କାଢ଼ି ଦେଇ ଓ ତାଙ୍କ ରହିବା ପାଇଁ ବଖରାଏ ଘର ଛାଡି ଦେଇ ବାକି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଚାରିଭାଗ କରି ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ନେଲେ ।

ଧନ୍ୟ ଭାଗ୍ୟ ! ଭାଗ୍ୟର ଗତିକୁ ଫେରାଇବାକୁ ସାଧ୍ୟ କାହାର ? ଯମୁନା ଆଶା କରିଥିଲେ, ବଡ଼ଲୋକ ଘରର ବୋହୂ ହୋଇଗଲେ ଭୋଗ ବିଳାସର ସାମଗ୍ରୀ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଇବି ଓ ଭୋଗ କରିବାର ସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ପାଇବି, ସୁତରାଂ ଜୀବନଟାଯାକ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦର ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଯିବି । କିନ୍ତୁ ଅହା ! ତାଙ୍କର ଆଶାଲତାଟି ଯେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିବ, ଏହା କିଏ ଜାଣିଥିଲା ?

ଯମୁନା ଥିଲେ ବଡ଼ଲୋକ ଘରର ଝିଅ । ପିଲାଟିଦିନୁଁ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ ଓ ଭୋଗବିଳାସରେ ବଢ଼ି ଆସିଥିଲେ । ତା ପରେ ଯୌବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବାପଘରେ କେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟ ବେଶ

ଆମୋଦପ୍ରମୋଦରେ କଟାଇ ଦେଇଥିଲେ । ତା ପରେ ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଆସି ମଧ୍ୟ ଏହି କେତେ ଦିନ ତାଙ୍କର ବେଶ୍ ସୁଖ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟରେ କଟିଯାଇଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଜମି କେଇ ମାଣେ ଓ ବଗିଚାଏ ଘରେ ତାଙ୍କର ଦିନ କଟିବ କିପରି ? କିନ୍ତୁ ଉପାୟ କଅଣ ? ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ସୁଖ ନ ମିଳିଲା, ନାହିଁ, ବାପଘରକୁ ଧାଇଁ ଯାଆନ୍ତେ, କିନ୍ତୁ ସେ ପଥ ରୁଦ୍ଧ । ବାପା ନାହାନ୍ତି, କି ବାପଘର ବି ନାହିଁ, ଯିବେ ଆଉ କେଉଁଠାକୁ—ନିଆଁକୁ ନା ପାଉଁଶକୁ ?

ଯମୁନାର ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ବହୁତ ଥିଲା । ବାପଘରୁ ତ ଯାହା ପାଇଥିଲେ—ତା ପରେ ସାଆନ୍ତେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଅଳଙ୍କାର ଗଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲେ । ସେଥିରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ବିକ୍ରୟ କରି ଯମୁନା ବିଳାସ ସାମଗ୍ରୀମାନ ସଂଗ୍ରହ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ସେ ଅବା ଆଉ କେତେ ଦିନ ? ଯମୁନାଙ୍କର ଅର୍ଥ ଯେତିକି କମୁଥାଏ, ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗମାନେ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଖସୁଥାଆନ୍ତି ।

ଯମୁନାଙ୍କର ସୁନାଅଳଙ୍କାରତକ ବିକା ସରିଲା । ସେତେବେଳେ ସେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କର ସଙ୍ଗସୁଖୀମାନେ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି । ଶେଷକୁ ଥିଲା ଗୁରୁବାରି—ତାଙ୍କର ଆଜନ୍ମ ସହଚରୀ—ଗୁରୁବାରି । କିନ୍ତୁ ସେ ବି ଆଉ ଲାଭ ଆଶା ନ ଦେଖି ଖସିଯିବାକୁ ବାଟ ଖୋଜିଲା । ଯମୁନାଙ୍କର ଶେଷ ସମ୍ବଳ ଗୋଟିଏ ସୁନାହାର ଓ ଯୋଡ଼ିଏ ସୁନା ବାଲା ନେଇ ଗୁରୁବାରି ଦିନେ ଭୋରରୁ ଉଠି ଚମ୍ପଟ୍ ଦେଲା ।

ସେ ଦିନ ଥିଲା ଗୁରୁବାର । ଯମୁନା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖି ଦେଖି ଟିକିଏ ବେଶୀ ଶୋଇପଡ଼ିଥିଲେ । ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ଦିନ ଦୁଇ ଘଡ଼ି ହୋଇଗଲାଣି । ପ୍ରତିଦିନ ଯମୁନା ବିଛଣାରୁ ଉଠିଲାବେଳକୁ ଦାନ୍ତଘସା, ନାସ, ପାଣି, ଦାନ୍ତକାଠି ସଜାଡ଼ି ଗୁରୁବାରି ଦୁଆର

ମୁହଁରେ ରଖିଦେଇଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଆଜି ଉଠି ଯମୁନା ଦେଖନ୍ତି ଯେ ସେ ସବୁ କିଛି ନାହିଁ । କଥା କଅଣ ? ଗୁରୁବାରି କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ପୋଖରୀପାଣି ଯାଇଥିବ ପରା ? ଏଇକ୍ଷଣି ଆସିବ ଯେ, ଯମୁନା ଦଣ୍ଡେକାଳ ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖରେ ଅଧୂଆମୁହାଁ ହୋଇ ବସିଲେ । ମନରେ ଭାରି ରାଗଟାଏ ହେଲା ଗୁରୁବାରି ଉପରେ । ମନରେ ଭାବିଲେ; 'ମଲା ଯା । ଟୋକୀଟାର କେମିତିକା ଅକଲ । ନାସ, ଡାନ୍ତକାଠି ନାହିଁ, ପାଣିଲୋଟା ନାହିଁ, ଏତେବେଳ ଯାଏ ଯାଇଛି ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ—ନା ସାଇକି କୁଆଡ଼େ ବୁଲି ଯାଇଛି ? ଆସୁ ଆଜି; ତାକୁ ଆଚ୍ଛା କରି ଦପଦ ଶୁଣେଇ ଦେବି । ଘରକର ଚାକର ଲୋକଙ୍କୁ ମୁହଁଦେଲେ ଏହିପରି ହୁଏ ।' ଯମୁନା ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ଭାବି ଗୁରୁବାରି ଉପରେ ମନେ ମନେ ଖୁବ୍ ଗୁଡ଼ାଏ ରାଗିଲେ—ଗାଳି ବି ଦେଲେ ।

ଦଣ୍ଡେ ଗଲା ! ଘଡ଼ିଏ ବି ଗଲା । ଗୁରୁବାରି କାହିଁ ? ଯମୁନା ଝରକାବାଟେ ମୁହଁ ଗଳାଇ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଚାହିଁଲେ, ଆସୁଥିବ ପରା ! ରାସ୍ତାରେ କେତେ ମଣିଷ ଯିବା-ଆସିବା କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଜଗୁ ମାଷ୍ଟର ସେଇବାଟେ ଚାଲି ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଉପରକୁ ଥରେ ଦେଖି ନ ଦେଖିଲା ପରେ ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଚାଲିଗଲେ । ଓଃ ! କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ଦୁଇଥର ଘଡିଟା ସିନା ଏହିପରି ! ଯେଉଁ ଜଗୁ ଯମୁନାଙ୍କର ଟିକିଏ ଚକ୍ଷୁର ଇସାରା ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହୁଥିଲା, ମାଘ ମାସରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ 'କନକନିଆ' ଶୀତ ରାତିରେ ସୁଦ୍ଧା ଏକାକୀ ଯମୁନାଙ୍କ କୋଠା ତଳେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉ ନ ଥିଲା, ସେହି ଜଗୁ ଆଜି ଯମୁନାଙ୍କ ଡାକ ଶୁଣି ସୁଦ୍ଧା ଦେଖି ନ ଦେଖିଲା ପରି ଚାଲିଗଲା !

ଅହା ! ଅର୍ଥ ! ତୋର ଶକ୍ତି କି ଅସୀମ । ତୋହରି ଯୋଗୁଁ ସିନା, ରଜା ହୋଇଥାଏ, ତୁ ଚାଲିଗଲେ ମହାରାଜା ବି ଫକୀର ପାଲଟିଯାଏ ।

ଆଜି ଯମୁନା ନିଃସମ୍ବଳ । କିଏ କାହିଁ ବା ତାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସିବ ? ଆଉ ଯିଏ ନ ଆସିଲେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ଅବାଳ୍ୟପୋଷିତା ଗୁରୁବାଇ ବି କଅଣ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ? ଯେଉଁ ଗୁରୁବାଇ ତାଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡେମାତ୍ର ଛାଡ଼ି କୁଆଡ଼େ ଯାଉ ନ ଥିଲା, ଯେଉଁ ଗୁରୁବାଇ ତାଙ୍କର ଏତେଦୂର ପ୍ରିୟପାତ୍ର ଥିଲା, ଯାହାକୁ ସେ ପ୍ରାଣର ସଖୀ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ, ଯେଉଁ ଗୁରୁବାଇ ତାଙ୍କ ଭୋଗବିଳାସରେ ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତସ୍ୱରୂପ ଥିଲା, ସେଇ ଗୁରୁବାଇ ଯେ ଆଜି ତାଙ୍କୁ ଏକୁଟିଆ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଯିବ, ଏ କଥା ଯମୁନା ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ମନରେ ଭାରି ରାଗ ହେଲା । ଦିନ ଆସି ପହରେ ହେବାକୁ ବସିଲାଣି, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯମୁନା ଦାନ୍ତ ଘଷି ନାହାନ୍ତି, ଏମନ୍ତ କି ମୁହଁ ବି ଧୋଇ ନାହାନ୍ତି, ମନେ ମନେ ଖାଲି ଦାନ୍ତ କଡ଼ମଡ଼ କରୁଛନ୍ତି । ଯାହା ହେବାର ହେଉ, ଗୁରୁବାଇ ଆସିଲେ ତାକୁ ଅଚ୍ଛା କରି ଉତ୍ତମ ମଧ୍ୟମ ଦିପଦ ଶୁଣାଇ ଦେବେ ।

କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଦିନ ଆସି ଦିପହର ହେଲା; ଗୁରୁବାଇ ଦେଖା ନାହିଁ । ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯମୁନା ଦାନ୍ତ ଘଷି ନାହାନ୍ତି । ନିଜେ ସାଆନ୍ତାଣୀ ହୋଇ, ନିଜ ହାତରେ ଦାନ୍ତକାଠି କାଟି ଘଷିବେ ? ଛି, ଛି, ଏଇଟା ବଡ଼ ଲଜ୍ଜାର କଥା । ଆହୁରି ଦିଘଡ଼ି ବିତିଗଲା । ଦିନ ଆସି ଗଡ଼ିବାକୁ ବସିଲାଣି । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଭାତ ଥାଳିଏ ଆଣି ଯାଇଥିଲା । ଯମୁନାଙ୍କ ଦେହ ରାଗରେ ଜଳୁଥାଏ । ସେ ଭାତକୁ ତା

ଉପରକୁ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବଗୁର କିଛି ବୁଝି ନ ପାରି ଭୟରେ ପଳାଇଗଲା ।

ରାତି ଛଅଘଡ଼ି ହେଲାଣି । ସେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ପୁଣି ଥାଳିଏ ଭାତ ଧରି ଯମୁନାଙ୍କ କୋଠରୀକୁ ଆସିଲା । ଦେଖିଲା ଯମୁନା ଘରେ କବାଟ କିଳି ଶୋଇଛନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଡାକିଲା, ଗୁରୁବାରି ! ଗୁରୁବାରି ! ଏ ଗୁରୁବାରି ! କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ, ଗୁରୁବାରୀର ପଳାୟନ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କେହି ମଧ୍ୟ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ଆଜିକାଲି କେହି ଯମୁନାଙ୍କ ଉଆସକୁ ଯିବା ଆସିବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେହି ତା ଡାକ ନ ଶୁଣିବାରୁ ସେ ବଗୁରୀ ଭାତଥାଳିଟି ଦୁଆରମୁହଁ ପାଖରେ ରଖି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ଚାଲିଗଲା ।

[ଅଠେଇଶି]

ଯମୁନା ବିଛଣାରେ ପଡ଼ି ଆକାଶ ପାତାଳ ଭାବିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଭାବନାର ଅନ୍ତ ନାହିଁ—କଅଣ ଯେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ତାର ଠିକଣା ନାହିଁ । ଭାବୁଛନ୍ତି ନିଜ କଥା, ଆଉ ବାପାଙ୍କ କଥା । ସେହି ପୁରୁଣା ସ୍ମୃତିଗୁଡାକ ମନରେ ଚେଇଁ ଉଠିଲା । ସେଦିନ ଦାମୋଦର ସଙ୍ଗରେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ବିବାହ ପ୍ରସ୍ତାବ ହେଲା, ସେତେବେଳେ ଦାମୋଦର ପ୍ରତି ଘୃଣାରେ ତାଙ୍କ ଦେହ କିପରି ଫୁଲି ଉଠିଥିଲା । କାରଣ ଦାମୋଦର ଗରିବ ବୋଲି । ସେଦିନ ସେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ରୂପ, ଗୁଣ ଓ ଯୌବନକୁ ପ୍ରତ୍ୟା-ଖ୍ୟାନ କରି, ଅର୍ଥକୁ ଉଚ୍ଚ ଆସନ ଦେଇଥିଲେ, କିନ୍ତୁ କାହିଁ ଗଲା ସେ ଅର୍ଥ ? ଯେଉଁ ଅର୍ଥକୁ ସେ ଏତେ ବଡ଼ ବୋଲି ଭାବୁଥିଲେ, ସେହି ଅର୍ଥ କିପରି ଅଜଣା ଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଏତେ

, ସେ ତ ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ବାପଙ୍କର ଏତେ ଐଶ୍ବର୍ଯ୍ୟ ଅବା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଅତୁଳ ସମ୍ପଦ ଅବା କୁଆଡ଼େ ଗଲା ? ସେଇ ଦାମୋଦର, ସେଇ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁଅ ଦାମୋଦରଙ୍କର ବା ଏତେ ସମ୍ପତ୍ତି କୁଆଡ଼ୁ ଆଇଲା ! ଯମୁନା ଦିନେ ଗୁରୁବାରୀଠାରୁ ଶୁଣିଥିଲେ, ଦାମୋଦରଙ୍କର ଆଜି ସେ ମାଟିଘର ନାହିଁ । ଗତବର୍ଷ ସେ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ ତିନିମହଲା କୋଠା ନିର୍ମାଣ କରାଇଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ମାଟିଘରେ ରହିବାର କଳ୍ପନା କଲାକ୍ଷଣି ତାଙ୍କ ଦେହ ଘୃଣାରେ କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା, ସେହି ଭଙ୍ଗା କୁଡ଼ିଆ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁରମ୍ୟ ପ୍ରାସାଦରେ ପରିଣତ ହୋଇଅଛି ।

ମନେ ହେଲା ଯଦି ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସେ କୁବୁଦ୍ଧି ଜୁଟି ନ ଥାନ୍ତା, ଯଦି ସେ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ବିବାହ କରିଥାନ୍ତେ, ତେବେ, ତେବେ, ତେବେ··· ଆଉ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଯମୁନାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଗରମ ହୋଇଗଲା । ଆହା ! ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ? ନିଜେ, ନିଜେ, ବାପ ତ ଠିକ୍ କରିଥିଲେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ସହିତ ତାଙ୍କୁ ବିବାହ ଦେଇ ଥାଆନ୍ତେ ! ତାଙ୍କୁ ଭୁଲାଇଲା କିଏ ? ନିଜେ— ଗୁରୁବାରୀ ! ଗୁରୁବାରୀ ! ଗୁରୁବାରୀ ଅଛି କାହିଁ । ଯମୁନା ପାଗଳ ପରି ହୋଇ ଦୁଇ ତିନି ଥର ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲେ, 'ଗୁରୁବାରୀ ! ଗୁରୁବାରୀ ? ଏ ଗୁରୁବାରୀ ! ରାକ୍ଷସୀ ! କୁଆଡ଼େ ଗଲୁ ?

ଗଭୀର ରଜନୀର ନିସ୍ତବ୍ଧତା କୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ, କେବଳ ଦଳେ ବିଲୁଆ ସେତିକିବେଳେ ଅଧରାତିଆ ଡାକ ଦେଲେ 'ହୁକେ ହୋ'—'ହୁକେ ହୋ' ।

ଯମୁନା ପୁଣି ଭାବଲେ—'ନାଁ ଗୁରୁବାପ୍ପାଙ୍କ ଦୋଷ ଦେବ କାହିଁକି ? ତାର କି ଗ୍ରହ ଥିଲା ? ମୁହିଁ—ମୁହିଁ ନିଜେ ତାକୁ ପଠାଇଲି ସେ ବିବାହ ଭାଙ୍ଗିଦେବା ପାଇଁ । ନିଜେ ତ ତାକୁ ଲୋଭ ଦେଖାଇଲି ପୁରସ୍କାର ଦେବ ବୋଲି । ତେବେ—ତେବେ ଦୋଷୀ କିଏ ? ଧାନୁ କବିରାଜ ? ଧାନୁ କବିରାଜ ? ନାଁ, ସେ କାହିଁକି ଦୋଷୀ ହେବ ? ସେ ତ ପ୍ରଥମେ ଡରୁଥିଲା । ତାକୁ ଅଭୟ ଦେଲା କିଏ । ତାକୁ ସାହସ ଦେଲା କିଏ ? ତାକୁ ଏଠାକୁ ଡକାଇଲା କିଏ ? ନିଜେ—ନିଜେ, ତେବେ ନିଜେ ଦୋଷୀ ? ହଁ ନିଜେ !'

ଏକେ ପେଟର ଜ୍ୱାଳା । ଦାନାପାଣି ମୁଠାଏ ଅନ୍ନ ବି ପେଟକୁ ଯାଇ ନାହିଁ । ତେଣେ ମନର ଜ୍ୱାଳା ତା ଉପରେ ପୁଣି ଅନୁତାପର କଷାଘାତ ! ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଶତ୍ରୁ ଲାଗିଲେ, ଗୋଟିଏ ଅବଳା—ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତିହୀନା ଅବଳାର କେତେ ସାଧ ଯେ, ସେମାନଙ୍କ ହାତରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବ । ଯମୁନା ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଉ ଶୋଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଉଠି କବାଟ ଫିଟାଇ ଦେଲେ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଯାମିନୀର ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଧାରା ତାଙ୍କର କକ୍ଷ ମଧ୍ୟକୁ ସୁଦ୍ଧା ବ୍ୟାପି ଯାଇଛି । ଦେଖିଲେ ଆଗରେ ଥାଳିଏ ଭାତ ଥୁଆ ହୋଇଛି ।

ପେଟଜ୍ୱାଳାରେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ଯମୁନା ସେଇ ଥାଳିକ ଶୁଖିଲା ଭାତ ଏକା ନିଶ୍ୱାସରେ ଉଦରସାତ କରିଦେଲେ । ତା ପରେ ଦଣ୍ଡେ ଗୁମ୍ ମାରି ବସିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଘର ମଧ୍ୟକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର ଅଳଙ୍କାର ପେଡ଼ିଟି ଫିଟାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ଗୋଟିଏ ସୁନା ମୁଦି ଛଡ଼ା ଆଉ ସେଥିରେ କିଛି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଦାମିକା ସୁନାର ବାଲା ଯୋଡ଼ିକ ନାହିଁ, କି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ପଥରବସା ହାରଟି ନାହିଁ । ଯମୁନାଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେଲା । ପୁଣି ସେ ବସିଲେ । ତାଙ୍କର

ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନ ଲୁପ୍ତ ହେବାର ଉପକ୍ରମ ହେଲା । ସେ ମୁଦ୍ରଟିକୁ ଲୁଗାର କାନରେ ବାନ୍ଧି, ତାଙ୍କର ପିନ୍ଧିବା ପାଟଶାଢୀ କେତେ ଖଣ୍ଡ ଗୋଟିଏ ପୋଟଳା ବାନ୍ଧି କାଖରେ ଯାକି ଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ।

କେଉଁଠାକୁ ସେ ଯାଉଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ଜଣା ନାହିଁ । ଗୁରୁଅଡ଼ ନୀରବ ନିସ୍ତବ୍ଧ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଯାମିନୀର ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଧବଳୀତ । ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ପ୍ରଭାବରେ ମ୍ଳାନପ୍ରଭ ତାରାଗୁଡ଼ିକ ମିଟି ମିଟି ହୋଇ ଜଳୁଛନ୍ତି । ନିଶାଚର ପକ୍ଷୀମାନେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା ସ୍ରୋତରେ ସନ୍ତରଣ କରି ଆହାର ଅନ୍ୱେଷଣରେ ବୁଲୁଛନ୍ତି । ଶ୍ୟାମ ପକ୍ଷୀ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାକୁ ପାନ କରି ତା ମଧୁର କଣ୍ଠର ଅମୀୟ ସଙ୍ଗୀତ ଢାଳି ଦେଉଛି । ଫଗୁଣ ମାସର ରାତି । ଶୀତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଛାଡ଼ି ନାହିଁ । ଯମୁନା ଏକାକିନୀ ଚାଲିଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଯାଉଛି, ସେହି ଦିଗକୁ ଚାଲି ଯାଉଛନ୍ତି । ରାସ୍ତା ଘାଟ ପ୍ରତି ନଜର ନାହିଁ । ବାଟରେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ପଲ୍ଲୀ ଦେଖାଗଲା; ତା ପାଖଦେଇ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୀଣସ୍ରୋତା ନଈ ବହି ଯାଉଛି । ଯମୁନା ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ଚାଲି ଚାଲି ସେହି ସ୍ରୋତ ମଧ୍ୟରେ ପଶିଗଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାଗ୍ୟକୁ ସେଥିରେ ଅଳ୍ପ ଜଳ ଥିବାରୁ ଯମୁନା ପାରି ହୋଇ ଚାଲିଗଲେ । ତାଙ୍କର ଲୁଗା ଅଣ୍ଟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଦା ହୋଇଗଲା । ସେଥିପ୍ରତି ତାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନାହିଁ । ସ୍ରୋତଟିକୁ ପାରି ହୋଇ ସେ ଚାଲିଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ପିଲାଟି ଦିନରୁ ଯାହାଙ୍କ ପାଦରେ ଘାସ ଗଛଟାଏ ସୁଦ୍ଧା ବାଜି ନ ଥିଲା, ସେ ଆଜି କଣ୍ଟା ଖୁଣ୍ଟାକୁ ନ ମାନି ଏକ ନିଃଶ୍ୱାସରେ ଚାଲିଛନ୍ତି । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଗୋଟାଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଧଳା କୋଠା ଦେଖାଗଲା ।

ସେତେବେଳକୁ ଭୋର ହୋଇ ଆସିଲାଣି । ପୂର୍ବ ଆକାଶରେ ପାହାନ୍ତିଆ ତାରାଟି ଜକ ଜକ ହୋଇ ଜଳି ଉଠିଲାଣି । ଫଗୁଣ ମାସିଆ ପାହାନ୍ତିଆ ହାଲୁକାଲିଆ ଶୀତଳ ପବନ ଯମୁନାଙ୍କର କ୍ଷୀଣ ଅଙ୍ଗଲତାକୁ କମ୍ପାଇ ଦେଉଛି ।

ମୂଲିଆମାନେ ପାହାନ୍ତିଆ ଉଠି 'ପତୁଲି' ପକାଇବା ପାଇଁ ତରତର ହୋଇ ମୁନିବଘରକୁ ଧାଇଁଛନ୍ତି । ଜଣେ ମୂଲିଆଟୋକା ଯମୁନା ପାଖ ଦେଇ ଚାଲି ଯାଉଥିଲା । ଯମୁନା ପଚାରିଲା, "ଏ କାହା କୋଠା ?" ମୂଲିଆ ଟୋକା ଉତ୍ତର ଦେଲା, "କଣଲୋ, ତୋ ଘର କେଉଁଠିକି ? ତୁ ଜାଣୁ ନାହିଁ ? ଏ ପରା ଦାମୋଦର ବାବୁଙ୍କ କୋଠା ।"

ଦାମୋଦର ବାବୁ । କେଉଁ ଦାମୋଦର ? ସେ ଦାମୋଦର ନୁହେ ତ ? ନାଁ ସେ ବୋଧହୁଏ ନୁହେ । ଯମୁନା ଆଗରୁ ଶୁଣି ଥିଲେ ଯେ, ଦାମୋଦର ନୂଆକୋଠା ତୋଳିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ, ତାହା ଯେ ଏତେ ବଡ଼ ତାହା ତାଙ୍କୁ ମାଲୁମ ନ ଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ସେ ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ସନ୍ଦେହାନ ଚିତ୍ତରେ ଯମୁନା ପୁଣି ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା, ଏଇଟା କେଉଁ ଗାଁ ?" ମୂଲିଆଟୋକା ଜବାବ ଦେଇଗଲା, "ଏଇଟା ହରିପୁର ।"

ହରିପୁର ନାମ ଶୁଣି ଯମୁନାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ତୁଟିଗଲା । ସେଇ ଦାମୋଦର ତ ! ସେଇ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁଅ ଦାମୋଦର ! ଯାହାକୁ ଗରିବ ବୋଲି ହେୟ ଜ୍ଞାନ କରି ସେ ନିଜର ବିବାହ ପ୍ରସଙ୍ଗ ନିଜେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ, ଏ ସେହି ଦାମୋଦରର ଘର ? ଆହା, ଭାଗ୍ୟଚକ୍ରର କି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ । ସେଇ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପୁଅ ଦାମୋଦରର ଆଜି ଏତେ ବଡ଼ ପ୍ରାସାଦ ! ଆଜି

ସେ ଧନୀ ଜମିଦାରଙ୍କର କନ୍ୟା, ଅଡ଼ ଘାର୍ଘ ଦଶକୋଶ ମଧ୍ୟରେ ନାମଡାକ ନୂଆଗାଁ ଚୌଧୁରୀଙ୍କ କନ୍ୟା, ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାଜନ ଧନୀ ଗୋବର୍ଦ୍ଧନ ସାନ୍ତରାଙ୍କ ସହଧର୍ମିଣୀ ଯମୁନା ଆଜି ବାସହୀନା ! ଯମୁନା ଆଉ ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କ ମଥା ଘୁରେଇ ଦେଲା, ଆଖିକୁ ଅନ୍ଧାର ଦିଶିଗଲା, ଯମୁନା ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଲଥ୍‌କିନା ପଡ଼ିଗଲେ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କର ବାହ୍ୟ ଚେତନା ମଧ୍ୟ ଲୁପ୍ତ ହୋଇଗଲା ।

× × × ×

ଯମୁନାଙ୍କର ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ଜ୍ଞାନସଞ୍ଚାର ହେଲା, ସେ ଦେଖନ୍ତି ଯେ, ସେ ଗୋଟିଏ ସୁରମ୍ୟ ସୁସଜ୍ଜିତ କୋଠରୀରେ ସୁନ୍ଦର ପଲଙ୍କ ଉପରେ କୁସୁମକୋମଳ ଶଯ୍ୟାରେ ଶାୟିତା । ଯମୁନା ଚାରି ଆଡ଼କୁ ଆଖି ବୁଲାଇ ଚାହିଁଲେ, କାନ୍ଥର ଚାରିଆଡ଼େ କେତେ ରଙ୍ଗର କେତେ ରକମର ଛବି ଟଙ୍ଗା ହୋଇଛି । ଆଉ ତାଙ୍କ ଶଯ୍ୟା ପାଖରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାୟ ବିଂଶତିବର୍ଷୀୟା ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ ଯୁବତୀ ବସି ତାଙ୍କର ଶରୀରରେ ହାତ ବୁଲାଉଛି । ଏ କଅଣ ? ଏ କି ଅଦ୍ଭୁତ ଲୀଳା ! ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନା କେଉଁଠି ? ସ୍ୱର୍ଗରେ—ନା ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ! ଜୀବିତା ନା ମୃତା ! ସୁପ୍ତା ନା ଉତ୍‌ଥିତା ! ଯମୁନା କିଛି ଭାବି ଠିକ୍ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଅନେକ ଏଣୁ ତେଣୁ ଭାବିଗଲେ, କିନ୍ତୁ ଧାରାବାହିକ ରୂପେ କିଛି ମନେ ପଡ଼ିଲା ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ମନେ ହେଲା, ସେ ସତେ ଯେପରି ସ୍ୱର୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି, ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ଦେବୀଟିଏ ତାଙ୍କ ଦେହରେ ହସ୍ତ ବୁଲାଇ ଦେଉଛି ।

ଯମୁନାଙ୍କ ମଥା ପୁଣି ଘୁରେଇ ଦେଲା । ଆଖି ବୁଜି ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ପୁଣି ଜ୍ଞାନ ଲୋପ ହୋଇଗଲା । ଯମୁନା ଆଖି ମେଲାଇ

ଶୁଣିବାରୁ ବିମଳାଙ୍କ ମନରେ ଖୁବ୍ ସାହସ ହୋଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ସେ ପୁଣି ଆଖି ବୁଜି ଦେବାରୁ ତାଙ୍କର ଆଶା ତାଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ମିଳାଇଗଲା । ବିମଳା ପଙ୍ଖା ଧରି ପୁଣି ବସିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଯମୁନା ପୁଣି ଆଖି ଖୋଲିଲେ । ଦେଖିଲେ—ସେଇ ଦୃଶ୍ୟ । ସେଇ ଘର, ସେଇ କାନ୍ଥ, ସେଇ ଛବି, ସେଇ ଶ୍ୟାମାଙ୍ଗୀ, ଏଥର ଆଉ ତାଙ୍କର ଭୟ ହେଲା ନାହିଁ । ଧୀରେ ଧୀରେ କ୍ଷୀଣକଣ୍ଠରେ ଯମୁନା ପଚାରିଲେ, "ମା ! ତୁମେ କିଏ ? ମୁଁ କେଉଁଠି ?"

ବିମଳା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ତୁମେ ବେଶ୍ ଭଲ ସ୍ଥାନରେ ଅଛ । ମୁଁ ତୁମର ସେବାକାରିଣୀ ଭଉଣୀ ।"

ମୋ ସେବାକାରିଣୀ ? ମୋ ସେବାକାରିଣୀ କିଏ ? ଗୁରୁବାସି ତ ଥିଲା ମୋର ଏକମାତ୍ର ସେବାକାରିଣୀ । ଏ କଣ ତେବେ ଗୁରୁବାସି ? ଆଖି ମଳି ଦେଇ ପୁଣି ଭଲ କରି ଶୁଣିଲେ । ନା, ଏ ତ ଗୁରୁବାସି ନୁହେ ? ଗୁରୁବାସିର ସ୍ୱର ତ ଏତେ ମିଠା ନୁହେ ? ଗୁରୁବାସିର କାନ୍ତି ତ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ନୁହେ ? ନାଁ ନାଁ, ଏ ଗୁରୁବାସି ନୁହେ । ଛି, ମୁଁ କଅଣଗୁଡ଼ାଏ ଭାବୁଛି । କାହିଁ ଦେବୀ, କାହିଁ ଦାନବୀ ।

ବିମଳା ପଚାରିଲେ, "ନାନୀ । ଟିକିଏ ଦୁଧ ଖାଇବ ?" ଯମୁନା କିଛି କହିଲେ ନାହିଁ । ବିମଳା ଟିକିଏ ଗରମ ଦୁଧ ପିଆଇ ଦେଲେ, ଯମୁନା କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଆରୋଗ୍ୟ ହେଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପଥ୍ୟ ଧଇଲେ । ସାତ ଆଠ ଦିନ ପରେ ସେ ବୁଲିଚାଲି କରି ପାରିଲେ । ସେତେବେଳେ ସେ ଜାଣି ପାରିଲେ ଯେ, ସେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରେ ଅଛନ୍ତି ।

ବିମଳା ଯମୁନାଙ୍କୁ ଭାରି ଆଦର କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭଲ ହୋଇଯିବା ପରେ ଦିନେ ବିମଳା ଯମୁନାଙ୍କୁ କହିଲେ, "ମୁଁ ଆଜି କେତେ ଦିନ ଏଠାରେ ରହିଥିବି, ଏବେ ଯାଉଛି ।" ବିମଳା କହିଲେ, "କେଉଁଠିକି ଯିବ ? ଏଠି କଅଣ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି ?"

ଯମୁନା ଭାବିଲେ, ସତେ ତ, କେଉଁଠିକି ଯିବି ? ବାପ ଘର ତ ନାହିଁ, ଶ୍ୱଶୁରଘରେ ବି ତ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଅଗତ୍ୟା ଯମୁନା ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରେ ରହିଲେ ।

[ଅଣତିରିଶ]

ସମୟ ଚାଲିଯାଏ । ଯମୁନା ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରଠାରେ ରହିବାର ପ୍ରାୟ ଏକ ବର୍ଷ ହୋଇ ଗଲାଣି । ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରେ ରହିବା ପାଇଁ ଯମୁନା ଟିକିଏ ଟିକିଏ କୁଣ୍ଠିତ ହେଉଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ତାଙ୍କର ସେ ଭାବ ନାହିଁ । କହିବାକୁ ଗଲେ ସେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ପରିବାରରେ ଜଣେ ହୋଇ ଗଲେଣି । ବିମଳା ସହିତ ଯମୁନାଙ୍କର ଭାରି ଭାବ । ଦୁହେଁ ଏକ ସଙ୍ଗରେ ଚାଲବୁଲା କରନ୍ତି । କେତେ ଖୁସିଗପ କରନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ସୀତାମଣି ବି ଦାମୋଦରଙ୍କ ଘରକୁ ଚାଲି ଆସନ୍ତି । ଏହିପରି ତିନିଜଣଯାକ ମିଳି ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦରେ, ଖୁସିଗପରେ, ତାସ୍ ଖେଳରେ କେବେ କେବେ ଅବା ଗାଆଣା ବାଜଣାରେ ସମୟ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଯମୁନା ବାପଘରେ ଥିବା ସମୟରେ, ହାରମୋନିଅମ୍ ବଜାଇ ବେଶ୍ ଗୀତ ଗାଇ ଶିଖିଥିଲେ । ଚୌଧୁରୀଏ ମଧ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ କରି ଯମୁନାଙ୍କୁ ଲେଖାପଢ଼ା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଗାଆଣା ବାଜଣା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ ।

ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଥମେ ଯମୁନା ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏବେ ସେପରି ଭାବ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନା ମୁକ୍ତ-ଭାବରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି । ଥଟ୍ଟା ପରିହାସ ମଧ୍ୟ ସମୟ ସମୟରେ କରିଥାଆନ୍ତି ।

ଯମୁନା ଏବେ ଯୁବତୀ । ତା ପରେ ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ ମଧ୍ୟ । ପିଲାଦିନୁଁ ଭୋଗ ବିଳାସ ବଢ଼ିଥିଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କର କମନୀୟ କାନ୍ତି ତାଙ୍କର ଚକ୍ଷୁ ଝଲସାଇ ଦେଉଥାଏ । ତାଙ୍କର ଅବାଧ୍ୟ ମନ ସମୟ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ଆୟତ୍ତରୁ ଖସି ଯାଉଥାଏ, ସେ ଚେଷ୍ଟା କରି ଜୋର୍ କରି ତାହା ଦମନ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ଅନେକ ସମୟରେ ବିମଳାଙ୍କ ଉପରେ ଯମୁନାଙ୍କର ଈର୍ଷା ହେଉଥାଏ । ଦିନ ଦ୍ୱିପ୍ରହରେ ଖାଇ ସାରି ବିମଳା ଯେତେବେଳେ ବସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରନ୍ତି, ହସ କୌତୁକ କରନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ଯମୁନାଙ୍କର ହୃଦୟ ମଧ୍ୟରେ ଈର୍ଷାନଳ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ ଉଠେ । ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତଭାବରେ ଚକ୍ଷୁରୁ ଲୋତକଧାର ବୋହି ଆସେ । ସେ ନିଜ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଯାଇ ତକିଆରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି କାନ୍ଦି ପକାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମନର ବେଦନା କେହି ଜାଣି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସମୟ ସମୟରେ ପିଲାଟା ଅଝଟ ଲଗେଇଲେ କିମ୍ବା ବିମଳା ଅନ୍ୟ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ, ଯମୁନା ଯାଇ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଶୋଇବା ଖଟ ଉପରେ ବିଛଣା ଚଦରକୁ ଝାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ସେତେ-ବେଳେ କି କାହିଁକି କେଜାଣି, ଯମୁନାଙ୍କ ଆଖି ଛଳଛଳ ହୋଇ ଆସେ । ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଦୁଇ ଗୋଟିଏ ଲୋତକବିନ୍ଦୁ ବିଛଣା ଉପରେ ଖସିପଡ଼େ ।

ଅନୁରି ଗୃହର ଛ ମାସ ବି ଗତ ହୋଇଗଲାଣି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନା ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଆଦୌ ଲଜ୍ଜା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏକ ସଙ୍ଗରେ ବସା ଉଠା କରିବାକୁ ମଧ୍ୟ ଲଜ୍ଜିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ କିପରି ଗୋଟାଏ ସଙ୍କୋଚ ବୋଧହୁଏ । ସେ ସବୁବେଳେ ଯମୁନାଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଯମୁନା କିନ୍ତୁ ବରାବର ଦାମୋଦରଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ରହିବା ପାଇଁ ସୁଖ ପାଏ ଓ ସମୟ ସମୟରେ ପରିହାସ ଛଳରେ ନିଜର ମନୋଭାବ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରି ପକାଏ; କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସେଥିପ୍ରତି ନଜର ନ ଥାଏ ।

ଦିନେ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ଦାମୋଦର ଖାଇପିଇ ସାରି ବିଶ୍ରାମ କରୁଛନ୍ତି । ବିମଳା ରୋଷେଇଘରେ ଥାଆନ୍ତି । ବଡ଼ଲୋକ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ବିମଳା ନିଜ ହାତରେ ରୋଷେଇ କରିବା ପାଇଁ ଭାରି ସୁଖ ପାଉଥିଲେ । ବିମଳା ନ ରାନ୍ଧିଲେ ଅନ୍ୟର ରାନ୍ଧଣା ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ସେତେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ; ସେ ଭଲ କରି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ବିମଳା ନିଜ ହାତରେ ରାନ୍ଧି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଖୁଆନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ବିମଳା ଯମୁନାଙ୍କୁ ନାନୀ ବୋଲି ଡାକନ୍ତି ।

ସେଦିନ ରୋଷେଇଘରେ କଅଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଥିବାରୁ ବିମଳା ଯମୁନାଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ କରି କହିଲେ, 'ନାନୀ । ଟିକିଏ ଯାଅ ତ, ପାନ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗି ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ଆସିବ; ମୁଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଟିକିଏ କାମରେ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛି ।"

ବିମଳାଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ଯମୁନା ଅତି ଆଗ୍ରହସହକାରେ ପାନ ଭାଙ୍ଗିବାକୁ ଗଲେ । ପାନ ଭାଙ୍ଗୁ ଭାଙ୍ଗୁ ଯମୁନାଙ୍କର ମନ ମଧ୍ୟରେ କେତେ ପ୍ରକାର ଚିନ୍ତା ଜାଗ୍ରତ ହେଲା; ଆଖିରୁ ଦୁଇ ଟୋପା ଲୁହ

ମଧ୍ୟ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା; କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ କେହି ତାହା ଜାଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ପାନ ଚାରିଖଣ୍ଡ ଅତି ଯତ୍ନରେ ଭାଙ୍ଗି ଯମୁନା ଦାମୋଦରଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଗଲେ । ଯମୁନାଙ୍କ ଛାତି ଦମ୍ ଦମ୍ ହେଉଥାଏ । ମନରେ କିପରି ଗୋଟାଏ ଭୟ ଜାତ ହେଉଥାଏ ।

ଦାମୋଦର ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଚିତ ହୋଇ ଶୋଇ ଖଣ୍ଡିଏ 'ଉତ୍କଳ-ସାହିତ୍ୟ' ପଢ଼ୁଥିଲେ । ଘର ଭିତରକୁ ଜଣେ କେହି ଲୋକ ପଶିଯିବା କଥା ଛାଇରୁ ଅନୁମାନ କରିନେଲେ । ଭାବିଲେ, ବୋଧହୁଏ ବିମଳା ଆସୁଛନ୍ତି; ସୁତରାଂ ବହିରୁ ମୁହଁ ନ ଉଠାଇ ପରିହାସ ଛଳରେ କହି ପକାଇଲେ, "ଏଡ଼େ ନିଷ୍ଠୁର କେଉଁ ଦିନୁ ହେଲ ମ ? ଭାତ ଖାଇ ସାରି ଦି'ଘଣ୍ଟା ହେଲା ଚାହିଁ ବସିଛି, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଖା ନାହିଁ ?"

ଯମୁନାଙ୍କର ଛାତି ଭିତର କଅଣ ହୋଇଗଲା; ଏ କଅଣ ! କଅଣ ଶୁଣୁଛନ୍ତି ଆଜି ସେ । ସତେ କଅଣ ଦାମୋଦର ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରନ୍ତି ? ସତେ କଅଣ ସେ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛନ୍ତି ? ଗୋଟାଏ ଭୟ, ଆନନ୍ଦ ଓ ଆଶଙ୍କା ତାଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ଖେଳିଗଲା । ସେ କିଛି ନ କହି ଧୀରେ ଧୀରେ ଯାଇ ପଲଙ୍କ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ ।

ଦାମୋଦର ଗୋଟିଏ ଭଲ ଗଳ୍ପ ପଢ଼ୁଥିଲେ ଓ ତାହା ଶେଷ ହେବାକୁ ଆଉ ଅଳ୍ପ ବାକି ଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଦାମୋଦର ବହିରୁ ମୁହଁ ଉଠାଇ ପାରୁ ନ ଥାନ୍ତି । ସେହିପରି ବହି ଉପରେ ନଜର ରଖି ଦାମୋଦର କହିଲେ, "ଆଜି କାହିଁକି ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରୁ ନାହିଁ ? ଏତେ ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି କାହିଁକି ? ନାଁ ଏଠି ଗୋଟାଏ ଛଇ ?"

ଦାମୋଦର ବହିରୁ ମୁହଁ ନ ଉଠାଇ ଯମୁନାଙ୍କ ହାତକୁ ଖପ୍ କରି ଧରି ଟାଣି ନେଲେ । ଯମୁନାଙ୍କ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ବିଦ୍ୟୁତ ସ୍ରୋତ ଖେଳିଗଲା; ଦେହ ରୋମାଞ୍ଚିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଦାମୋଦର ହଠାତ୍ ବହିରୁ ମୁହଁ କାଢ଼ିନେଇ ଚାହିଁ ଦେଇ ଦେଖିଲେ ଯେ, ସେ ବିମଳା ନୁହନ୍ତି, ଯମୁନା । ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ଗୋଟାଏ ଭୟ ଜାତ ହେଲା । ସେ କଅଣ କଲେ ! ଯମୁନାଙ୍କୁ ବିମଳା ବୋଲି ଭାବି ସେ ପରିହାସ ଛଳରେ କଅଣ କହି ପକାଇଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କର ଦେହ ଭୟ ଓ ସଙ୍କୋଚରେ ଥରି ଉଠିଲା । କିନ୍ତୁ ଯମୁନା ନିଃସଙ୍କୋଚଭାବରେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ବସିପଡ଼ି ତାଙ୍କର ହାତକୁ ଚିପି ଧରିଲେ ।

ଯମୁନାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଦୁଇ ଟୋପା ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଭୟ ଓ ସଙ୍କୋଚରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଦେହ ଘର୍ମାକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଯମୁନାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ଦାମୋଦର କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହୋଇଗଲେ ।

ବିମଳା ରୋଷେଇଘର କାମ ଶେଷ କରି ଯମୁନାଙ୍କୁ ଭାତ ଖାଇବା ପାଇଁ ଡାକିବାକୁ ଗଲେ । ଯମୁନାଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଶୋଇବା ଘରେ ନ ଦେଖି ବିମଳା ନିଜ ଶୋଇବା ଘରକୁ ପଶି ଯାଉଥିଲେ । ହଠାତ୍ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଗଲା । ବିମଳା ଦେଖିଲେ ଯେ, ଯମୁନା ପଲଙ୍କ ଉପରେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ତାଙ୍କ ହାତକୁ କୋଳରେ ଜାକି ଧରିଛନ୍ତି । ବିମଳାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ସ୍ଥିର । ଏ କଣ ? ଏ କି ଦୃଶ୍ୟ ଆଜି ଦେଖୁଛନ୍ତି ସେ ! ସତେ କଣ ତାଙ୍କ ସ୍ୱାମୀ, ତାଙ୍କ ଗର୍ବ ଧନ, ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ପଦ ତାଙ୍କର ନୁହନ୍ତି । ବିମଳା ଆଉ କିଛି ଭାବି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମଥାରେ ହାତ ଦେଇ ବସିପଡ଼ିଲେ ।

ବିମଳାଙ୍କୁ ଦେଖି ଯମୁନା ଧଡ଼ କରି ଉଠିପଡ଼ି ଦାମୋଦରଙ୍କର ହାତକୁ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ଚାଲିଗଲେ ।

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସୁନାର ସଂସାର ଚୂନା ହୋଇଗଲା ! ହାୟ ରେ ଭାଗ୍ୟ ! ଭାଗ୍ୟଚକ୍ରର ଆବର୍ତ୍ତନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ଯେ କେତେ ସୁନାର ସଂସାର ଚୂନା ହୋଇ ଯାଉଛି, କିଏ ତାହାର କଳନା କରି ପାରିବ ?

[ତରଣ]

ବିମଳା ସେଦିନ ସୀତାମଣିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ; ସୀତାମଣି ପତ୍ର ପାଇ ସବାରି ପଠାଇ ଦେଇ ବିମଳା ଓ ତାଙ୍କ ପୁଅକୁ ନିଜ ଘରକୁ ନେଇଗଲେ ।

ଦାମୋଦରଙ୍କୁ କିଛି ନ ପଚାରି, ତାଙ୍କର ଅନୁମତି ନ ନେଇ ବିମଳା ଚାଲିଯିବାରୁ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ଭାରି ରାଗ ହେଲା । ତାଙ୍କୁ କିଛି ନ ପଚାରି, କଥାଟା କଣ ନ ବୁଝି ବିମଳାଙ୍କ ଚାଲି ଯିବାଟାକୁ ସେ ଭଲ ମନେ କଲେ ନାହିଁ; ମନେ ମନେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲେ ଯେ, ବିମଳା ନିଜର ଭ୍ରମ ବୁଝି ପାରି ନ ଫେରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ଆଣିବାକୁ ଯିବେ ନାହିଁ ।

ଦୁଇ ଦିନ ଗଲା । ଚାରି ଦିନ ଗଲା । ସମ୍ମୁଖରେ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଯୁବତୀର ପ୍ରଲୋଭନ । ସେ ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଦମନ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଥିଲା, ତାହା ଏବେ ଦୂରକୁ ଚାଲିଯାଇଛି । ଦାମୋଦରଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଯେତେ-ହେଲେ ସେ ତ ମନୁଷ୍ୟ, ରକ୍ତମାଂସରେ ଗଢ଼ା ତାଙ୍କ ଶରୀର । ଶାସ୍ତ୍ରକାରମାନେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତିକୁ ଅବଳା ବୋଲି କହନ୍ତି, କିନ୍ତୁ

ପ୍ରକୃତରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପୁରୁଷଙ୍କ ହୃଦୟ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ହୃଦୟଠାରୁ ବହୁପରିମାଣରେ ଦୁର୍ବଳତର, ପୁରୁଷଙ୍କ ଶାରୀରିକ ବଳ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କଠାରୁ ବେଶୀ ହୋଇପାରେ, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷଙ୍କ ମାନସିକ ବଳ ଢେର୍ କମ୍ ।

କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ଯେ, ଦାମୋଦର ଆଉ ଆତ୍ମସଂଯମ କରି ରହି ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଉଦ୍ଦାମ ପ୍ରଲୋଭନର କରାଳ ଆଲିଙ୍ଗନରେ ସେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଶୁଟି ପରି ଅକାତରରେ ଆତ୍ମସମର୍ପଣ କରି ଦେଲେ । ଆଜିକାଲି ଯମୁନା ଦାମୋଦରଙ୍କର ପ୍ରିୟତମା । ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ନିଜର ଆୟତ୍ତକରି ରଖିବା ପାଇଁ ଯମୁନା ନିଜ ହାତରେ ତାଙ୍କର ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷା କରୁଥାଆନ୍ତି । ନାନାପ୍ରକାର ସରସ ସୁଖାଦ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଖୁଆଉଥାଆନ୍ତି ଓ ସମୟ ମୁତାବକ ତାଙ୍କର ମନ ଅନୁସାରେ ସମସ୍ତ ଯୋଗାଇ ଦେଉଥାଆନ୍ତି । ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଯମୁନା ସଙ୍ଗୀତ-ବିଦ୍ୟାରେ ଖୁବ୍ ପାରଗ ଥିଲେ । ଅନେକ ସମୟରେ ଯମୁନା ହାର୍ମୋନିୟମ୍ ବଜାଇ ସୁଲଳିତ କଣ୍ଠରେ ନାନା ପ୍ରକାର ପ୍ରେମସଙ୍ଗୀତ ଗାନ କରୁଥାଆନ୍ତି ଓ ଦାମୋଦର ସେ ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନାରେ ଆତ୍ମହରା ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି । ଯମୁନାଙ୍କର ଆନ୍ତରିକ ଇଚ୍ଛା, ଦାମୋଦର ଯେପରି ବିମଳାକୁ ଭୁଲିଯାଆନ୍ତି ।

ଦାମୋଦରଙ୍କର ଏ ଅଧଃପତନର ସମ୍ବାଦ ପାଇ ଗୌରହରି ଖୁବ୍ ମର୍ମାହତ ହେଲେ ଓ ଯମୁନାକୁ ଗୃହରୁ ବାହାର କରିଦେଇ ବିମଳାକୁ ଘରକୁ ନେବା ପାଇଁ ଦାମୋଦରଙ୍କଠାକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ପତ୍ର ଲେଖିଲେ ।

ସେତେବେଳେ ଦାମୋଦର ଯମୁନାଙ୍କ ରୂପତରଙ୍ଗରେ ଭାସିଯାଇ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇ ଭାସୁଛନ୍ତି । ସେ ଉଦ୍ଦାମ

ମଳସାମ୍ରୋତରେ ଗୌରହରଙ୍କର ଉପଦେଶପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ଷୁଦ୍ର ପତ୍ରଖଣ୍ଡି ଅଟକେଳେଣରେ ଭାସିପିବା ବଚନ କଅଣ ? ଗୌରହରଙ୍କର ପତ୍ର ପାଇ ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ବିମଳା କଥା କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ଚେଇଁ ଉଠିଲା, କିନ୍ତୁ ଯମୁନାଙ୍କ ବିଦୁ୍ୟତପୂର୍ଣ୍ଣ କଟାକ୍ଷରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକେ ସେ ଭାବନା କୁଆଡ଼େ ବିଲୀନ ହୋଇଗଲା । ସେ ଗୌରହରଙ୍କ ନିକଟକୁ ସୁସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଲେଖିଦେଲେ ଯେ, ସେ ଅଶ୍ରୟହୀନାକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେଇଛନ୍ତି, ତାକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ପୂର୍ବରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଗୌରହରି ଭାରି ଜିଦ୍‌ଖୋର ଓ ଏକଗୁଆଁ ଲୋକ ଥିଲେ । ଦାମୋଦରଙ୍କର ପତ୍ର ପାଇ ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରି ବସିଲେ ଯେ, ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଦେବେ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ବେଶ୍ ଉତ୍ତମରୂପେ ବୁଝି ପାରିଲେ ଯେ, ତାହା ନ କଲେ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଉଦ୍ଧାର ଅସମ୍ଭବ; କାରଣ ସେ ଅଧଃପତନର ନିମ୍ନତମ ସୋପାନକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଛନ୍ତି ।

ଗୌରହରି ଦିନେ ଘରକୁ ଆସି ବିମଳା ଓ ସୀତାମଣିଙ୍କ ଆଗରେ ପ୍ରସ୍ତାବ କଲେ ଯେ, କଚେରୀରେ ଦରଖାସ୍ତ କରି ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ସମସ୍ତ ବିଷୟ ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ବେଦଖଲ କରାଇବେ, କାରଣ ସମସ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତି ମହାପାତ୍ରେ ବିମଳାଙ୍କ ନାମରେ ଦାନପତ୍ର କରି ଦେଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସେଥିରେ ଦାମୋଦରଙ୍କର କୌଣସି ଦାବୀ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ବିମଳାଙ୍କୁ ନିଜେ ଦରଖାସ୍ତ କରିବାକୁ ହେବ । ସୀତାମଣି ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରସ୍ତାବରେ ଏକମତ ହେଲେ, କିନ୍ତୁ ବିମଳା ସେଥିରେ ରାଜି ହେଲେ ନାହିଁ । ସେ ବାରମ୍ବାର ବାରଣ କରି କହିଲେ—"ମୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଯାହା ଥିଲା, ହେଲା, ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଦୋଷ ଦେବି କାହିଁକି ? ମୋ ହୃଦୟର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ମୁଁ ଯଦି ସମ୍ଭାଳି ନ ପାରିଲି, ତେବେ ମୋର

ଆର୍ଥିକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଦରକାର କଅଣ ? ତଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କ ସୁଖରେ ଆଘାତ ପଡ଼ିବ । ସେ ସୁଖରେ ରହନ୍ତୁ । ମୋର ଏଥିରେ ପରମ ସୁଖ । ତାଙ୍କୁ ଦୁଃଖୀ କରି ମୁଁ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲିକ ହେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ ?"

ବିମଳା କଥା-ଶୁଣି ଗୌରହରିଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ଗଡ଼ିପଡ଼ିଲା । ଆହା ! ଆହା ! ଦାମୋଦରଟା କି ଅନ୍ଧ ! ଟୋକାଟାଏ ରାକ୍ଷସୀର କବଳରେ ପଡ଼ି ଏପରି ଦେବୀକୁ ଦୂର କରିଦେଲା । ଗୌରହରି ମନେ ମନେ ଦାମୋଦରଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଗାଳିଦେଲେ ।

ସ୍ଵାମୀଙ୍କ ଘରୁ ଚାଲିଗଲା ଦିନୁ ବିମଳାଙ୍କ ମନରେ ସୁଖ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର କାନେ କାନେ ଯେପରି କିଏ ଆସି ଅନବରତ କହି ଦେଉଛି—ଏ କାମଟା ଭଲ ହେଲା ନାହିଁ, ଏତେ ଅଧୀର ହୋଇ ସ୍ଵାମୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିବାଟା ତାଙ୍କର ଭଲ ହୋଇ ନାହିଁ । ବିମଳାଙ୍କ ଆଖିରୁ ଲୁହ ବହି ପଡ଼େ । ସେ ଭଲ କରି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ସୁଖ ସତେ ଯେପରି ସରି ଯାଇଛି । ତାଙ୍କର ହୃଦୟର ଏକମାତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତି, ଆଦରର ଧନ ସ୍ଵାମୀସ୍ନେହର ଏକମାତ୍ର ନିଦର୍ଶନ ନୟନପିତୁଳି ସୁଧାକରକୁ ଛାତି ଉପରେ ଜାକି ଧରି ବିମଳା ଅନେକ ସମୟରେ ବସି କାନ୍ଦନ୍ତି ।

କିନ୍ତୁ ଦାମୋଦର ! ଦାମୋଦରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିପରୀତ । ସେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଅବାଧରେ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦର ସ୍ରୋତରେ ଭାସି ଭାସି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଯମୁନାଙ୍କର ଲୀଳସାମୟ କଟାକ୍ଷରେ ଦାମୋଦର ଏକାବେଳକେ ବିମୁଗ୍ଧ । ଯେଉଁ ଯମୁନାଙ୍କ ରୂପାଗ୍ନି କେତେ କେତେ ଯୁବକଙ୍କ ଚକ୍ଷୁ ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲା, ତାହା ଯେ ଦାମୋଦରଙ୍କ ପରି ଦୁର୍ବଳଚେତା ଲୋକର ଚକ୍ଷୁକୁ ଏକାବେଳକେ ଝଲସାଇ ଦେବ,

ଏଥିରେ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ କଅଣ ? ଯମୁନା ଯେତେବେଳେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଦାମୋଦର ତାଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆୟତ୍ତ, ଆଉ ଖସିଯିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ, ସେତେବେଳେ ଯମୁନାଙ୍କ ଆଦର ସୁହାଗ କ୍ରମଶଃ ଊଣା ହୋଇ ଆସିବାରେ ଲାଗିଲା ।

ଦିନରାତି ଅବୈଧ ପ୍ରଣୟରେ ଭାସି ଭାସି ଯାଇ ଯାଇ ଦାମୋଦରଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ଦାମୋଦର ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଆଜି ଜ୍ୱର, କାଲି ସର୍ଦ୍ଦି, ମଥାଧରା, ପେଟର ଗୋଳମାଳ ଇତ୍ୟାଦି ନାନା ପ୍ରକାର ଗୁପ୍ତରୋଗ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରି ତାଙ୍କର ଲାବଣ୍ୟମୟ ଅଙ୍ଗକୁ ଜୀର୍ଣ୍ଣଶୀର୍ଣ୍ଣ କରି ପକାଇଲା ।

ବିମଳା ଘରୁ ଚାଲିଯିବାର ପ୍ରାୟ ଛଅ ମାସ ହୋଇ ଗଲାଣି । ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନରେ ଆଉ ସେ ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ନାହିଁ; ସେ ବିଳାସର ଆମୋଦ ନାହିଁ । ସବୁ ସତେ ଯେପରି ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

[ଏକତିରିଶ]

ଦାମୋଦର ରୋଗରେ ପଡ଼ିଲା ଦିନୁଁ ଯମୁନାଙ୍କର ଆଦର ସୁହାଗ କ୍ରମଶଃ ଊଣା ହୋଇ ଆସୁଛି । ଦାମୋଦରଙ୍କ ସହିତ ବସା ଉଠା କରିବାପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଆଉ ସୁଖ ଲାଗୁ ନାହିଁ । ସେ ସର୍ବଦା ଦାମୋଦରଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରୁଛନ୍ତି ।

ଦାମୋଦରଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଦିନକୁଦିନ ଖରାପ ହୋଇ ଆସିଲା । ଯମୁନା ଭାବିଲେ. ଦାମୋଦରଙ୍କ ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଯଦି କିଛି ଭଲମନ୍ଦ ହୁଏ, ତେବେ ତାଙ୍କର ଦୁରବସ୍ଥାର ସୀମା ରହିବ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ଏତିକ ବେଳୁଁ ସାବଧାନ ହେବା ଦରକାର ।

ସେଦିନ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଦେହ ଟିକିଏ ଭଲ ଥିଲା । ସେ ସକାଳେ ଉଠି ଦାନ୍ତକାଠି ଦେବାପାଇଁ ଗୃହକରକୁ ଡାକିଲେ । ଗୃହକର ଦାନ୍ତକାଠି ଦେଇଗଲା । ଦାନ୍ତଘସି ସାରି ଦାମୋଦର କାନ୍ଥକୁ ଆଉଜି ଘଡ଼ିଏ ଦି ଘଡ଼ି ବସିଲେ । ପ୍ରତିଦିନ ଦାମୋଦର ଦାନ୍ତଘସି ସାରିଲା ବେଳକୁ ଯମୁନା ଗୃହକୁ ତିଆରି କରି ଆଣି ଦେଇଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଜି କାହିଁ ? ଯମୁନାଙ୍କର ଦେଖା ନାହିଁ ଯେ ? ଦାମୋଦର କ୍ଷୀଣ ସ୍ୱରରେ ଡାକିଲେ ଯମୁନା ! ଯମୁନା ! କେହି ଶୁଣିଲେ ନାହିଁ । ଗୃହକର ଆସି ଖବର ଦେଲା ଯେ, ଆଜି ସକାଳୁ ଉଠିଲା ବେଳକୁ ସେ ନୂଆ ସାନ୍ତାଣିଙ୍କି ଦେଖି ନାହିଁ। ଦାମୋଦରଙ୍କର ମଥା ଘୁରେଇ ଦେଲା,ମଥାରେ ସତେ ଯେପରି ଅକାଳ ବଜ୍ର ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଲା—ତାଙ୍କୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖାଗଲା ।

ସେ ଦଣ୍ଡେକାଳ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ବସି ରହି ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ଉଠି ନିଜ ଶୋଇବା ଘରକୁ ଗଲେ । ଦେଖିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କ ସିନ୍ଦୁକର କୋଲପ ମେଲା ଅଛି । ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ମଧ୍ୟରେ ସବୁ କଥା ଦାମୋଦରଙ୍କ ମନ ମଧ୍ୟରେ ବିଦ୍ୟୁତ ସ୍ରୋତ ପରି ଖେଳିଗଲା । ଯେଉଁ ଯମୁନାଙ୍କର ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ମୂର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ୱର୍ଗର ଦେବୀମୂର୍ତ୍ତି ପରି ଦେଖାଯାଉଥିଲା, ସେହି ମୂର୍ତ୍ତି ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ମାନସଚକ୍ଷୁରେ କଦାକାର ରାକ୍ଷସୀ ମୂର୍ତ୍ତିରୂପେ ପ୍ରତିଭାତ ହେଲା । ଆଉ ବିମଳା ! ଏ କଥା ଭାବି ଦାମୋଦରଙ୍କର ମଥା ଘୁରେଇ ଦେଲା; ସେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଅନ୍ଧାର ଦେଖିଲେ, ସେହିଠାରେ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ । ତାଙ୍କର ବୃଦ୍ଧ ଗୃହକର ସନାତନ ଖାମିନ୍ଦଙ୍କର ଏ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଉଠାଇ ନେଇ ପଲଙ୍କ ଉପରେ ଶୁଆଇ ଦେଲା ।

ଉତ୍ତରବାହିଦ ସହସ୍ର କୋଶ । ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଘଣ୍ଟାକ ମଧ୍ୟରେ ନୋଟ୍‌ବିଡ଼ା ନେଇ ଯମୁନାଙ୍କର ପଳାୟନ ଓ ଦାମୋଦରଙ୍କର ରୋଗ ଓ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ତ ସମ୍ବାଦ ଲୋକମୁଖରେ ଗ୍ରାମଆଡ଼େ ବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ବିମଳା ଓ ସୀତାମଣିଙ୍କ କାନରେ ମଧ୍ୟ ଏ ସମ୍ବାଦ ଯାଇ ବାଜିଲା ।

ବିମଳାର ସମସ୍ତ ଅଭିମାନ ଓ ରାଗ କୁଆଡ଼େ ଉଭେଇ ଗଲା । ସେ କାନ୍ଦି କାନ୍ଦି ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ଧାଇଁଯିବାକୁ ବାହାରିଲେ । କୌଣସି ଯାନ ବାହନ ପ୍ରତି ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ବିମଳା ପିଲାଟିକୁ କାଖେଇ ଚାଲି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଘରଆଡ଼େ ଅଗ୍ରସର ହେଲେ ।

ସେଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟକୁ ଦାମୋଦରଙ୍କର ଟିକିଏ ହୋସ୍ ହେଲା । ସେ ଆଖି ମେଲାଇ ଚାହିଁଲେ ଯେ, ବିମଳା ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ହାତ ବୁଲାଉଛନ୍ତି । ଦାମୋଦରଙ୍କର ପିତ୍ତଜଡ଼ିତ ଦୃଷ୍ଟି ବିମଳାଙ୍କୁ ଚିହ୍ନିପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଭାବିଲେ, ଯମୁନା ବସିଛନ୍ତି । ପ୍ରଳାପ କରି ଉଠିଲେ, 'ଯମୁନା ! ପିଶାଚୀ ରାକ୍ଷସୀ ! ଦୂର ହୋ ପିଶାଚୀ ! ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ କାଢ଼ି ନେଇଛୁ, ମୋ ପ୍ରାଣର ରାଣୀ ବିମଳାକୁ କାଢ଼ି ନେଇଛୁ । ମୋ ଜୀବନସର୍ବସ୍ୱ ଇହକାଳ ପରକାଳର ଏକମାତ୍ର ଗତି ସୁଧାକରକୁ କାଢ଼ି ନେଇଛୁ । ଆଉ କଅଣ ନେବାପାଇଁ ଆସିଛୁ ? ଆହା ! ବିମଳା ! ମୋ ହୃଦୟର ରାଣୀ ବିମଳା ! ସତେ କଣ ଆଉ ତୋତେ ଫେରି ପାଇବି ? କିପରି ବା ଏ ପାପୀର କଳଙ୍କିତ ମୁହଁ ତୋ ଆଗରେ ଦେଖାଇବି ? ସତେ କଣ ତୁ ଆଉ ତୋର ପାପିଷ୍ଠ ସ୍ୱାମୀକୁ କ୍ଷମା କରିବୁ ।'

ଦାମୋଦରଙ୍କ ପ୍ରଳାପ ଶୁଣି ବିମଳାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରୁ ଅବିରଳ ଲୋତକଧାରା ବହିଲା । ସେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ନିଜର ମୁହଁ ନୁଆଁଇ ନେଇ କହିଲେ, "ମୁହିଁ ସେହି ବିମଳା—ତୁମର ଦାସୀ ।"

ବିମଳାର ମୁହଁକୁ ଦଣ୍ଡେ କାଳ ଅପଲକ ନେତ୍ରରେ ଚାହିଁ ରହି ଦାମୋଦର କହିଲେ, "ହଁ, ସତ ତ, ମୋରି ବିମଳା ତ ! ବିମଳା ! ବିମଳା ! ବିମ ! ମୋ ହୃଦୟର ରାଣୀ ! ମୋ ଜୀବନର ସର୍ବସ୍ୱ ! ସତେ କଅଣ ତୁ ତୋ ପାପିଷ୍ଠ ସ୍ୱାମୀକୁ କ୍ଷମା କରିଛୁ ?" ଦାମୋଦର ଆଉ କିଛି କହି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଦୁଇ ହାତରେ ବିମଳାଙ୍କ ମୁହଁକୁ ଧରି ତାଙ୍କର ଉଷ୍ଣ ଶୁଷ୍କ ଅଧର ଉପରେ ଅଜସ୍ର ଉଷ୍ଣ ଚୁମ୍ବନ ଢାଳି ଦେଲେ । ବିମଳା ସତେ ଯେପରି ବହୁଦିନରୁ ହରାଇଥିବା ସମ୍ପଦ ପୁଣି ଫେରି ପାଇଲେ; ନିଜର ତୃପ୍ତ ଲୋତକବାରିରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ରୋଗଶୀର୍ଣ୍ଣ ଗଣ୍ଡଦେଶକୁ ଭିଜାଇ ଦେଲେ

ଦାମୋଦର ପଚାରିଲେ, "ବିମ ! ମୋ ସୁଧା କାହିଁ ? ମୋ ଜୀବନଧନ କାହିଁ ?

ସୁଧାକର ବାହାରେ ଖେଳୁଥିଲା, ବିମଳା ଡାକିବାରୁ ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଗଲା । ସୁଧାକରକୁ ଛାତି ଉପରକୁ ଟାଣି ନେଇ ଦାମୋଦର ସ୍ନେହ ଗଦଗଦ ସ୍ୱରରେ କହିଲେ, "ବାପ ମୋର ! ନଇଜନିଧି ମୋର ! ଏତେଦିନ କୁଆଡ଼େ ଛାଡ଼ି ଯାଇଥିଲୁ ବାପା !" ପୁତ୍ରର କପାଳରେ ଅଜସ୍ର ସ୍ନେହଚୁମ୍ବନ ଢାଳି ଦେଲେ ।

ଗୌରହରି ଉଦ୍ରଖରୁ ଡାକ୍ତର ଆଣି ପହଞ୍ଚାଇଲେ । ଡାକ୍ତର ଔଷଧ ଦେବାରେ ଲାଗିଲେ । ଡାକ୍ତରଙ୍କ ସୁଚିକିତ୍ସାରେ ଓ ବିମଳାଙ୍କ ସେବା ଶୁଶ୍ରୂଷାରେ ଦାମୋଦର କ୍ରମଶଃ ଆରୋଗ୍ୟ ଲାଭ କଲେ ।

ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ତାଙ୍କର ରୋଗ ଆରୋଗ୍ୟ ହୋଇଗଲା ସତ; କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ପୂର୍ବ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଫେରି ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ବିମଳା ବରାବର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ସେବା କରୁଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କୁ କଦାପି ଏକୁଟିଆ ବସିବାକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । କାଳେ ପୂର୍ବର ବିଷୟ ଭାବିଲେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଖରାପ ହୋଇଯିବ, ସେଥିପାଇଁ ବିମଳା ବରାବର ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ଜଗିଥାଆନ୍ତି । ନାନାପ୍ରକାର ଗଳ୍ପରେ ତାଙ୍କର ମନ ବହଲାଇ ଥାଆନ୍ତି ।

କିଛି ଦିନ ପରେ ଦିନ ଦ୍ୱିପ୍ରହର ସମୟରେ ଦାମୋଦର ଓ ବିମଳା ଘରେ ବସିଛନ୍ତି, ସୁଧାକର ଶୋଇ ପଡ଼ିଲାଣି । ଦାମୋଦର ବିମଳାକୁ ପାଖକୁ ଟାଣିନେଇ କହିଲେ, "ବିମ ! ତୁ ହଠାତ୍ ଚାଲି ଯାଇ ନ ଥିଲେ ବୋଧହୁଏ ମୋର ଏ ଦୁର୍ଗତି ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ସେ ଦିନ ବାସ୍ତବିକ ଯମୁନାର ବ୍ୟବହାରରେ ମୁଁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲି । ସେଥିପାଇଁ ତାକୁ ଦୂରରେ ରଖିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲି, କିନ୍ତୁ ତୁ......ଚାଲିଯିବାରୁ ।"

ଦାମୋଦରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ବିମଳା କାନ୍ଦି ପକାଇଲେ । ଅନୁତାପାନଳରେ ତାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଦଗ୍ଧ ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ନିଜକୁ ଘୋର ଅପରାଧିନୀ ଓ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଦୁର୍ଗତିର ମୂଳ କାରଣ ବୋଲି ଜାଣିପାରି କାନ୍ଦିବାରେ ଲାଗିଲେ ଓ ଅଯଥା ତାଙ୍କର ନିଷ୍କଳଙ୍କ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଉପରେ ଅବିଶ୍ୱାସ କରି ଅଭିମାନରେ ଚାଲି ଯାଇଥିବାରୁ ତାଙ୍କର ପାଦ ତଳେ ପଡ଼ି ବାରମ୍ବାର କ୍ଷମା ମାଗିବାରେ ଲାଗିଲେ ।

ଦାମୋଦର ପତ୍ନୀଙ୍କୁ ଛାତି ଉପରକୁ ଟାଣି ନେଇ ତାଙ୍କ ମୁଖ ଚୁମ୍ବନ କରି କହିଲେ, "ନାଁ ରେ ବିମ ! କାନ୍ଦୁଛୁ କାହିଁକି ?

ଏଥିରେ ତୋର ଦୋଷ କଅଣ ? ଏଥିରେ କାହାର ହାତ ନାହିଁ । ସମସ୍ତ ଭାଗ୍ୟର ଫେର । ଭାଗ୍ୟର ଶକ୍ତି ଅସୀମ । ମନୁଷ୍ୟର ଧନ, ମାନ, ଜ୍ଞାନ, ବୁଦ୍ଧି, ବିବେକ ସମସ୍ତ ସେହି ସର୍ବନିୟନ୍ତ୍ରା ଅଦୃଷ୍ଟ ଶକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ପରାଭୂତ । ଆଜି ସୁଭାଗ୍ୟବଳରେ ଯେ ଧନୀ ମାନୀ ବୋଲି ଅହଙ୍କାର କରି ଧରାକୁ ସରା ମନେ କରୁଛି, କାଲି ପୁଣି ସେହି ଲୋକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କବଳରେ ପଡ଼ି ପଥର ଭିକାରୀ ହେଉଛି । ଆଜି ଅଜି ଯେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶରୁ ହା ଅନ୍ନ ! ହା ଅନ୍ନ ! ବୋଲି ଚିତ୍କାର କରି ନିରନ୍ତର ମୃତ୍ୟୁକାମନା କରୁଛି, କାଲି ପୁଣି ତା ଭାଗ୍ୟ ସୁପ୍ରସନ୍ନ ହେଲେ ସେ ମହାବିଭବଶାଳୀ ରାଜରାଜେଶ୍ୱର ହୋଇ ଯାଉଛି । ଆଜି ଯେ ଜ୍ଞାନୀ ବୋଲି, ବିବେକଶାଳୀ ବୋଲି, ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ବୋଲି ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରି ଅନ୍ୟର ସାମାନ୍ୟ ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ଦେଖିଲେ ନାସିକା କୁଞ୍ଚନ କରୁଛି, କାଲି ହୁଏତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶରୁ ସେହି ଲୋକ ଜ୍ଞାନବିବେକକୁ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଇ ପାପର ଭୀଷଣ ଆବର୍ତ୍ତରେ ବୁଡ଼ି ଯାଉଛି । ପୁଣି ଯେଉଁ ଲୋକ ଆଜି ପାପପଙ୍କରେ ନିମଗ୍ନ ହୋଇ ନାନାପ୍ରକାର ଦୁଷ୍କର୍ମ କରି ଯାଉଛି, ପୁଣି କାଲି ସେହି ଲୋକ ଧର୍ମର ଉଚ୍ଚତମ ସୋପାନ ଆରୋହଣ କରି ସାଧୁ ବୋଲି, ପୁଣ୍ୟାତ୍ମା ବୋଲି ଜଗତରେ ପୂଜା ପାଉଛି । ଏହିପରି ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କାର୍ଯ୍ୟ ସେହି ଭାଗ୍ୟ ବା ଈଶ୍ୱରେଚ୍ଛାର ଇଙ୍ଗିତରେ ସଂଘଟିତ ହୋଇ ଯାଉଛି । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ମାୟା-ବିଜଡ଼ିତ ବୋଲି ସେ ବୃଥାରେ ଆସ୍ଫାଳନ କରେ, ପୁଣି ବୃଥାରେ ଆକ୍ଷେପ କରେ । 'ଭାଗ୍ୟଂ ଫଳତି ସର୍ବତ୍ର, ନ ବିଦ୍ୟା ନ ଚ ପୌରୁଷଂ ।'

ସେଥିପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ଲେଖି ଯାଇଛନ୍ତି—

"ଯଦଭାବି ନ ତଦ୍ଭାବି ଭାବି ଚେନ୍ନ ତଦନ୍ୟଥା" —

"ଯନ୍ନ ଭବତି ତନ୍ନ ଭାବ୍ୟଂ ଭବତି ଚ ଭାବ୍ୟଂ ବିନାଽପି ଯତ୍ନେନ, କରତଳଗତମପି ନଶ୍ୟତି ଯସ୍ୟ ହି ଭବିତବ୍ୟତା ନାସ୍ତି" ।

"ଅର୍ଥାତ୍ ଯାହା ନ ହୁଏ, ତାକୁ ଜାଣିବ ସେ ହେବାର ନୁହେ । ଯାହା ହେବାର, ତାହା ବିନା ଯତ୍ନରେ ସୁଦ୍ଧା ହୋଇଯାଏ; ଯାହା ନ ହେବାର, ତାହା ହାତମୁଠା ଭିତରେ ଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ବିନଷ୍ଟ ହୁଏ ।"

ବିମଳା ଏତେବେଳଯାଏ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ କଥାଗୁଡ଼ିକ ନୀରବ ରହି ଶୁଣି ଯାଉଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କ ମନରେ କୌତୂହଳ ଜାତ ହେବାରୁ ସେ ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ! ତା ଯଦି ହେଲା, ତେବେ ତୁମେ ସେଦିନ ଯେଉଁ ଶ୍ଲୋକଟା କହି ଦେଇଥିଲ—"ଉଦ୍‌ଯୋଗିନଂ ପୁରୁଷସିଂହମୁପୈତି ଲକ୍ଷ୍ମୀଃ, ଦୈବେନ ଦେୟମିତି କାପୁରୁଷାଃ ବଦନ୍ତି ।" ସେଇଟା କଅଣ ମିଛ ?''

ଦାମୋଦର ମହା ମୁସ୍କିଲରେ ପଡ଼ିଲେ; କେଉଁଦିନ କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସେ ସେ ଶ୍ଲୋକଟା କହି ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ତାଙ୍କ ମନେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବିମଳା ଯେ ସେ କଥାଟାକୁ ମନରେ ରଖି ବର୍ତ୍ତମାନ ତାଙ୍କର ଯୁକ୍ତିବିରୁଦ୍ଧରେ ଖଟାଇବେ, ଏହା ତାଙ୍କୁ ଜଣା ନ ଥିଲା । ବିମଳାଙ୍କ ସ୍ମରଣଶକ୍ତି ଓ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନମତି ଦେଖି ଦାମୋଦର ଖୁସି ହୋଇ କହିଲେ, "ବିମ ! ତୁ ଯାହା କହିଲୁ ସତ । ନାନା ମୁନିଙ୍କର ନାନା ମତ । ତେବେ ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରକାର ତାକୁ ଲେଖିଛନ୍ତି, ସେ ମଧ୍ୟ ଭାଗ୍ୟର ଶକ୍ତିକୁ ଓ ସ୍ୱୀକାର କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେ ମଧ୍ୟ ଲେଖିଛନ୍ତି-'ଯତ୍ନେ କୃତେ ଯଦି ନ ସିଦ୍ଧ୍ୟତି କୋଽତ୍ର ଦୋଷଃ' ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଛି ଯେ, ଯତ୍ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଅନେକ ସମୟରେ କାର୍ଯ୍ୟ ସଫଳ ହୁଏ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ସେ ସ୍ଥଳରେ ଭାଗ୍ୟର ହାତ ଅଛି, ବୋଲି ନ କହି କଅଣ କୁହାଯାଇ ପାରେ ?"

ବିମଳା ପୁଣି ପଚାରିଲେ, "ଆଚ୍ଛା ! ତେବେ ମନୁଷ୍ୟ ଯଦି ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ବସି ରହେ, ତେବେ ସେ ତ କିଛି କରି ପାରିବ ନାହିଁ ?"

ଦାମୋଦର ହସି ହସି କହିଲେ, "ବିମ ! ସେଇଠାରେହିଁ ତ ମନୁଷ୍ୟ ଭୁଲ ବୁଝେ । କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ଭାଗ୍ୟରେ ଯଦି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ହେବାର ଥିବ, ତେବେ ସେ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ହୋଇ ବସି ରହି ପାରିବ ନାହିଁ । ଭାଗ୍ୟ ତାକୁ ସେହି ପଥରେ ଚଲାଇ ନେବ; ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ତାର କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି ହେବ । ସେଥିପାଇଁ ମୁଁ କହେଁ, ପୁରୁଷକାର ଭାଗ୍ୟର ଅଧୀନ । ପୁରୁଷକାରଟା ମନୁଷ୍ୟର ଆତ୍ମବଢ଼ିମା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ନୁହେଁ । ସେଥିପାଇଁ କଥାରେ କହନ୍ତି,

'ଦଇବ ଦଉଡ଼ି ମଣିଷ ଗାଈ,
ଯେଣିକି ଓଟାରେ ତେଣିକି ଯାଇ ।'"

ବିମଳା ପୁଣି ପଚାରିଲେ—'ଆଚ୍ଛା ! ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ହାତରେ କିଛି ନାହିଁ, ତେବେ ସେ ଭାଗ୍ୟ ଦୋଷରୁ ଗୋଟାଏ ଦୁଷ୍କର୍ମ କରି ପକାଇ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରେ କାହିଁକି ?'

ଦାମୋଦର କହିଲେ, 'ସେଇଟା ବଡ଼ ଗୂଢ଼ ତତ୍ତ୍ୱ । ଦୁଷ୍କର୍ମ କରିବା ଯେପରି ଭାଗ୍ୟର ଦୋଷ, ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା ମଧ୍ୟ ସେହି ଭାଗ୍ୟର ଫଳ । ଯେଉଁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଦୁଷ୍କର୍ମ କରାଏ, ସେହି ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରାଏ, ସେଇ ଭାଗ୍ୟ ତାର ଅନୁତାପ ଜାତ କରାଏ ପୁଣି ସେହି ଭାଗ୍ୟ ତାକୁ ସତ୍ପଥକୁ ଟାଣି ଆଣେ । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ମାୟାରେ ଜଡ଼ିତ ବୋଲି ସେ ଭାଗ୍ୟକୁ ଦେଖି

ପାରେ ନାହିଁ କମ୍ବା ଭାଗ୍ୟ କେଉଁ ପଥରେ ଟାଣି ନେଉଛି, ତାହା ସେ ଆଗରୁ ଜାଣି ପାରେ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଭାଗ୍ୟର ଅନ୍ୟ ନାମ ଅଦୃଷ୍ଟ । ଅଦୃଷ୍ଟର ଅନ୍ୟ ନାମ ସେହି ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ୍, ସର୍ବବ୍ୟାପୀ, ସର୍ବନିୟନ୍ତା ଭଗବାନଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ବା ପ୍ରେରଣା । ମନୁଷ୍ୟର ସୀମାବଦ୍ଧ ଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ସେହି ଅସୀମ ଶକ୍ତିର ଧାରଣା କରିବା ଧୃଷ୍ଟତା ମାତ୍ର । ସେଥିପାଇଁ ମହାଭାରତ ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ ଦେଖି ଭଗବାନ୍ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହିଥିଲେ, "ନିମିତ୍ତମାତ୍ରଂ ଭବ ସବ୍ୟସାଚିନ୍" ଅର୍ଥାତ୍ ହେ ଅର୍ଜୁନ, ତୁମେ ନିମିତ୍ତ ମାତ୍ର ହୁଅ, ସମସ୍ତ ମୁଁ କରୁଛି ।

"କିଏରେଁ କରଏଁ ସବୁ ମୁହିଁ,
ମୋ ବିନୁଁ ଆନ ଗତି ନାହିଁ ।"

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଦାଣ୍ଡଆଡ଼େ କେନ୍ଦରା ବାଜି ଉଠିଲା । ଜଣେ ଯୋଗୀ ଭିକ ମାଗିବାକୁ ଆସି ଗୀତ ଗାଇଲା—

"କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ,
କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ କୁଜୁଁ ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ନଳ ରଜା କାଟେ ଘୋଡ଼ା ଘାସ,
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ରାମରାଜା ଗଲେ ବନବାସ ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୃଗ ରାମ ମାରି ଗଲା,
ଦୁର୍ମତି ରାବଣ ତାଙ୍କ ଭାର୍ଯ୍ୟା ହରି ନେଲା ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ସୀତାନାମେ କଳଙ୍କ ରଟିଲା,
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ଅହଲ୍ୟା ଯେ ପାଷାଣ ହୋଇଲା ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ଯୁଧିଷ୍ଠିର ଅସତ୍ୟ ଭାଷିଲେ,
ଏଡ଼େ ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ହୋଇ ନରକ ଦେଖିଲେ ।

ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ଭୀମବୀର ହେଲେ ସୂପକାର,
ପାର୍ଥବୀର ହୋଇଥିଲେ ଯୁଗ ନାଚନର ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ରଥଚକ୍ର ଅବନୀ ଗ୍ରାସିଲା,
ମହାଧନୁର୍ଦ୍ଧର କର୍ଣ୍ଣ ପରାଣ ତେଜିଲା ।
କୁରୁସଭା ତଳେ କୃଷ୍ଣା ହେଲେ ଅପମାନ,
ବ୍ୟାସ ସରେ ଲୁଚିଥିଲେ ମାନୀ ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନ ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ଗୁରୁପତ୍ନୀ ଇନ୍ଦ୍ର ହରିଥିଲେ,
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ଧର୍ମରାଜା କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ହେଲେ ।
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ମହାଦେବ ଶମଶାନଗୃହୀ,
ଭାଗ୍ୟଦୋଷୁଁ ଦାରୁଭୂତ ହେଲେଟି ମୁରାରି ।
ଏହିପରି ଯୁଗେ ଯୁଗେ ଭାଗ୍ୟ ବଳୀୟାନ,
ଭାଗ୍ୟହାତୁଁ କେହି ଲଭି ନାହିଁ ପରିତ୍ରାଣ ।
କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ,
କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ କୁଉଁ ।"

[ବତିଶ]

ଦାମୋଦରଙ୍କ ଗୁହକାଠି ଯମୁନାଙ୍କ ଜିମାରେ ଥିଲା । ଦାମୋଦର ଶୋଇ ପଡ଼ିବାରୁ ଯମୁନା ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ତାଙ୍କ ସିନ୍ଦୁକ ଫିଟାଇ ସେଥିରୁ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କାର ନୋଟ ବଡ଼ାଟିଏ ବାହାର କରି ଦେଲେ ଓ ନିଜର ଲୁଗା କେତେଖଣ୍ଡି ଗୋଟିଏ ପୋଟଳୀ କରି ସେଥିରେ ନୋଟ୍ ବଡ଼ାଟି ରଖି ଘରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଭଦ୍ରଖ ଷ୍ଟେସନ ଧରିବା ବେଳକୁ ରାତି ପାହାନ୍ତ ହେଲାଣି । କଲିକତା ଯିବା ଡାକଗାଡ଼ି ଆସି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଯମୁନା ବିଳମ୍ବ ନ କରି ହାବୁଡ଼ା

ଷ୍ଟେସନକୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଟିକଟ କାଟି ଗୋଟିଏ ଜନାନା ଗାଡ଼ିରେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ । ଭଁ କରି ହୁଇସିଲ୍ ବାଜି ଉଠିଲା । ଡାକଗାଡି ଛାଡ଼ି ଦେଲା ।"

ଯମୁନା ଯେଉଁ କୋଠରୀରେ ବସିଥିଲେ, ସେଥିରେ ଗୋଟିଏ ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ କେହି ନ ଥିଲେ । ବୃଦ୍ଧା ଝରକାରେ ମୁହଁ ଗଳାଇ ବାହାରକୁ ଚାହିଁଥିଲା । ସେ ଦେଖିଲା ଯେ, ଯମୁନା ଏକୁଟିଆ ଆସି ଗାଡ଼ିରେ ଉଠିଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଆଉ କେହି ପୁରୁଷ ଲୋକ ନାହାନ୍ତି । ଯମୁନାଙ୍କର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ବୃଦ୍ଧା ଚକିତ ହୋଇ ଗଲା । ତା ପରେ ଯମୁନାଙ୍କ ସୀମାନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୂର ନ ଦେଖି ଓ ତାଙ୍କ ହସ୍ତରେ କୌଣସି ଅଳଙ୍କାର ନ ଦେଖି ବୃଦ୍ଧାର ମନରେ କେତେ ପ୍ରକାର ସନ୍ଦେହ ଜାତ ହେଲା ।

ଉକ୍ତ ବୃଦ୍ଧା କଲିକତାର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବେଶ୍ୟାବ୍ୟବସାୟିନୀର ଗୁପ୍ତଚର । ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସି ମଫସଲର ଗାଆଁମାନଙ୍କରେ ବୁଲି ବୋହୂଝିଅମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଇ କଲିକତା ନେଇଯିବା ତାର ବ୍ୟବସାୟ । ଏଥର କୌଣସି ଶିକାର ହସ୍ତଗତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସେ ବ୍ୟର୍ଥ-ମନୋରଥ ହୋଇ ଫେରି ଯାଉଥିଲା । ବାଟରେ ଦୈବାତ୍ ଯମୁନାଙ୍କ ସହିତ ଭେଟ ।

ପ୍ରଥମେ ସେ ଯମୁନାଙ୍କୁ କୌଣସି ଭଦ୍ରଲୋକ ଘରର ବୋହୂଝିଅ ଭାବି କିଛି କହୁ ନ ଥିଲା । ଦୁଇ ଚାରିଟି ଷ୍ଟେସନ ଗଲା ପରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ଦେଖିଲା ଯେ, କେହି ତାଙ୍କ ଖୋଜ ଖବର ନେବାକୁ ଆସୁ ନାହାନ୍ତି, ସେତେବେଳେ ତା ମନରେ ଧାରଣା ହେଲା ଯେ, ଯମୁନା ଘରୁ ପଳାଇ ଆସିଛନ୍ତି ।

ସେ ଧୀରେ ଧୀରେ ସାହସପୂର୍ବକ ଯମୁନାଙ୍କ ସହିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ।

ଯମୁନା ଯେତେ ହେଲେ ମଫସଲ ଗାଆଁର ଝିଅ, ସୁତରାଂ ସରଳା, ସେ ବୁଢ଼ୀର କପଟୋକ୍ତି ବୁଝି ପାରିଲେ ନାହିଁ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ସେ ତାଙ୍କ ପଳାୟନର ସମସ୍ତ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ବୁଢ଼ୀ ଆଗରେ କହି ପକାଇଲେ । ଅବଶ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷ ଲୋକ ଆଗରେ ସେ କଥା କହିବାପାଇଁ ତାଙ୍କର ଏତେ ସାହସ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା, କିନ୍ତୁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହେଉଥିଲେ ସେମାନେ କୌଣସି ବିଷୟ ତାଙ୍କର ସ୍ୱଜାତିଠାରେ ପ୍ରକାଶ ନ କରି ରହି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ—ସମସ୍ତ କହି ପକାନ୍ତି । ଯମୁନା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ହୃଦୟର ସମସ୍ତ କଥା ଅକପଟରେ ବୁଢ଼ୀ ଆଗରେ କହି ପକାଇଲେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଯେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଶ୍ରୟହୀନା ଏ କଥା ମଧ୍ୟ କହିବାକୁ ଭୁଲିଲେ ନାହିଁ ।

ଯମୁନାଙ୍କର କଥା ଶୁଣି ବୁଢ଼ୀ ସ୍ୱର୍ଗର ସମ୍ପଦ ପାଇଗଲା । ବିଫଳମନୋରଥା ହୋଇ ଫେରୁ ଫେରୁ ତା ମନରେ କେତେ ପ୍ରକାର ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅକସ୍ମାତ୍ ଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଅନୁପମ ରୂପଯୌବନସମ୍ପନ୍ନା ଯମୁନାଙ୍କୁ ପାଇ ତା ମନ ଆନନ୍ଦରେ କୁଣ୍ଢେ ମୋଟ ହୋଇଗଲା ।

ବୁଢ଼ୀ ଯମୁନାଙ୍କ କଥାରେ ସହାନୁଭୂତି ପ୍ରକାଶ କରି କହିଲା— "ମା ! ତୋ ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ବଡ଼ ଦୟା ହେଉଛି, ତୁ ଏକୁଟିଆ କୁଆଡ଼େ ଯିବୁ ? ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଗ୍ଳଲ୍, କଲିକତା ସହରରେ ମୋର ଜଣେ ମଉସା ଅଛନ୍ତି । ସେ ବଡ଼ଲୋକ । ତାଙ୍କର ଅନେକ ଟଙ୍କାର କାରବାର. ମଉସା ମାଉସୀଙ୍କୁ କହି ତୋତେ ସେଠାରେ ରଖାଇ

ଦେବ । ସେ ଖୁବ୍ ଭଲ ଜାଗା । ଖାଇ ପିଇ ସୁଖରେ ରହିବୁ, ତା ନ ହେଲେ ତୋର ଏ ବୟସରେ କଲିକତା ପରି ସହରରେ କେଉଁଠି ଯାଇ ରହିବୁ ?''

ଗୁହୁଁ ଗୁହୁଁ ଡାକଗାଡ଼ି ଯାଇ ହାବଡ଼ା ଷ୍ଟେସନରେ ପହଞ୍ଚିଗଲା । ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲାକ୍ଷଣି ଯମୁନା ଦେଖିଲେ ଯେ, ଷ୍ଟେସନ ଲୋକାରଣ୍ୟ । ଯେ ଯାହାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟସ୍ତ । ଷ୍ଟେସନ ବାହାରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଗାଡ଼ି ଘୋଡ଼ା ମଟର ମଧ୍ୟ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଯମୁନା ଗୁହିଁ ଦେଖିଲେ ଯେ, ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ଅଚିହ୍ନା । କେଉଁଠିକି ବା ଯିବେ ? ଯେତେ ହେଲେ ସେ ମଫସଲର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ । ଆବାଲ୍ୟ ମଫସଲରେ ବଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି, ସୁତରାଂ ଏ ଲୋକବହୁଳ ଅପରିଚିତ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ଯିବାରୁ କେଉଁଠିକି ଯିବେ କିଛି ସ୍ଥିର କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ପଛକୁ ଫେରିପଡ଼ି ଗୁହିଁଲେ ଯେ, ସେହି ବୁଢ଼ୀ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସୁଛି, ଯମୁନାଙ୍କୁ ବିବ୍ରତ ହେବା ଦେଖି ବୁଢ଼ୀ କହିଲା—"ମା ! ଚିନ୍ତା କରନା, ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆ ।'' ଯମୁନା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନ ଦେଖି ବିନା ବାକ୍ୟ ବ୍ୟୟରେ ମନ୍ତ୍ରଗୃଳିତବତ୍ ବୁଢ଼ୀର ଅନୁଗାମିନୀ ହେଲେ ।

[ତେଇଶ]

କଲିକତା ସହରର ଲୋଅର୍ ଚିତପୁର ସଡ଼କର ଏକ ଗଳିରେ ଗୋଟିଏ ଘୋଡ଼ାଗାଡ଼ି ଆସି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଗାଡ଼ି ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ବୁଢ଼ୀ ଓ ଜଣେ ଯୁବତୀ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ । ଯୁବତୀଟି ଆମର ପୂର୍ବ ପରିଚିତା ଯମୁନା ।

ବୃଦ୍ଧା ଗୋଟିଏ ଘର ସାମନାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଡାକିଲା "ଶୈଳ ! ଶୈଳ !" ଘର ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ପନ୍ଦର ଷୋଳବର୍ଷର ଯୁବତୀ ବାହାରି ଆସିଲା । ବୃଦ୍ଧା ଆଗନ୍ତୁକା ଯୁବତୀଟିକୁ କଅଣ ଇଙ୍ଗିତରେ କହି ଯମୁନାଙ୍କୁ କହିଲା, "ଯା ମା ! ଉପରକୁ ଯା । ମୁଁ ଗାଡ଼ିଭଡ଼ା ଛିଣ୍ଡେଇ ଦେଇ ଯାଉଛି ।" ଯମୁନା ଆଗନ୍ତୁକା ଯୁବତୀର ଅନୁଗାମିନୀ ହେଲେ ।

ଯମୁନାଙ୍କ ରୂପଲାବଣ୍ୟ ଦେଖି ଓ ତାଙ୍କ କଣ୍ଠର ଲଳିତ ସ୍ୱର ଶୁଣି ବୃଦ୍ଧାର ସ୍ୱାମିନୀ ଭାରି ଖୁସି ହେଲେ ଓ ବୃଦ୍ଧାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ପାରିତୋଷିକ ଦେଇ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଯମୁନା ଉକ୍ତ ବେଶ୍ୟାଘରେ ରହି ସଙ୍ଗୀତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନୃତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଯମୁନା ନୃତ୍ୟ ବିଦ୍ୟାରେ ବିଶେଷ ପାରଦର୍ଶୀ ହୋଇ ଉଠିଲେ । ମଉଜ ମଜଲିସରେ ନାଚ ଗାଉଣା କରିବା ପାଇଁ ଯମୁନାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଡାକରା ଆସିବାରେ ଲାଗିଲା । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଯମୁନାଙ୍କ ନାମ କଲିକତା ସହରରେ ବିଖ୍ୟାତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନା ସ୍ୱାଧୀନଭାବରେ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇବାରେ ଲାଗିଲେ । ଯମୁନାଙ୍କର ଲଳିତ ମଧୁର କଣ୍ଠର ସଙ୍ଗୀତଝଙ୍କାର ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଓ ତାଙ୍କ ଲାବଣ୍ୟମୟୀ ଅଙ୍ଗଯଷ୍ଟିର ବିଚିତ୍ର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଓ ନୃତ୍ୟକଳା ଦର୍ଶନ କରିବା ପାଇଁ ଶତ ଶତ ଧନୀ ଯୁବକ ଘଣ୍ଟାଏ ଦୁଇ ଘଣ୍ଟା ପାଇଁ ଶହ ଶହ ଟଙ୍କା ଯମୁନାଙ୍କ ପାଦତଳେ ଅଜାଡ଼ିବାରେ ଲାଗିଲେ । ଯମୁନା ବିଳାସ ସ୍ରୋତରେ ପୁଣି ଜୀବନ-ତରୀ ଭସାଇ ଦେଲେ ।

ଥରେ ଯମୁନାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଡାକରା ଆସିଲା, ବଡ଼ବଜାରର ଜଣେ ଧନୀ ପଶ୍ଚିମା ସେଠଙ୍କ ଘରୁ । ଯମୁନା କାଳ ବିଳମ୍ବ ନ କରି

ନାନାପ୍ରକାର ବହୁମୂଲ୍ୟ ରତ୍ନଖଚିତ ଅଲଙ୍କାର ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ସୁନା ଜରିଲଗା ବନାରସୀ ଶାଢ଼ୀ ପରିଧାନ କରି ଯେତେବେଳେ ଯାଇ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୁଆ ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଆରସି ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡ଼ା ହେଲେ ସେତେବେଳେ ନିଜର ରୂପ ଓ ବେଶଭୂଷା ଦେଖି ନିଜେ ଚମକି ପଡ଼ିଲେ ଏଁ ! ସତେ କଅଣ ସେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ! ନିଜର ରୂପରେ ନିଜେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଯମୁନା ଟିକିଏ ହସି ପକାଇଲେ । ଦରୱାନ ଆସି ଖବର ଦେଲା, "ବାଈଜୀ ! ଦରଜା ମେ ଗାଡ଼ି ଖାଡ଼ୀହୋଇ ।" ଯମୁନା ତରତର କରି କୋଠା ଉପରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇ ଗାଡ଼ିରେ ବସିଲେ ।

କଲିକତା ସହର ବଡ଼ ବଜାର ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଚୌମହଲା କୋଠା ସାମନାରେ ଆସି ଗାଡ଼ି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଯମୁନା ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ପଡ଼ିଲେ । ଦରୱାନ ବାଈଜୀଙ୍କୁ ତିନି ସଲାମ ଠୁକି କୋଠା ଉପର ମଜଲିସ୍ ଘରକୁ ନେଇଗଲା ।

ତିନିମହଲା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଶସ୍ତ କକ୍ଷ, ବିଦ୍ୟୁତ ଆଲୋକରେ ଆଲୋକିତ । ଘରର ଚଟାଣରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର କାଶ୍ମୀରୀ ଗାଲିଚା ବିଛା ହୋଇଛି । ଅତର ଲେଭେଣ୍ଡର ଗନ୍ଧରେ ଘରଟି ମହକି ଉଠୁଛି । ମଥା ଉପରେ ବୈଦ୍ୟୁତିକ ପଙ୍ଖା ଘର୍ ଘର୍ ହୋଇ ଘୁରି ସେ ସୁବାସକୁ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ମହକାଇ ଦେଉଛି । ଉକ୍ତ ମଜଲିସ୍‌ଗୃହର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ତକିଆକୁ ଆଉଜି ଘରର ମାଲିକ ସେଠ୍ ଦୌଲତରାମ ବସିଅଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ବସିଛନ୍ତି ଆଉ ଚାରି ଛଅ ଜଣ ସଙ୍ଗୀଲୋକ । ସେଠ୍‌ଜୀ ବନାରସର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧନୀ ବଣିକ । କଲିକତା, ବମ୍ବେ, ମାନ୍ଦ୍ରାଜ, ଲାହୋର ପ୍ରଭୃତିର ଭାରତର ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରମାନଙ୍କରେ

ତାଙ୍କର କାରବାର ଅଛି । ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ବୟସ ପ୍ରାୟ ଚାଳିଶ ହେବ, ଦେଖିବାକୁ ବେଶ୍ ଗୋଲଗାଲ୍ ଚେହେରା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ କଲିକତାର କାରବାର ଦେଖିବାକୁ ଆସିଛନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ଏ ମଜଲିସ୍‌ର ଆୟୋଜନ ।

ବାଈଜୀ ମଜଲିସ ଗୃହରେ ପ୍ରବେଶ କଲାକ୍ଷଣି, ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ସଙ୍ଗୀ ଲୋକେ ଉଠି ପଡ଼ିଲେ ଓ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କୁ ବାଈଜୀଙ୍କ ସହିତ ପରିଚିତ କରାଇ ଦେଲେ ।

ମଧୁର ଝଙ୍କାରରେ ସାରଙ୍ଗୀ ବାଜି ଉଠିଲା । ବାଈଜୀ ଲଳିତ ଅଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗୀ ସହିତ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ପାଖଲୋକେ ଦାବି କଲେ, "ଏକ୍‌ଠୋ ଗାଇଏ" । ବାଈଜୀ ସଙ୍ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କଲେ—

"ପର ଦେଶୀ ବଧୁଁଆ ଏଲେ କହେ ଏତଦନେ !"

ବାଈଜୀଙ୍କର ଲଳିତ କଣ୍ଠର ସଙ୍ଗୀତଝଙ୍କାର, ଲାବଣ୍ୟମୟୀ କ୍ଷୀଣ ଅଙ୍ଗଲତାର ବଳିତଭଙ୍ଗୀ ଓ ଆୟତ ଚକ୍ଷୁର ଚଞ୍ଚଳ କଟାକ୍ଷରେ ସେଠ୍‌ଜୀ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

ଏହାପରେ ଦୁଇ ଚାରିଦିନ ଯମୁନା ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ମଜଲିସ୍‌ରେ ଯୋଗ ଦେବାକୁ ଗଲେ । ସେଠ୍‌ଜୀ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୁଗ୍ଧ ପତଙ୍ଗବତ୍ ଯମୁନାଙ୍କର ରୂପାନଳରେ ଝାସ ଦେଲେ, ତାଙ୍କର ଅଗାଧ ସମ୍ପତ୍ତିର ବିନିମୟରେ ଯମୁନାଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଭିକ୍ଷା କଲେ ।

ସଂସାରରେ ଅର୍ଥର ଅସାଧ୍ୟ କିଛି ନାହିଁ । ଅର୍ଥର ପ୍ରଲୋଭନକୁ ଏଡ଼ି ନ ପାରି ଯମୁନା ଅକୁଣ୍ଠିତ ଚିତ୍ତରେ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ପ୍ରସ୍ତାବରେ ସମ୍ମତା ହେଲେ ।

କିଛିଦିନ ପରେ ଯମୁନା କଲିକତାର କୋଠାବାଡ଼ି ବିକ୍ରୟ କରି ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବନାରସ ଚାଲିଗଲେ ।

[ଚଉବିଶ]

ବନାରସ ସହରର ଏକ ପ୍ରାନ୍ତରେ ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଉଦ୍ୟାନ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସୁସଜ୍ଜିତ ଦ୍ୱିତଳ ପ୍ରାସାଦ । ଉକ୍ତ ପ୍ରାସାଦଟି ଯମୁନାଙ୍କ ବାସଭବନରୂପେ ନିରୂପିତ ହେଲା । ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ନିଜ ବାସଭବନଠାରୁ ଉକ୍ତ ଉଦ୍ୟାନଭବନ ପ୍ରାୟ ଏକ ମାଇଲ୍ ଛଡ଼ା । ଉକ୍ତ ଭବନଟିରେ ଯେ ଯମୁନା ଏକୁଟିଆ ରହିଲେ, ତାହା ନୁହେ । ଯମୁନା ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମଧ୍ୟ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ଆଉ ଦୁଇ ଗୃଟି ପ୍ରେୟସୀ ଉକ୍ତ ଉଦ୍ୟାନଭବନର ଶୋଭା ବର୍ଦ୍ଧନ କରୁଥିଲେ । ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଉକ୍ତ ଉଦ୍ୟାନ-ଭବନରେ କଟିଯାଏ । ବିଶେଷତଃ ଯମୁନାଙ୍କୁ ପାଇଲା ଦିନୁଁ ସେଠ୍‌ଜୀ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିଲେ ।

ଉକ୍ତ ଉଦ୍ୟାନଭବନର ଦ୍ୱିତଳ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ସୁସଜ୍ଜିତ ପ୍ରଶସ୍ତ କକ୍ଷ ଯମୁନାଙ୍କର ଶୟନାଗାରରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିଲା । ଉକ୍ତ କକ୍ଷର ପ୍ରଶସ୍ତ ଝିଡ଼କି ଖୋଲିଦେଲେ କଲ-କଲ୍ଲୋଳିନୀ ଶୁଭ୍ର-ସଲିଳା ଗଙ୍ଗାନଦୀର ବିଚିତ୍ର ବିଚିଭଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ । ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ଅନୁଗ୍ରହ ଲାଭ କରି ଯମୁନା ବେଶ୍ ଆନନ୍ଦରେ, ବେଶ୍ ମଉଜରେ କେତେ ଦିନ କଟାଇ ଦେଲେ ।

ଚିରଦିନ କାହାରି କପାଳରେ ସୁଖଭୋଗ ଲେଖାନାହିଁ । ସୁଖ ପରେ ଦୁଃଖ, ଦୁଃଖ ପରେ ସୁଖ, ଏଇଟା ଗୋଟାଏ ସଂସାରର ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମ । ସେ ନିୟମ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ହେବାର କଦାଚିତ୍ ଦେଖାଯାଏ । ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ସୁଖଭୋଗ କାହାରି ଭାଗ୍ୟରେ ଘଟେନାହିଁ ।

ଯମୁନାଙ୍କର ଶ୍ୱଶୁର ଧନ କ୍ରମେ ଶେଷ ହେବାକୁ ବସିଲା । ଯୌବନର ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ ଶରୀର ପ୍ରତି ଭ୍ରୂକ୍ଷେପ ନ କରି ଯଥେଚ୍ଛା ଭୋଗ ବିଳାସରେ ବିଲିପ୍ତ ଥିବାରୁ ଯମୁନାଙ୍କର ଶରୀର ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଦିନୁଁ ଗୋଟିଏ କୁତ୍ସିତ ରୋଗ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଉଦ୍ଦାମ ଯୌବନର ପ୍ରବଳ ଉତ୍ତେଜନା ଯୋଗୁଁ ତାହା ସେତେ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରି ପାରି ନ ଥିଲେ । ବୟସର ଆଧିକ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା ଓ ଯମୁନାଙ୍କର ବିଦ୍ୟୁତ୍‌ପ୍ରଭା କାନ୍ତି କ୍ରମଶଃ ମ୍ଳାନତର ହେବାରେ ଲାଗିଲା ଓ ଶରୀର ଶୀର୍ଣ୍ଣତର ହେଲା ।

ଯମୁନାଙ୍କର ରୋଗବୃଦ୍ଧି ଓ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟହାନି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ଆଦର ସୋହାଗ ତାଙ୍କଠାରୁ ଊଣା ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ଏହି ସମୟରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ପ୍ରେୟସୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ ହେବାରୁ ସେ ଯମୁନାଙ୍କୁ ଏକାବେଳେ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ ।

'ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନା ପ୍ରକୃତରେ ନିଃସ୍ୱା ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ତାଙ୍କର ଶେଷ ସମ୍ବଳ ରୂପ ଓ ଯୌବନ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲା । ବାସ୍ତବିକ ଯେଉଁ ଦିନ ଯମୁନାଙ୍କ ସୁସଜ୍ଜିତ ଶୟନ କକ୍ଷରେ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ନୂତନ ପ୍ରେୟସୀ ଦଖଲ କରି ବସିଲେ ଓ ଯମୁନାଙ୍କ ପାଇଁ ନିମ୍ନତଳର ଗୋଟିଏ ସାଧାରଣ ଗୃହର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଗଲା, ସେ ଦିନ ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଅପମାନ, ଲଜ୍ଜା ଓ ଘୃଣା, ଈର୍ଷା, ରାଗ ଓ ଅନୁତାପର କଶାଘାତରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଓଃ ! ଭାଗ୍ୟର କି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ! ଦିନେ ଯେଉଁ ଯମୁନାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର କଟାକ୍ଷ ଲାଭ କରିବାପାଇଁ ସେଠ୍‌ଜୀ

ତାଙ୍କର ଅତୁଳ ସମ୍ପଦ ନେଇ ତାଙ୍କ ପାଦତଳେ ଅଜାଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ, ସେହି ସେଠ୍‌ଜୀ ଆଜି ଭୁଲ୍‌ରେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କପ୍ରତି ଥରେ ମାତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିକ୍ଷେପ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ସେହି ଯମୁନା ତ ଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସେଠ୍-ଜୀଙ୍କର ଆଜି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଏତେ ବିରାଗ କାହିଁକି ? ସେହି ଯମୁନା ଅଛନ୍ତି ସତ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ସେ ତ୍ରିଭୁବନମୋହନ ବଙ୍କେଇ କଟାକ୍ଷ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ରସାଳ ରକ୍ତିମ ଅଧରରେ ଆଉ ସେ ସୁହାସ ନାହିଁ, ତାଙ୍କର ସ୍ୱରରେ ଆଉ ସେ ମାଧୁରୀ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନା ନାମମାତ୍ର ଯମୁନା । ସେଠ୍‌ଜୀ ତ ଯମୁନାଙ୍କୁ ପ୍ରେମ କରି ନ ଥିଲେ, ସେ ପ୍ରେମ କରିଥିଲେ ତାଙ୍କର ରୂପକୁ—ତାଙ୍କର ଯୌବନକୁ; ବର୍ତ୍ତମାନ ଯମୁନାଙ୍କଠାରେ ଆଉ ସେ ରୂପ ନାହିଁ କି ସେ ଯୌବନ ନାହିଁ; ସୁତରାଂ ଯମୁନାଙ୍କ ପ୍ରତି ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କର ବିରାଗଜାତ ହେବା ବିଚିତ୍ର କଅଣ ? ଧନ୍ୟ ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର !

ଅନୁତାପ ଓ ଅପମାନର କଶାଘାତରେ ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର ଜର୍ଜରିତ ହେଲା । ସେ ଆଉ ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲେ ନାହିଁ, ଦିନେ ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରେ ସେଠ୍‌ଜୀଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନ ପ୍ରାସାଦ ଛାଡ଼ି ଗ୍ଲଲିଗଲେ । ମାନସିକ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତା ହୋଇ ଯମୁନା ଗ୍ଲଲିଗଲେ ସତ, କିନ୍ତୁ କିଛି ଦୂର ଗଲା ପରେ ତାଙ୍କ ମନରେ ପଡ଼ିଲା, ସେ ଯାଉଛନ୍ତି କେଉଁଠାକୁ—ତାଙ୍କର ଆଶ୍ରୟସ୍ଥାନ କେଉଁଠାରେ ?

ସମ୍ମୁଖରେ ସ୍ୱଚ୍ଛସଲିଳା ଜାହ୍ନବୀର ବିଚିତ୍ର ବୀଚିଭଙ୍ଗ ଓ କଳ କଳ ନିନାଦ । ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ରଜନୀରେ ଶୁଭ୍ର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଧାରା ବେଳାଭୂମିର ଶୁଭ୍ର ବାଲୁକା ଶଯ୍ୟାକୁ ଧବଳିତ କରି ଦେଇଛି । ପ୍ରକୃତିର ଦୃଶ୍ୟଟି ଆଜି ବଡ଼ ଶାନ୍ତ, ବଡ଼ ମନୋରମ; ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ନୀରବ—ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଯମୁନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଆସି

ପହଞ୍ଚିଅଛନ୍ତି, ତାହାଁ ନଗରର କୋଳାହଳଠାରୁ ଅନେକ ଦୂରରେ । ସେ ନୀରବତାକୁ ଭଙ୍ଗ କରି ଗଙ୍ଗାବକ୍ଷବିହାରୀ ନାବିକଙ୍କ ଅବାଧ ସଙ୍ଗୀତଧ୍ୱନି ବାୟୁଲହରୀରେ ଭାସି ଆସୁଛି । ଅଉ ମଝିରେ ମଝିରେ ରହି ରହି ପାପିହା ଚଢ଼େଇ ତାର ସୁଲଳିତ କଣ୍ଠର ଅମିୟ ସଙ୍ଗୀତ ଢାଳି ଦେଉଛି । ମେଘମୁକ୍ତ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଧବଳିତ ଗଗନମଣ୍ଡଳରେ ହୀନପ୍ରଭ ତାରକାମାନେ ମିଟି ମିଟି ହୋଇ ଜଳି ଉଠୁଛନ୍ତି । ବାସନ୍ତୀ ଯାମିନୀର ହିଲ୍ଲୋଳ ପବନ ଝଲକାକୁ ଝଲକା ବହି ଆସୁଛି । ଆଜି ପ୍ରକୃତିଟି ବଡ଼ ଶାନ୍ତ, ବଡ଼ ସ୍ନିଗ୍ଧ, ବଡ଼ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦେଖା ଯାଉଛି, କିନ୍ତୁ ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରେ ଆଜି ମହାପ୍ରଳୟର ଲୀଳା—ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ! ଅନଭ୍ୟସ୍ତ ଚରଣରେ ଅନେକ ଦୂର ଚାଲି ଆସି ଥିବାରୁ ଯମୁନାଙ୍କର ପାଦ ଅବଶ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା, ଶରୀର ଅବସନ୍ନ ବୋଧ ହେଲା, ମଥା ଘୁରେଇ ଦେଲା । ସେ ଲଥ୍ କରି ଜାହ୍ନବୀର ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାପ୍ଳୁତ ଶୁଭ୍ର ବାଲୁକାଶଯ୍ୟା ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲେ ।

ଆଜି ଯମୁନାଙ୍କ ମନରେ କେତେ ଅତୀତ ସ୍ମୃତି ଜାଗି ଉଠୁଛି । ମନେ ପଡ଼ିଲା, ତାଙ୍କର ଶୈଶବକାଳର କଥା । ପିଲାଟିଦିନୁଁ ସେ ମାତୃଶୂନ୍ୟା । ଘରେ ଅନ୍ୟ କେହି ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ନ ଥିବାରୁ, ଅତିପିଲାଟିଦିନୁଁ ଯମୁନା ଦାସୀ ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ବଢ଼ି ଆସି-ଥିଲେ । ପିତାଙ୍କର ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ପତ୍ତି ଥିବାରୁ ମନମୁତାବକ ଆମୋଦ ପ୍ରମୋଦ କରିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବେଶ୍ ସୁଯୋଗ ଓ ସୁବିଧା ମିଳିଥିଲା । ମା' ଛେଉଣ୍ଡ କନ୍ୟାଟିର ଅସୁବିଧା ହେବ ଭାବି ଚୌଧୁରୀଏ ଆଉ ଦ୍ୱିତୀୟ ଦାରଗ୍ରହଣ କରି ନ ଥିଲେ । କନ୍ୟାଟିର ମନରେ ଯେପରି ମାତୃଶୋକ କ୍ଷଣକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ଜାଗି ନ ଉଠେ, ସେଥିପାଇଁ ଅବାଧରେ ତାର ମନୋମତ ଜିନିଷ ତାକୁ ଯୋଗାଇ

ଦେଉଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏପରି ଅବାଧ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବାଦ୍ୱାରା ଅଜ୍ଞାତ-ଭାବରେ ସେ ଯେ କନ୍ୟାର ଭବିଷ୍ୟତକୁ କିପରି ଛାରଖାର କରି ଦେଇଥିଲେ, ତାହା ଚୌଧୁରୀଙ୍କ ସନ୍ତାନବତ୍ସଳ ହୃଦୟ ସେତେ-ବେଳେ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲା । ଅତି ପିଲାଟି ଦିନରୁ ନୀଚପ୍ରକୃତି ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ଦାସୀମାନଙ୍କ ସାହଚର୍ଯ୍ୟରେ ପଡ଼ି ଯମୁନାଙ୍କର ଚରିତ୍ର କଳ-ଙ୍କିତ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା । ସ୍ୱୀୟ ଅର୍ଥଲାଳସା ଓ କୁପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବାପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟଚରିତ୍ରା ସହଚରୀମାନେ ଯମୁନାଙ୍କର ଅଧୋଗମନରେ ବିଶେଷ ସହାୟତା କରିଥିଲେ ଓ ଯମୁନାଙ୍କ ବାଳିକାସୁଲଭ ସରଳ ହୃଦୟରେ କୁପ୍ରବୃତ୍ତିର ବୀଜ ବପନ କରି ଦେଇଥିଲେ ଓ ଉକ୍ତ ବୀଜର ଅଙ୍କୁରୋଦ୍‌ଗମ ପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାର ସୁବିଧା ଓ ସୁଯୋଗ ଜୁଟାଇ ଦେଉଥିଲେ । ସେହି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଙ୍କୁରଟି ଯେ ଦିନେ ବିଷବୃକ୍ଷରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଯମୁନାଙ୍କର ଜୀବନସୌଧକୁ ଏକାବେଳକେ ବିଧ୍ୱସ୍ତ କରି ଦେବ, ତାହା ସଂସାରଜ୍ଞାନବିହୀନା ଯମୁନାଙ୍କ ସରଳ ହୃଦୟ ସେତେବେଳେ ଜାଣି ପାରି ନ ଥିଲା । ସେ ବିଷବୃକ୍ଷର ଫଳ ଆଜି ଫଳୁଛି ।

ଓଃ ! କି ଯନ୍ତ୍ରଣା । ଯମୁନାଙ୍କର ହୃଦୟ ଅନୁଶୋଚନାରେ ତିଳ ତିଳ ହୋଇ ଦଗ୍‌ଧ ହେବାରେ ଲାଗିଲା । ଯମୁନା ଉପରକୁ ଚାହିଁ ଦେଖିଲେ, ଠିକ୍ ମଥା ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ତାରକା ଦପ୍ ଦପ୍ ହୋଇ ଜଳି ଉଠୁଛି । ଯମୁନା ଅନେକ ଭାବିଲେ, ଅନେକ ଚିନ୍ତା କଲେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମାତାଙ୍କର ମୁଖକୁ ସ୍ମୃତିପଥକୁ ଆଣି ପାରିଲେ ନାହିଁ, କାରଣ—ଅତି ଶୈଶବରୁ ସେ ମାତୃହୀନା । ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର କାନ୍ଦି ଉଠିଲା । ଯମୁନା ବିକଳ ହୋଇ ଡାକିଲେ—"ମା ! ମା ! ତୁ କାହିଁକି ମୋତେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇଥିଲୁ । ତୁ ଚାଲି ଯାଇ-

ନ ଥିଲେ ତ ତୋ କନ୍ୟାର ଆଜି ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା ।” ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ଜବାବ ଦେଲା, “ପାଗଳି ! ସେଇଟା ତୋ ଭାଗ୍ୟ !”

ଯମୁନା ପୁଣି କହିଲେ, “ବାପା ! ବାପା ! ତୁମେ କାହିଁକି ମୋ ଲାଳନପାଳନର ଭାର ସେହି ଦୁଷ୍ଟରିତ୍ରା ଦାସୀମାନଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ମୋ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଏପରି ଛାରଖାର କରିଦେଲ ? ତୁମେ କାହିଁକି ମୋ ଭୋଗବିଳାସକୁ ଅବାଧରେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇଥିଲ ? ତୁମେ ଯଦି ଟିକିଏ ନଜର ଦେଇଥାନ୍ତ ତେବେ ତ ମୋର ଆଜି ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା !” ଯମୁନାଙ୍କ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ କିଏ ଜବାବ ଦେଲା, “ପାଗଳି ! ବାପର ଦୋଷ କଅଣ ? ବାପ ତ କିଛି ତୋ ଅମଙ୍ଗଳ କାମନା କରି ତୋତେ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେଇ ନ ଥିଲେ, ସେ ତୋତେ ତାଡ଼ନା କରି ନ ଥିଲେ ସନ୍ତାନସ୍ନେହରେ ଅନ୍ଧ ହୋଇ, ସେଇଟା ତୋର ଭାଗ୍ୟର ଫଳ ।”

ଯମୁନା ଭାବିଲେ—ତେବେ ଦୋଷ କାହାର ? ଗୁରୁବାଈର ? ହଁ ଗୁରୁବାଈର ! ଯମୁନା କହି ଉଠିଲେ—“ଗୁରୁବାଈ ! ମୋର ମା ନ ଥିଲେ ବୋଲି ତୋରି ହାତରେ ବାପା ମୋ ଲାଳନପାଳନର ଭାର ସମର୍ପି ଦେଇଥିଲେ । ତୁ ତ ଯେତେବେଳେ ଯାହା ଚାହିଁଛୁ, ମୁଁ ଅକାତରରେ ତୋତେ ଦାନ କରିଛି, ତେବେ ମୋ ଜୀବନଟାକୁ ଏପରି ଧ୍ୱଂସ କରି ଦେଇ ତୋର କି କି ଲାଭ ହେଲା ? ମୋ ମନରେ ପ୍ରଥମେ ଏ କୁପ୍ରବୃତ୍ତିର ବୀଜ ବପନ କଲା କିଏ ? ତୁହି, ତୁହି ଗୁରୁବାଈ ! ଓଃ ସେ ଦିନର କଥା ମନେ ପଡ଼ିଲା ବେଳକୁ ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠୁଛି । ସେଦିନ ମନରେ ଭାରି ଭୟ ଜାତ ହେଉଥିଲା । ଅଭୟ ଦେଲା କିଏ ? ତୁହି, ତୁହି ଗୁରୁବାଈ ! ଧିକ୍ ! ପିଶାଚୀ !

ରାକ୍ଷସୀ ଅର୍ଥଲୋଭର ବଶୀଭୂତା ହୋଇ ତୁ କଅଣ ନ କଲୁ ?"
ଯମୁନାଙ୍କ ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ଜବାବ୍ ହେଲା,—"ପାଗଳି ! ଗୁରୁବାପାର
ଦୋଷ କଅଣ ? ସେଇଟା ଯେ ତୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଅଛୁ ।"

ଏଁ ! ତେବେ ଗୁରୁବାପାର ଦୋଷ ନାହିଁ ? ତେବେ ଦୋଷ କାହାର ? ସାଆନ୍ତରଙ୍କର ? ମୋ ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ? ସ୍ୱାମୀ ! ଯମୁନାଙ୍କର ଦେହ ଶୀତେଇ ଉଠିଲା । ସ୍ୱାମୀ ? ସ୍ୱାମୀ କିଏ ମୋର ? ସାଆନ୍ତର ? ନାଁ, ନାଁ। ସାଆନ୍ତର କେବେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ ନୁହନ୍ତି । ଲୋକଦୃଷ୍ଟିରେ ସାଆନ୍ତରଙ୍କ ହାତରେ ମୋର ହାତଟଣ୍ଟି ପଡିଥିଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଦିନେ ହେଲେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ସାଆନ୍ତରଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି ଭାବି ନାହିଁ । ତେବେ ? ଲୋକେ କହି ପାରନ୍ତି, ସାଆନ୍ତର ଥିଲେ ମୋ ସ୍ୱାମୀ, କିନ୍ତୁ ମୁଁ ତ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ତେବେ କଅଣ କହିବି ? ସାଆନ୍ତର ? ହଁ ସାଆନ୍ତର । ସେ ଯଦି ବୁଢା ବୟସରେ ବିବାହ କରି ନ ଥାନ୍ତେ ! ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର ମଧ୍ୟରୁ ପୁଣି କିଏ କହି ଉଠିଲା,"ପାଗଳି ! ସାଆନ୍ତରଙ୍କୁ ଅକାରଣେ ଦୋଷ ଦେଉଛୁ ! ସେଇଟା ଯେ ତୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲା ।"

ତେବେ ଦାମୋଦର ? ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତର ମୁହୂର୍ତ୍ତିକପାଇଁ ପୁଲକିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ତାଙ୍କର ଅଜ୍ଞାତସାରରେ ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନରେ ସୁଦ୍ଧା ତାଙ୍କ ମନରେ କପରି ଗୋଟାଏ ଅନିର୍ବଚନୀୟ ଆନନ୍ଦର ସ୍ରୋତଖେଳିଗଲା । ଯମୁନା ଭାବିଲେ-ଯଦି ସେ ଜୀବନରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ କାହାରିକୁ ପ୍ରେମ କରିଥାଆନ୍ତି,ତେବେ ସେ—ଦାମୋଦର । ମନେ ପଡ଼ିଲା, ଠିକ୍ ଏମିତିକା ଗୋଟିଏ ରାତି, ଯେତେବେଳେ ଯମୁନା ସାଆନ୍ତରଙ୍କ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଥିଲେ । ତା ପରେ ଯେଉଁଦିନ ତାଙ୍କର ପ୍ରଥମେ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ଦାମୋଦରଙ୍କର କମନୀୟ କାନ୍ତି ଉପରେ,

ସେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ସର୍ବାଙ୍ଗରେ କପର୍ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସ୍ରୋତ ଖେଳି ଯାଇଥିଲା । ଦିନେ-ଦିନେ ସେହି ଦାମୋଦରଙ୍କ ସହିତ ପିତା ତାଙ୍କର ବିବାହସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥିର କରିଥିଲେ । ତାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲା କିଏ ? ସେ ନିଜେ ! ତା ନ ହୋଇଥିଲେ ତାଙ୍କ ଜୀବନର ଗତି ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ହୋଇଥାନ୍ତା । ମନେ ପଡ଼ିଗଲା, ବିମଳା କଥା । ସ୍ୱାମୀସୁହାଗିନୀ ଭାଗ୍ୟବତୀ ବିମଳା ! ମନେ ହେଲା, ହୁଏ ତ ବିମଳା ପୁଅକୁ ଧରି ଏହି ସମୟରେ ଗୃହଦ୍ୱାରେ ବସି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସହିତ ଗପ କରୁଥିବ, ହସ କୌତୁକ କରୁଥିବ । ଅଜାଣିତ ଭାବରେ ବିମଳା ଉପରେ ଯମୁନାଙ୍କର ଈର୍ଷାବହ୍ନି ଜଳି ଉଠିଲା । ଯମୁନାଙ୍କ ଚକ୍ଷୁରେ ଅବିରଳଧାରାରେ ଲୋତକଧାର ବହିବାରେ ଲାଗିଲା । ଯମୁନାଙ୍କ ଅନ୍ତର ଦେବତା ଉତ୍ତର ଦେଲେ, "ପାଗଳି ! ବିମଳାକୁ ଅକାରଣ ଦୋଷ ଦେଉଛୁ । ତୋ ଭାଗ୍ୟଲିପି କିଏ ଖଣ୍ଡନ କରିବ ?"

ଯମୁନା ଭାବିଲେ—ତେବେ ଦୋଷୀ କିଏ ? ସେହି ବୁଢ଼ୀ ବେଶ୍ୟାବ୍ୟବସାୟିନୀ ? ହଁ ନିଶ୍ଚୟ, ସେଇ ଦୋଷୀ । ଯମୁନାଙ୍କ ଅନ୍ତରରୁ ଶବ୍ଦ ଉଠିଲା, "ପାଗଳି ! ସେ କାହିଁକି ଦୋଷୀ ହେବ ? ସେଇଟା ତ ତାର ବ୍ୟବସାୟ । ତାକୁ କାହିଁକି ଦୋଷ ଦେଉଛୁ ? ସେଇଟା ତ ତୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲା ।"

ଯମୁନା ଭାବିଲେ—ତେବେ ଦୋଷୀ ନିଶ୍ଚୟ ସେଠ୍‌ଜୀ । ସେ ଯଦି ତାଙ୍କୁ ଭୁଲାଇ ଏଠାକୁ ନେଇ ଆସି ନଥାନ୍ତେ, ତେବେ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ଭୋଗିବାକୁ ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । କଲିକତାରେ ତ ସେ ବେଶ୍ ଥିଲେ । ଯମୁନାଙ୍କ ଅନ୍ତର ଦେବତା ପୁଣି କହି ଉଠିଲେ—"ପାଗଳି ! ସେଠ୍‌ଙ୍କର ଦୋଷ କଅଣ ? ସେ ତ କେବଳ ତୋତେ

ଭୁଲାଇ ନାହାନ୍ତି, ତୋ ପରି କେତେ ତାଙ୍କ ପ୍ରଲୋଭନରେ ଭୁଲିଛନ୍ତି; ସୁତରାଂ ତାଙ୍କର ଦୋଷ କଣ ? ସେଟା ଯେ ତୋ ଭାଗ୍ୟରେ ଥିଲା !"

ତେବେ ଦୋଷ କାହାର ? ଆଜି ମୋର ଏ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶା ପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ ? ଭାଗ୍ୟ ? ଯମୁନାଙ୍କର ଅନ୍ତରଦେବତା ଉତ୍ତର ଦେଲେ—"ହଁ ଭାଗ୍ୟ ! ସଂସାର ମଧ୍ୟରେ ଭାଗ୍ୟଚକ୍ରର ଆବର୍ତ୍ତନରେ ସମସ୍ତ ସଂଘଟିତ ହେଉଛି । ସେଥିରେ ମନୁଷ୍ୟର ହାତ ନାହିଁ । ଭାଗ୍ୟର ଗତି ଫେରାଇବା ମନୁଷ୍ୟର ଅସାଧ୍ୟ । ମନୁଷ୍ୟର ବୁଦ୍ଧି ମାୟାରେ ଜଡ଼ିତ ବୋଲି, ସୁଭାଗ୍ୟବଳରେ କୌଣସି ସତ୍‌କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସେ ବୃଥା ଆସ୍ଫାଳନ କରେ ଓ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟବଶରୁ କୌଣସି ଦୁଷ୍କର୍ମ କଲେ ବୃଥାରେ ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି କରେ । ସୁଖ ହେଉ ବା ଦୁଃଖ ହେଉ, ପାପ ହେଉ ବା ପୁଣ୍ୟ ହେଉ, ଧର୍ମ ହେଉ ବା ଅଧର୍ମ ହେଉ, ସଂସାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ ଅଦୃଷ୍ଟ ଶକ୍ତିର ଇଙ୍ଗିତରେ ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତବତ୍ ସଂଘଟିତ ହୋଇ ଯାଉଛି, ସୁତରାଂ ଯାହା ମନୁଷ୍ୟର ଅନାୟତ୍ତ, ସାଧନାତୀତ, ସେଥିପାଇଁ ବୃଥା ଆକ୍ଷେପ କରିବା କିମ୍ବା ଆତ୍ମଗ୍ଲାନି କରିବା ନିଷ୍ପ୍ରୟୋଜନ ।"

ଠିକ୍ ଏତିକିବେଳେ ଅଦୂରରେ ଗଙ୍ଗା ସଲିଳରେ ସନ୍ଧ୍ୟାସ୍ନାନ କରୁଁ କରୁଁ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମନ୍ତ୍ର ଗମ୍ଭୀରନାଦରେ ଗାଇ ଉଠିଲେ—

"ଜାନାମି ଧର୍ମଂ ନ ଚ ମେ ପ୍ରବୃତ୍ତିଃ
ଜାନାମ୍ୟଧର୍ମଂ ନ ଚ ମେ ନିବୃତ୍ତିଃ ।
ତ୍ୱୟା ହୃଷୀକେଶ ହୃଦି ସ୍ଥିତେନ
ଯଥା ନିଯୁକ୍ତୋଽସ୍ମି ତଥା କରୋମି ।"

ଯମୁନାଙ୍କ ହୃଦୟାକାଶରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଳୟ ଝଞ୍ଜା ବହୁଥିଲା, ତାହା ହଠାତ୍ ଶାନ୍ତ ହୋଇଗଲା । ତାଙ୍କର ଅନ୍ତରଦେଶରୁ ସେହି ନାରକୀୟ ଅନ୍ଧକାର ଦୂରୀଭୂତ ହୋଇ ନନ୍ଦନର ଅପୂର୍ବ ଜ୍ୟୋତି ଫୁଟି ଉଠିଲା । ମସ୍ତିଷ୍କରୁ ଗୋଟାଏ ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତାର ଗୁରୁଭାର ଓହ୍ଲାଇ ଯିବାରୁ ଏତେଦିନ ପରେ ଯମୁନାଙ୍କର ମାନସ ରାଜ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତିର ପ୍ରବାହ ଖେଳିଗଲା । ଅନୁତାପାନଳରେ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ କଳୁଷ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇ ନାରୀତ୍ୱର ଗୌରବ ଚେତ ଉଠିଲା । ଜାହ୍ନବୀର କଳକଳନିନାଦରେ ଶାନ୍ତିର ଅମର ସଙ୍ଗୀତ ଭାସି ଆସି ଯମୁନାଙ୍କର ପାପତାପଜର୍ଜ୍ଜରିତ ପ୍ରାଣରେ ଏକ ଅପୂର୍ବ ପୁଲକର ସ୍ରୋତ ଖେଳାଇ ଦେଲା । ଶୀକରଶୀତଳ ନୈଶ ସମୀରଣର କୋମଳ ସ୍ପର୍ଶରେ ଯମୁନାଙ୍କର ତନ୍ଦ୍ରାଭିଭୂତ ଚକ୍ଷୁ ନିମୀଳିତ ହୋଇ ଆସିଲା । ସେ ମାନସ ଚକ୍ଷୁରେ "ଭାଗ୍ୟଚକ୍ର"ର ବିଚିତ୍ର ଲୀଳା ସନ୍ଦର୍ଶନ କରୁଁ କରୁଁ ସେଇ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାଧବଳିତ ଶୁଭ୍ର ସୁଶୀତଳ ବାଲୁକାଶଯ୍ୟା ଉପରେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ ।

(ସମାପ୍ତ)

ପ୍ରିଣ୍ଟର—ଶ୍ରୀ ଜୟନ୍ତ ଖାଟିଆ,
ଶ୍ରୀ ରାଧାନାଥ କୋ-ଅପରେଟିଭ୍ ପ୍ରେସ, କଟକ—୧୯୫୧